This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Stanford University Libraries
3 6105 119 007 073

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

894.33
T671

SAMLADE SKRIFTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

TJUGONDE DELEN

NOVELLER.

TREDJE BANDET.

G. W. EDLUND.
HELSINGFORS.

NOVELLER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

TREDJE BANDET.

GRÖNA KAMMARN I LINNAIS GÅRD.
VINCENT VÅGBRYTAREN. TANT MIRABEAU.

G. W. EDLUND.
HELSINGFORS.

299648

HAMROB LIBRARY

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1902.

GRÖNA KAMMARN I LINNAIS GÅRD.

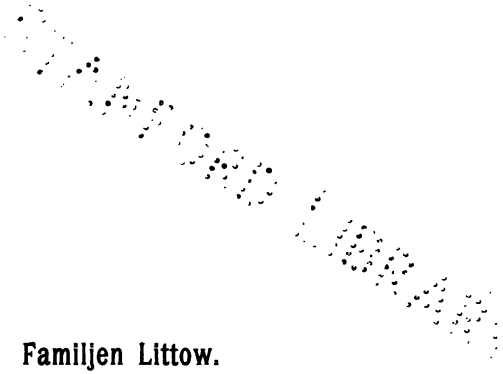

1. Familjen Littow.

Har Finland en aristokrati? frågade nyligen en af desse praktiske män, hvilka af princip förneka alla illusioner, följaktligen äfven bördens.

Menas med aristokrati hvad som menades därmed ännu för en eller par mansåldrar tillbaka — en tätt sammansluten gammal adel med lysande namn, högre bildning än alla öfriga stånd, ansenliga jordegendomar, uteslutande rätt till statens högsta ämbeten och i öfrigt stora privilegier — då måste man, utom det finska riddarhusets murar, i likhet med frågaren, besvara frågan med nej.

Menas åter därmed ett antal personer, med eller utan stora och gamla namn, med eller utan titlar och adelsbref, men genom sin samhällsställning, sin solida förmögenhet, sin inflytelserika verksamhet, sin bildning, sitt snille, sin eminenta förmåga och, än mer, genom sina upphöjda tänkesätt kallade till en framstående plats, till detta »de bästas inflytande», som ordet aristokrati egentligen innebär; med ett ord: en adel sådan vår tid erkänner och till hvilken de mest upplyste bland börds-adeln anse för en ära att räkna sig — då utfaller svaret annorlunda, då äger äfven vårt land en aristokrati, af

det enkla skäl att intet land med intelligens och förmågor i alla riktningar kan vara en sådan förutan. *Denna* aristokrati behöfver inga diplomer; den är i alla afseenden självskrifven, och dess anor äro äldre än någon annans: de gå tillbaka till samhällets början.

Men om med denna självskrifna aristokrati, som sträcker sig genom alla samhällsklasser, händelsevis äfven förenas ett gammalt och aktadt namn, som i sig bär minnet af framfarna tiders bragder; och om ägaren af detta namn till fädernes ära lagt egna utmärkta förtjenster om fäderneslandet i fred eller krig; då må det förlåtas en man, om han äfven håller något på detta sitt namn, till och med om hans stolthet någon gång skulle skärpas ända till fördom. Tidens sed kan han ändock icke ostraffad bryta. Vore bördens företräde, vore arfvet af ett namn så blott och bart en tom illusion, som till exempel rangen, titeln, ordensdekorationen eller andra käpphästar för människors fåfänga, så skulle man icke återfinna denna illusion, såsom man gör, hos alla tider och alla folkklasser. Den ringaste torpare känner sig stolt öfver att vara en ärlig mans son, och hittebarnet blygs öfver sitt oförskyllda fel att icke med lifvet äfven ha erhållit ett namn i arf. Ädlare är bördsstoltheten, äfven där den måste kallas en fördom, än den uppblåsta penningehögfärden, den byråkratiska nedlåtenheten, eller månget annat förhäfvande öfver lyckans nyckfulla gåfvor.

Vid tiden för denna berättelse, i slutet af 1830-talet, satt öfversten baron Carl Sigismund Littow en höstafton i sitt arbetsrum på säteriet Linnais — eller, som det vanligen kallades, Linnais gård — i södra Finland, omgifven af sina båda döttrar, fröknarna Anna och Ringa Littow. Familjen hade nyss druckit te i den

stora, något ödsliga matsalen och därefter dragit sig tillbaka till det varmare och trefligare arbetsrummet, för att tillbringa en timme med läsning, såsom seden var på Linnais, när ingen främmande funnit för godt att göra en half mils krok dit ned från stora landsvägen.

På bordet brann en hög lampa med kupa af mattslipadt glas och öfver kupan en grön skärm, ty öfversten led för tillfället af ögonsjukdom, den enda krämpa han kände vid sina nyss fyllda sextio år. Lampan kastade skenet nedåt på en handskrifven bok, som fröken Anna läste högt för sin far och syster, medan rummet för öfrigt skymdes af halfdunkel. Man kunde således mera ana, än tydligt urskilja de närvarandes anletsdrag. Rummets enkla inredning tycktes förneka och afsvära den prakt, som en magnat på landet ej kunde undgå att slösa på den för gästers mottagning bestämda delen af huset. Öfverstens raka, något styfva hållning, hans resliga växt, den kala hjässan, de ännu mörka mustascherna och ett drag af bestämdhet i hela hans personlighet röjde en af dessa helgjutna gestalter, om hvilka man vid första ögonkastet kan säga: den mannen är sådan och icke annorlunda.

Ett egendomligt sorgset uttryck hvilade öfver hans vackra regelbundna drag, där han satt med tillslutna ögon tillbakalutad i den höga, med grönt saffian beklädda fåtöljen. Hvarför ville, eller hvarför vågade han icke njuta fadersglädjen att med öppen blick betrakta de två älskvärda döttrar, som redan länge, efter hans makas bortgång, varit hans käraste syn? När han såg dem och kände huru högt han älskade dem — kände sig så djupt tacksam för den hugnad, som Gud hade med dem beredt hans annalkande ålderdom — då

blygdes han att ertappa sig själf vid ett hemligt knot i sitt upproriska hjärta: hvarför är ingen af dem en son? Så mycken skönhet, så mycken godhet, så mycken och rik välsignelse öfver detta hus — men ingen son! Ingen son!

Öfversten hade i den förtroliga aftoncirkeln öfverträdt läkarens föreskrifter, som för hans ögons skull förbjudit allt tobaksrökande. Lätta, knappt märkbara ringar af den fina turkiska knastern framskymtade tid efter annan i lampskenet, men utan att bilda dessa hvirflande skyar, från hvilka skalden säger att »gracerna fly unnan». Det hörde till öfverste Littows egenheter att röka mycket, men röka fint, och sådana bolmande herrar, i synnerhet fänrikar och studenter, som voro i stånd att med några glupande drag ur hans vackra sjöskumspipor förgifta en hel atmosfer, fingo ofta hålla till godo att skjutsas in i »kadettkammaren», för att där — som han brukade tämligen rakt på saken uttrycka sig — »agera skorstensfejare» bäst de behagade.

I det ögonblick vi låta förhänget gå upp öfver denna familjetafla, satt Anna Littow, den äldre dottern, så nära till lampan, att skenet, gröntfärgadt af skärmen, föll starkt på hennes svarta hår, hennes nedslagna mörkbruna ögon och hennes fina, intelligenta, skönt regelbundna drag, som nu af den ovanliga belysningen fingo en sällsam blekhet. Att döma af utseendet kunde hon ej vara öfver tjugu år gammal; men ett visst allvar, en viss förnäm säkerhet i hennes hållning läto hos henne ana mera världsvana än okonstlad natur, mera en tidig erfarenhet af lifvets sorger än den första ungdomens lyckliga lättsinne, för hvilket ögonblicket är lifvet.

Längre i skuggan satt Ringa, den yngre systern, en fullständig motsats till Anna. Runeberg, Cygnæus

eller Stenbäck, om de då råkat komma till Linnais och sett Ringa Littow vid systerns sida, skulle förliknat henne vid en solstråle, skimrande på kanten af en mörk guldkantad aftonsky — så ljus, så lätt, så flyktig var denna unga och späda varelse, en tredjedel docka, en tredjedel älfva och knappt en tredjedel välboren fröken, sådan den stränge faderns vilja, systerns exempel och genever-guvernanten mademoiselle Triste-Ruban hade uppfostrat henne.

En svart pudel med lejonman hade lagt sin nos i hennes famn och betraktade henne med sina kloka menande ögon. Unga Ringa roade sig än att knäppa med sina fina fingrar pudeln på nosen, än att smekande stryka hans ulliga man, än åter att hviska en hemlighetsfull befallning vid hans långa hängande öron, hvarefter pudeln, glad att visa sin tjenstfärdighet, var med ett språng vid andra sidan af rummet, för att hämta en sykorg eller en näsduk och sedan återtaga sin afundsvärda plats, tills ett nytt upptåg störde hans hvila. Åt läsningen tycktes Ringa skänka en ganska tvetydig uppmärksamhet.

— Men så jaga bort hunden! utropade Anna otåligt, störd af pudelns förnyade språng på den rutiga yllemattan. — Och är det alldeles omöjligt för dig att vara stilla en stund, så tillåter kanske pappa att du går in till ma bonne.

Öfversten hörde henne icke. Han var försjunken i sina tankar.

— *Couche,* Mefisto! hviskade fröken Ringa med en min som skulle föreställa allvarsam. Och Mefisto kröp lydigt under hennes stol.

Fröken Anna teg några ögonblick.

— Tillåter min far att jag fortsätter? frågade hon, något höjande rösten.

— Hvar stannade vi? frågade öfversten, utan att uppslå ögonen.

— Vid det ställe i min farfars memoirer, där han omtalar bortläggandet af partikeln *von* framför vårt namn.

— Riktigt, återtog öfversten. Min salig far hade ett musikaliskt öra och ett fint jugement. När han erhöll friherrevärdigheten af Gustaf III, föreföll det honom sträft och illaljudande att kalla sig baron *von* Littow, så mycket mer som detta *von* i sig själf är en sottis, när det icke betecknar äganderätten till ett frälsegods. Och däri delar jag fullkomligt hans tanke. Det måste vara reson i namn som i människor. *Von Littow,* bah, det är klingeliklang! Men *Littow till Linnais,* det är någonting. Och därför begärde min salig far kungens samtycke att modifiera namnet.

— Jag trodde likväl — invände fröken Anna — att min fars konsideration för vårt gamla namn och våra förfäders minne...

— *Mais si, ma chère!* Och har du attenderat till alla de förändringar vårt namn undergått under tidernas lopp? Jag talar ej om våra hedniske ättefäder, som led efter led voro chefer för de lithauiske furstarnes lifvakt. Vår kristne stamfader, som lät döpa sig tillika med storfursten Jagiel, hvilken munkarne kallade Jagello, antog efter honom detta samma namn Jagiel, men med tillägg af godset Szistovo, ungefär hundra verst från det nuvarande Vilna. Således *Jagiel af Szistovo,* hvilket namn och titel våra anor buro i sex krigiska ätteleder ända till den Jagiel, som åtföljde konung Sigismund till Sverige och af honom utnämndes

till chef för hans polska kavalleri. Vid den tiden begynte svenskarne kalla oss, efter vårt första fädernesland, än *Lithou,* än *Lithau,* än *Lithow* och på latin *Lithauensis* och *Lithovius.* Af dessa lära namnen Lithovius och Lithau ännu existera hos en eller annan prästfamilj här i Finland, ehuru naturligtvis utan känd eller erkänd skyldskap med oss.

— Jag såg förliden vinter i Helsingfors en ung man med namnet Lithau, anmärkte fröken Anna med en likgiltighet som ej var utan affektation. Fröken Ringa nickade satiriskt borta i halfdunklet.

— Emellertid — fortfor öfversten — brouillerade sig vår familj med Sigismund och ingick i Gustaf II Adolfs tjenst, under villkor att ej behöfva tjena mot Polen. Från den tiden buro vi i fem ärorika leder namnet *Littow,* under hvilket vi rotfäste oss här i Finland och lierade oss genom giftermål med den gamla inhemska adeln. Men min salig farfar, Jakob Littow, som var en kuriös herre och fann sig generad af namnfrändskapen med Lithovier och Lithauer, behagade, för att relevera vår nobless, kalla sig *von Littow,* hvilket namn också min salig far bar, intill dess att han hade äran gravera den friherrliga kronan öfver sin vapensköld. Döm emellertid om *en* narraktighet kan uppväga sex anors glänsande namn.

— För ingen del. Min far har alldeles rätt. Han måste ha varit singulier, min fars farfar? Det var ju han som byggde vårt nuvarande Linnais?

— Ja, det vet himlen och intendentskontoret i Helsingfors. I flera år har jag förgäfves begärt en arkitekt för att till någon mänsklig komfort reducera detta min farfars profstycke på hans extraordinära talang att med det mest prodigiösa slöseri af furu och tegel

åstadkomma det vidunderligaste och obekvämaste *corps de logis* som någon byggmästares fantasi kunnat mura ihop. Hälften trä, hälften sten, hälften slott, hälften badstuga, hälften kloster och hälften lusthus — se där i få ord vårt nuvarande Linnais! Men det skall med Guds hjälp bli annorlunda. Man tillskrifver mig med senaste post, att jag ofördröjligen har att vänta den begärda arkitekten.

— Se här, min far, några latinska verser, hvilka ni ännu ej uttydt för mig! utropade fröken Anna, medan hon fortfor att bläddra i farfaderns memoirer.

Öfversten smålog:

— En kuriositet utan betydelse. En gammal spådom, hvars tid längesedan varit inne, men hvars uppfyllande låtit vänta på sig. Munksladder, som det är! Det berättas nämligen, att vår stamfar Jagiel, till belöning för sitt nit att utbreda kristendomen bland de hedniske lithauerne och till någon ersättning för de många hvita yllerockar han, till den goda sakens befrämjande, utdelat bland de nydöpte, fått biskopens i Warschau tillåtelse att utbedja sig en nåd af den undergörande madonnabilden i därvarande S:t Katarinakyrkan. Jagiel har då, efter något betänkande, önskat sig den nåd, att hans ätt måtte lysande och ärorik fortlefva intill tidernas ände. Men detta har förtörnat madonnan, som hellre sett att vår stamfar för sig och de sina begärt den himmelska salighetens ärekrona. Därför lät hon genom en inspirerad munk förkunna vår stamfar följande profetia:

Do tibi dona illustria, do per saecula prolem.
Vana, insane, cupis; precibus cedo tuis.
Bis tibi sex acie validas confundo sagittas;
decimi sed tertii cave, Szistove, acum!

Hvilket jag ville öfversätta ungefär så:

Lysande gåfvor jag skänker. Din ätt skall gå genom sekler.
Dock är fåfänglig din bön: dåre, jag fyller den upp.
Se, jag gjuter dig tolf med stålet spetsade pilar;
akta, Szistovo, dig för den trettondes nål!

2. Om assessor Jakob von Littow.

Det är då därför vi bära tolf pilar i vår vapensköld? utropade fröken Anna med mera intresse än man vanligen visar vid hennes år för heraldikens mysterier.

— Så sägs det, svarade öfversten lugnt. Ifall icke hellre de tolf pilarna i vapnet gifvit anledning till sagan om madonnans profetia. Jag är böjd att förmoda det senare.

— Men, min far, om vår ätt räknat sex leder i polsk tjenst efter vår stamfar Jagiel, alltså sju, och därefter fem leder i Sverige och Finland intill Jakob, som kallade sig von Littow, så måste ju denne Jakob, min fars farfar, ha varit den trettonde . . .

— Utan tvifvel. Dessa memoirer utreda *effectivement* att så är.

— Således, om de tolf pilarna beteckna tolf ätteleder, så måste Jakob von Littow ha varit betecknad med den trettonde pilen, af hvars spets eller nål, som min far behagar uttrycka sig, en fara skulle uppstå för vår familj.

— Naturligtvis. Sådan var också den lärde antikvarien professor Bilmarks mening vid ett besök som han gjorde hos min far i tiden på Linnais. Bilmark vidhöll

också den mening att det latinska *acus* omöjligen kunde öfversättas med annat än *nål,* synål, ehuru min far sökte öfvertyga honom att här ej gärna kunde menas annat än udd, pilspets. Men sådana äro de lärde, alltid envisa, och sådana äro orakelspråken, alltid tvåvisa, tvetydiga, dubbla, så att hvad där fattas i förnuftig betydelse, det får ersättas af konjekturer och fantasi. Min far var för öfrigt en upplyst man och ansågs af mången för fritänkare. Jag supponerar att han med denna antikvariska fråga endast roade sig att gifva sin lärde gäst en passande nöt att bita på. Bilmark måste i vårt familjearkiv ha befunnit sig som fisken i vattnet.

— Men förlåt mig, min far, jag kan ej inse huru spådomen kunnat tillämpas på Jakob von Littow . . .

— *Dame!* Skulle man tro att min kloka och fördomsfria Anna med sådan värma fäster sig vid ett gammalt munksladder? Jag kan därpå svara dig blott att profetian tyvärr har ohjälpligen kommit på skam, såvida min farfar, hvilken den egentligen gällde, lefde för hundra år sedan och dog *tout bonnement* år 1768, utan att, mig veterligen, ha tillfogat oss annan skada, än att han byggt detta gamla kråknästet efter modeller från kung Orres tid. Det är sant, att han var den förste och ende af vår ätt som aldrig dragit värjan — en fredlig tjensteman vid kommissariatet, sedermera leverantör under 1741 års krig och slutligen landtjunkare med assessors afsked. *Enfin,* någon skulle vara den förste, och chevaleriets dagar äro förbi. För resten en kuriös karl, som jag redan sagt; till ytterlighet fåfäng och rädd om sin värdighet, har man berättat mig; äfven inbunden, folkskygg och krånglig, tvärtemot våra liberala vanor. De sista åren af sin lefnad stängde han in sig i gröna kammaren här i västra flygeln och visade sig blott vid

högtidliga tillfällen, men då med den öfverdrifnaste prakt, som kom själfva konung Adolf Fredrik att skratta, när hans majestät under sin finska resa behagade dejeunera på Linnais. På den halfva milen från landsvägen hit voro ej mindre än tretton kolossala äreportar uppresta för tillfället; alla gärdsgårdsstörar voro prydda med blågula bandrosor, vägen var betäckt med sågspån, gården med fint holländskt kläde. Tretton betjenter, klädda i siden, och tretton bondflickor, löjligt utstyrda i styfkjortlar af röd kamlott, uppvaktade hans majestät med tokajer och persikor på guldtallrikar, och min farfar, som var liten och spenslig till växten, mottog sin höge gäst i en så guldbelastad adelsuniform och med en så ofantligt högt upptornad peruk, att hela den kungliga sviten genast råkade i det muntraste lynne, som snart äfven smittade själfva de kungliga läpparna. Hvarpå hans majestät behagade yttra på tyska: »lieber Assessor, es freut mich eine so *aufgeräumte* Persönlichkeit zu sehen», det gläder mig att se en så *upprymd* personlighet; hvilket mediokra kungliga infall, säges det, haft ett så lyckligt inflytande på den kungliga aptiten, att hans majestät behagade goutera alla tretton rätterna vid dejeunern och finna dem »unvergleichlich köstlich», som orden skola ha fallit. Det hörde till Adolf Fredriks ungkarlsvanor att ofta inblanda vulgära tyska ord i sin nådiga konversation.

— Och min far känner så noga alla dessa detaljer — alla dessa tretton och åter tretton?

— I min ungdom var tant Justina ett lefvande lexikon öfver alla familjens märkvärdigheter. Det är skada, *ma chère,* att hon ej mera kan soulagera din nyfikenhet, ty sedan hon blifvit nittio år gammal och stendöf, är hon en förseglad bok . . .

— Som endast Ringa kan öppna. Ringa har en egen konst att utsäga orden så att tant Justina hör henne. Man kan också vid nittio år vara nyfiken. Här förgår sällan en afton mellan sex och sju, utan att Ringa eller Holming rapporterar för tant Justina allt som den dagen passerat i gården, alla resandes besök och alla händelser i grannskapet. Icke sant, Ringa? ... Se där ... hon har somnat! Den lyckliga, hon kan ännu konsten att sofva!

Fröken Ringa hade sjunkit med sitt täcka blonda hufvud mot faderns skrifbord och sof oskuldens sömn. Mefisto låg orörlig vid hennes fötter.

— Det goda barnet! yttrade fadern med ömhet. — Ostyrig som en ung fåle, omöjlig att dressera i er konvenans, arma flickor, och likväl en solstråle, som vi alla behöfva på detta ensliga Linnais! Du älskar ju din syster, Anna?

— Min far ... *hvem* älskar ej Ringa?

— Var en mor för henne, sedan ni ej mera ägen en mor. Du har hufvud för er bägge och hjärta nog åtminstone för en. Hon är en fågel i skogen, en vind, en våg, tanklös och utan hållning, utan allvar, utan nobless. Vaka öfver henne, när hennes känslor vakna. Lär henne, Anna, att vara en Littow ... Mitt barn, du afundades hennes sömn?

— Jag sofver icke alltid väl, min far.

— Du är ej lugn, ej lycklig; du har något som oroar dig. Behåll din hemlighet, jag frågar dig icke. Men minns, när du engång behöfver det, att du äger en far.

— Hvad ni är god!

— Och glöm hvad jag i förtroende sagt dig om min salig farfar. Man bör hysa egard för sina förfäders minne. Det var likväl Jakob von Littow som inköpte

HOOVER WAR COLLECTION

Linnais, och från honom daterar sig vår förmögenhet. Våra föregående anor voro ridderlige slösare, hvilka an sågo en god stridshäst, en skarp klinga och ett ärofullt namn för de enda skatter som för dem ägde något värde. När slutligen Sigismund Littow stupade vid Klissow och kvarlämnade sin son Jakob fader- och moderlös vid tre års ålder, hade reduktionen och snart därpå stora ofreden af alla våra possessioner ej lämnat oss mera öfrigt, än några gamla sporrar, några förrostade rustningar och vår stamfars breda lithauiska sabel, som ännu hänger på väggen i gröna kammaren.

— Låt oss tala om dessa lysande minnen, min far! Hvad jag älskar dessa ridderlige hjältar, för hvilka ingen skatt var så dyrbar som äran och ingen titel högre än deras obefläckade namn! Ja, ni har rätt; ingen af oss skall glömma hvad vi äro skyldiga namnet Littow.

— Ingen sann Littow har ännu glömt det, mitt barn. Jag nämnde nyss den katastrof, som kastade vår familj från Polen till norden. Konung Sigismund hade en sadelmakare, känd för sin utomordentliga skicklighet, hvarför han också var en favorit hos kungen, som älskade bekvämlighet, till och med när han satt till häst. Denne sadelmakare hade en son, som ingick i krigstjenst och gjorde allt för att med sin tapperhet utplåna minnet af sin låga börd. Olyckligtvis förde honom hans tjenst vid drottningens lifvakt ofta tillsamman med den sköna Katarina Szistovo, som var hoffröken hos drottningen, och de båda unga fattade en häftig böjelse för hvarandra. Drottningen, som estimerade den unge mannen, gynnade denna böjelse och utverkade hos sin gemål att sadelmakarens son blef dubbad till riddare, hvarefter han formligen anhöll om Katarinas hand. Men hennes far, Bogislaus Jagiel af Szistovo, blef så uppbragt öfver detta

opassande anbud, att han på stället drog sitt svärd och klöf den unge vanbördingens hufvud. Man tillägger, att han lät sätta sin dotter i kloster, där hon dog kort därefter. Denna händelse, hvilken hvarken konungen eller drottningen kunde förlåta Bogislaus, blef orsaken till vår familjs flyttning till Sverige.

Anna teg, men en stark rodnad uppsteg på hennes fina kinder.

Öfversten märkte det.

— Lägg icke din anfrökens öde på sinnet, min lilla förtjusande Anna, sade han vänligt. Tiderna förändras, sju ätteleder ligga mellan oss och denna, jag medger det, något barbariska tilldragelse. I våra dagar klyfver man ej mera hufvudet på en ung vildhjärna; man iakttager konvenansen äfven mot den ringaste, och det enda en sadelmakare nu kunde riskera i en dylik situation, vore att blifva höfligt visad på dörren med en korg af fadern och kanske en suck af dottern. Men . . . vi ha glömt memoirerna. Det är sent; vi kunna fortsätta i morgon afton. Godnatt.

Fröken Anna kysste sin fars hand, väckte sin syster och gick tankfull och tigande upp till sitt rum i öfra våningen af det gamla Linnais.

3. Winterloo till Syrjänkoski.

Följande dag i skymningen närmade sig en tarflig gammal suflettvagn, dragen af tvenne ypperliga välfödda hästar, Linnais herregård. Medan vagnen viker in på sidovägen, som leder till gården vidpass en half mil från allmänna landsvägen, ha vi tillfälle att göra bekantskap med de tvenne personer, som väl instufvade sitta med nedfällda fönster uti suflettens inre.

Den äldre af dem var en mycket mager, högväxt fru mellan femtio och sextio år, insvept i en räfskinnskappa med svart sidenöfvertåg, visserligen något sliten, men med ytterlig omsorg lappad, och den föga dyrbara kragen nyligen uppfärgad hos närmaste buntmakare, så att den af menige man, som icke kände pälsverkens mysterier, lätteligen kunde tagas för äkta sobel. Ett hvad man kallar distingueradt utseende, en viss tonvikt på orden och den raka deciderade hållningen läto förmoda att denna dam innanför sin räfskinnskappa gömde ett högbornare hjärta och större anspråk än hennes för öfrigt icke lysande omgifning låtit förmoda.

Vid hennes sida satt en något korpulent herre, några och trettio år gammal, med fylligt rödblommigt ansikte, hvilket, ifall det kunde sägas uttrycka något, visade en

godsint förnöjsamhet och en viss benägenhet för att räkna en läcker middag med en därpå följande treflig middagslur bland lifvets högsta njutningar. Denne herre var klädd i en svart kalmuckskinnspäls med uppfärgadt blått klädesöfvertåg och krage af mårdskinn, innanför hvilken en hvit halsduk framstack sin breda ros; för öfrigt bar han smorlädersstöflar med skinnbräm och på hufvudet en låg mössa af så kalladt »ofödt skälskinn», sådana man den tiden fann i alla handelsbodar och som mest brukades af sjökaptener och handelsbokhållare. Hos hans mera välfödda än välborna personlighet skulle man knappt kunnat upptäcka andra spår af en för detta militär med kaptensafsked, än vänskapen för hästar och en gammal ovana att svära. Men denna sistnämnda militäriska skötesynd hade under en hälsosam moderlig tuktan blifvit så förunderligt afhyflad, att alla hans forna grymma »tunnör» och »skock» med tillbehör numera liknade afbasade lejon i ett menageri, hvilka, när de måste fram för publiken, hoppa som tama kattungar öfver en käpp.

Dessa två till det yttre och inre mycket olika personer reste visserligen nu i vagn, men det var på »kraken» i medlet af November, när marken nyss frusit, medan ingen snö fallit ännu; och den skarpa genomträngande blåsten rättfärdigade fullkomligt de resandes utstyrsel i varma vinterplagg.

Den olyckliga gamla vagnen gaf oupphörligt sitt missnöje öfver puffarna tillkänna med ett vemodigt knakande i alla dess fogningar. Emellertid fördrog den magra frun med beundransvärdt tålamod dessa halsbrytande knyckar, med hvilka »kraken» hotade att för hvar gång massakrera det bräckliga fortskaffningsmedlet, under det att herrn vid hennes sida tid efter annan interfolierade sin konversation med ett otåligt brummande,

— Och hvad Littows angår — Rosengren, se åt hur du kör, resårremmarna äro gamla och byskomakaren var full när han smorde dem — om de nu inte ta mig? Det vore just gentilt att komma därifrån med en korg; det vore något för Spindelby Snacken att hålla tal om vid julmarknaden. Rider dig perkele, Rosengren? Skona kamparna, säger jag, i detta fördömda krakföre! ...

Rosengren — en paltig bondpojke, som af den förnäma frun blifvit upphöjd till rang och värdighet af lifkusk samt, i stället för livré, som herrskapet ej hade råd att bestå honom, försetts med ett klingande namn — hörde med obegripeligt lugn dessa förmaningar och lät sig icke bekomma.

— Min bästa Eusebius — svarade frun i räfskinnen — var öfvertygad att ditt namn och din familj ...

— Mitt namn och min familj? Kära mamma, låt oss inte mera tala därom. Vill någon ge mig två mantal frälse med uthus och inventarier för mitt namn och min familj, så skall jag i morgon dag kalla mig Matts Mattsson eller Nils Lundström, eller hvad ni behagar. Jag tänker att Linnais är allt ett betydande frälsegods, och Syrjänkoski är elfva tjugufjärdedels mantal skatte, med inteckningar som mina förfäder inte tyckas göra sig någon brådska att inlösa.

— Min son — genmälde frun med stränghet — jag vill icke förmoda att du, i det ögonblick du kan komma i tillfälle att återvinna din familjs anseende och en betydlig förmögenhet, kan till en så opassande grad glömma hvad du är skyldig dig själf som en Winterloo och på möderne härstammande från familjen Ahlekors. Måste jag ännu engång erinra dig, att baron Littow af flera skäl ej tör vara obenägen att gifva dig en af sina döttrar? För det första din härkomst ...

— Återigen? ... Rosengren, vill du hålla vägen, din igelkott?

— För det andra din kända skicklighet som jordbrukare, dina experimenter i växelbruket, ditt rykte som hästkännare ...

— Förträffliga egenskaper, som ruinerat mig, mamma!

— Men på hvilka baron Littow sätter ett högt värde. Vidare att Syrjänkoskis ägor gränsa till Linnais och att baron Littow får behålla sin dotter så nära i grannskapet. Sedermera processen om Hallis äng, som du kan återupptaga ...

— Sedan vi förlorat i alla instanser ...

— Märk, min son, baron Littow är af ett generöst sinnelag. Jag vet att denna process gjort honom *regret,* så mycket mer som hans farfar, den gamle gnidaren assessor von Littow, köpte Linnais af dina förfäder, och det vore ett honorabelt sätt att restituera åt dig den egendom, som genom olyckor och chikaner frångått din familj. Baron Littow äger ingen son; hans friherrliga ätt skall således utslockna med honom på svärdssidan, och jag anser det därför icke omöjligt, att han adopterar en af dina söner och sina dottersöner i framtiden, hvilket vore för båda familjerna en lika lycklig som hedrande tilldragelse.

— Tusan, det kan allt ha sin riktighet! utropade herrn i fårskinnspälsen, synbarligen smickrad. — Jag hade annars tänkt så där halft om halft på Snackens syster Lovisa — en duktig flicka, som kan sköta en mjölkkammare och steka en gödgris, när det behöfs. Annan sort hon, än de där fina förnäma fröknarna, som icke hålla att ta i, innan de gå sönder som glasdockor ...

— Men, min kära Eusebius ...

— Nå nå, söta mor ser ju, jag tar hvad som bjuds; jag får väl hålla till godo med en af Linnais-fröknarna. Om jag bara visste hvilken af dem som passar mig bäst.

— Fröken Ringa är bara barnet ännu, och ett bortskämdt barn, min käre Eusebius. Fröken Anna däremot är ett gentilt fruntimmer, ståtlig som en Littow och klok som en Ahlekors. Hennes mor var, som du vet, min köttsliga kusin. Släktskapen har sina avantager, min son. Glöm inte att kalla henne kusin.

— Vet söta mor, jag misstänker att Ringa anstår mig bättre. Den där lilla pojkaktigheten tycker jag om... Prrroh, vänd vackert i porten, Rosengren!

— Vi äro nu framme. Minns hvad jag sagt dig, Eusebius — inga bondfasoner, min son! Öppna din mun så sällan som möjligt; jag skall tala i ditt ställe. I synnerhet tag dig till vara att svära och tala om hästar. Väl uppfostrade unga damer tycka sällan om stall och ännu mindre om stalldrängar. De preferera en tänkande karl. Rosengren — vagnssteget!

Och familjen Winterloo tågade in.

Mindre salongen på Linnais var eklärerad. De resande funno där en redan förut ankommen gäst, hvars närvaro från första ögonblicket både smickrade och misshagade dem.

Presentationen skedde:

— Min nådiga kusin — grefve Spiegelberg från Kurland! Herr grefve — min kusin, hofrådinnan Winterloo och kapten Winterloo till Syrjänkoski!

Hofrådinnan gjorde en förnäm knix. Hennes son Eusebius, den gode mannen, framräckte på ärligt finskt vis sin hand, men främlingen rörde icke sin behandskade hand från dess sirliga plats med tummen i sammetsvästen. Kaptenen tummade förlägen sin ofödda skälskinns-

mössa, önskande inom sig att han vore med heder tillbaka på Syrjänkoski.

Främlingen, en ung man om knappa trettio år, afskräckte likväl ingen med ett frånstötande yttre. Tvärtom, hans något mörkletta figur, liten och spenslig, var ganska behaglig, hans sätt förbindligt, hans hållning en världsmans. Men det var något hos hans person, handslaget oberäknadt, som icke behagade kapten Winterloo.

— Herr grefven — sade öfverste Littow — har skänkt oss äran af sitt besök under en resa, som låter oss hoppas att framdeles förnya bekantskapen, emedan herr grefven ämnar köpa en egendom i Finland. Jag beklagar att vår ärade gäst valt den ogynnsammaste årstid för att lära känna vårt land. Finland i November är en ung skönhet förklädd till trollpacka. Min bästa herr grefve, hvad skall ni tänka om oss?

— Herr baron gör Finland orätt, svarade grefven på god fransyska, med en knappt märkbar blick på de unga fröknarna. — Jag har ännu aldrig sett en höst som så lifligt påmint mig om alla vårens behag. Edra vackra granskogar — tillade han med en fin vändning — trotsa förvissningen. Florens skulle i November afundas er dessa kamelior.

Tvenne praktfulla blommande kamelior, stående vid ett fönster mot söder, voro verkligen fröken Annas stolthet och fröken Ringas förtjusning.

— Magnifikt! Incomparabelt! utropade hofrådinnan, som ansåg tillfället vara lämpligt att anlägga en kontramina mot grefvens försåt. — Linnais sol är blidare än Syrjänkoskis; min son är en passionerad blomsterälskare, men han har så sällan någon tid öfrig för denna angenäma rekreation, han saknar en vårdarinna för sina jasminer och törnrosor.

— Jag tycker inte om blomster i krukor, inföll kaptenen öppenhjärtigt. Hvad är det värdt att bråka med krimskrams, som inte tål Guds fria luft? Ja — upprepade han med en sidoblick — jag tycker inte om krukor.

— Eusebius menar att de skönaste blommor växa fria på landsbygden, inföll hofrådinnan rättande.

— Utan tvifvel — genmälde grefven ironiskt — endast man lyckas bortrensa ogräset från deras omgifning. Men apropos, fröken Anna, denna sjö utanför ert slott måste vara gudomlig. Nu, när den är betäckt af blank is, förekommer den mig som ett skönt hjärta i likgiltighetens lugn. Lofva att i morgon visa mig sjön. Men inbilla mig icke att isen bär oss, när *ni* ser på honom. Det är omöjligt, han *måste* smälta.

— Om det roar grefven att taga en lektion på skridsko — inföll öfversten leende — så kan min dotter Ringa tjena som lärarinna i konsten. Det finns sannolikt icke mången skridskolöpare i Finland, som kan uthärda en kapplöpning med henne på blank is.

— Tusan! — utropade Winterloo förtjust — det vill jag se, innan jag tror det.

— Å — svarade Ringa muntert — om det kommer an på att täfla med kusin Waterloo, så kan jag våga försöket.

— Tum på det, kusin lilla! utbrast kaptenen. Jag håller min Hollola-fux mot en af kamelblommorna där i fönstret, att kusin blir på efterkälken.

— Det få vi se. I morgon?

— Ja, får gå för en sinkadus. I morgon.

— Det vill säga, om vi inte genera. Min Eusebius tänker att aldrig ett nederlag kan vara ärofullare än

hans, inföll hofrådinnan, i tusen bekymmer för sin gode kaptens något burdusa sätt att uttrycka sig.

— Waterloo, *qu'est-ce que c'est?* frågade grefven.

— Min dotter hyser en så uppriktig beundran för kapten Winterloo, att hon vanligen kallar honom Waterloo, genmälde öfversten åter leende.

— Man kan ej finna ett mera passande namn, yttrade grefven mycket allvarsamt och med en lätt bugning.

4. Skridskofärden.

»Också ålderdomen äger sitt solsken, ehuru det skiner öfver grafvar,» säger Jean Paul; och detsamma kan man säga om den nordiska hösten. Förvissningens färgprakt, denna »smålöjets mask öfver döden», lyser i September och Oktober öfver de åt förgängelsen vigda löfskogarna, och ännu i November tjusas ögat af soliga utsikter öfver de döda vågor, som stelnat i blank is, och öfver den första, lätta, friska nyfallna snön, som lifvar och föryngrar den ödsliga höstaflan. Den som engång, efter långa veckor af regn och stormar, stått med klarnade blickar vid en sådan novemberutsikt, spänt den hvassa stålskon under sin unga fot och med vindens hastighet ilat ut öfver en frusen fjärd i morgonens frostiga lugn — han vet, att naturens stora ande aldrig dör, aldrig förvissnar, utan söker blott nya former, den ena skönare än den andra, för sin eviga ungdom.

En sådan lugn, solklar och frostig novembermorgon sken öfver Linnais gård och den därinvid liggande stora sjön, när gårdens invånare och gäster begåfvo sig ut på den öfverenskomna skridskofärden. Isen kunde anses fullkomligt pålitlig, ty den hade lagt sig under vindstilla och tre dagars fortfarande köld; ej heller hade man att

frukta strömdrag i närheten. Öfversten fann således intet skäl att neka sina gäster detta nöje, som delades af hans döttrar. Man försåg sig med två lätta slädar; ett par af drängarne medföljde, beväpnade med långa stänger, i händelse, mot förmodan, »den falska Ran» kunde stöta ett hål i sitt silfvertak, och så rustad begaf man sig ut på isen. Öfversten tog på sin lott hofrådinnan, den kurländske grefven utbad sig äran att få bli fröken Annas riddare, och kapten Winterloo beslöt att dela dagens öden och ära med fröken Ringa. Herrarne beväpnade sig alla med blanka skridskor från Fiskars berömda verkstad, men af damerna var Ringa den enda som trängde sina små fötter i fina engelska skridskor, ofvantill klädda med rödt sammet och spända i gröna remmar af saffian med silfverspännen.

Öfverste Littow nöjde sig med att skjuta sin hofrådinna framför sig i släden och förklarade skrattande att hans fötter på isen numera endast kunde täfla med hans händer på fortepianot. Grefven gjorde på egen hand några skärningar, ej utan talang, men sirliga, smånätta och försiktiga — ja, han lyckades till och med att skära i isen rätt prydliga A A A — hvarefter han återvände, för att skjuta framför sig fröken Annas släde. De arbetande ledamöterna i den ystra leken och de som följdes af alla de öfrigas blickar, voro således kaptenen och fröken Ringa. Det gällde ju den kapplöpning, på hvilken Ringa så trotsigt utmanat den ädle och manhaftige riddaren, kusin Waterloo.

För hvilken annan flicka som helst hade kaptenen icke varit någon motståndare att förakta i denna muntra bardalek. Han hade väl blifvit ansenligt korpulentare, sedan han sist försökte sin talang som skridskolöpare — »med tre stjärnor på epåletten och en i hufvudet»,

som han behagade på ett ovanligt förblommeradt sätt uttrycka sig — men det som nu brast honom i vighet ersatte han med sin nations bekanta ihärdighet, hvilken, engång kommen i rörelse, sedan är outtröttelig. Lätt som en vårvind öfver blommorna susade Ringa honom beständigt förbi, och beständigt hade han åter vunnit ett försprång, medan den unga flickan, icke nöjd med att låta sina stålskor skära enformiga jämna ränder rakt framåt, kastade sig i tusen gratiösa nyckfulla bukter än åt höger, än åt vänster, ja stundom, för att rätt reta sin motståndare, gjorde en hvirflande cirkel rundtomkring honom. Kaptenen däremot fortfor att hålla jämn och rak kurs på en liten holme, som tycktes vara målet för bådas täflan. Där skulle det afgöras, om kaptenens ypperliga häst eller den täcka kamelian från Linnais salongsfönster skulle som pris tillfalla en af de täflande.

— Fröken Ringa gör mer än Napoleon, hon segrar vid Waterloo, inföll grefven, under det att han med sin dam följde långsammare efter de bortilande utåt fjärden.

— Ringa förlorar, innan de hunnit holmen! utropade öfversten. Sådan är ungdomen: aldrig rakt fram till målet; ständigt i tusen bukter åt alla sidor! Kusin Winterloo förstår bättre sin sak; märk bara huru envist han sträfvar framåt, litet om sänder — och *han* hinner sitt mål.

Så avancerade sällskapet framåt fjärden, i mening att rasta uti en liten fiskarestuga på holmen och sedan återvända. Emellertid uppsteg ett snömoln allt högre öfver horisonten, och en blid vind, sockrad med snöflingor, begynte blåsa öfver isfältet.

— Hvar blef fröken Ringa? Jag ser henne icke mer! utropade hofrådinnan med häpnad.

— Flickan gör lofvar, svarade öfversten. Det är så flickors sed. Men nu svärmar min lilla Ringa något för långt ins Blaue.

— Kan isen vara farlig åt det hållet?

— Nej, men hon har medvind nu och motvind tillbaka. Vid hennes ålder tänker man aldrig på återvägen.

Härtills hade sällskapet i slädarna lätt kunnat urskilja de kapplöpandes rörelser. Men nu begynte snöflingorna falla tätare, blåsten tog till, och innan kort öfverraskades skridskoåkarne af ett bland dessa våldsamma yrväder, med hvilka den finska vintern stundom brukar i November göra sitt plötsliga inträde.

Man kunde nu se att kaptenen stannat, men Ringa kunde man knappt mera urskilja som en dunkel punkt långt borta till vänster. Slutligen försvann hon alldeles i det tilltagande yrvädret.

Öfversten, som dock ej var en af de lättskrämde, blef på allvar orolig, skickade hofrådinnan tillbaka med en af drängarne och medtog den andra drängen, för att upphinna och återföra sin dotter. Äfven kaptenen begaf sig åt samma håll, och då fröken Anna ej kunde förmås att återvända utan sin syster, nödgades grefven följa henne, bedyrande att denna naturscen var högst pittoresk och att han ansåg en plats vid hennes sida som den afundsvärdaste uti lifvets stormar. Fröken Anna svarade icke, men darrade icke heller. Och det hade dock varit grefven kärt om hon darrat. En beskyddare äger alltid en rättighet mer.

Anna behöfde snart hela sitt ärfda mod. Snön föll nu så tät som en hvit fäll, framdrifven af stormen; landet försvann på alla sidor, öfversten försvann, kaptenen försvann, hofrådinnan var borta. Man kunde ej

mera se hundra alnar framför sig. Den unga flickan var ensam med främlingen på den vida fjärden — ensam såsom en blomma i snön.

— Sköna flicka — hviskade den djärfve beskyddaren i hennes öra, nu med en annan ton än den han förut behagat anslå — himlen har skickat oss detta ögonblick för att låta er förstå huru högt jag älskar er...

— Ni misstager er, grefve, svarade Anna kallt. Himlen har skickat oss detta ögonblick för att lära mig huru högt jag älskar min syster...

— Ni måste höra mig, fortfor främlingen i än djärfvare ton, och hans mörka ögon lågade. — Jag har svurit att ni skall tillhöra mig. Er far skall icke vägra det — ni själf skall icke afslå min bön. Lämna denna Waterloo-parodi åt er syster, om hennes smak är så lätt tillfredsställd, och kom att herska som en drottning på mina gods vid Mitau. Hvarje vinter resa vi till Paris...

— Sök er då där en drottning, herr grefve. Jag eftersträfvar ej en så lysande lott. Var god och ledsaga mig till min far.

Vid dessa ord steg fröken Anna ur släden. Men främlingen fattade hennes arm och smålog underligt.

— Det är således något som man på ert språk kallar en korg? återtog han i en ton af på engång ömhet och trots. — Förstår ni då ej, sköna fröken, att ni *måste* tillhöra mig? *Cavalièrement* hade jag väl i några veckor eller månader bort sucka vid edra fötter, för att vinna en så dyrbar eröfring, men uppriktigt sagdt, därtill har jag ej tid. Jag ber er därför, sköna Anna...

— Min far! min far! utropade den unga flickan, som nu ändtligen begynte att häftigt darra. — Ah, han är där... men utan Ringa!

Öfverstens höga gestalt framskymtade nu i snöyran. Drängen, men icke dottern, åtföljde honom. Han hade, som så ofta händer vid sådana tillfällen, sig själf ovetande gått i en cirkel och återkommit ungefär till den punkt, där han började vandringen. Kaptenen sågs icke till. Intet spår kunde upptäckas af den förlorade Ringa. Alltmera tilltog stormen i häftighet och hopade höga massor af snö öfver den nyss så soligt blanka, nu så ödsliga och förvildade fjärden.

5. Fröken Ringas äfventyr.

För att ej alltför länge lämna läsaren i oro öfver det besynnerliga äfventyr, som hände den lilla öfverdådiga skridskoåkerskan från Linnais, låta vi öfverste Littow, fröken Anna och den kurländske grefven söka sig väg öfver isen så godt de förmå och skynda oss att i det förfärliga yrvädret leta fröken Ringa Littows förlorade spår.

När den ystra flickan för sent blef varse att hennes medtäflare i kapplöpningen, kusin Waterloo, sannolikt skulle hinna till holmen förr än hon själf, förtretade det henne otroligt att se sig besegrad af en så ovig motståndare. Hellre än att erkänna sitt nederlag, beslöt hon försöka locka kaptenen åt sidan och, ifall detta ej lyckades, ville hon låtsa ha glömt både målet och kapplöpningen. Hon girade därför af åt vänster och ropade till kaptenen att isen här var mycket bättre, han skulle försöka, ifall han ej vore rädd. Men den hederlige kusin Waterloo befanns envis som synden och var icke den man som lät en flickas nycker rubba sin engång gifna kurs till det föresatta målet. Han ropade tillbaka att Ringa skulle bara skynda till holmen; man skulle få se hvem af dem nu skulle vinna. Detta låtsade Ringa icke

höra; hon fortsatte sin gir åt vänster i långa vågformiga bukter öfver det blanka isfältet.

Under tiden begynte det blåsa, och vinden fläktade friskt öfver Ringas smärta skuldror och de fladdrande fållarna af hennes korta åtsittande sidenpelisse. Den som någonsin åkt skridsko i stark blåst och på jämn is, vet väl huru snabbt och oemotståndligt man jagas framåt af medvinden och huru mödosamt, ja stundom omöjligt det är att åter arbeta sig fram i motvind på återvägen. Flyga är oss tungfotade barn af jorden förnekadt, men ingen rörelse liknar så fågelns flygt, som skridskoåkarens snabba och lediga färd på hans glatta bana. Ringa erfor i början hela det obeskrifliga nöjet att så, på stormens vingar, utan all möda, utan att ens röra arm eller fot, mera sväfva än ila framåt med en hastighet som endast kunde jämföras med den kryssande falkens. Och när man såg denna smidiga, lätta, luftiga gestalt, så sorglöst yr, så förtjusande glad bortsväfva mot fjärran, kvarlämnande knappt två omärkliga fina ränder af stålet i den brakande isen, hvilken rundtomkring henne utbredde sig som ett omäteligt klarblått, stjärnströdt och genomskinligt spegelglas — då hade man lätt kunnat taga henne för en af dessa nyckfulla najader, som uppdyka ur djupen och dansa i aftonlugnet öfver sjöarnas blanka silfverytor.

Ringa var ett barn, och hon glömde i denna stund kapplöpningen, holmen, sin lilla förtret, sin far, sin syster; hon var en svala, en vind, en bevingad fé — hvar finns ett nöje som detta vid sexton år och med solsken i hjärtat? Hon tänkte på intet annat än att flyga, dansa, ila än längre och åter längre, bort mot detta dunkla, obestämda fjärran, som vinkade henne, såsom det evigt vinkar hjärtats oklara längtan bort — bort — bort!

Men nu kom snöyran med stormen och sållade först sina fina fjunlika flingor öfver den blå isen, sedan allt mera, allt hvitare, tilldess att ränderna af Ringas stålskor förlorade sig i det ännu tunna täcket af den glänsande snön. Då först vaknade Ringa ur sin förtjusning, svängde sina skridskor tvärsför vinden, så att hon fick fotfäste, och såg sig tillbaka.

Stackars barn, hvem kan måla hennes häpnad, när hon, som härtills haft den klara västra himmelen framför sig, nu vände sig om och såg hela synfältet ända öfver hennes hufvud insvept i täta, ogenomträngliga snömoln, framdrifna af en växande storm! Mellan henne och den strand hon lämnat föll en hvit ridå, som skymde all utsikt. Icke ens holmen, icke ens Linnais fastland kunde numera urskiljas, långt mindre en mänsklig gestalt i denna stiglösa öken. Endast åt det motsatta hållet i väster syntes ännu en strimma af landet, men för att hinna dit återstod minst en half mils väg.

Ringa kände sig i detta ögonblick så öfvergifven, som om hela världen sjunkit omkring henne i hafvets djup och lämnat henne ensam i den toma ödsliga rymden. Hon försökte mekaniskt några språng fram emot Linnaissidan, för att återvända den väg hon kommit, men samma vind, som jagat henne så pilsnabbt framåt, hejdade nu hennes minsta rörelse, när hon ville vända tillbaka. Innan kort voro hennes krafter uttömda; hon kunde ej ens stanna; den obevekliga vinden dref henne som ett öde beständigt framåt.

Till råga på hennes häpnad hade snart äfven landet i väster försvunnit i snötjockan. För att ej viljelös drifvas af vinden, måste hon sätta sig ned i snön. Och nu begynte hon gråta så häftigt, så hejdlöst, som man endast

kan gråta när man är barn och aldrig känt sorgen, men väl bedröfvelsen.

När hon så gråtit en stund, ledsnade hon vid sina tårar och beslöt att trefva sig hemåt till fots. Hon löste remmarna med deras skridskor från sina fötter och begynte gående streta fram emot stormen. Men då hon icke såg land och vinden växlade om i ostadiga hvirflar, begrep hon snart att hon midtpå en stor sjö skulle vandra förgäfves. Hon satte sig då för andra gången på snön, i hopp att himlen snart skulle klarna. Hon beslöt att vara tålig och modig; hon visste nog att man sökte henne. Snön föll i långa, hvita fransar öfver hennes svarta peliss och den blå väderhufvan med de ljusröda sidenbanden. Då föll det henne in att man, så hvit som hon nu var, ej kunde på afstånd urskilja hennes gestalt från det hvita fältet omkring henne. Hon sprang upp och skakade snön ifrån sig med ett par raska hopp.

Men i stället att klarna, tjocknade luften alltmer, och efter tiden blef Ringa lång, förekom det henne som skulle det redan börja mörkna till kvällen. Tanken att frysa en hel natt igenom på isen och kanske blifva vargarnas rof, uppfyllde den öfvergifna flickan med bäfvan. Men hon grät icke nu; hon begynte ånyo gå, likagodt hvart, tänkte hon, blott jag kommer till land.

När hon så gått en stund, märkte hon fotspår i snön och blef i början glad däröfver. Men snart igenkände hon sina egna spår och slöt däraf ganska riktigt att hon återkommit till samma punkt där hon börjat. Nu var det slut med Ringas latin. Hon satte sig för tredje gången uttröttad på snön.

Då hörde hon icke långt borta ett anrop och såg en man trefva fram mot henne i snöyran. Säker uppå att det var hennes far, sprang hon upp med ett glädjerop

och hade så när störtat i den kommandes armar, då hon till sin förundran såg framför sig en fullkomligt obekant ung man, klädd i en öfversnögad åtsittande frisrock och med mössan något nedtryckt öfver ett par frimodiga, klart blickande ögon.

Araben, som möter en främling i öknen, ser i honom en fiende; men Ringa gjorde med rätta en annan slutsats. Utan att ens hälsa, fattade hon den obekantes arm och sade med en så bedjande röst, att snön kunnat smälta omkring henne:

— Var god och följ mig; jag hittar inte hem!

— Det undrar jag inte på, svarade främlingen leende, i det att han otvunget erbjöd henne sitt stöd. — Kom, var icke rädd; vi uppnå väl landet på något håll.

— Vet inte herrn hvartåt Linnais ligger? frågade Ringa, redan betydligt lugnare.

— Linnais? Det passar ju förträffligt, det är just dit jag ämnar mig. Jag är arkitekt och kommer på baron Littows kallelse för att vara behjälplig vid några ombyggnader. Förlåt mig — är det kanske en af fröknarna Littow jag har den äran att upptäcka som en frusen fjäril i vinterdrifvan?

— Ja, svarade Ringa, och en fjäril utan vingar: se här!

Och hon berättade muntert sitt äfventyr, i det hon visade skridskorna.

— Nå då prisar jag min lyckliga stjärna, som ingaf mig ett förfluget infall för ett par timmar sedan, sade den obekante. Jag visste att sommarvägen kring sjön är tre mil från motsatta stranden till Linnais, medan vintervägen öfver sjön är knappa tre kvart mil. Hvarför göra en så onödig omväg på en så vacker novembermorgon? tänkte jag. Skridskor för jag med mig; skickade

så mitt åkdon den vanliga vägen omkring och företog mig på egen hand att gina här tvärsöfver fjärden. Men jag hade, alldeles liksom fröken, uppgjort min räkning utan värden och ångrar nu blott att jag väl sjuttio gånger på en timme fördömt min narraktiga passion för skridskor och blank is.

— Ja, är det inte herrligt! utropade Ringa, som med ett barns lyckliga korta minne hade glömt sina villostigar i samma stund de icke mera oroade henne.

— Det är friheten, det är lifvet! sade den obekante. När jag ilar fram på det vida hala glasgolfvet, utan fäste och utan hejd, tycker jag mig vara Bore från »Lycksalighetens ö». Skada att vi ej nu kunna fortsätta. Fröken skulle då föreställa Zefyr.

— Å, vi skola nog göra om det. Men nu, herr Bore, äro vi båda vinglösa. Jag vet allsinte hvartåt jag vill.

— Jag tog märke på vinden, innan landet försvann, och jag tror att vi styra vår kosa ungefär hitåt. Men Zefyr är trött?

— Inte numera. Jag fruktar blott att min far och min syster äro mycket oroliga.

— Zefyr skall komma med solsken tillbaka till Linnais. Linnais himmel skall åter klarna.

— Och det genom Bore. Min goda kusin Winterlöo, som vi kalla Waterloo, skall kanske bestrida ert namn, men jag står på er sida.

— Och då är jag säker om segern, skrattade främlingen.

Så fortsatte de båda unga skämtande sin väg genom drifvorna, och för att säga sanningen, förkortades vägens mödor ansenligt genom det nöje de båda erforo af hvarandras oförmodade sällskap. Det passionerade tycket för

skridskor var redan ett samband emellan dem, och gemensam fara gör hastig bekantskap. Fröken Ringa, uppfostrad i sin ensliga landsbygd, tyckte sig aldrig ha sett en ung man så otvunget artig, så gladlynt och likväl med en så manligt säker hållning, till hvilken hon utan tvekan kunde förtro sig i faran. Mannen i frisrocken hade sett mera af världen, men påminde sig knappt en flicka som med ett så naturligt behag förenade en så barnslig frimodighet och denna glada öppenhet, som intager och fängslar det manliga hjärtat.

Yrvädret fortfor emellertid, och drifvorna ökades. Men snön föll ej mera i så mjuka flingor, den kändes ej mera kram under fötterna, och blåsten blef hvassare. Den obekante slöt häraf att vinden, som förut var sydost, efterhand dragit sig till nordost, och att vandrarne således skulle förfela målet, om de fortsatte den hittills följda riktningen. Han stannade därför och lät sina vaksamma blickar spanande genomila den ödsliga snörymden.

— Jag tycker mig höra ett hundskall, sade han slutligen.

Ringa vek upp sin väderhufva för att bättre lyssna.

— Det är Mefisto! utropade hon gladt. Nu kunna vi ej vara långt ifrån Linnais.

Därpå hvisslade hon — en fin hvissling, som ett mänskligt öra knappt kunnat höra på tjugu stegs afstånd i det hvinande yrvädret.

Men den trogna pudeln måste ha förnummit detta svaga ljud, ty några minuter därefter såg man hans lurfviga svarta hufvud, vädrande i drifvorna, borra sig väg genom snögloppet, och strax därpå flög han, tjutande af glädje, med ursinniga språng i den unga flickans famn.

— Mefisto! Min trogna Mefisto! utropade Ringa, knappt mindre förtjust än han, och tryckte hundens

snöiga, flämtande nos mot sina rödblommiga kinder med en hjärtlighet, som den obekante betraktade med nöje och afund.

— *Allez*, passopp, och visa oss vägen! fortfor Ringa efter de första karesserna.

Pudeln lät icke säga sig detta två gånger. Efter att än en gång ha med ett högt hopp slitit af det ena ljusröda bandet på hufvan, vek han hastigt åt höger i rät vinkel mot den riktning de vandrande härtills följt, vände så om, för att ånyo betyga sin fägnad och förvissa sig att man följde honom, samt fortsatte sedan, ständigt vädrande med sänkt nos, att vägleda sina följeslagare. Dessa följde med gladt mod anvisningen och sågo innan kort de dunkla konturerna af landet och skogen i en lång mörk rand utbreda sig framför dem.

— Det är Linnais park! utropade Ringa.

Ännu några steg, och de hade på stranden uppnått öfversten, som, efter fåfänga spaningar, hade hopsamlat allt gårdens folk, för att företaga en ordentelig skallgång efter den förlorade dottern. Fröken Anna stod färdig att följa sin far, men den kurländske grefven hade klagat öfver svindel och begifvit sig upp till gården. Man kan föreställa sig de väntandes glada öfverraskning, när Ringa så oförmodadt stod midt ibland dem. Tårar och löjen omväxlade på alla håll; gamla och unga trängdes kring deras älskade fröken, för att med egna ögon öfvertyga sig att de hade henne åter. Det blef ett gladt möte. Främlingen hade haft rätt: med Ringa kom åter solsken till Linnais gård.

6. Arkitekten.

Den bleka novembersolen begynte åter framlysa genom snötjockan, när sällskapet från isen begaf sig upp till Linnais gård. Alla voro i den lifligaste rörelse; somliga gräto, somliga skrattade; alla tyckte i den stunden att Linnais pärla var återuppfångad ur djupet af sjön. Öfversten själf, med sitt öppna och varma lynne, fann det alldeles icke nödigt för sin värdighet att lägga band på sina känslor; han hade tagit Ringa om lifvet, likasom för att rätt stadigt fasthålla henne, och svängde henne som en liten docka öfver tufvor och stenar vid uppgången till gården. Hon måste ånyo och åter ånyo berätta sitt äfventyr, och Mefisto, som tyckte sig hafva en ärofull andel däri, hoppade skällande med öfverdådiga språng omkring henne, i det han med bakfötterna uppkrafsade snön och upptog med tänderna än en sten, än ett trästycke, för att lägga det som välkomstgåfva för sin unga herskarinnas fötter.

— Men pappa har knappt hälsat på den unga herrn, som följde mig, anmärkte Ringa, när hon i berättelsen om sitt äfventyr kom till mötet med den obekante.

— Du har rätt, flicka! utropade öfversten. Hvem är denna krona till pojke? En student kanhända? Eller

en vicehäradshöfding från höstetinget? Lika godt, jag hoppas få något tillfälle att tacka honom.

— Han är den arkitekt, som pappa förskrifvit från Helsingfors för att bygga om Linnais, och ... det ser ut som om Anna känner honom bättre än jag.

Öfversten vände sig om och såg den obekante gå några steg bakom honom i lifligt samtal med fröken Anna — lifligt från hans sida, men fåordigt, fastän höfligt, från Annas. Öfversten stannade och inväntade dem.

— Ni borde höra till avantgardet, min unge herre — sade han hjärtligt — till avantgardet och ej till eftertruppen, ty ni har gjort ett ganska ärofullt vinterfälttåg i dag. Det gläder mig i sanning att få en dubbel anledning att hälsa er välkommen till Linnais, där jag hoppas ni skall finna er hemma.

— Min far, — herr *Lithau!* presenterade fröken Anna ceremoniöst. — Jag hade förliden vinter äran göra herr arkitektens bekantskap hos min tant i Helsingfors, tillade hon dröjande.

Öfversten blef för ett ögonblick stum. Han kände detta namn mycket väl från sin fars och farfars tid; det var en tradition i familjen, hvars stolta och högättade medlemmar vid mer än ett tillfälle varit generade af den släktskap som några velat påbörda dem med denna aktningsvärda, men ofrälse familj, hvars föregående släktleder förlorade sig i dunklet af obemärkta prästgårdar uppe i Finlands aflägsnaste provinser. Det var likväl många år sedan baron Littow förnummit något spår af Lithauernes eller Lithoviernes tillvaro, och då han aldrig själf stått i personlig beröring med någon af dem, hade han föreställt sig att namnet sannolikt redan vore utgånget. Emellertid var han en för sann ädling för att den oangenäma öfverraskning, hvilken han erfor vid detta

namn, kunde vara annat än hastigt öfvergående. Han skyndade att undertrycka denna flyktiga och oberättigade känsla i sitt bröst och räckte den unge mannen med värma sin hand, under förklaring att han gladde sig åt bekantskapen med en man som bevisat hans dotter en så stor tjenst, och att alla på Linnais skulle göra hans vistelse så angenäm som det vore dem möjligt här på landet i en så ogästvänlig årstid.

Den unge mannen svarade med en stum bugning. Kanske märkte hans kloka öga ett spår af öfverstens tvekan, kanske hade han någon aning om dess grund. Men han lät intet märka. Man fortsatte färden under tystnad och uppnådde gården.

Här fanns likväl en, som icke delade den allmänna fröjden öfver fröken Ringas återfinnande, och det var hofrådinnan Winterloo. Hon glömde icke hvad alla andra i brådskan glömt, att hennes Eusebius ännu var borta i yrvädret och kanske utsatt för att tillbringa en novembernatt på isen, därest han ej redan funnit sin graf i Ahtis, den finska sjögudens kyliga vattenrike. Den goda frun var sig mycket olik nu; hon lefde ju blott för ett föremål i världen, och det var hennes Eusebius. Hon bemödade sig förgäfves att vidhålla det cirklade väsendet, den styfva kruserliga hållningen, som blifvit allt förnämare, ju mera hon ansåg detta nödigt för att skyla familjens fattigdom. Fruktan för hennes älskling tog ut sin rätt på ett sätt som skulle ha varit löjligt nog, om man ej bakom denna förtviflade strid med konvenansen tydligt förnummit klappandet af ett modershjärta.

— Fägnar mig att se kusin Ringa! utlät sig hofrådinnan under en nervös skakning på hufvudet. — Hoppas min son kommer efter. Och min nådiga kusin befinner sig väl? Och hvilket väder, kusin Littow! Isen

är väl inte svag därborta? Det vill säga, jag förmodar att inte min nådiga kusins alteration... Rosengren, har du inte gått ännu att söka nådig kapten?... Kusin Anna, tillåt Rosengren att assistera med öfverskorna! Jag ber så mycket... min Eusebius vore i stånd att sacrifiera sig för sina ämabla kusiner... han hyser så nobla sentimenter... och förlåt mig, kusin Ringa är våt om fötterna... en katarr... Hvar i himlens namn är Eusebius, min stackars Eusebius?

Detta utrop, som mot hennes vilja bröt igenom konvenansens hårdnade skal och blottade den arma hofrådinnans inre förskräckelse, rörde öfversten. Ovädret hade nu nästan upphört, sade han, och då isen vore säker nog, skulle kaptenen utan tvifvel vara snart tillbaka. Emellertid ville han ännu engång skicka ut folk, för att uppsöka den hederlige Winterloo, för hvars nit att återföra Ringa han vore så mycket förbunden.

Hofrådinnan ansåg artigheten fordra att synas belåten därmed och erinrade blott, liksom på skämt, att hennes son Eusebius var den siste manlige ättlingen af sin gamla familj, liksom kusin Littow var det af sin, och att två så nära befryndade illustra familjer möjligen kunde se sina förhoppningar återlefva, om... om — här tyckte sig den goda frun ha något för hastigt lättat sitt hjärta och fortsatte därför:

— Rosengren, är han inte på väg ännu att söka nådig kapten?

Rosengren besvarade denna fråga med en välkänd manöver bakom örat och framstammade något om att han måste rykta hästarna, annars blefve nådig kapten rasande, om han kom med lifvet från sjön, hvilket Rosengren tycktes anse något tvifvelaktigt.

Darrande invärtes, låtsade hofrådinnan icke höra denna invändning och krusade hundrafaldt i dörren, innan hon lät förmå sig att stiga in före värden i huset.

Man gjorde nu toilett, som väl behöfdes efter färden på isen, och samlades en timme därefter vid middagsbordet. Klockan var nära fyra, skymningen hade inbrutit, och ingen Winterloo hördes af. Men hofrådinnan fortfor att krusa och komplimentera mer än någonsin, blott att hon stundom försade sig ända därhän, att hon kallade grefve Spiegelberg »herr kapten» och engång till sin egen stora förskräckelse hedrade den nykomne ofrälse gästen med titel af »min nådiga kusin».

Dessa båda herrar hade blifvit presenterade för hvarandra och fått sin plats vid fröknarnas sida, grefven emellan fröken Anna och guvernanten mademoiselle Triste-Ruban, arkitekten åter vid fröken Ringas sida, medan öfversten tog hofrådinnan på sitt samvete. Fröken Anna vågade häri ej motsätta sig sin fars anordning, men med en hemlig fasa såg hon sig åter vid sidan af denne främling, som vågat så djärft begagna sig af hennes ofrivilliga tête-à-tête med honom på isen. Var det väl möjligt, att endast hans börd, hans rikedom gjort honom nog förmäten att föra ett sådant språk till henne, en Littow, i hvars hus han åtnjöt så mycken gästfrihet? Fröken Anna var dock en stolt kvinna, stolt och modig; hon behandlade honom med kall höflighet, utan fruktan, utan tvekan; han borde veta hvem han förolämpat. Hon vågade till och med söka läsa i grefvens drag någon förklaring på hans gåtlika uppförande. Men icke ett spår däraf var att upptäcka i den fine världsmannens lugna drag. Hans artighet var lika otvungen och aktningsfull, hans hållning lika säker, ledig och kall, som före det besynnerliga mötet på morgonen. Blott en enda

gång tyckte sig fröken Anna ertappa honom vid en obevakad blick åt sidan, men denna blick var så skarp och så skygg, att den tycktes fullkomligt motsäga det högdragna lugnet i främlingens väsende.

Fröken Anna följde blicken och varseblef att den gällde arkitekten, som satt något längre till vänster. På samma gång blef hon varse att Ringa med hela sitt glada lynnes ysterhet, öfverdådigare än någonsin, växlade skämt på skämt med sin granne vid bordet och lockade det ena löjet efter det andra på hans annars allvarliga läppar. Anna såg bort och såg åter dit; hon svarade knappt på grefvens artigheter. Om hon varit vid bättre lynne, skulle hon kanske roat sig åt den olyckliga guvernantens förlägenhet. M:lle Triste-Ruban var icke ovan vid fröken Ringas öfverdåd; detta var tvärtom orsaken hvarför hennes befattning fortfor, oaktadt Ringa innan kort skulle fylla sitt sextonde år. Men Ringas ytterst ordentliga och stadgade lärarinna kunde ej annat än anse denna opassande, nästan pojkaktiga ysterhet för ett högst misslyckadt resultat af alla de sällskaps- och konversationsregler hon så outtröttligt bemödat sig att inskärpa hos sin ostyriga elev, och hon vågade likväl ej ens med en blinkning gifva sitt missnöje tillkänna, emedan Ringa, det visste hon rätt väl, hade varit i stånd att svara henne med en grimas eller en brödkula, som gjort hennes nederlag fullständigt.

Något som lugnade m:lle Triste-Ruban var att den nykomne gästen icke det minsta lät förleda sig att svara fröken Ringa annorlunda än det tillkom hans ställning. Han log åt hennes infall, han besvarade hennes skämt, men allt detta med en takt, en grannlagenhet, som förvånade m:lle Triste-Ruban.

— Denne man — tänkte hon vid sig själf — måste ha umgåtts i goda sällskaper. Han har ej fullkomligt den suffisance som grefven, och hans toilett är alltför enkel för att mäta sig med en så utsökt kavaljer. Likväl kan jag inte neka att han ju har en viss air, som klär honom. Man kan knappt kalla honom en vacker karl, och hans bruna hår är långtifrån så elegant som grefvens svarta. Men kravatten kunde man kalla *comme il faut,* och ögonen ha ett eget uttryck af djup. *Enfin,* om inte *ce monsieur là* vore af låg börd, kunde man anse honom för början till en gentleman; ja, jag ville påstå, en verklig man. Jag kunde kanske förmå mig att visa honom någon uppmärksamhet, det skulle smickra honom, och ... man kan inte veta, om jag inte till slut kunde låta förmå mig att stanna för alltid i denna kulna, pauvra nord ...

Denna en liten beroende, men klok flickas tysta öfverläggning afbröts här af en liten silfverbål, som, enligt en då ännu bruklig, numera aflagd gammal sed, borde sluta måltiden, och af öfverste Littow, som föreslog att tömma ett glas för de gäster han hade äran se i sitt hus. Främst ville han adressera sig till sin ärade kusin hofrådinnan Winterloo, som tillfälligtvis nu representerade både närvarande och frånvarande ...

Den stackars hofrådinnan böjde sirligt sitt gamla hufvud och uttryckte sin tacksamhet för den högst estimerade complaisance, som »herr kapten» behagade visa henne och hennes son ... då i detsamma dörrarna öppnades med brak, och in trädde med tunga steg den förlorade och så länge saknade kapten Eusebius Winterloo.

7. Ett äfventyr och två frierier.

Kapten Winterloos återkomst hade på hofrådinnan, hans mor, det märkvärdiga inflytande, att hon för en stund glömde allt krusande och tillät sig att omfamna hans snöiga person nästan som hvarje annan mor skulle ha gjort uti hennes ställe. Men snart fick hon ämnen till nya bekymmer genom det burdusa och alldeles icke nobla sätt, hvarpå denne hederlige kapten och efterlängtade son fann för godt att berätta sitt äfventyr.

— Jo hon var mig en vacker vinterkråka, min lilla nådiga kusin Ringa! utropade kaptenen, i det han tömde ett ansenligt glas af silfverbålens värmande innehåll. — Vi skulle mötas på holmen; tusan heller möttes vi, hon kryssade som en tullslup omkring en estländsk brännvinsskuta, och till slut föll hon af för vinden och satte till alla segel, dick akterstäf! · Nå ja, hvad tjenar det till att söta mor blinkar? Skål, mamma! Jag tänkte i början: låt henne hållas, hon firar väl skot. Men så kom det förbannade yrvädret, och jag kunde väl begripa att flickungen skulle marschera i motvind som en anka på torra landet — jaså, var det inte bra nu igen? Hvarpå jag satte efter som en rättskaffens

kavaljer, för att inte lämna min lilla söta kusin att få ledsamt efter mig, och jag kan försäkra mitt nådiga herrskap, att så flinka ben jag hade för tio år sedan, så var det nu ingen lätt sak, sedan tyngdpunkten fått en så stor öfverhalning, och mir nix, dir nix var kusin Ringa ur sikte. Hvad skulle jag göra? Jag dammade på undan vinden, som jag sett henne göra, och tänkte: vi träffas vid Kurumaa landet här midtemot, om inte vi träffas förr. Men den nedriga vinden måtte ha kantrat två eller tre streck under tiden, ty då jag ändtligen fick sikte på land, var det åsen vid Syrjänkoski, och jag kryssade knappast en verst från gården. Flickan sågs inte till, och hvems hund var jag, att jag inte så godt som vid egen grind skulle gå hem och ta mig en sup och en smörgås? När det var gjordt, lät jag spänna för blacken, men den besten har spatten, och det gick som det gick att knoga kring sjön. Så mötte jag länsman Grönfors vid Askola-backen, och medan vi styrkte oss litet mot kölden ur hans kantin, fick jag redogöra för honom en hop som jag inte begrep om en vagabond, som han fått order att efterspana, och så när hade jag försummat min nådiga onkels delikata middag. Er skål, kusin Ringa! Tamme katten, är det inte roligt att se er vid hälsan! Men det måste ni medge, lilla sötunge, att kamelblomman där är min välfångna egendom. Brrr, ni må skratta eller gråta, men jag skall bära henne nästa söndag i knapphålet, till er ära, kusin, till er ära, det försäkrar jag, och jag önskar att jag kunde bära er själf på samma sätt... det vill säga under knappen och västen, rakt på hjärtat, ty ni är, böfveln bespike, en präktig flicka. Mod har ni som en granadör och ben som en beckasin — nå nå, det hör inte hit; skål, svärfar!

Att beskrifva den olyckliga hofrådinnans belägenhet under detta långa tal, som röjde en nog förtrolig bekantskap med länsman Grönfors' kantin, är omöjligt. Sedan hon till sin förskräckelse fann att hennes blinkningar och hostningar endast förvärrade saken, tog hon sitt parti, låtsade ej höra fortsättningen och adresserade sig till öfversten med en vältalig excuse för den utomordentliga oro som fröken Ringas äfventyr förorsakat hennes son och nu kom honom att i glädjen uttrycka sig på ett sätt som ... som kunde föranleda soupçoner om hans person, hvilken likväl vore så högst sobre, att kärnmjölk och svagdricka vore hans dagliga diet, och ... och ... Här afbröts hon af öfversten, som leende förklarade att denna dag vore en glädjedag, då alla excuser vore öfverflödiga, och till bevis därpå klingade han med kaptenen, under betygande af sin tacksamhet för hans stora besvär att uppsöka Ringa.

Men kapten Winterloo var i dag vid ett briljant lynne, som ytterligare förstärktes af den fina punschen i silfverbålen; alltså icke sinnad att så hastigt släppa ett kärt ämne. Måhända kände han en dunkel aning att hans mod torde svika en annan gång, och beslöt därför att gripa tillfället i de flygande lockarna. Med glaset i högra handen och den vänstra i byxfickan adresserade han sig ömsom till öfversten, ömsom till Ringa, som för löje knappt kunde iakttaga ett sken af konvenans i sin betänkliga position mellan sådana stormakter på detta område, som hofrådinnan och guvernanten.

— Se så, min nådigaste onkel — fortfor kaptenen godmodigt — nu ha vi klingat på den saken, och hvad är det för ondt i det? Grannare måg kunde min nådiga onkel få, magrare kanske också, fast vår Herre

och kronofogden veta att Syrjänkoski numera inte är af de fetaste. Men ärligare själ skall onkel ha ondt om, fast jag själf säger det, och söta mor kan intyga det, om hon har kurage att sjunga ut, efter hon tycker om krumilurer. Eller hvad tycker lilla kusin? Katten! hon måste väl också ha ett ord med i laget. Är jag inte vacker nog åt henne, hvad befalls? Finare gubbe kunde hon få — mjuka tjenare! Men tycker hon om en nätt släde med en kusk som kan hålla i tömmarna och en bra fux, som trafvar sin halfva mil på tio minuter, utan att slå in, och inte någon rysk snedlöpare eller någon förgylld trähäst, jo jag tackar, som nu är på modet, utan en äkta savolaksare, som jag själf ryktar hvar morgon i stallet — ja så var så god och sitt ned! Var så god och sitt ned, säger jag. Och nu tömmer jag detta glas till alla vackra flickors ära — skål, kusin! — och eftersom den skålen var i synnerhet ämnad åt en viss fröken, så... tusan, kusin Ringa, nog kunde du säga du, efter vi hoppas bli närmare bekanta, och så tycker jag att du kunde ge mig en puss...

Med dessa ord vacklade kaptenen, hvars blickar allaredan blifvit något töckniga, ett par steg framåt, för att låta hotelsen gå i verkställighet, men Ringa slingrade sig utan möda undan, och följden var att den muntre kaptenen föll hofrådinnan om halsen och tryckte en smällande kyss på hennes läppar.

— Eusebius... men Eusebius, du blamerar dig, min son! Gå, gå! hviskade den olyckliga modern, utom sig af blygsel, och drog honom med halft våld till dörren.

— Inte förrän jag får en puss af min lilla brud, svarade kaptenen, allt mera oklar i öfra våningen,

och stretade med sin vanliga envishet att rycka sig lös.

Öfversten måste nu lägga sig emellan och föreslog att alla herrarne skulle taga sig en middagslur efter dagens besvärligheter. Det höll likväl hårdt, innan kaptenen gaf med sig. Först sedan han öfvertygat sig att fröken Ringa lämnat matsalen, lät han motsträfvigt leda sig bort, allt under det han fortfor att kalla henne sin lilla brud, som han skulle åka i galopp till Syrjänkoski, »trots alla Spegelfältar och spegelfäktare» — därvid han kastade en hotande blick på grefven, som, till utseendet kall och lugn, stod lutad mot fönsterposten.

Knappt hade likväl öfversten lämnat rummet med sin bångstyrige gäst, innan grefven följde honom och tyst begärde ett samtal i enrum. Öfversten beviljade det med någon förlägenhet, och snart hördes på Linnais endast betjeningens slammer, när bordet afdukades.

Några timmar därefter samlades sällskapet på Linnais åter vid tebordet. Stämningen var förändrad, situationen oklar. Kaptenen hade sofvit bort sitt kurage, var ytterst väl kammad, väl igenknäppt, förlägen och fåordig; man förnam intet vidare anspråk på dukyssen. Hofrådinnan sökte berömligen upprätthålla familjens anseende och lät ett ord undfalla sig om »den hastiga svindel», hvaraf hennes Eusebius stundom var angripen, ett arf efter hans salig far. Öfversten syntes brydd och mera tankfull än vanligt, grefven däremot outtömlig på artigheter och anekdoter från stora världen, dem han berättade med mer än vanlig talang. Anna var nedslagen och tyst. Ringa, solsken som alltid, fortfor att gyckla med herr Lithau, som å sin sida, jämn och allvarlig, delade sin uppmärksamhet mellan ett smålöje

åt den intagande flickan och en konversation med m:lle Triste-Ruban.

Så gick aftonen. Då sällskapet slutligen åtskildes, frågade öfversten skämtande om herr Lithau vore rädd för spöken.

— Jag har ännu aldrig haft lyckan göra deras bekantskap — svarade den unge mannen i samma ton — men jag har ingenting emot att försöka det.

— Jag önskar då att ni i morgon inte måtte ångra bekantskapen, fortfor öfversten. Det blir er sak, min unge vän, att bereda större bekvämligheter för Linnais, som tyckes vara stort nog att inrymma en hel småstad och likväl är så illa inredt att det nu, när vi ha äran se några få gäster hos oss, ej kan bjuda er en lugnare fristad än min farfars obebodda arbetsrum, hvilket vi kalla gröna kammarn. Jag bör underrätta er att detta rum är illa anskrifvet hos det vidskepliga folket för allehanda spöksyner, och denna årstid är den rätta för deras gästroller.

— Mefisto tjuter alltid, när man för honom dit, och hvar gång vår gamla hofmästare Holming druckit ett glas, hör han alltid tunga steg uti gröna kammarn, inföll Ringa, hotande med fingret. — Kusin Waterloo borde aldrig sofva i det rummet, tillade hon saktare.

— Jag underkastar mig risken så mycket hellre — sade Lithau — som det torde tillhöra mitt åliggande att något oroa tomtarne i detta gamla hus. Det är billigt att de på förhand kunna taga revanche, om de önska det.

M:lle Triste-Ruban föreslog arkitekten att intaga hofmästarens rum, som vore varmt och bekvämt, men arkitekten afböjde förslaget.

— Hvad skulle tomtegubbarne tänka om en så feg motståndare? tillade han.

Det blef således därvid, och man sade hvarandra godnatt. Men öfversten stannade ännu ett ögonblick hos sina döttrar.

— Mina barn — yttrade han allvarligt — denna dag har medfört brokiga skiften. Man har gjort er ett anbud på skämt och ett anbud på allvar. Du är ett barn Ringa; jag förlåter dig att du ler. Jag frikallar dig också från ett svar, som jag förutser och gillar, men jag bör göra dig uppmärksam därpå, att kapten Winterloo är en hederlig karl och af god, ehuru fattig familj. Om han visat en svag sida i dag, så är det ett sällsynt undantag, och då hans karakter för öfrigt är en af de bästa jag känner, så önskar jag att du åtminstone bemöter honom med den aktning en rättskaffens man förtjenar.

Ringa teg.

— Min Anna, fortfor öfversten, grefve Spiegelberg har anhållit om din hand.

Anna begynte darra. Öfversten märkte det.

— Jag känner denne unge herre för litet — sade han — för att kunna yttra mig om hans karakter, men jag har gjort hans fars bekantskap i Mitau. Familjen är talrik och af nyare datum, men godsen och grefvetiteln tillfalla äldste sonen: det är således han som nu anhåller om din hand. Han har förelagt mig högst aktningsvärda planer till förbättrande af böndernes ställning på hans stora gods nära Mitau. Jag anser detta anbud icke opassande, om det vinner ditt bifall; men du vet väl, min dotter, att jag aldrig skall tvinga dig till en förening, i hvilken ditt hjärta ej har någon del. Öfverlägg därför, mitt barn, och låt mig veta ditt svar i morgon bittida.

— Mitt svar är på förhand gifvet, min goda far! Jag skall aldrig blifva grefve Spiegelbergs maka.

Öfverstens panna mulnade.

— Och hvarför denna hastiga, denna ogrundade motvilja? frågade han.

Anna teg åter. Men Ringa kastade sig om faderns hals och hviskade sakta:

— Emedan hon älskar en annan.

8. Hofmästarens berättelse.

Hufvudbyggnaden på Linnais herregård var, såsom vi redan hört öfversten anmärka, en ovanligt bizarr komposition af en byggmästare som vid dess uppförande tycktes endast ha tagit sina egna infall till råds. Ursprungligen torde byggnaden varit ämnad till ett medelstort stenhus af två våningar, hvilket nu äfven utgjorde dess midt och kärna och hvars nedra våning beboddes af öfversten, medan i den öfra, som för resten upptogs af en ofantlig sal, endast tre rum voro beboeliga och för närvarande innehades af fröknarna Littow, m:lle Triste-Ruban och en kammarjungfru. Men anläggaren hade icke nöjt sig med stenhuset, utan företagit sig att tillbygga tvenne flyglar af trä, af hvilka den ena om blott en vånings höjd var bestämd för tjenstefolket. Den andra, på motsatta sidan, bestod af ett sällsamt trähus om tre våningar, hvaraf den tredje sköt som ett torn öfver hela den öfriga byggnadens höjd och slutade öfverst med ett platt tak, omgifvet af en järnbalustrad. Allt detta var numera ytterst förfallet och bofälligt, så att endast två rum på nedra botten beboddes af öfverstens nittioåriga faster, fröken Justina, samt hennes gamla trotjenarinna. I öfversta våningen af samma flygel var den så kallade

gröna kammarn, assessor Jakob von Littows forna arbetsrum, hvilket man nu låtit elda för tillfället.

Arkitekten Lithau erhöll dessa upplysningar medan han ledsagades till sitt rum af gamle Holming, som var ett factotum i huset, hofmästare, trädgårdsmästare, stallmästare och allt slags mästare efter behofvet och årstiderna, till och med skolmästare veckorna före läsförhören. Den unge mannens vana öga hade redan vid ankomsten före middagen uppfattat de bizarra konturerna af denna byggnad, och han hade redan i tankarna utkastat planen till en grundelig ombyggnad. Det intresserade honom så mycket mer att göra bekantskap med det inre af detta besynnerliga och obekvämt inredda hus.

Träflygeln stod i direkt kommunikation med stenhuset genom en smal korridor, som från stora salen i öfra våningen ledde till flygelns andra våning. Här hade man att passera fyra eller fem mycket små rum, tilldess att man uppför en smal och krokig trappa uppnådde tredje våningen och så ytterligare genom två större rum målet för vandringen, gröna kammarn.

Hela denna vandring genom unkna, ödsliga, obebodda och oeldade rum var ingenting mindre än inbjudande. Men arkitekten var en af dessa praktiska män, hos hvilka fantasins intryck betyda föga, när tanken är upptagen af planer för ögonblicket.

Hofmästaren stannade med en gammal trotjenares viktiga min och lyste med sin lykta på dörren till gröna kammarn.

— Nu äro vi här, sade han. Förlåt att jag tar mig den dristigheten fråga herrn, om det inte är bäst att vi bege oss tillbaka samma väg som vi kommit.

— Jag skall inte besvära Holming, svarade arkitekten, som missförstod frågan. — Låt mig endast tända

ett ljus, så sköter jag mig själf, och han kan vända tillbaka.

— Jag menar — fortfor hofmästaren — att eftersom herrn är ung och kanske mer än engång förut har sofvit på gästgifvargårdar, så kunde jag ta mig den dristigheten att bjuda en säng i mitt rum därnere. Jag är änkling och kan så gärna lägga mig hvar som helst.

— Tack, min hedersman; jag har mer än en natt sofvit under Guds fria himmel och reder mig väl också här, genmälde arkitekten, i det han öppnade dörren.

En varm, men instängd luft, med spår af hvad man benämner kall-os, slog emot honom vid inträdet.

— Här blir nog bra, bara jag öppnar spjället, tillade han.

Hofmästaren följde motvilligt.

— Om jag får ta mig den dristigheten, sade han, så sofver jag hellre i snön under Guds fria himmel, än i assessor von Littows kammare. Jag kan inte begripa hvad nådig öfversten tänkte på... Men gammalt och klokt folk ha intet att säga nu för tiden. Och jag har ändå hört med mina egna öron och sett med mina egna ögon... Sedan sexti eller sjutti år ha ej flera än två personer legat i assessorns kammare. Den ena var salig major Winterloo, nådig kaptens far, och det var för tjugu år sen vidpass. Han var kanske något trakterad, om jag får vara så dristig och säga det, men inte buskablyg, det vet ryssen och fan, och han lade sig en afton i sängen här, men när han vaknade, låg han i parken med nässlorna till hufvudgärd och ena foten i fiskdammen. Det var jag som hittade honom på morgonkvisten; han sof som en stock.

— Nå det skall jag akta mig för, anmärkte arkitekten leende, i det han tände två ljus och med en restrött

ynglings välbehag varseblef en välbäddad, ehuru gammalmodig sparlakanssäng vid väggen midtemot fönsterna.

— Hm, ja, sådan är ungdomen nu för tiden. Det är inte värdt att hviska dem något i örat, som gammalt folk både sett och hört.

— Jag ser att här ligger ved, jag vill tända en ny brasa för att få frisk luft, och under tiden kan Holming röka en cigarr med mig och berätta hvad han sett, sade den unge mannen, som fann sig road af hofmästarens utomordentliga vikt och hemlighetsfulla min. Cigarrer voro på den tiden ännu en sällsynt lyxartikel.

— Om jag får ta mig den dristigheten, så tackar jag allerödmjukast, och efter hans nåd . . . det vill säga efter herrn tycks vara en förståndig ung herre, som jag inte kan önska annat än godt, så vill jag med förlof ta mig den dristigheten att fråga stånd och värdighet . . .

— Arkitekt . . . byggmästare.

— Tackar ödmjukast, kan väl förstå, att det är något förmer än Söderholm, som byggde ny sakristia i kyrkan. Men det är allt i sin ordning att veta huru saken förhåller sig. Och om nådig prefekten låter mig laga brasan, så skall jag ställa björkklabbarna rätt och näfret längre bakom, så brinner hon längre, för gudskelof skog ha vi tillräckligt på Linnais. Och hvad nu assessor von Littow anbelangar, så var det så med honom, att folket säger han förskref sig åt en som jag inte ids nämna.

Här gjorde hofmästaren ett uppehåll och såg sig omkring i rummet, något häpen öfver det ord, som så när hade undfallit honom. Men hans åhörares lugna och säkra blick återgaf honom modet, och han fortsatte i något varsammare ton:

— Jag säger endast hvad folket säger, och de döda skall man låta sofva i ro. Men en kuriös karl var salig

hans nåd, så jag undrar inte på att det hviskades hvarjehanda om honom. Först blef han uppfostrad bland hedningarne i Polen och kom efter Nystads fred tillbaka till landet, fattig som en kyrkråtta, så att folk sade han födde sig med att lappa andras kläder; hans egen jacka lärer inte varit så rar den tiden. Därefter lärde han sig svenska, som han inte kunde förut, och blef skrifvare vid kommissariatet och knaltade ihop en och annan styfver, sades det, men magert var det, tilldess att Villmanstrandskriget bröt ut och salig assessorn fick hand om leveranserna till armén. Det var hans lycka det, ifall det var någon lycka, ty inom ett par år var han stenrik. Så blef han en mäktig man och assessor, köpte Linnais af Winterlooarne, som under tiden kommit på kneken, och gifte sig med en fattig fröken Ahlekors. Hon tog trollet för guldet — månntro där rörde sig något vid sänggardinerna? — och folk säger att assessorn byggde den här underliga flygeln för att rätt kunna vakta henne, ty det var för henne gröna kammarn blef inredd här bakom all ära och redlighet, och själf bodde assessorn i rummen här nedanför, så att ingen annan utgång hade hon, än genom hans rum. Stygg var han som synden, det skall Gud veta. Ändå kunde hon inte lefva utan luft, förstås, och efter han aldrig tordes låta henne gå ut, när han själf ej var med, byggde han taket här ofvanför så slätt som ett golf, och där fick hon spatsera, bäst hon behagade, med sol, måne och stjärnor. Han skall veta, i min ungdom lefde ännu folk som mindes huru hon gick där mol allena af och an på taket i sin hvita nattdukströja och med sitt långa svarta hår. Nu hände sig den tiden, att på Syrjänkoski var en ung informator vid namn Lithau...

— Min farfar! utropade arkitekten öfverraskad.

Hofmästaren syntes förlägen.

— Nå, om det var nådig prefektens farfar, så låta vi den saken vara, fortsatte han, efter en paus, med diplomatisk försiktighet. — Jag säger bara hvad folket berättade i min ungdom; jag hörde det af gamla Strömskan, som varit barnsköterska hos assessorn i förra tider. Åja, besynnerliga saker hände på Linnais . . .

— Nog kan Holming berätta det tryggt för mig. Får jag bjuda en bättre cigarr? Den första rökte ej bra, tror jag.

— Tackar som bjuder. Efter hans nåd inte tar illa upp, så tar jag mig den dristigheten att säga hvad folket säger, och det var att den stackars unga hennes nåd genom assessorns grymhet kom på sådana tankar som hon annars aldrig skulle ha kommit på. Och efter den unga informatorn på Syrjänkoski ströfvade ofta omkring för att samla gröngräs och sticka flugor på nålar, så hände sig mer än engång att han kom till Linnais park; men så snart assessorn fick veta det, vardt han rasande och hotade skjuta honom, om han vidare skulle understå sig att komma Linnais på en half mil nära. Folket säger att den unga karlen var af den sorten som inte aktar ett skott krut mer än en snöboll . . .

— Det tror jag min farfar om. Han var en lärjunge af den store Linné, han samlade växter och djur, men det fanns ett stycke soldat i honom, så präst han blef, och intill denna dag ha hans afkomlingar icke rätt lyckats att tvätta knekten ur sig. Fortsätt!

— Nå, från den tiden blef assessorn galnare än förr, och det hjälpte inte att hennes nåd en vacker dag gaf honom en rask pojke, som sedan i tiden blef baron och en hög herre och far till vår öfverste. I stället att fröjdas som andra fattiga människor åt en sådan Guds

gåfva, företog sig assessorn att själf flytta hit upp i gröna kammarn, för att inte en minut lämna hennes nåd ur sikte, och hon stackare fick då sitta inspärrad värre än en fånge i den lilla blå kammarn här innanför, och det vardt henne till slut mer än hon kunde stå ut med. En natt vid den här tiden på året satt Strömskan, som då var unga jäntan, med barnet och vaggan i rummet här utanför, då hon får se hennes nåd i densamma hvita nattröjan och med det långa svarta håret komma på tå till vaggan och kyssa barnet. Men assessorn, som var lättsöfd, var också genast efter henne och frågade hvad hon hade där att göra. — Ingenting, sade hennes nåd, jag ville bara kyssa mitt barn. — Gå och lägg dig, sade assessorn, och så sköt han regeln för blå kammarn, så att hennes nåd ej mera slapp ut. Godt och väl, eller hellre illa nog. Om morgonen, när assessorn gick in att se hvar hennes nåd dröjde så länge, fanns sängen orörd och kammaren tom. Assessorn sprang då genast uppför den smala vindeltrappan, som leder från blå kammarn, upp till det flata taket, och taket var lika tomt som kammaren. Men länge behöfde han ej söka, ty strax nedanför i trädgården, på det ställe där salig baron sedan lät plantera de höga lärkträden, som prefekten kanske har sett, där låg hennes nåd så hvit om de fina kinderna som hennes egen hvita nattröja, och där var intet mera att göra, än att hålla en ståtlig begrafning, där allt gårdsfolket fick sorgkläder till skänks, utom grafölskringlorna, och kyrkan var upplyst med tjocka vaxljus, ty hon begrofs om kvällen i den nya familjegrafven med Littowska vapnet ofvanför järnporten, och hon blef den första som hades därin. Jag får lof att ta af ljusen; här är så mörkt.

— Hur var assessorn sedan till mods?

— Som spindeln i sitt hål. Han skickade pojken till Stockholm, stängde in sig i gröna kammarn, knogade på styfvern trehundrasextiofyra dagar om året och höll på trehundrasextiofemte dagen ett kalas, som kostade mer än en hel sockens kronoskatt. En sådan dag hade assessorn kungen till gäst, men hvad blef han bättre för det? Till slut gifte han sig andra gången med presidenten Gripenstorms änka, men där fick han en styf en, som inte lät kujonera sig; hon var ett strå hvassare, hon bodde för sig själf i öfverstens nuvarande rum. Med henne hade assessorn en dotter, fröken Justina, och inte långt därefter gick andra hennes nåd till sin företräderska i den murade grafven. Sedan lefde assessorn ännu fem eller sex år bortåt, och man såg honom ofta spatsera på taket härofvanför, samma tak, där... Hörde herrn något? Jag tyckte det gick däruppe...

9. Gröna kammarn.

En paus uppstod. Holming öfvertygade sig att det var de gamla ledstängerna som knakade för blåsten, och fortfor hviskande:

— Assessorn var, som sagdt, ofta på taket, och mest om nätterna. Somliga sade att han då umgicks med deras döda nåder och pinade dem ännu i andra världen. Andra trodde att han umgicks med den fule och lärde sig konsten att göra guld. Men Strömskan, som ännu tjente i huset, påstod att han kikade på stjärnorna och beständigt grubblade på att ställa någonting på rätt, som han förr gjort på sned. Sin son tålde han aldrig, men pengar skickade han så mycket den unga herrn någonsin ville. Sin dotter Justina, som då var ett barn, hade han ofta hos sig i gröna kammarn, och om han nu lärt det arma barnet sina svartkonster eller hvad det må varit, men nådig fröken har varit litet underlig i all sin tid, så att hon, med alla sina pengar och ett skapligt utseende när hon var ung, stannade som man säger på öfverblifna kartan. Och för att nu ta mig den dristigheten att säga hur det gick med assessorn, så fanns han en morgon död på taket, och kikarn bredvid honom, och i takplankan var liksom ett märke inbrändt,

och — här såg hofmästaren skygg omkring sig — det var af en *hästfot.*

Arkitekten var nog oförsiktig att småle. Det var att stöta berättaren på hans ömtåligaste sida.

— Ja — fortfor hofmästaren snäsigt — nådig prefekten kan skratta i dag; vi få se om han skrattar i morgon, sedan han sofvit en natt i gröna kammarn. Jag har också sofvit en natt här i rummet, ifall det kan kallas att sofva, när man har sällskap af sådant som lefvande kristna människor helst slippa ha något att göra med.

— Men det måste Holming berätta mig. Jag måste ju veta hvad jag har att vänta, för att vara rätt på min vakt.

— Det är sent nu, prefekten behöfver sofva och jag med, och han får tids nog både se och höra mer än han lärer rätt tycka om. Sådant tror inte ungt folk nu för tiden, om än de döda uppstode i sina svepningar, och hvad är det värdt att jag tar mig den dristigheten tala om slikt? Så mycket kan jag säga, att han gör väl i att låta ljusen brinna, och haf ögonen på skåpet där, ifall han är vaken. Och skulle den lilla grå gubben vinka honom att följa sig, så akta han sig att göra det; han kunde ångra det, och man vet ej hvad som kan hända. Godnatt nu, och sof, om han kan, men sof bara med ena ögat, det är det enda jag mer har att säga honom.

Mera stod ej heller att fås ur gamle Holming, hvilken, liksom alla gamla tjenare, var mycket mån om sin värdighet och icke så hastigt förlät ett löje, när han bevärdigat någon med ett förtroende, som han ansåg af största vikt. Hans unge åhörare lät honom därför gå och försonade honom redan till hälften genom att följa

honom ända till andra våningen, hvarmed gubben, som ganska riktigt lyckats uppskrämma sig själf för den kusliga återfärden, tycktes ganska belåten.

Lithau återvände nu ensam till den farliga kammaren, ej utan ett hemskt intryck af den gamles berättelse, men fast besluten att icke öfverlämna sig åt de föreställningar, dem en uppjagad inbillning så lätt framkallar vid dylika tillfällen. Hans första omsorg var att regla den yttre dörren och därnäst att noggrant undersöka det rum, som efter hofmästarens utsago icke lofvade honom någon afundsvärd nattro.

Rummet var tämligen stort, beklädt med gröna förfallna tapeter, hvaraf det hade sitt namn, och försedt med en gammaldags öppen spis samt två fönster om fyra rutor hvardera, genom hvilka man hade en vidsträckt utsikt öfver den af månskenet svagt upplysta löflösa parken och längre bort den islagda sjön. Midtemot fönsterna stod sängen, med sparlakan af tung grön damast, och dess närmaste omgifning visade ej något misstänkeligt. Väggen midtemot dörren upptogs till hälften af ett stort och tungt omåladt ekskåp med vackra träsniderier, en af dessa reliker, som man ännu stundom finner i äldre hus och som så karakteristiskt beteckna en förgången tids smak. Dess dörrar voro stadigt tillästa, dess bakre vägg stod tätt intill kammarväggen, och öfverst på skåpets tak stod en kruka af ler. För resten funnos i rummet endast ett mindre skrifbord, äfven af ek, en stoppad skinnstol, hvars nötta beklädnad antydde ett långvarigt bruk, och fyra eller fem mindre, men högkarmade stolar. Väggarna däremot voro behängda med en mängd olika föremål och liknade en arsenal af fornlämningar. Närmast till skåpet hängde en ofantelig huggvärja i dess till hälften sönderfallna slida; därnäst två långa ryttarepistoler

och två af dessa tunga, obekväma skjutgevär, som kallades muskedundrar; vidare ett par fint arbetade sablar med mycket rostade fästen, troligen gammalt krigsbyte från Polen; därnäst fyra peruker, öfverhöljda af damm; sedan ej mindre än tretton käppar af de mest olika former och fem eller sex ridspön; fyra jagthorn; tre eller fyra elghorn; fyra trekantiga hattar; två långa dolkar (»dartar») och två korta; slutligen fem eller sex knifvar af olika dimensioner i slidor beslagna med mässing.

Sedan gröna kammarns nuvarande invånare hastigare än vi kunna berätta det uppgjort detta inventarium, som på ett så eget sätt hopblandade fredliga och krigiska attributer, stannade han vid en liten dörr, som han härtills icke bemärkt, emedan den närmast sängen till hälften skymdes af sparlakanen. Dörren befanns stängd med en stark regel, men öppnades utan svårighet, emedan nyckeln satt i på insidan. När de rostiga gångjärnen kringvredos på sina hakar, uppgåfvo de ett långt klagande läte. En kall unken luft mötte den inträdande. Dörren ledde till ett aflångt mindre rum med blå väggar, påtagligen länge obebodt och uppfylldt med mattor samt andra undanstökade husgerådssaker. Ett enda litet fönster, med två rutor och beläget tämligen högt, var bestämdt att gifva detta dystra fängelse en knapp upplysning. Det var således här, tänkte Lithau, som gröna kammarns forne tyrann instängde sin unga maka. Hvilken hjärtlös grymhet!

I ett hörn af detta rum sågos förfallna lämningar af en numera instörtad trappa. I dess ställe hade man, troligen senare, upprest en stege. Dess steg voro murkna, men Lithau riskerade att klättra upp. Han kom till en lucka i taket, den gaf med någon svårighet vika, och när han uppsteg genom luckan, befann han sig på det

förut nämnda flata taket af byggnaden. En herrlig, ehuru melankolisk tafla utbredde sig för hans blickar. Öfver honom den stjärnklara novemberhimmelen, rundtomkring honom de halfdunkla konturerna af landskapet i halfmånens sken, som glimmade matt öfver den nyfallna snön. Sorgliga känslor uppfyllde den unge betraktarens själ. Här hade hon fordom ensam suttit med sina sorger, den olyckliga unga makan; hon hade nalkats järnbalustraden med djupet nedanför; den fanns ännu där, ehuru numera så lossnad i fogningarna, att den icke erbjöd någon säkerhet. Öfver denna balustrad hade hon slutligen i förtviflans mörka ögonblick störtat sig utför och slutat sitt lif bland trädgårdens blommor.

Dessa tankar upptogo så den unge mannens sinne, att han alldeles glömde att söka det märkvärdiga spåret af hästfoten, äfven om det nu i halfdunklet kunnat upptäckas på takplankorna. Ändtligen blef nattluften honom för kylig, och han återvände till kammaren.

Vid återkomsten anmärkte han genast en af dessa obetydligheter, vid hvilka man annars ej fäster någon uppmärksamhet. När han gick in i blå kammaren, hade han lämnat dörren öppen och ställt ena ljuset på golfvet i gröna kammarn, kanske nog nära sparlakanen, i händelse ett luftdrag fört dem mot ljuslågen. Utomdess måste rummet ha blifvit utkyldt från den kalla kammaren. Nu var dörren lätt tillsluten och det hade väl kunnat ske af luftdraget. Men båda ljusen stodo på bordet. Brasan, hvilken han lämnat utan eftersyn, flammade åter lifligt upp kring ett par nyss ditlagda vedträn.

Lithau undersökte yttre dörren, i tanke att Holming möjligen återvändt och gjort honom denna tjenst. Dörren var läst, såsom han tillslutit den, och nyckeln på insidan i låset. Denna väg kunde således ingen ha inkommit i rummet.

Vår unge arkitekt var så litet vidskeplig som någon ung man på hans tid, men han kunde ej neka att detta föreföll honom besynnerligt. Han undersökte rummet ännu engång och med yttersta noggrannhet. Ingen den minsta rubbning i möblerna kunde upptäckas. Allt var som förr.

— Nå — tänkte han, småleende öfver sin undersökning — äfventyret börjar förr än jag väntat. Hvem denna tomte än må vara, fientligt sinnad tyckes han icke visa sig, då han tagit sig för att oombedd sörja för min säkerhet och bekvämlighet.

HOOVER WAR COLLECTION

10. Spökeri.

Får man tro alla berättelser om resande, som inkvarterats i spökrum på gamla slott, så underlåta slike herrar aldrig den försiktigheten att låta ljusen brinna och »lägga de laddade pistolerna bredvid sig på nattduksbordet». Arkitekten Lithau hade tyvärr inga pistoler; han hade på sin tid gjort den erfarenheten att sådana äro tämligen öfverflödiga på resor i Finland, ehuru en senare tid visar lust att beväpna sig med den då ännu icke uppfunna revolvern.

För att i någon mån likna sagornas spökriddare beslöt han likväl att låta det ena af ljusen brinna; han hade nämligen icke flera än två, och höstnatten var lång. Till ytterligare säkerhet utvalde han bland de tretton käpparna, som hängde på väggen, ett bastant spanskt rö med silfverknopp och doppsko af mässing, ställde det vid sin hufvudgärd och gick så till hvila, efter att blott ha afkastat rocken.

Allt var tyst.

Men så trött vår hjälte nyss hade känt sig efter vandringen på isen, så envist flydde nu den välgörande sömnen hans ögonlock. Tusende bilder gycklade för hans fantasi och läto icke med några medel förjaga sig. Han

tänkte på sin gamla mor och på sitt älskade barndomshem. Han återkallade i minnet alla planritningar till den då under byggnad varande nya stenkyrkan i Helsingfors, på hvilka han arbetat under intendenten Engels inseende. Han framkallade bilden af en skön mörklockig flicka och påminde sig dessa varma ögon, för hvilka snön kring hans hjärta engång smultit; det var ej mer än ett halft år sedan dess, och han hade återsett henne helt nyss. Men förgäfves manade han alla dessa gestalter till bistånd; förgäfves bemödade han sig att åter uppgöra en ny storartad plan till Linnais' försköning. Gröna kammarns historia, Jakob von Littows olyckliga maka hade bemäktigat sig hela området af hans föreställningar. Det fanns så mycket dunkelt ännu i hofmästarens berättelse; det fanns något däri, som den gamle tycktes med flit förtiga eller blott till hälften utsäga. Hvad var rätta orsaken till fru von Littows våldsamma död? Hvilken andel hade hans farfar i detta tragiska öde? Var assessor von Littows svartsjuka utan all grund? Eller hade han något, hade han kanske en dödlig förolämpning att hämna? I sådant fall måste ju det hat, med hvilket han förföljde släkten Lithau, vara ganska förklarligt, och det vore då ej otroligt, att detta hat blifvit en tradition hos familjen Littow. Därför således den oangenäma öfverraskning, som så tydligt lästes i öfverstens drag, när han erfor dens namn, hvilken räddat hans dotter! Littow — Lithau, besynnerliga likhet i tvenne namn, som veterligen aldrig stått till hvarandra i någon personlig skyldskap och som — hvilken aning! — kanhända voro för alltid förenade och för alltid åtskilda genom ett ännu oförsonadt brott!

Denna tanke beröfvade gröna kammarns invånare sömnen. Den trängde sig på honom så lifligt, så oemot-

ståndligt, att han ett ögonblick såg tydligt framför sig samma unga bleka gestalt i den hvita nattröjan, med det utslagna svarta håret, hvilken hofmästaren beskrifvit för honom. Men nej, det var en synvilla, det var endast den hvita kudden, som han lagt på en stol, emedan man bäddat hufvudgärdęn för hög. Förtretad öfver sin ostyriga fantasi, tilldrog den unge mannen sparlakanen för sin bädd, så att de skymde för honom all vidare utsikt i rummet, och beslöt att sofva.

Så låg han en stund med tillslutna ögon, orörlig, men sömnlös. Desto känsligare var hans hörsel för minsta ljud, såsom merendels händer, att där ett sinne stänges, där vakar det andra med ökad retlighet. Mot sin vilja lyssnade han, likasom hade han väntat något ovanligt. Han hade kunnat höra vargens tassande ute i drifvorna nedanför fönstren.

Då tyckte han sig höra ett lätt buller, likasom hade någon gått genom rummet i strumpfötterna. Han uppslog ögonen; sänggardinerna rördes likasom af ett lätt luftdrag, och det förekom honom som om det matta ljusskenet genom gardinen skymdes af ett skuggande föremål. Skuggan försvann; Lithau väntade, skarpt lyssnande, för att öfvertyga sig att ej hans inbillning åter bedragit honom. En stund förflöt utan minsta ljud.

Då reste sig den unge mannen otåligt upp, kastade gardinerna tillbaka och lämnade sängen. Intet spår af någon dödlig varelse kunde upptäckas, men åter flammade ett par nya vedträn i brasan, och *båda* ljusen brunno på bordet. *Detta* kunde ej mera vara en synvilla. Någon hade varit inne i rummet, medan gardinerna voro nedfällda.

— Nå vid Jung-Stilling, alla spökens skyddspatron, jag måste ertappa denna okända vän, som blandar sig i

mina husliga angelägenheter! utropade arkitekten, mera förvånad än häpen. — Hvarför skulle jag också instänga mig bakom dessa förrädiska gardiner? Jag vill tillbringa resten af natten på denna stol och begagna den brasa som tomten synes så angelägen att underhålla.

Han satte sig alltså framför brasan och såg sig om efter något, med hvilket han kunde omröra brasans bränder. Då han ej fann någon eldgaffel, nedtog han den väldiga huggvärjan invid skåpet, utdrog henne med möda ur slidan och begagnade henne till detta profana bruk.

— Är du godt stål, så måste du tåla en smula eld, sade han; och är du det ej, hvartill tjenar det då att spara dig?

Klingan, så rostig hon var, syntes verkligen utmärkt: smidig som en fjäder, inlagd med guld och ytterst fint arbetad. Det tycktes Lithau nästan vara synd att vanhelga henne till ett så föga värdigt bruk. En underlig känsla betog hans själ. Det förekom honom som bodde djupt innerst bakom alla hans minnen och känslor ett dunkelt begär att engång draga denna klinga i striden — att, stolt framilande på en frustande springare, hugga med detta svärd in på en fientelig här... Han fann ett nöje uti att böja klingan i båge mot golfvet, att pröfva hennes egg, att försöka med henne ett hugg i luften. Och huru väl hennes fäste passade i hans hand! Så hade aldrig cirkelmåttet, aldrig linealen passat däri. Han måste le åt sig själf.

— Så pojkaktig jag är! tänkte han. En fattig prästson, som jag, hvilken aldrig dragit en värja på mera allvar än floretten i fäktsalen, hvarifrån kom nu med ens min krigiska lusta? Jag må prisa min lycka, att jag ej såg denna klinga för tio år sedan; jag hade då

troligen burit epåletter i denna stund, och Gud vet om jag vunnit på bytet. Hvilken tjusning är då förborgad i detta gamla stål eller inom mig själf?

Eldskenet föll nu starkt på klingan, och han varseblef där en inskrift. På ena sidan: *Sigismund Littow anno 1700.*

— Jag har hört — fortfor arkitekten i sina tankar — att en Sigismund Littow stupade i slaget vid Klissow 1702. Han har troligen varit kavallerist; det har varit hans svärd. Se här en inskrift på andra sidan af klingan: *Ne cede usquam* — vik aldrig! Kort och begripligt; ett äkta karolinskt valspråk! Nej, denna klinga är för god att begagnas som eldgaffel. Jag vill hänga henne åter på hennes rättmätiga plats.

Han gjorde så. Men de två polska sablarna, hängde de icke för en timme sedan på deras knaggar? Nu voro de nedtagna och ställda på golfvet mot väggen. Det var knappt troligt att de kunnat nedfalla af sig själf, och arkitekten hade ej hört det minsta buller.

— Aha — sade han muntert — här har jag åter min tomtegubbe! Han vill låta mig »*das Grusen lernen*». Tålamod, min gubbe; du skall dock slutligen visa ditt fagra ansikte! Denna sabel tyckes vara en värdig stridsbroder till Sigismund Littows huggvärja. Hvilken förfärlig pamp, enkom smidd att klyfva en järnklädd ryttare från hjälmen ända till sadelknappen! Han låter ej mera draga sig, han har rostat fast vid den murkna slidan... Ah, slidan brast nära fästet! Låt se — J A G... — resten oläslig. J A G? Förträffliga valspråk för den mänskliga självviskheten! Huru mycket människoblod har du druckit, ohyggliga stål? Och likväl — ja, också du passar min hand, som vore du gjuten för den. Bort med dig! Hvilken demon frestar mig hvar gång jag rör

dessa gamla rostiga järn, likasom hade min hand varit född för dem och ett dunkelt öde fäst mig vid dem? Hängen nu fredligt på er knagg, och intet vidare ofog, det förbehåller jag mig!... Men hvarmed skall jag nu fördrifva tiden? Min rock för en bok, om det också vore Carsus och Moderus eller sagan om Lunkentus och sjumilsstöflarna!

Denna önskan förblef ouppfylld. Lithau framtog, i brist på bättre, sitt res-etui och roade sig att göra ett utkast till den fasad, hvarmed han ville pryda det nya Linnais. Vidpass en timme förgick under detta arbete, utan att något anmärkningsvärdt föreföll, och ljusen nedbrunno.

Denna tystnad och nattens enslighet blefvo slutligen enformiga. Naturen uttog sin rätt; blystiftet sjönk ur vår hjältes hand, hans hufvud lutades mot bordet; han sof.

Men hans sömn var uppfylld af oroliga drömmar. Än red han med den polska sabeln i stridstumultet; än rände han huggvärjan genom tyrannen assessor Jakob von Littow. Än såg han densamma gestalten i hvita tröjan och med det svarta håret, och hon bar den lefvande Anna Littows drag; än sjönk under honom Linnais i jorden; än sprängdes han i luften med en krutkällare; än stupade han i slaget vid Klissow; än brast isen under honom och Ringa på sjön; än lutade han sig mot den lossnade balustraden på taket och störtade ned i djupet; än såg han sin farfar, höljd i en vid regnkappa, smyga mellan träden i Linnais park; än återvände ånyo densamma hvita gestalten, slog sina armar omkring hans hals och tryckte honom hårdt till sitt kalla liflösa hjärta... Slutligen kände han tydligt hennes sakta, men isande andedräkt mot sin kind...

Denna föreställning blef så liflig, att arkitekten vaknade. Ena ljuset hade fullkomligt nedbrunnit, det andra flämtade matt i pipen. Men vid detta bleka flämtande sken, som hvarje sekund omväxlade med en djup skugga, såg han en syn, som kunnat isa blodet i ett mindre modigt hjärta än hans. Tätt bredvid honom satt vid bordet en gestalt, af hvilken han endast kunde urskilja ett blekt, förfallet ansikte med ett par små genomträngande skarpa ögon, som stadigt betraktade honom. Gestalten satt honom så nära, att dess kalla fuktiga andedräkt verkligen vidrörde hans brännande kinder.

Carl Lithau var, som vi redan sett, ingen lättskrämd man, men denna syn var, efter alla hans drömmar, så sällsam, att han några ögonblick förblef orörlig, för att öfvertyga sig om ej äfven gestalten hörde till dessa drömbilder, hvilka nyss gycklat för hans utsväfvande inbillning. Men han kunde ej längre betvifla dess verklighet. Skepnaden, hvem det än månde vara, satt där lika orörlig som han och fortfor att betrakta honom med dessa stela, men hvassa ögonkast, hvilka genomborrade honom som nålar.

Slutligen reste han sig, fast besluten att ställa en fråga till denna objudna gäst, men frågan dog på hans läppar. Gestalten reste sig på samma gång som han; i detsamma föll den slocknande veken in i pipen, och han befann sig i det djupaste mörker, genom hvilket endast en svag dager af månskenet bröt in från fönsterna.

Tändstickor voro vid denna tid väl icke alldeles okända, men föga i bruk. Man såg någon gång allehanda obekväma apparater med svafvelsyra brukas som lyxartiklar för att upptända eld, men i öfrigt begagnades allmänt flinta och fnöske. Medan Lithau letade efter dessa förnödenheter, som funnos i hans res-etui, såg han,

till sin ytterligare förvåning, en flamma tända sig i ett hörn af rummet och antända ett nytt ljus, som befanns på bordet. Vid det ovissa skenet af lågen såg han samma gestalt, som nyss betraktat honom, eller rättare en hand, som tände ljuset, och ögonblicket därefter var rummet fullkomligt upplyst. Men med detsamma var äfven gestalten försvunnen. Intet spår af någon lefvande varelse utom han själf kunde upptäckas i rummet.

11. Bekännelsen inför vår Herre.

Det gick arkitekten Carl Lithau liksom mången annan med vårt kallblodiga nordiska lynne: först när faran var öfverstånden, infann sig skrämseln. Först när ljuset brann på bordet och allt syntes oförändradt omkring honom i kammaren, tyckte han sig vara fullkomligt vaken och kände huru blodet ett ögonblick vek från hans kinder. Men det var också blott en af dessa ofrivilliga känslor som allt vårt förnuft ej kan undertrycka, och nästa ögonblick bemannade sig den unge mannen ånyo.

— Vore denna varelse utan kropp, skulle jag ej sett dess skugga på sänggardinen, ej hört dess steg öfver golfvet, ej känt dess andedräkt mot min kind, sade han lugnande till sig själf. — Låt oss se åt. Genom yttre dörren kan skepnaden ej ha inkommit; den är fast tillreglad. Blå kammaren har ingen annan utgång än trappan till taket; alltså måste här finnas en tredje ingång; men hvar?

Och han anställde för tredje gången en noggrann undersökning i hela rummet, men utan att upptäcka mer än *en* misstänkelig omständighet.

Ena dörren till det stora ekskåpet, hvilket varit så stadigt stängdt vid hans första inträde, var nu halföppen.

Genast rann honom hofmästarens varning i minnet: haf ögonen på det gamla skåpet! Dessa ord måste ha haft en anledning. Här låg kanhända nyckeln till gåtan.

Lithau öppnade den tunga massiva ekdörren och fann skåpet från golf till tak inredt med lådor och afdelningar. Största delen af dessa förvaringsrum voro uppfyllda med samlingar af olika slag: mineralier, snäckor, ägg, sigiller och gamla kopparmynt. I några få lådor funnos buntar af gamla papper: rättegångshandlingar, faste- och köpebref, kvittenser, kontrakter; vidare några bref, till större delen med order på leveranser för svenska armén i Fredrikshamn, Borgå och Helsingfors under 1741 års krig; slutligen proklamationer, afskrifter af tal och verser samt några tryckta visor, hvaribland den ryktbara sagan om Grålle. Skåpet innehöll påtagligen en del af Linnais gårds gamla arkiv, och Lithau tvekade om det tillkom honom som främling att inträngа på detta familjeområde. Men hans nyfikenhet syntes honom så fullkomligt berättigad genom de sällsamma omständigheter som föranledt undersökningen, att alla betänkligheter måste vika, och han fortsatte sina forskningar.

Öfversta lådan till vänster fäste hans uppmärksamhet, emedan hon var till en liten del utdragen, då däremot alla de öfriga voro tillskjutna. Han utdrog henne fullständigt; hon innehöll endast papper af samma slag som de föregående. Men det förekom honom som vore hon något kortare än de öfriga. Han steg därför på en stol, lyste med ljuset inåt tomrummet och upptäckte innerst en liten frånskjuten klaff. Han vidrörde klaffen; den gick tillbaka i sin fogning och tycktes då utgöra en oskiljaktig del af den fasta skåpväggen. Han utdrog den åter, instack handen och fann en förträffligt dold lönnlåda. I denna låda befanns endast en liten gul

pappersbunt, omlindad med en svag urblekt tråd; ingenting mer.

Arkitekten Lithau tvekade ännu, om han borde tillegna sig en familjehemlighet, okänd måhända för gårdens nuvarande ägare. Det syntes honom oädelt att missbruka den gästfrihet han åtnjöt i Linnais gård, och han beslöt att öfverlämna detta så omsorgsfullt bevarade papper oläst åt dess rättmätige ägare, öfverste Littow.

Men i det att han ville lägga papperet tillbaka i lönnlådan, brast den murkna tråd, med hvilken det varit omlindadt, papperet föll till golfvet, och när han upptog det, föll hans blick på namnet *Lithau*. Det rörde alltså hans egen familj; han tvekade icke längre, han ansåg sig hafva rättighet att dela hemligheten, och han läste följande märkvärdiga historia, hvilken ömsom färgade hans kind med hög rodnad, ömsom med dödlig blekhet.

»*Bekännelse inför vår Herre.*

Jag Jakob, som kallar mig von Littow och bär detta namn af hela världen obestridt, bekänner härmedelst frivilligt för samvetes skull och emedan jag känner min sista kas, att jag med svek och orätt till- mn, som mig icke tillkommer och lede frestarens makt och tillskyndelse af samma urgamla namn heter. Dock emedan jag, icke kan det förbigå, att

skall i dagen komma och varda dem som kalla sig mina efterkommande till skada och nesa, men de rättmätige innehafvarne af namnet Littow till ära och upphöjelse.

Jag bekänner alltså härmedelst, så sant jag hoppas förlåtelse för mina många och stora synder, att jag är född den 14 Februari år 1699 i Nöteborgs fäste i Ingermanland, där min fader var skräddare och hette Jakob Lithau, hvilken släkt af ålder varit ansedd stå i skyldskap med Littowska släkten. När moskoviten med stor härsmakt bröt in i landet och belade detta fäste, hvilket skedde på höstsommaren år 1702, blef jag med min moder skickad undan till Riga och var där intill dess ock denna fästning år 1710 belades af fienden, då jag flydde med min moder till Stettin. Under tiden var min fader blefven död i fångenskapen. Och hände sig strax vi voro komne till Riga, att min moder fick under sin förplägning den unge Jakob Littow, hvars fader stupat vid Klissow och hvars moder var död i Polen; varandes vid den tiden unge Littow och jag allenast på fjärde året gamla, och sex veckor var han äldre än jag. För de stora krigsoroligheterna den tiden kom ingen af hans fränder på många år att honom efterfråga, hvarför ock min moder honom i lång tid i egen fattigdom underhöll, och då han kommit så ung till oss, visste han intet af sin släkt, utan trodde min moder vara hans egen moder, hvilket, med likheten i namn och ålder, ingaf henne den syndiga tanken att oss båda förväxla, i mening att bereda mig, hennes egen son, i framtiden en stor upphöjelse. Så att alltsom vi bland främmande människor växte till, begynte hon gifva mig ut för den rätte Littow och den andre för hennes son med namnet Lithau; ej heller visste vi gossar själfve annat än att så rätteligen

var. Detta byte gick än mera för fullt i Stettin, där vi båda i skola gingo, han som Lithau, jag som Littow. När jag var tjugutvå år gammal, dog min moder i Stettin, men när hon på sitt yttersta låg, kallade hon mig till sig och sade: så och så är det, du är min son, fastän du bär den andres namn. Utan mig skulle han i nöd och elände förgången vara; jag har räddat hans lif, och till lön har jag hans namn för min egen son behållit. Gud förlåte mig att jag så har gjort, men det hafver jag allt för din skull så bedrifvit. Görandes du sedan därmed hvad du har samvete till.

Detta var blefvet en svår frestelse för en ung man om tjugutvå år, den där vant sig att som en förnäm herre uppvakta den durchlauchtiga och välborna pommerska adeln och var som sådan med erfurcht ansedd. Hade min fosterbroder varit tillstädes, torde hända att jag hans rättmätiga arf, som ock intet annat var än namnet och några gamla värjor, gifvit honom igen; men nu var han denna tiden bortskickad till Finland, och jag såg honom sedan aldrig för mina ögon. Mig blef ock den pommerska stranden till slut för vederspänstig, efter jag fruktade nachspelet, om någon på denna sidan hafvet skulle mig sett i Riga, då jag ännu ingen adelig junker var eller hette. Jag reste alltså till Sverige och Finland, sedan jag begrafvat min moder, och vardt många vidriga ödens kasteboll, så att jag fuller en tid måste uppehålla mitt lif med skräddande, såsom min fader; men till slut vardt jag en förnämlig herre till Linnais gård, vinnandes konglig majestäts ynnest, och alltsedan i Stettin höll jag namnet von Littow, för att yttermera göra en mur mellan mig och den släkten Lithau.

Mina mångfaldiga senare lefnadserfaringar vill jag här intet förmäla, allenast att jag vid femtio års ålder

tog till min äkta maka Anna Ahlekors, som blef min ofärd och Herrens gissel för mina synder, i thy att hon vardt mig otrogen för Carl Jakob Lithaus skuld, hvilken var äldste son till min förre fosterbroder, den jag besvikit hade. Och nämner jag detta allenast för att han som kallas min son, eller hans efterkommande (därest det skulle behaga Gud att låta detta papperet komma i deras händer), må sig ödmjuka för den förunderliga skickelse, som låtit sonen ovetandes hämnas den missgärning jag mot hans fader begått och allt sålunda ett stort brott genom ett ännu större gäldadt varda. Och må alltså du som läser detta, om du är en Littow, ditt namn både med största rätt och med största orätt bära. Det hafver kostat en hel släkt dess arfvedel, men Anna Ahlekors ära och lif och mig väl hundra tusende hjärtekval, så att på denna tiden intet namn är så hårdt förbrutet och så dyrt återköpt, som detta Littowska namnet. Dock hafver jag läst i stjärnorna, som efter Guds vilja förutsäga kommande ting, att af detta onda fröet ännu skall uppväxa en Gud och människor välbehagelig stam, allenast de båda förskingrade och hvarandra vedersakande grenarna af Littowska namnet, den med ära borna och den med synd befläckade, i en ärbar förening sammanknytas. Fördenskull nedlägger jag denna bekännelse i besagde förvaringsrum till ett vittne för eftervärlden, bekräftandes allt detta med mitt namn och insegel, hvilket ock härhos bifogade dopattest till fullo intygar. Men på det ingen må tro att jag i någon sinnesförvirring bekänt och nedskrifvit hvad allenast af något slags inbillning och samvetets pino mig ingifvet vore, hafver jag det bevittna låtit af kyrkoherden i denna församling, efter det han på sitt ämbetes ed på sig tagit att icke för någon

lefvande uppenbara hvad här ofvan skrifvet står. Gud vare mig nådig och styre allt till det bästa.

Linnais den 17 November 1767.

Jakob von Littow,
assessor.»
(Sigill)

Jämte detta papper fanns en dopattest, daterad Nöteborg den 16 Februari 1699, samt ett så lydande intyg:

»Att ofvanstående är af assessoren herr Jakob von Littow af fri vilja och med fullkomlig sinnesredighet uppsatt samt inför mig erkändt såsom rätt och sanningsenligt, intygas:

Linnais som ofvan.

Ulrik Gabr. Arosenius.
Kyrkoherde i N. N. församling.»

12. Den enträgnaste friaren.

Den morgonsömniga novembersolen hade ännu icke rosenfärgat trädens toppar i Linnais park, när redan den gamle hofmästaren Holming, åtföljd af en piga med kaffebrickan, tassade uppför trappan till gröna kammarn, för att afhämta den unge gästens kläder till borstning och stöflar till blankning. Det var något ovanligt att hofmästaren, som gärna tog sin värdighet i akt, nu i egen person nedlät sig till denna underordnade tjenstgöring; men den hederlige mannen hade drömt idel spökhistorier och kände sig vid uppvaknandet besvärad af en utomordentlig nyfikenhet att få veta hvad under natten månde ha tilldragit sig i det farliga rummet. För hvarje trappsteg han uppklef, syntes det honom allt sannolikare att »prefekten» torde fått dela major Winterloos besynnerliga öde att flyttas i sömnen till dammen i parken (hvilket denna årstid icke varit något synnerligt prof på Linnais' gästfrihet), ifall icke den stackars unge karlen vid detta laget kunde befinnas hufvudlös i sin säng, hvilket för gårdens anseende varit ännu bedröfligare.

— I sådant fall — tillade Holming visligen vid sig själf — är det väl onödigt att besvära sig med kaffet

och stöflarna, men något bör man göra för sina medmänniskor. Drumlar hon där med brickan, människa!

Emellertid hade hofmästaren knappt inkommit i yttre rummet, innan Lithau, som hörde stegen, öppnade den tillästa dörren och mötte de ankommande fullklädd och lifslefvande. Han hade tvättat sig med kallt vatten för att dölja spåren af en sömnlöst genomvakad natt, men hans ovanliga blekhet undföll icke den skarpsynte trotjenaren.

— Gud bevare så nådig prefekten ser afsigkommen ut! hviskade hofmästaren, förtroligt blinkande. — Du kan hämta hit mera ved, Lovisa — jo jo, veden är slut, här har behöfts mer än en brasa i natt. Får jag vara så dristig och fråga hur det står till?

— Excellent. Jag har sofvit som en gök i ett ugglebo. Tillstå, min kära Holming, att både ni och major Winterloo hade en försvarlig sticka, när ni sågo syner i gröna kammarn.

— Hm... man skall inte inbilla mig att det är så alldeles på rätt. Hvarifrån fick nådig prefekten tredje ljuset? Här funnos ju bara två.

— Det tredje fann jag gömdt under bordet.

— Så så. Gömdt? Månntro det? Och den gamla pampen där, med hvilken nådig barons stamfar, kejsar Jagiel, slagits under Jerusalems förstöring — han har vändt sig bakfram, ser jag.

— Det roade mig att se på honom. Jagiel, säger ni? Jag förstår...

— Sängen är så godt som orörd! Hm... gamla räfvar luras inte så lätt. Det blir nu ljusa dagen; nog kan prefekten så gärna tillstå för mig att han grasserat med fan. Det kan hända den bästa, det har ju händt mig.

— Hör på, Holming; när ni låg här i gröna kammarn, såg ni verkligen den som ni nämnde?

— Det var en fråga! Så sant jag här står. Om han var karl eller kvinna, det skall jag inte så noga säga. Men härifrån skåpet kom han.

— Är ni säker på det?

— Tvärsäker. Jag har varit trettio år här i huset och aldrig öppnat det skåpet med min hand. Men därifrån kom han.

— Öppna det nu, så får ni se hvad där är.

— Jag skulle öppna skåpet i gröna kammarn! Tackar ödmjukast; nådig baron själf har aldrig öppnat det. Det finns bara en som det gjort i min tid, och han måtte väl vara snäll smed, efter han har en så het ässja.

— Är ni säker på att baron Littow aldrig har öppnat detta skåp?

— Jag måtte väl det, efter här aldrig har funnits någon nyckel därtill, så långt jag kan minnas. Nådig baron hade engång en smed här, för att uppdyrka låset. När karlen slitit ut alla dyrkar han hade, ville han damma till dörren med yxen, men nådig baron förbjöd det och sade: det må då vara, jag gör intet med det, efter det är för ovigt att flytta.

— Men jag säger Holming att nu är det öppet, fortfor Lithau, som inom sig blef allt mera öfvertygad att skåpet stod i en naturlig förbindelse med spökerierna uti gröna kammarn.

För att bevisa sina ord, fattade han uti skåpdörren, som han före hofmästarens ankomst lätt tillskjutit, men se, dörren var åter järnfast tillsluten och motstod alla de försök han med hela sin styrka gjorde att öppna den.

Hofmästaren log triumferande.

— Tillstå ändå, att hin är slugare än vi båda tillsamman, småflinade han. Nå nå, jag säger ingenting; vill nådig prefekten hålla den saken tyst, så gärna för mig. Men nog har han sett det som grasserar här, och det var väl att han slapp för så godt köp. Och efter jag ser att stöflarna ej behöfva borstas (här har visst varit något svart borstfä i natt), så understår jag mig säga att nådig baron är längesedan uppstigen, om prefekten vill tala med honom. Den främmande grefven är som bäst hos baron.

— Bra, bra, jag kommer snart ned — och Lithau begynte åter gå, som han gått flera timmar, med än snabba, än långsamma steg öfver golfvet, öfverläggande inom sig hvad bruk han borde göra af den farliga familjehemlighet, hvilken nyss på ett så hemlighetsfullt sätt blifvit honom anförtrodd.

Under tiden hade den kurländske grefven, som ämnade resa på morgonen, redan tidigt fått inträde i öfversten baron Littows sängkammare, och mellan dem hade ett samtal uppstått, hvars början läsaren lätt kan ana af fortsättningen.

— Vårt nordiska lynne, herr grefve, är icke nog lifligt att efter blott få timmars bekantskap decidera sig för ett val, som afgör vår hela lefnads lycka. Jag ber er vara öfvertygad att min dotter, liksom jag, uppskattar äran af ert anbud, men för närvarande . . .

— Tillåt mig säga herr baron: fröken Anna är för ung för att själf kunna fatta ett beslut, och hon skall utan tvifvel öfverlämna åt er faderliga vishet att bereda hennes framtida lycka.

— Jag behöfver ej diktera min önskan, herr grefve. Min dotter är vid de år, då en flickas hjärta är

självständigt nog, äfven i sina nycker, för att ej låta ens en far befalla öfver dess känslor.

— Ej ens för hennes egen lycka?

— Det ges ingen sann lycka utan kärlek. Och min dotters ovanliga karaktersfasthet låter mig föga hoppas i detta afseende.

— Herr baron, låt oss lämna romangrillerna och tala om verkligheter. Ett ord, fröken Anna lyder, och min omsorg blir att eröfra hennes hjärta, sedan ni skänkt mig hennes hand.

— Jag har redan haft äran uttala mina principer, och jag finner intet skäl att ändra dem.

— Törhända, när herr baron lär känna mig bättre.

— Förlåt mig — jag tviflar därpå.

— Men jag är fullkomligt säker därpå. Tillåt mig berätta herr baron en ganska gammal historia. En af herr barons förfäder, Sigismund Littow, ryttmästare vid en finsk skvadron, upptog år 1701 den 30 December ett lån af fyra tusen dukater hos bankirhuset Samuel Geldern & Comp. uti Danzig. Denna summa...

Öfverste Littow rodnade.

— Denna summa — afbröt han — upptogs visserligen af ryttmästaren Littow, men icke för egen, utan för svenska kronans räkning, till uppsättande af en ny skvadron kavalleri under det då pågående kriget.

— Tillåt mig erinra att skuldsedeln behörigen utställdes i Sigismund Littows namn, med hans underskrift och sigill, och att densamma, ehuru den efter ryttmästarens död året därpå protesterades af hans rättsinnehafvare, likväl formligen bevakades både då och sedermera tid efter annan af huset Samuel Gelderns rättsinnehafvare. Denna skuldsedel, herr baron, är icke betald, och skall utan allt tvifvel utdömas, ifall processen ånyo göres

anhängig. Dess belopp utgör för närvarande, med mer än hundratrettio års räntor och otaliga rättegångskostnader, omkring en million rubel banko i ryskt mynt, eller något däröfver, om jag minns rätt.

— Det har, som jag tog mig friheten anmärka, blifvit tillräckligt utredt, att huset Gelderns arfvingar i denna fråga äga att vända sig till svenska kronan; och för öfrigt kan jag ej inse något samband mellan huset Gelderns anspråk och det ämne, hvarom vi nyss samtalat.

Grefven steg upp och såg på sitt ur.

— *Eh bien* — sade han vårdslöst — tiden förgår, och jag önskar ännu denna förmiddag bese ett par egendomar några mil härifrån. Hvilket samband mellan två så olika ämnen? Naturligtvis intet. Jag ville blott *en passant* låta herr baron veta, att det för närvarande är jag, som innehar vidpass hälften af huset Gelderns anspråk och äger fullmakt af de öfrige arfvingarne att utsöka hela beloppet. *Au revoir.* Tillåter herr baron, att jag vid återresan i morgon tar mig friheten göra ett kort besök?

Öfverste Littow mätte den djärfve främlingen med en blick af vrede och stolt förakt.

— Jag trodde mig ha att göra med en adelsman, sade han, och jag finner en köpman. Här, min herre, är dörrn. Innan ni en annan gång gör er det fåfänga besväret att öppna denna dörr för att köpslaga om en fröken Littows hand, råder jag att ni ser er väl för, ty på anbud af denna beskaffenhet öfverlämnar jag åt mina betjenters ridspön att svara . . .

— Köpslaga? *Fi donc,* min bästa baron; anser ni mig nog blind att betala en hel million för en liten landtfröken af det slag som jag gratis kan plocka på hvarje kvist? Men aktningen för er person, fruktan att totalt

ruinera er — och en passande morgongåfva... Ni skall besinna er till i...

Den fine herrn fick icke tala till punkt, innan han kände sig gripen i skuldran af öfverstens kraftiga arm och utan krus utledd till trappan, där en släde väntade honom, till stor förvåning för den gamle hofmästaren Holming, som blef ett vittne till den nyss så firade gästens snöpliga afresa.

13. Valet mellan de två.

Vidpass en vecka hade förgått sedan arkitekten Lithau ankom till Linnais gård. Hofrådinnan Winterloo med sin son hade återrest till Syrjänkoski; den kurländske grefven hade ej vidare hörts af. Dagarna hade förgått under byggnadsplaner och kostnadsförslag för de stora förändringarna, som skulle vidtagas nästa vår; kvällarna under förtroliga samtal, därvid, sällsynt nog, ingen annan främmande nu under menföret besökte det gästfria Linnais. Inga spökerier hade vidare oroat gårdens unge gäst, hvilken genast följande dagen inflyttade i det rum som vid hans ankomst beboddes af grefven.

Den förtrolighet, som så lätt uppstår i den tätt slutna kretsen af en herrgård på landet, hade närmat Lithau till familjen på Linnais. Man hade å ömse sidor lärt känna och högakta hvarandra. I denna lilla krets af fyra personer, där guvernanten m:lle Triste-Ruban anspråkslöst intog femte platsen, fanns i själfva verket så mycken redbarhet, bildning, behag och talanger, att ingen förlorade, men alla vunno på den närmare bekantskapen. Men oaktadt den välvilja, den förekommande artighet, hvilken Lithau rönte af alla familjens medlemmar.

och just i de ögonblick, när förtroligheten tycktes växa ända till vänskap, hände ibland att en viss kylig känsla lade sig mellan dem. Då blef öfverstens hållning plötsligt rakare, fröken Anna förstummades och nedslog ögonen, arkitekten sökte ord och drog sig tillbaka. Endast fröken Ringa förblef oförändrad, lika glad, lika barnslig, och skickade då, som hon sade, Mefisto att »apportera konversationen».

Lithau bar något inom sig, som mer än engång betog honom lusten att skämta, och det var medvetandet af den olyckliga familjehemligheten, hvarom sannolikt alla de öfriga ännu voro fullkomligt okunniga. Förgäfves hade han bemödat sig att finna ett passande sätt att meddela öfversten denna hemlighet; redan den förödmjukelse han fruktade att bereda sin gästfrie värd, så snart denne erfor att en främling, en Lithau, vore i besittning af ett dokument som satte hela familjens bestånd i fråga, hindrade honom hvarje gång att våga ens en anspelning på förhållanden af så ömtålig beskaffenhet, i hvilka han dessutom med rätta kunde anses som partisk.

Ett eget öde tycktes härvid komma honom till hjälp och själfmant leda samtalet på dithörande ämnen. Lifligt intresserad af sin utmärkta familjs historia, återtog öfversten de senare kvällarna, när han närmare lärt känna sin gäst, den afbrutna läsningen af faderns memoirer och var nog artig att därvid meddela främlingen en del af hvad läsaren förut känner från den första kvällen, då vi gjorde familjen Littows bekantskap. Mycket blef härigenom klart, som Lithau förut endast anat; men i samma mån försvårades äfven bekännelsen att han om den besynnerlige trettonde afkomlingen af Jagiels ätt visste mer än öfversten själf. Det förekom honom

som lade öfversten med afsikt en viss tonvikt på sägnen om Katarina Szistovo och den polske sadelmakarens son. Det var klart, att äfven i vår tid ingen fröken Littow skulle tillhöra en man af låg börd, och kanske minst af alla en Lithau!

Dock sådant är människohjärtat, att en tanke, som kanske annars aldrig fallit en ung man med själfkänsla i hågen, just därför att den syntes så omöjlig, nu ständigt återkom, så mycket han än bemödade sig att undertrycka en så farlig föreställning. Den flyktiga spådomen i assessor von Littows bekännelse rann honom ständigt i minnet; han kunde knappt värja sig från den uppfattningen att ett hemlighetsfullt öde fört honom, just honom, till besittning af gröna kammarns hemlighet och utkorat honom till ett redskap att återförena dessa brutna och fientliga grenar från samma stam, af hvilka den ena därförutan nödvändigt måste krossas, om sanningen någonsin komme i dagens ljus. Och då irrade hans blickar från den ena till den andra af dessa älskvärda unga systrar, från Anna till Ringa, från Ringa till Anna, och i det tysta djupet af hans eget klappande hjärta uppsteg åter och åter den sällsamma frågan: hvilken af dem?

— Dåraktiga fråga! sade han till sig själf. — Vet jag väl om någon af dem kan besvara min kärlek?

Och än en gång flögo hans blickar från den svartlockiga, mörkögda, stolta fröken Anna till den ljusa, gladlynta, barnsliga Ringa, och så åter tillbaka; från nattens stjärnor till morgonrodnadens löjen, från högheten till oskulden, från flickan med den djupa och starka själen till flickan som endast hade ett hjärta i knopp — ty så hade han redan lärt känna de två. Men valet syntes honom lika omöjligt som målet.

— Hvardera af dem kan skapa ett lifs lycka — sade han till sig själf — men hvem skapar min?

I ett af dessa tvekans ögonblick kom m:lle Triste-Ruban med några kanavamönster och bad arkitekten välja efter sin smak det vackraste af dem, hvilket hon ville arbeta till julen. Den stackars flickan kunde knappt mera dölja det intryck, som gästen på Linnais gjort i hennes känsliga hjärta alltifrån de första vanliga artigheter han sade henne vid middagen efter skridskofärden. Och då hon i hvarje annat grannskap än fröknarna Littows kunde anses för en ganska behaglig person och Lithau, af deltagande för hennes beroende ställning, fortfarit att visa henne en aktningsfull uppmärksamhet, var det icke underligt att denna uppmärksamhet både af henne och af fröknarna tolkades annorlunda än den verkligen menades.

Fröken Anna satt då med ett pärlarbete vid sybordet, och Ringa var sysselsatt med att klippa silhouetter. Lithau valde ett mönster och erhöll till belöning en blick, mer tacksam kanhända, än erkänslan för en så ringa tjenst hade rätt att vara, då han i detsamma tillfälligtvis såg upp och mötte en blick af Anna, så mörk, så sorgsen och hotfull på en gång, att denna blick trängde honom genom själen. Det var blott tjugondedelen af en sekund, och Annas ögon sänktes genast åter till arbetet, men denna hastiga blick var en blixt i mörkret, den skingrade all ovisshet, den afryckte slöjan ifrån ett ungt hjärtas med yttersta omsorg begrafna hemlighet.

M:lle Triste-Ruban misstog sig troligen om den förlägenhet som röjde sig i hennes riddares drag, ty hon gillade hans val med ett strålande uttryck af ömhet och sällhet, som på detta håll lyste igenom en lättare slöja

och uppfyllde Lithau på engång med ledsnad och medlidande öfver den stackars flickans förlåtliga misstag. Han uppstod något tvärt och gick till fröken Ringa, den enda neutrala person, till hvilken han nu kunde vända sig, ty öfversten var icke då tillstädes.

Ringa mötte honom på halfva vägen och utbad sig frimodigt att för ett ögonblick få disponera hans hufvud. Därpå tog hon ett ljus, lät hans skugga falla i profil på tapeten och utropade triumferande:

— Jag har lyckats! Jag har fått honom!

Utan att gifva akt på systerns missnöjda min, visade hon därpå en förträffligt lyckad silhouett af Lithaus manliga hufvud, med den raska, något höga hållning af nacken, som gaf det en så bestämd karakter.

— Anna — fortfor hon — påstod i går att jag ej kunde klippa arkitektens silhouett, utan att arkitekten visste af det; men se nu själf! Är det likt, eller hvad?

Alla måste erkänna att likheten var fullkomlig. Endast m:lle Triste-Ruban anmärkte att pannan ej var tillräckligt hög och minen något för dyster.

— Det kommer sig däraf — sade Ringa — att arkitekten just var upptagen af att dechiffrera ma bonnes mönster, när jag klippte honom. Vid ett så tråkigt arbete kan man ej annat än se dyster ut. Hade jag klippt honom när vi möttes på isen och han ej hittade hem, skulle jag varit tvungen att klippa näsan en linie längre, och det hade gjort profilen betydligt muntrare.

Svaret behagade ej m:lle Triste-Ruban. Men Ringa hade tyvärr vuxit från hennes förmaningar, och där återstod intet mer att göra.

— Jag tycker ej om silhouetter, yttrade fröken Anna, för att afbryta ämnet. — Bilder utan ögon

likna människor utan själ och ytor utan innehåll. Silhouetter äro de ensidigaste bilder jag vet. De ge oss hälften af en form och knappt skuggan af en karakter; de upphöja näsa och haka till det märkvärdigaste hos en personlighet och bli därigenom karrikatyrer af deras original.

— En karakter, fröken Anna — sade Lithau — röjer sig, där den finns, i hvarje del af ens personlighet. Det finns människokännare som kunna säga er hvem ni är, utan att någonsin ha sett mer än några rader af er hand.

— Är arkitekten också en sådan människokännare?

— Jag vill ej påstå det; men jag önskade gärna vara det. Man undviker därigenom många misstag.

— Och många illusioner?

— Det är möjligt. Men jag föredrar illusionerna, ty utan dem vore lifvet en ödemark.

— Och jag föredrar sanningen, fortfor Anna med en stolthet som klädde henne förträffligt. — Hellre en klar, om också bitter verklighet, än ett dåraktigt gäckande hopp.

Lithau försökte läsa i hennes blickar, men hon betraktade honom stadigt och outgrundeligt. Slutligen smålog hon och sade:

— Medgif ändå att er människokännedom stundom liknar astronomens tub: ju närmare han söker draga en fixstjärna inom sin synkrets, desto mindre och oförklarligare synes hon honom.

— Stjärnor ha privilegium att gäcka våra forskningar, svarade arkitekten undfallande. Han ville ej drifva tvisten in på ett vådligt område.

Men Ringa, som missförstod hans första yttrande, var ej sinnad att släppa honom för så godt köp.

— Efter arkitekten kan spå i händerna, sade hon, så var god och spå mig! Här är min hand!

— Jag anar att ma bonne önskar bc er om samma grace, inföll åter Anna, måhända oöfverlagdt, ty det lät elakt, mot hennes vana.

Den förnäma tonen skärpte i sin tur Lithaus svar.

— Fröken Ringa gör min ringa insikt en alltför stor heder, genmälde han. Men antag att jag är en spåman; tror ni väl att jag behöfver er vackra hand för att säga er hvem ni är och af hvilket silke parcerna spunnit er lefnadstråd? Det lyckas mig kanske någon gång att läsa äfven — i stjärnorna. Tillåt mig därför börja med fröken Anna. Jag läser i hvälfningen af hennes ögonbryn att hon aldrig skall dela Katarina Szistovos öde.

Anna rodnade.

— Det var ett mediokert horoskop, yttrade hon, men jag antager det som ödets beslut.

— Än jag då? utropade Ringa. Blir det min lott att älska en sadelmakare och dö i ett kloster?

Spåmannen teg ett ögonblick. En ny känsla strömmade in i hans själ, likt den man erfar när vårens första fläkt andas in genom den öppnade rutan.

— Jag vet ej — svarade han — hvem fröken Ringa engång skall älska, men jag läser i löjet på dessa läppar och den ännu ofödda tåren i dessa ögonvinklar, att hon skall blifva lycklig och älskad tillbaka. Hennes lif liknar solskenet; man kan ej fatta det, ej måla det, ej med ord utsäga det; och likväl förstår ett barn hvad det är...

— Nej, nu slingrar arkitekten sig undan; det var då ingen spådom alls, anmärkte Ringa brydd. Så mycken möda, som jag gifvit mig att porträttera arkitektens näsa,

hade väl förtjent en bättre belöning än solsken och vackert väder.

— Behåll det, fröken Ringa, och när skuggorna komma, skall solskenet endast klarare lysa genom molnen.

— Men hvad spår då arkitekten åt ma bonne?

— Jag läser i hennes hvita hand att hon en dag skall få orden »*pour le mérite*».

Den stackars goda Triste-Ruban sökte förgäfves utgrunda meningen af denna spådom. Men då hon verkligen hade utmärkt hvita händer, föll det henne in att arkitekten ville säga henne en artighet, och med denna tröstande tanke gick hon upp till sitt ensliga rum, för att hela natten drömma rosende framtidsdrömmar.

Lithau kastade en förstulen blick på Anna och tyckte sig märka spåret af en sönderpressad tår i hennes innersta ögonvrå. Kanske bedrog han sig, ty hela hennes hållning den öfriga delen af aftonen var mycket lugn, jämn, artig, men något kylig tillika.

Hans val var i alla fall afgjordt nu. Nyckfulla hjärta! Just därför att denna stolta flicka älskade honom, vände sig hans hjärta från henne till den andra, som icke kände kärleken mer än hon kände sorgen och som kanske aldrig skulle samtycka att binda sitt flyktiga väsen vid hans. Anna Littow skulle bli hans, så prinsessa hon var, det visste han nu, ty dämmaren för hennes stolthet låg likt ett öde uti hans hand; men för denna visshet bleknade ock hennes tjusning. Ringa åter skulle icke fråga hans namn, endast sitt hjärta, och detta hjärta var ännu en bok utan titelblad. På dess första hvita blad ville han inskrifva sitt namn och lyckas i hvad han själf förklarat omöjligt — att binda solskenet.

14. En million.

Dagarna gingo. Två veckor hade förflutit sedan arkitekten Lithaus ankomst till Linnais, och ännu dröjde han kvar. Hans egentliga arbete var slutadt, men han dröjde för att uppgöra en fullständig ritning till den nya byggnaden. För att säga sanningen, hade detta arbete likaså väl kunnat utföras hvar som helst efter ett gifvet program, men öfverste Littow anhöll som en väntjenst, att det måtte utföras under hans ögon. Oaktadt en viss förnäm öfverlägsenhet ännu stundom framskymtade bakom öfverstens gästfria artighet, ja oaktadt svårigheten att förlika en upprorisk känsla af stolthet med klangen af det borgerliga, det *fientliga* namnet, hade den unge mannen stigit allt högre i sin värds ynnest, och hans sällskap hade blifvit för öfversten ett behof under de långa höstkvällarna. För sina döttrar var baron Littow fullkomligt trygg. Det föll honom icke in, att detta dagliga förtroliga umgänge med en ung man af så ringa ställning i samhället, vore han också än mera talangfull och bildad än arkitekten Lithau verkligen var, kunde medföra någon våda för fröknarna Littows lugn.

Men i samma mån som öfversten visade sin gäst en allt öppnare vänskap, i samma mån tycktes döttrarna draga sig mera tillbaka. Allt slutnare och stoltare blef den mörkögda Anna, och likasom hade hennes starkare själ inverkat på den yngre systerns flyktigare lynne, blef äfven Ringa de senare dagarna tystare än förr och undvek med en viss skygghet den förra förtroligheten. Den skämtsamma tonen, de glada spratten hade upphört, och själfva Mefisto lyckades ej alltid numera att »apportera konversationen».

Lithau märkte detta, och hans egen icke ringa stolthet uppreste sig mot tanken att möjligen anses som en öfverflödig person. Hvarje afton beslöt han att resa följande dag, men hvarje morgon beslöt han åter att stanna. Gröna kammarns hemlighet tyngde hans bröst; han hade ännu ett ord otaldt med familjen på Linnais, och detta ord stannade kvar på hans läppar likasom fastskrufvadt med järn.

En dag satt han som vanligt vid sitt arbete, och öfversten satt vid hans sida, öfverläggande om de prydnader som borde anbringas på husets hufvudfasad, då dörren raskt öppnades och in trädde oförmodadt den kurländske grefven.

Öfversten kände i ögonblicket sitt blod koka, men han beherskade sig och frågade kallt hvarmed han kunde vara till tjenst.

— Behagar herr baron förunna mig några ögonblicks enskildt samtal? frågade grefven ogeneradt, likasom hade han ej den minsta hågkomst af att engång förut ha blifvit visad på dörren.

— Hvad herr grefven har att säga mig kan gärna sägas i denne herres närvaro, svarade öfversten, så mycket

mer som jag ej vill uppehålla herr grefvens dyrbara tid med ett längre besök.

— Som ni behagar, svarade grefven vårdslöst. Det blir i alla fall ingen hemlighet länge. Ni vet, herr baron, att Sigismund Littows arfvingar aldrig kunnat framvisa något kvitto såsom bevis att de fyra tusen dukaterna verkligen skulle blifvit använda för svenska kronans räkning.

— Ni bedrar er. Detta bevis har två gånger varit företedt för domstol i denna process af assessor Jakob von Littow, men saknade då ännu en behörig verifikation från svenska riksarkivet. Sedermera har detta kvitto förkommit.

— Detta kvitto har aldrig funnits till, herr baron, eller ock har det varit oäkta, och som bevis därpå, se här ett bestyrkt utdrag af juden Salomon Ruths i Danzig bokföring, hvaraf befinnes att Sigismund Littow, dagen efter sedan han uppburit de fyra tusen dukaterna af huset Geldern, likviderat en sin privata skuld till Ruth ungefär af lika belopp. Sedan jag sist hade äran besöka Linnais, har jag från Danzig efterskrifvit detta nyligen upptäckta ovedersägliga bevis att er anherre verkligen lyftat de omtvistade medlen för eget behof. Men innan jag begagnar mig inför domstolen af ett intyg, som utan allt tvifvel måste lagligen binda er till skuldens betalande, har jag föredragit att enskildt vädja till er ridderliga ära. Om det äfven vore möjligt att hädanefter lagligen bestrida en skuld, om hvars riktighet ni måste vara moraliskt öfvertygad, så är jag förvissad att er heder som adelsman ej skall tillåta er det, och jag ber nu att få veta hvad ni beslutar.

Öfversten stod slagen af bestörtning. Huru han än granskade det olyckliga papperet, som skulle totalt

ruinera honom, kunde han icke finna något skäl att betvifla dess riktighet. Det var i laga form bevittnadt, och därunder sågs magistratens i Danzig sigill. Grefven hade dessutom med klok beräkning förstått att vidröra hans ömmaste sida.

— Mitt beslut är snart fattadt, svarade öfversten, mycket upprörd. — Ingen Littow har ännu dagtingat med sin heder, och är skulden äkta, vill jag betala den med hela min egendom. Den torde icke fullt satisfiera er, men mera kan ni icke begära. Jag protesterar icke beloppet, endast olagliga räntor och lagsökningskostnader.

— Ni vet, herr baron, att efter lägsta värdering kan beloppet icke understiga en million rubel i ryskt banko. Är ni beredd att erlägga denna summa?

— Förskaffa mig säker utredning om skuldens belopp, och Linnais är ert. Ni kan vara belåten med denna revanche. Är det något vidare, hvarmed jag kan vara till tjenst?

— Några ord enskildt, om ni tillåter.

Lithau stod upp för att gå.

— Jag ber er, blif kvar, sade öfversten. Denne herre har intet att säga mig, därvid er närvaro kunde vara på något sätt hinderlig.

Grefven bet sig i läpparna.

— Herr baron, sade han, jag behöfver icke upprepa mitt förra förslag, men ni borde nu inse att det är dikteradt af det renaste intresse för er familj. Jag är beredd att förgäta ett missförstånd, hvars motiver jag måste högakta, och jag räcker ännu engång min hand till försoning, såsom det anstår tvenne riddersmän.

Öfversten brusade upp.

— *Tvenne* riddersmän! upprepade han, vändande sig till Lithau. — Denne karl är, på min ära, oförskämd. Jag har kastat honom på dörren för det att han vågat föreslå mig att köpa en fröken Littows hand för en lumpen million, och i stället att ränna mig värjan genom lifvet, hvilket hvarje adelsman i hans ställe skulle ha gjort — ifall en adelsman kunnat nedlåta sig till en sådan handel — i stället kommer han ännu engång, liksom intet passerat, och bjuder mig handen till försoning! Han en riddersman! Vet ni, herr arkitekt, hvad han förstår med denna försoning? Han är öfvertygad att, sedan han ryckt ifrån mig mitt sista brödstycke, skall jag utan tvifvel med glädje förnedra mig nog djupt att kalla honom min svärson — att uppoffra mitt barn åt en eländig schackrare, hvilken köpt sig adelig sköld och grefvetitel för några hundra dukater af någon tysk småfurste, som behöft penningar för att underhålla sina mätresser. Och denne lakej, hvilken bär sitt namn som ett livré, utan att därmed ha vunnit annat än glittret, han kallar sig en riddersman!

Grefven närmade sig försiktigt till dörren. Han hade påtagligen skjutit bom och tänkte i god tid på reträtt. Men Lithau, som redan en stund skarpt fixerat honom, trädde nu beslutsamt emellan och stängde återvägen.

— Med herr barons tillåtelse tar jag mig friheten fråga denna person, som kallar sig grefve Spiegelberg, om det är han själf som förfärdigat magistratens i Danzig sigill och öfriga underskrifter, eller om han låtit tillverka beviset på spelbanken i Homburg.

Grefven sökte förgäfves bibehålla sin förträffliga kontenans.

— Herre, utropade han, tror ni er ostraffadt kunna insultera en man som jag?

— En man som ni! upprepade arkitekten föraktligt. Det är tid att ni afkastar masken, herr Spiegelberg! Redan er första anblick väckte hos mig dunkla hågkomster om en viss äfventyrare, som jag händelsevis såg under mina resor för fyra år sedan. Numera är jag fullkomligt säker på att ej ha bedragit mig. Ni bar den tiden ingen grefvetitel, herr Spiegelberg; ni är yngre son till grefven af samma namn, ni har fått en god uppfostran, ni tjenade vid Grodno husarregemente, men ni vansläktades, ni tvangs af edra kamrater att taga afsked för det att ni spelade falskt...

— Hvad understår ni er...

— Jag har strax slutat. Från denna tid blef ni spelare till profession, en simpel lycksriddare, som af sin tidigare bana endast behöll jargonen och som för ombytes skull reste i egenskap af kollektör för ett frankfurter lotteri. Se där edra verkliga relationer till huset Geldern; men ni ville exploitera dem till er fördel och förbättra er ställning med ett lysande parti. Ni har åter spelat falskt, det är er metier, men denna gång har ni tappat.

Främlingen förde ursinnigt handen till bröstfickan, men han blef förekommen.

— De där gamla konsterna kan ni lägga af; de brukas ej här i Finland — och med dessa ord bemäktigade sig Lithau ett par små, i fickan dolda puffertar, afsköt dem i kakelugnen och återgaf dem därpå åt deras ägare. — Ni gör klokt i att se er om efter dörrn, tillade han, ty ni är van att bli utkastad. Jag vill minnas att trappan i Homburg var litet högre än här.

— Jag är huset Gelderns agent och skall ruinera er till sista kopeken! ropade för detta grefven ursinnigt.

— Ni kan spara er allt besvär, ty utom att danzigerintyget är falskt, kan baron Littow när som helst visa det kvitto, som öfverflyttar Sigismund Littows skuld på svenska kronan...

— Bevis! bevis!

— Det skall fås, när domstolen så önskar. Med herr barons tillåtelse ger jag er tio minuter att förfoga er utom Linnais område. Dröjer ni en minut längre, skall man frântaga er danzigerpapperet och låta undersöka det på ort som vederbör...

För detta grefven tog hastigt till fötter. Men gamle Holming, som troligen lyssnat och nu såg mannen för andra gången affärdas med mera brådska än artighet, kunde ej afhålla sig från ett pojkstreck. Det var kram snö, och gårdens pojkar höllo just på att bekriga hvarandra.

— En hvit slant åt den som skickar herrn där en god boll i ryggen! hviskade Holming åt de närmast stående.

Desse läto ej säga sig detta två gånger, och ett hagel af snöbollar nedslog öfver den förbittrade flyktingen.

— Det fick han för att han gaf sig ut för grefve. Liksom vi ej visste hur en grefve ser ut! mumlade den aristokratiske trotjenaren, i känslan af sin harm öfver ståndets förolämpade värdighet.

Baron Littow tryckte arkitektens hand.

— Ni har demaskerat en skurk och lättat en ärlig mans hjärta, sade han. Men det kvitto ni omtalade finns icke.

— Det finns, herr baron!

— Det är icke möjligt. Jag har sökt det i tjugu år.

— Det finns i ekskåpet uti gröna kammarn.

— Huru? Ni har... det vill säga, någon har öppnat ekskåpet? Jag försökte engång förgäfves öppna det, och då jag af ett gammalt inventarium visste att det endast innehöll min farfars mineralsamlingar, lät jag det förblifva orördt.

— Det innehåller äfven papper af vikt, och bland dem det saknade kvittot, behörigen verificeradt. Ni kan vara lugn för Sigismund Littows skuld, i händelse huset Geldern finner för godt att fullfölja sina anspråk.

15. Jaromir på Borotins slott.

Roar det arkitekten att följa mig till gröna kammarn, så vill jag genast låta uppbryta skåpet, sade öfversten baron Littow till sin unge gäst.

Lithau följde honom. Gårdens smed försedde sig med nödiga verktyg, och sedan man förgäfves profvat alla möjliga nycklar och dyrkar, befalldes smeden att använda våld.

— Det gör mig ondt om den gamla möbeln, yttrade öfversten. Så långt någon minnes tillbaka har den stått här i orubbadt bo och åtnjutit sina privilegier som en medlem af familjen. Men en drake får den icke vara, som gömmer fördolda skatter till förfång för sin herre.

— Om han visste hvad denna möbel gömt! tänkte Lithau, och hans hjärta klappade med häftiga slag.

— Apropos, bästa herr arkitekt — vänta ett ögonblick, smed! — det faller mig något in. Ni har ännu icke sagt mig, genom hvilken tillfällighet ni, ensam bland alla Linnais invånare, fått tillträde till drakens gömma. Känner ni kanske en slagruta, nog stark att utan hoftänger och kofötter öppna ingången till drakens håla, så skall det vara mig kärt. Ni tiger? Skulle detta

skåp händelsevis stå i sammanhang med de ryktbara spökerierna här uti gröna kammarn?

— Jag kan icke neka att jag misstänker det, svarade Lithau leende.

— Således ett skäl mera att besvärja draken, om det ock måste ske med skarpt stål. Men hvad ser jag? Min stamfars stora sabel utdragen ur sin slida och blankskurad såsom jag aldrig sett den förr! Holming . . . hvad har han tagit sig för, gamle narr?

Holming bedyrade att han förr ville röra vid glödande järn, än vid detta durchlauchtiga vapen, och han kunde så mycket mindre begripa hvem som understått sig att göra det, emedan kammaren varit stängd och han, Holming, haft nyckeln, alltsedan prefekten låg uti rummet.

— Den som fejat värjan må säga sitt namn, om han finner för godt, men inte är det så omöjligt att gissa, mumlade den gamle trotjenaren med en skygg blick omkring sig, ehuru det nu var ljusa dagen.

Öfversten hörde honom knappt. Han hade nedtagit den polska sabeln och granskade reliken med synbart intresse.

— Här — sade han — är min stamfars namn Jagiel, hvilket han vid dopet erhöll efter sin herre och storfurste. Det var förut endast till hälften läsligt; nu ser man det tydligt graveradt på klingan. Och här — dessa tolf pilar på andra sidan . . . besynnerligt! Jag har aldrig förr blifvit dem varse. Ni bör veta, min unge gäst, att dessa pilar stå i samband med en familjetradition; jag skall kanske en annan gång berätta den, om det roar er. Holming, ditt nöt, hvem har skurat sabeln?

— Nådig baron borde gissa hans namn, svarade hofmästaren med en högst löjlig grimas, som skulle gifva

svaret utseende af ett skämt, men tillräckligt yppade att sagesmannen själf var af annan mening.

Öfversten skrattade.

— Arkitekten känner kanhända Grillparzers sorgespel »Stamfrun», *Die Ahnfrau?* Anna berättade mig att Weylandts tyska teater gaf det förliden vinter i Helsingfors. Påminner arkitekten sig alla de spökerier, som drefvo sitt ofog kring röfvaren Jaromir, första natten han tillbragte i grefve Borotins slott?

— Jag minns dessa scener mycket väl.

— Jag föreställer mig hvilken agreabel natt arkitekten måste ha tillbragt med dessa minnen här uti gröna kammarn. Linnais är i sanning ej ovärdigt att passera för ett spökslott, och att döma efter hvad här passerat, kunde ni, utan att vara röfvare, anse er för en verklig Jaromir.

En blixtlik ingifvelse genomkorsade Lithaus själ.

— Om herr baron läst pjesen, minns herr baron kanske anledningen *hvarför* Jaromir så vid sitt första besök invecklades i slottets olyckliga hemlighet och marterades med alla dess skräckscener, sade han tvekande.

— Jag vill påminna mig att Jaromir var den gamle grefvens rätte son, som blifvit i sin barndom bortförd af röfvare.

— Vore jag vidskeplig, herr baron, kunde jag anse mig äga någon dylik anledning att vara ihågkommen af Linnais spöken . . .

— Det säger ni, på min ära, med en min, som . . . Öfverstens dittills leende uppsyn mörknade. — Bryt upp skåpet! utropade han tvärt.

Lithau förstod honom. Baron Littow hade ihågkommit hans farfar.

Smeden använde nu hela sin armstyrka och lyckades slutligen uppbryta dörren, likväl ej utan att en betydlig

spillra lösbröts och medföljde låset. Skåpets inre befanns oförändradt i samma skick som Lithau sett det om natten. Samlingarna och papperen funnos i lådorna. Äfven Sigismund Littows verificerade kvittens fanns ganska riktigt bland papperen. Öfversten förvånades öfver den mängd af för Linnais viktiga dokumenter, som här förvarades.

— Jag har alltid trott — sade han — att dessa handlingar förkommit under 1788 års krig. Det är herr arkitekten jag har att tacka också för denna upptäckt.

— Icke mig, herr baron, utan det hemlighetsfulla väsen som besöker detta rum. Jag ber att skåpet må noga undersökas, ty jag har anledning tro att det kunnat öppnas inifrån och att en person kunnat vara dold därinne.

— Det är mer än jag kan begripa, anmärkte öfversten. Dörren sluter så tätt till dessa lådor, att knappt ett ark papper får rum däremellan. Men låt oss utdraga lådorna.

Lådorna utdrogos. Man undersökte bakväggen af skåpet. Den tycktes vara fullkomligt fast och stod dessutom så nära väggen, att omöjligen någon kunnat vara dold där bakom.

— Gå er väg, Holming, och tag smeden med er, befallde öfversten tankfull. — Snart därpå var han ensam med Lithau i gröna kammarn.

— Arkitekten är en man utan fördomar, och jag tillhör ej heller dem som taga alla amsagor för banko. Men jag tillstår att dessa upptåg förvåna mig. Jag kan ej tillåta att någon del af mitt hus är en skådeplats för historier som påminna om spökerierna på Anjala. Vill ni ha godheten beskrifva för mig hvad som tilldrog sig den natt ni befann er i detta rum? Det torde kanske leda oss något på spåren.

Lithau omtalade nattens äfventyr, likväl utan att ännu nämna något om assessor von Littows bekännelse, hvilken han bar i sin bröstficka.

— Jag kan ej få ur mitt hufvud att den gamle räfven Holming har någon del i allt detta, fortfor öfversten. Har ni ej något skäl att misstänka honom?

— Efter allt hvad han berättat både före och efteråt, har jag all anledning att tro honom stå i komplott med spökerierna; men jag tillstår att jag ej kan inse något rimligt motiv därtill.

— Inte jag heller, om ej lusten att spela en viktig person. Låt oss nu undersöka blå kammaren och platformen på taket.

De båda herrarne begåfvo sig dit. Det var en klar vinterdag; man kunde, oaktadt den svaga dagern från inre rummets enda fönster, tydligt urskilja alla föremål. Men intet misstänkeligt kunde upptäckas hvarken i kammaren eller på taket. Endast ett svagt inbrändt ärr, liknande spåret af en hästfot, syntes däruppe uti de halfmurkna plankorna, som utgjorde golfläggningen af det platta taket.

— Jag skall låta borthyfla det dumma märket, sade öfversten förtrytsamt. Det har sannolikt uppkommit när järnledstängerna i balustraden smiddes, hvilket skedde hemma på Linnais, men det ger folket anledning till allehanda skrock... Kom, låt oss gå ned. Det är någonting obehagligt i dessa rum. Mot min vilja förekommer det mig som skulle vi omgifvas här af osynliga varelser. Men jag måste veta hvad det är som drifver gyckel med oss; jag vill sofva i natt uti gröna kammarn.

16. Ett vinterfälttåg.

Det var i början af December. En nyfallen snö och en klar vintersol lockade Linnais invånare ut i det fria. Kapten Winterloo hade bjudit hela familjen på middag, och emedan de händelser, hvilka omtalas i de föregående två kapitlen af denna historia, passerat på morgonen och förmiddagen, var det nu tid att begifva sig på väg, emedan man hade inemot en svensk mil öfver sjön till Syrjänkoski.

— Jag hoppas arkitekten har ingenting emot att blifva m:lle Triste-Rubans riddare? frågade öfversten i skämtsam ton, medan stora sufletten, förspänd med två ståtliga hästar, körde fram på gården och efterföljdes af en liten vacker kasansk släde, förspänd med Linnais bästa trafvare.

Och utan att afvakta svaret, tog öfversten plats med sina båda döttrar i den stora sufletten, under det att den stackars guvernanten, häpen öfver sin lycka, satte sig väl påpälsad uti den mindre släden. För Lithau återstod intet val. Han satte sig bredvid sin dam och fattade tömmarna.

Under andra omständigheter hade detta arrangemang synts honom så självfallet, att något annat knappt kunnat

komma i fråga. Men nu retade det i hög grad hans medfödda stolthet. Det förekom honom som en tydlig fingervisning för att utmärka det afstånd, hvilket åtskilde honom från de högborna fröknarna, och på samma gång läste han i öfverstens skämtande ton en anspelning på hans förmodade inklination. Ingenting retar så mycket som farhågan att synas löjlig i deras ögon, hos hvilka man önskar att stå i en helt annan dager, och löjlig var verkligen den unge mannens situation i detta ögonblick. Han vågar lyfta sina blickar ända till en fröken Littows hand, och man anser honom betagen i fröknarnas guvernant, man visar honom till och med den förolämpningen att gynna hans förmodade böjelse, och han är tvungen att underkasta sig detta, medan hon som han älskar placeras förnämt i en högre sfer och än vidare styrkes i det missförstånd som förödmjukar honom. Denna tanke blef vår unge arkitekt olidelig.

— Hvilken af oss bär den andras öde i sina händer? sade han till sig själf. — De behandla mig som en person långt under deras högvälborenheter; jag har i sanning lust att byta plats med dem, om icke för annat, så därför att de anse sig stå så högt öfver mig.

Upptagen af dessa tankar, märkte Lithau knappt att den till allt detta oskyldiga Triste-Ruban, som väntat och åter förgäfves väntat ett artigt ord af sin stumme kavaljer, slutligen, för att börja samtalet, frågade honom hvad han tyckte om utsikten med de vinterklädda granarna.

Efter hand lugnade sig hennes körsven tillräckligt för att fatta ett beslut, och han visste med sig själf att han var man att utföra det. Han beslöt göra början med sin dam för tillfället.

— Dessa granar — svarade han — äro äkta söner af vår nordiska natur. Det är snö på deras grenar, men

saft i deras kärna. De grönska ännu när allt vissnar omkring dem. Här i norden skall man icke alltid döma efter utseendet. Vår eld är ofta is, men vår is är lika ofta eld.

— *Comme je l'aime, ce beau pays du nord!* suckade guvernanten med en blick som ingalunda var is.

— Men ni förstår oss ännu ej, mademoiselle. Ni vet ej hvilka hycklare vi äro. När vi älska till exempel, är det vanligtvis dem, hvilka vi minst våga närma oss. I Genève skulle man anse en plats i samma släde nästan för detsamma som ett inklinationsparti.

— Man åker så sällan på släde i Genève, svarade Triste-Ruban, förlägen och oviss huru hon borde tyda denna uppriktighet.

Arkitekten log. Det gjorde honom nästan ondt om den illusion, hvilken han ansåg som en pligt att förstöra.

— I Genève är man lycklig, återtog han; man ser där vintern nästan endast på de snöhöljda bergtopparna. Här skall ni ofta finna den äfven i hjärtat. Älska aldrig en nordbo, mademoiselle, han skall bedraga er, och ni är för god att bedragas.

Den stackars flickan svarade intet. Hon visste ännu ej hvad hon borde tro om allt detta.

— Så ensam som ni ofta måste känna er — fortfor han — vore det dubbelt smärtsamt för er att blifva bedragen, och grym vore den hycklare, som hade hjärta därtill. Anser ni mig värd ert förtroende, mademoiselle?

— Jag förstår er ej, svarade hon med en rädd och frågande blick.

— Om ni anser mig värd ert förtroende, så får ni ej heller vägra att mottaga mitt. Ser ni granen och björken därborta vid kullen? Man kunde anse dem för lika höga, och de äro det verkligen. Likväl stå granens

rötter djupt ned i dälden, och björken står högt på den solbelysta kullen. Anser ni det mycket förmätet af granen att älska björken?

— De äro så olika, monsieur . . .

— Just därför, ser ni, just därför! Långt borta härifrån finns en flicka som jag älskar. Hon är blondin.

Triste-Ruban darrade. Hon själf var brunett.

— Hon är blond som en ljusgrön björk om våren, och hon står på kullen i solskenet, medan jag föddes djupt i skuggan. Jag sätter värde på ert omdöme, mademoiselle. Säg mig, är det ett brott att lyfta sina blickar mot solen?

— Vet jag det, min herre? Råd er själf!

Och den stackars flickan kunde, oaktadt sitt yttersta bemödande, ej återhålla tårarna, som strömmade utför hennes kinder. För att dölja dem, vände hon sig bort och låtsade vara fördjupad i beundran öfver de vackra utsikterna vid branten af den stora sjön, som vattnade stränderna af både Linnais och Syrjänkoski. Lithau var nog grannlaga att icke störa henne. Blott stundom framkastade han ett vänligt ord till att förklara hemligheterna af denna stora nordiska natur, och så aktningsfull, så nästan broderlig var den ton, med hvilken han ombytte samtalsämne, att hans följeslagarinna ännu ett ögonblick råkade i tvekan om hans verkliga mening. Kanske väntade hon att det föregående var endast en fin vändning för att komma från blondinen till brunetten. Men när hennes väntan bedrogs, blef slutligen meningen henne fullkomligt klar, och nu öfvergick hennes sydländska häftighet, lik ett egensinnigt barns, från tårar till stickord och från stickord åter till tårar. Allt blef nu afskyvärdt i hennes ögon, landskapet var trist och enformigt, himlen grå, kylan odräglig, alla nordbor ännu odrägligare. Men

Lithau förändrade hvarken min eller ton, låtsade intet märka och fortfor att lugnt tala om skogen och sjön. Under tiden åkte han öfver tufvor och stubbar flera gånger förbi stora sufletten; det var en halsbrytande färd, men den ystra fålen kände hans starka arm och lydde tygelns minsta vink. På detta sätt kom man lyckligt till Syrjänkoski, efter en färd som syntes detta »inklinationsparti» minst åtta mil lång.

Rosengren, i en för tillfället upplappad kostym, med en tuppfjäder i hatten och ett par af kaptenens aflagda ströflar uppdragna ända till knäet, stod vid inkörsporten. Gården var prydd med granar och den förfallna trappan med enris. Här visade sig kapten Winterloo i egen person, utstyrd i uniform, och hjälpte fröknarna sirligt ur släden, medan arkitekten bjöd sin förskjutna flamma armen. Hofrådinnan ansåg konvenansen fordra att möta sina gäster i förstugan och krusade oändligt i dörren, tilldess att alla de friherrliga voro väl konserverade inne i salen. Endast arkitekten och hans dam stodo ännu obemärkta på trappan. Triste-Ruban klagade att hennes ögon ej kunde fördraga glansen af snön och dröjde några ögonblick för att fukta dem med eau de Cologne.

17. Slaget vid Waterloo.

När hofrådinnan Winterloo kom på det lyckliga infallet att med en middag *comme il faut* på Syrjänkoski söka utplåna det ofördelaktiga intrycket af hennes sons, kaptenens, senaste bravur på Linnais, tog hon på förhand ett högtidligt löfte af sin Eusebius, att han den dagen skulle vara en riddare utan fruktan och tadel.

— Kom ihåg — förmanade hon — att du är en Winterloo, på möderne en Ahlekors, och att det beror af dig själf att blifva en medlem af familjen Littow.

Kaptenen lofvade detta med hand och mun; men inom sig beslöt han att vida öfverträffa sin mors förväntan.

Alltså fingo kalfvar och grisar på Syrjänkoski vandra till slaktbänken, och från den närliggande herregården Virola inbjödos den gamle halte löjtnant von Weder och hans lika gamla syster, fröken Renata, till sällskap åt Littows. Men hvarken Spindelby Snacken, kronofogden Schreck, länsman Grönfors, eller ens prosten Malander voro aktade värdige att bjudas, hvilken missaktning för dessa ortens ofrälse notabiliteter sedan kom att stå kapten Winterloo dyrt.

Syrjänkoski och Winterloos hade till denna gentila middag uppbjudit allt, för att lysa med en glans som skulle öfverstråla alla onda tungors hviskningar om deras förestående ruin. Från Weders hade man lånat de höga silfverarmstakarna; den bästa hästen hade trafvat till staden för att förvandlas till viner och specerier. Granar voro uppställda i salen för att dölja de söndriga tapeterna; mattorna voro tagna på öppet köp i staden, och från klockarens hade man lånat helgdagsdräkterna för »kammarjungfrurna», som dagen förut varit menlösa pigor, men nu sågos klädda i hvita förkläden, stärkta kragar och kammar i håret. Mamsell Nylanders kokbok hade en hel vecka blifvit studerad som auktoritet i den finare matlagningen, för att upplifva hofrådinnans något förbleknade minnen, och den goda frun bar samma gula sidenklädning som gjordes för tjugufem år sedan till den stora balen i Åbo för kejsar Alexander och kronprinsen af Sverige.

Emedan platserna vid bordet voro strängt bestämda af rangen och börden, var det alldeles i sin ordning att arkitekten Lithau fick sin anspråkslösa plats vid sidan af sin dam, guvernanten mademoiselle Triste-Ruban. Men denna plats, som kanske några timmar förut skulle i hög grad generat honom, var honom nu fullkomligt likgiltig. Med det fasta beslutet att snart bryta alla dessa små fördomar i stycken, smålog han åt sitt förra bryderi. Det förekom honom ibland som om Ringas blickar sökte honom, men han lät ej störa sig. Den stackars Triste-Ruban sökte hämnas sitt nederlag, än med en låtsad likgiltighet, än med ett bitande skämt. Intet bekom honom; han bidde sin tid och var så lugn, så ogenerad, som om intet passerat.

Man hade nu lyckligen hunnit öfver grisen och kalfven, när kapten Winterloo med en märkbar högtidlighet aftorkade sina mustascher och uppstod för att hålla ett tal. Hofrådinnans hjärta klappade hörbart. Sanningen att säga, väntade hon, som alla de andra, af kapten Eusebii vältalighet antingen en kort harang eller en lång dumhet. Men utgången visade att kaptenen hade sina luminösa idéer.

Glad och rödbrusig fattade han sitt glas och föreslog helt korteligen sina ärade gästers skål.

— Men — sade han — i dag har en så stor ära vederfarits Syrjänkoski, att denna dag skall, ta mig katten, ihågkommas af våra barn och barnabarn. Mitt herrskap, vi fira i dag slaget vid Waterloo — jag vill påminna mig att det var midsommartiden, men det gör ingenting till saken, alla dagar äro goda nog till att skörda ära uppå. Ponera att jag är Napoleon; tackar ödmjukast, hvem i Helsingland har sagt att jag inte *kunde* vara Napoleon? Jag ber damerna om förlåtelse att jag svor, men det skall, ta mig tusan hakar, inte mera hända mig. Hvad var det jag nu ville säga om barn och barnabarn? Jo, jag ville allerödmjukast adressera en skål till min nådiga kusin fröken Ringa, som uppfunnit slaget vid Waterloo, och förklara — hm, hm — att hon vunnit bataljen och att jag sträcker gevär — hm, hm — söta mor är så echaufferad, drick ett glas champagne för Waterloo! Men för att återkomma till bataljen, så förklarar jag, Eusebius Winterloo, härmedelst på min adeliga vapensköld, att jag ger Syrjänkoski den och den (aj för tusan, nu svor jag igen) och hädanefter kallar mitt stora herresäte, till fröken Ringas ära, Waterloo; och krånglar häradsskrifvarn, skall han, så sant jag har ett godt spanskt rö, få smaka det på sin rygg. Alltså,

mitt nådiga herrskap, kapten Winterloo till Waterloo rullar sig i stoftet för fröken Ringas fötter och dricker hennes skål, hurra!

— Hurra! säger jag — upprepade den hederlige kaptenen, när gästerne förlägne läppjade på glasen, utan att instämma i jubelropet — hurra för... Rosengren, din lymmel, fram med gyckelspelet!

De sista orden vände sällskapets uppmärksamhet tämligen oförväntadt till Rosengren, som af alla krafter bemödade sig att uppdraga en motspänstig och härtills af granarna dold gardin i ändan af salen. Detta lyckades honom slutligen, och se, till sällskapets förnöjelse visade sig en transparang, förestållande en tjock manlig figur, med krona på hufvudet, på knä för en lång ranglig och bevingad kvinnofigur, som med högra handen sträckte öfver honom en kolossal krans, medan hon med den förskräckligt långa vänstra handen tycktes fatta den knäböjande i kragen. Kapten Winterloo var högst förtjust öfver denna pikanta surpris, om hvilken icke ens hofrådinnan tycktes haft någon aning, och åtog sig själf mödan att förklara den något svårfattliga bilden.

— Idén är min, fast jag själf säger det, men taflan är målad af Partanen, sockenmålarn, som i sin ungdom varit gesäll i Viborg. Hjälten där är kejsar Napoleon, det kan väl herrskapet förstå; han var en smula korpulent, liksom jag, och den nådiga fröken där är segerns gudinna, som belönar honom med en myrtenkrans och säger till honom: store Napoleon, du är min fånge, men det skall du, katten regere mig, inte ångra!

Vid dessa ord blinkade kaptenen menande åt fröken Ringa, som i hast återfick hela sin skalkaktighet och förklarade att kusin Waterloo var så lik Napoleon som

ett bär det andra; där fattades endast den historiska fracken och den martialiska blicken. Men segerns gudinna var något för lång i ryggen.

— Hon växer, min nådiga kusin, hon växer af bara segrar, liksom andra unga damer växa af sötmjölk och mannagrynsgröt. Hon växer ännu när hon blifvit fru!

Sällskapet uttryckte nu sin odelade beundran öfver den lyckade tillställningen och beseglade sina försäkringar med en kopp kaffe. Endast hofrådinnans oroliga krusande och ständigt misslyckade försök att gifva kaptenens burdusa artigheter en finare vändning läto befara att hon inom sig önskade hela denna middag och alla dess gäster med den rätte Napoleon till Sankt Helena.

För Lithau blef det till slut för kvaft därinne. Han behöfde samla sina tankar till det steg som förestod. Han begagnade därför ögonblicket, när sällskapet spred sig i de mindre rummen, påtog sin öfverrock och gick ut.

Middagen hade varat goda tre timmar, och det var redan länge mörkt. Vintern detta år var tidig och skarp; ett yrväder hade uppstått på kvällen, föga mindre häftigt än det som ej längesedan snögade öfver Linnais isar och Ringas skridskofärd. Detta minne hade intet obehagligt. Snöstormen brusade frisk och sval mot den unge mannens brännande kinder, han njöt däraf och följde, liknöjd hvart han vände sig, den första gångstig han kunde urskilja i mörkret.

Snart förde honom gångstigen till en hög skogbevuxen ås, som ej långt ifrån gården utgjorde sjöns barrier på denna sida och afstängde dess vatten från de nordligare sjöarna. Emedan dessa lågo högre, hade ett smalt strömdrag banat sig väg igenom en däld af åsen och nedstörtade i en liten, men strid fors, hvaraf Syrjänkoski hade sitt namn, i den nedanför liggande sjön.

Frosten hade ännu icke fått makt öfver denna fors; man kunde tydligt höra dess sorl genom stormen i vinterkvällen, och en svag ljusreflex af snön lät till och med urskilja vattnets blänkande mellan drifvorna, som betäckte forsens motliggande strand.

Denna tafla, så mörk och stormig hon var, behagade Lithau. Han uppsteg till åsens högsta kam och hörde med välbehag vindens sus i de höga furorna. Naturens dystra storhet fann en genklang uti hans bröst, medan lifvet i den krets han lämnade syntes honom litet och betydelselöst.

— Adel? sade han till sig själf. — Hvad är väl Finlands adel i denna stund? För hvilka stora intressen går den i främsta ledet? Hvilka stora tankar berättiga den till en öfverlägsenhet öfver oss andra? Hvilka frukter, ädlare än andra, uppspira ur roten af dessa förlegade vapensköldar? Hvilka bragder, mer lysande än alla de öfrigas, skola ristas en dag på dessa minnesvårdar? Hvad är Finlands adel?... Hvad den varit, det vet hvar skolgosse, men hvad den är, det kan jag vid Gud icke begripa.

— Jag vet en annan finsk adel — fortfor han — utan annat sköldebref än naturens eviga stämpel af storhet på dess högborna panna. Det är dessa furor, som nu så högtidligt susa omkring mig för stormen i vinterkvällen. Slumpen har sått deras frön på denna ås, där själfva enbusken står nog högt för att se ned öfver nejden. Men stode de än i den lägsta däld, skulle höghetens stämpel vidlåda dem äfven där, och lika djärft, lika stolt skulle de se ned öfver krypväxterna. Dessa furor stå dock som en mur emot stormen och skydda landet; de mottaga blixtarna, de samla omkring sig molnen till ett välgörande regn, som befruktar nejden.

Af dessa furor göras takbjälkar och masteträd, medan enbusken vid deras fötter smidigt krökes till tunnband kring ihåliga storheter. Förlåt mig, baron Littow; förlåten mig, ädle grefvar och riddersmän — dessa furor äro nordens, äro Finlands verkliga, enda verkliga adel.

— I skolen ej mera säga mig, att det är de ofrälse ståndens vanliga afund. Också jag är ju numera en af eder. Bär jag icke en urgammal adel på fickan den stund jag behagar? Lika godt, hvad gör jag därmed, om icke för att nå till höjden af en liten förtjusande flickas fötter?

— Skall jag begagna mig däraf? Skall jag trotsa mig till min lycka? Hela familjen Littows öde hvilar i mina händer. Några gamla pappersblad, blottade för dagens ljus, och jag frånrycker denna familj dess namn, dess förfäder, dess adel, dess stolthet, för att svinga mig upp på dess plats och återtaga hvad mig med rätta tillkommer. Hvad? Svinga mig upp? Hvilken svart demon hviskar nu åter denna frestelse i mitt öra? Vore väl jag en Littow, värd att bära detta urgamla namn, om jag likt en eländig tjuf kommit till Linnais att stjäla människors ära och löna deras gästfrihet med deras undergång? Vore jag värd att älskas af Ringa, om jag ville tilltrotsa mig hennes hand med vapen dem slumpen fört uti mina händer?

— Slumpen! Var detta en slump? Var det icke en nemesis, som befaller mig att hämnas Sigismund Littows son, min farfader, och efter honom min far och hela min släkt, som så skändligt blifvit plundrade på deras rättmätiga arf? ... Nej! Nej! Nej! Denna kväll är så mörk, denna storm är så hemsk, och onda tankar födas i mörkret. Jag vill återvända till Ringa, för att strida om henne, ifall det behöfs, men strida

med de blanka vapen som anstå en man och en verklig Littow.

Lithau vände sig om för att nedstiga från åsen. Hans blickar sökte Syrjänkoski gård därborta vid sjöstranden. Nyss förut hade han sett ljusen glimma i mörkret; nu såg han dem klarare än förr. Han stannade. Hvarje yngling har någongång stått, som han, i den mörka kvällen, blickande till ett fjärran ljus, med den ensliga, längtande, ljufva tanken: därborta är *hon!*

Men allt klarare började ljusen lysa från Syrjänkoski. De små fönstren skeno liksom af eld.

— Kaptenen har något nytt upptåg för sig, tänkte Lithau och fortsatte långsamt sin vandring framåt.

Men skenet blef slutligen nästan för starkt för att vara ett skämt. Hela gården var upplyst; en röd tunga af eld slog ut genom ett af fönsterna; förvirrade rop hördes tydligt genom stormen och snöyran. Intet tvifvel mera: skämtet var allvar, Syrjänkoski — nyss kalladt Waterloo — stod i lågor!

— Littows! Ringa! Granarna i salen! Detta nederlag i slaget vid Waterloo har Napoleon glömt att beräkna! — och den nattlige vandrarens steg bevingades mot den brinnande herregården.

HOOVER WAR COLLECTION

18. Återtåget från Waterloo.

Larm och oväsen, skrik och stoj; kommando från alla håll och lydnad från intet; rop efter vatten, som icke fanns, ehuru sjön låg femtio steg därifrån; tjocka rökmoln; eldens frasande; det instörtande husets brak; boskapens råmande; hundarnas tjut; hela nejden vidt upplyst af eldskenet och rundtomkring en yrande storm med tätt snöfall — sådan var den tafla som mötte Lithau vid återkomsten till Syrjänkoski, hvilket han en knapp timme förut hade lämnat uppfylldt af det muntra stojet under kapten Winterloos »slag vid Waterloo». Första ögonkastet sade honom att huset ej mer stod att rädda. Elden bröt ut under taklisterna, och i salen, där den först kommit lös, hade mellantaket redan instörtat.

Vi måste beklaga att hjälten i denna historia icke, såsom hjältars lofliga sed är, hade tillfälle att störta sig i lågorna af det brinnande huset och rädda en eller annan ung dam, hvilken därför ofelbart varit honom skyldig sin kärlek, med åtföljande hand och hemgift. Det enkla prosaiska förhållandet var, att gårdens samtlige invånare och gäster rusat hals öfver hufvud ut, baron Littow med en af sina döttrar under hvardera armen, kapten Winterloo med sin mor, löjtnant Weder med sin

syster, och Triste-Ruban halft vanmäktig buren af Rosengren. Fröken Weder hade visserligen kommit ihåg sina silfverarmstakar och rusat som en furie in i lågorna under utrop: det är tacken för att man lånar sitt silfver åt slarfvar, som bränna upp sina gårdar! Hofrådinnan hade sprungit förbi henne, men stannat af gammal vana vid farstudörren och krusat och bedt fröken vara så ämabel och stiga in. Kaptenen hade rusat in efter dem båda, fått dem under armen och dragit dem ut, därvid det befanns att fröken bärgat ett par söndriga tennstakar och hofrådinnan en tom butelj jämte en tom mjölkbunke. Triste-Ruban hade med all makt velat in efter sin muff, och Ringa, tapper som alltid, hade barhufvad och i tunna klädningen sprungit ned till isen efter ett ämbare vatten. Fröken Anna, ej mindre modig, hade låtit utsläppa hästarna ur stallet. Löjtnant von Weder hade fått tag i en handspruta, öfversköljde envist de brinnande fönsterposterna och kunde ej med någon öfvertalning förmås att lämna sprutan ifrån sig där hon bättre behöfdes. Öfversten skickade bud till närmaste gårdar efter hjälp, och kapten Winterloo trumfade med egen hand om ett par dröliga pojkar, som gapade på elden, utan att vid hans kommando röra sig ur fläcken. Men alla voro emellertid i behåll och utan personlig fara eller skada, såvida man ej ville räkna att gnistorna bränt hål i fröken Annas klädning, att fröken Ringa var så våt om fötter och armar som hade hon bykt kläder, att Triste-Ruban sotat sina hvita händer och att fröken Renata von Weder allt fortfarande utöste obegripeligt grofva tillmälen mot den stackars hofrådinnan för sina förlorade armstakar, kallande henne en slarfkärra och en tiggarhöna, hvartill hofrådinnan uppbragt svarade, att sådana parvenyer, hvilkas farfar varit en simpel häradshöfding

och hvilkas mor varit en fattig prästmamsell, kunde med mera egard adressera sig till personer af bättre familj än de själfva. För öfrigt var hela sällskapet öfversnögadt som vinterdufvor, och kaptenen svor som en turk att detta var icke Waterloo, det var återtåget ifrån Moskva.

Lugnad för Syrjänkoskis invånare och mera kallblodig än någon af de öfriga, lät arkitekten Lithau genast bilda en kedja af händer från stranden till gården, för att, om möjligt, rädda de återstående byggnaderna. Det lyckades icke med vagnslidret, som nedbrann med de där förvarade åkdonen, men med tillhjälp af improviserade brandsegel lyckades man slutligen hämma elden i det ögonblick den uppnådde ladugården och stallet. Allt berodde på att skydda den närmast under vinden liggande gafveln, då Lithau, sittande på taket, såg hofrådinnan med förtrytelse nedrycka en genomvåt matta, som skyddade hörnet.

— Den är tagen på öppet köp, skrek hon; gå de här och fördärfva mina mattor!

— Låt trasan ryka! ropade kaptenen, som kom i rättan tid för att hindra denna otidiga sparsamhet. — Hade inte allmänna brandstodsbolaget bortprutat hälften af gårdens värde, så skulle vi, blixt i min sporre, skratta åt brasan. Men det kan vara detsamma, en dag förr eller senare, det skulle ändå gå under Grönforsens mönsterrulla, stackars Syrjänkoski. Hurra, Syrjänkoski är *perdu*, lefve Waterloo! Har arkitekten något att dricka på taket där?

— Vatten tillräckligt! svarade Lithau, som satt där öfversköljd från topp till tå.

— Bara vatten, stackars karl! Tolf buteljer champagne brinna därinne, och vi dricka härute klara sjövattnet.

— Du skulle skämmas, Eusebius, ja skämmas skulle du! suckade hofrådinnan. Din dumma transparang var det som tände eld i granarna och bragt oss till tiggarstafven.

— Det kan ännu hjälpas, mamma lilla, svarade kaptenen godmodigt. Det kan hjälpas, säger jag. Först dammar jag Rosengrens rygg; det var han som drack ut fröknarnas halfva champagneglas efter middagen och glömde segerns gudinna, tills hon tog eld i vingarna. Och sedan, tum på det, mamma, gifter jag mig med Ringa Littow! Mera vatten till taket där; nästa mariedag skall det flöda lika mycket champagne på Linnais, som det nu flödar vatten på Syrjänkoski.

Halfva gården blef emellertid räddad. Den andra hälften låg inom ett par timmar i aska. Natten och ovädret tvungo de husville att tänka på reträtt.

Löjtnant von Weder, en hjälpsam man, bad Winterloos följa sig till Virola, en knapp half mil därifrån, men hofrådinnan var för djupt förolämpad för att antaga tillbudet och deciderade sig för att följa Littows till det aflägsnare Linnais. Fruntimmerna, hvilkas öfverplagg brunnit, fingo nöja sig med fårskinnspälsar, lånta från närmaste bondgårdar, och så redde man sig till aftåg.

Här uppstod likväl en ny förlägenhet. Baron Littows stora suflett hade brunnit med vagnslidret, dit den nog öfverflödigt blifvit inskjuten, och man måste fördela sig på mindre slädar. I den bekvämaste som fanns att tillgå instufvades hofrådinnan och fröken Anna, medan öfversten åtog sig att blifva deras kusk. Fruktande att exponera Ringa för kapten Winterloos grofva artigheter, placerade öfversten denna gång Triste-Ruban som protegée under kaptenens beskydd och låtsade icke höra den förbluffade riddarens burdusa invändning: hvad f-n skall jag göra med en fransk mamsell?

— Hör på, svärfar, månne det inte hampar sig bättre att jag får kusin Ringa på min lott? Söta, rara svärfar, jag skall akta henne som ett löskokt ägg, fortfor kaptenen, högst missnöjd med sin andel i slädpartiet.

— Kör på, kusin Winterloo, hästarna bli yra, och m:lle Triste-Ruban är rädd att de skena! utropade öfversten brådskande.

— Rädd att de skena! mumlade Winterloo förargad. Jag skall, katten förblistre mig, lära henne att skena!

Därpå klatschade han på kampen allt hvad han förmådde och försvann i snöyran med sin olyckliga dam, hvars oblida stjärna sålunda lät henne med sina kavaljerer på detta fatala slädparti komma ur askan i elden.

Mot all förväntan fick alltså Lithau Ringa på sin lott. Den lilla fröken såg för rolig ut i sin svarta öfversnögade fårskinnspäls och hoppade muntert i den smala bondsläden, medan arkitekten tog plats vid hennes sida.

— Det tycks vara vårt öde att ströfva omkring i yrväder, anmärkte Ringa, ej utan en liten förlägenbet, som klädde henne förträffligt.

— Och likväl komma lyckligt i hamn, svarade arkitekten, i det han lät hästen trafva tätt efter öfverstens släde. — Linnais solsken vore ej hälften så vackert, om det ej sken efter mulen himmel, tillade han. Goda stjärnor lysa öfver fröken Ringas stigar.

— Om vi ändå hade Mefisto med oss! Jag är rädd att vi åka vilse i yrvädret.

— Är fröken rädd att åka med mig?

— Inte just det... inte alls; men se huru gnistorna ännu flyga kring Syrjänkoski!

— Vi skola hålla oss tätt efter öfversten. Fröken har då alltid sin rätta beskyddare nära.

— Jag beklagar arkitekten, som miste sin dam och vann så litet på bytet.

— Jag tror knappt att någon af oss, mademoiselle eller jag, känner sig missbytt. Vi trätte nästan hela tiden vi åkte tillsamman.

— Å — hvem skulle våga träta med arkitekten?

— Ser jag då så fruktansvärd ut?

— Inte just det. Men litet sträng. Och hvarom trätte ni då?

— Om blondiner och brunetter. Jag sade henne att den jag engång komme att älska, måste vara blondin.

— Hon är likväl en snäll flicka, Triste-Ruban, fastän vi också träta ibland. Men det är om de irreguliera verberna, som jag aldrig kan få i mitt hufvud. Och sedan har jag så rysligt många fel, och hon är så rysligt fullkomlig.

— Jag tror verkligen att fröken har fel.

— Visst har jag det. Arkitekten borde engång säga mig alla mina fel. Då vore arkitekten en uppriktig vän, och så finge jag engång riktigt veta. Jag har ett så elakt lynne, att jag mest alltid blir ond, när ma bonne börjar träta.

— Ett barn har lynne, en kvinna hjärta, en man grundsatser.

— Jag kommer visst aldrig att få något annat än lynne, svarade Ringa. Ibland godt, ibland elakt, och mest utan orsak. Vet arkitekten, det gick en rysning igenom mig, när jag läste baron Motte-Fouqué's Undine. En sådan flyktig varelse utan någon riktig själ är också jag.

— Undine var en ele[illegible]men [illegible]tarande, född utan själ. Men hon älskade och blef o[illegible]ödöd[illegible]lig.

— Riddar Huldebrand [illegible] bedrog henne likväl.

— Riddaren var henne icke värdig. Och likväl uppoffrade hon allt för sin kärlek. Det är icke någon dålig förebild fröken har valt. Hvarje Undine kan blifva odödlig.

— Men som elementarväsen kunde hon ej dö förrän med elementerna. Därigenom att hon älskade Huldebrand, blef hon en dödlig som vi andra.

— Lefva vi icke mycket längre än elementerna? Undines saga är lika djup som älskvärd. Läs om den ännu engång. Denna storm skall lugna, denna jord skall förgås, dessa stjärnor skola slockna, men den sanna kärleken dör icke; den följer våra själar bortom evigheterna.

Ringa teg. Det blef en paus, och man hörde endast bjällrornas klang genom snöyran i skogen.

19. Undine och frågan.

När arkitekten Lithau några minuter tigande fortsatt färden, frågade han plötsligt sin följeslagarinna:

— Har fröken något uppdrag till Helsingfors?

Ringa hajade till och utropade:

— Arkitekten skall resa!

Det förekom Lithau som hade mörkret omkring honom ljusnat vid detta oöfverlagda utrop och som hade den snöhöljda vintriga skogen med ens blifvit förvandlad till en sommargrön park.

— Jag reser i morgon, svarade han.

— Och kommer tillbaka i vår, för att bygga åt oss?

En fin, sväfvande darrning i rösten sade mera än frågan.

— Vore Linnais min hela värld, skulle intet kunna afhålla mig från att återvända. Men ingen saknar mig här. Jag reser i vår till Italien och stannar borta i två år. Vet fröken hvad Italien är för den minste bland oss, som studerar och älskar en konst?

— Jag förstår att man där kan glömma allt, till och med sina vänner.

— Icke glömma forna intryck, nej, endast försköna, endast förädla dem. För att glömma, måste man vara

mycket lycklig eller mycket olycklig. När man, som jag, är intetdera; när man, som jag, ställer en fråga till lifvet och väntar på svar, då är hvarje nytt intryck endast ett frågetecken till framtiden. Vore jag icke en man och måste vara det, ville jag vara som ni, fröken Ringa.

— Aldrig hade jag trott att arkitekten ville byta med mig.

— Jag säger icke att jag vill det. Men näst det att eröfra världen med sin kraftiga vilja, skattar jag dens lott lycklig, som är i stånd att eröfra den med sitt hjärta.

— Vet ni väl, att det där skulle Anna förstå bättre än jag. Jag är så rysligt enfaldig. Jag kunde taga det som en komplimang, och det vill ni ju icke.

— Nej. Jag vill ingenting annat säga, än att ni är ett barn.

— Förlåt mig... det har jag ofta, och kanske för ofta, hört af ma bonne.

— Den tid skall komma, när ni vore lycklig att höra det. Vi andra äro fragmenter; ett barn är allt. Och därför att ni är ett barn, kan ni också hvad jag icke kan — glömma!

— Arkitekten skulle ju säga mig mina fel?

— Jag har sagt att ni är ett barn.

— Ingenting värre? Det är ett fel som förgår med åren.

— Outvecklad, osjälfständig, ett vax för alla intryck, en lekboll för alla lynnen...

— Fortsätt, jag ber! Det är dock något.

— Jag har sagt allt det värsta jag vet om ett godt barn, och jag tror det är nog.

Efter en ny paus frågade Ringa:

— Är det så säkert att ingen saknar arkitekten på Linnais?

— Jag vet ingen som skulle göra det.

— Pappa sätter så mycket värde på arkitekten ...

— Han skall erhålla en lika god eller bättre inspektör öfver nybyggnaderna.

— Ingen kan vara som arkitekten, så lika mot alla.

— Fröken Ringa är ju det själf. Fröken vet, liksom jag, att hvarken stånd, börd, eller ens bildning bestämma ett människovärde.

— Och sedan ... vi skulle alla vara glada att få se arkitekten tillbaka på Linnais. Mefisto skall annars glömma alla de konster arkitekten lärt honom.

— Hvarför nämner ej fröken Triste-Ruban?

— Är arkitekten ledsen för att jag nämnt henne förr?

— Fröken vet ju att det är mig alldeles likgiltigt.

— Förlåt! Jag skall ej mera tala om henne.

— Vi se nu ljusen från Linnais. Om några minuter äro vi ej mera som nu, två fria väsen, öfverlämnade åt oss själfva i en öken af snö. Jag skall ej missbruka öknens rättigheter. Säg till mig: jag fryser! Och jag skall åka i galopp till den varma brasan på Linnais.

— Men jag fryser inte alls ...

— När dessa drifvor smälta i vår, skall fröken Ringa höra bofinken sjunga i björkarna och minnas hur vi engång åkte här in genom snön uti Linnais park. Jag skall höra näktergalen sjunga i Florens och likväl önska mig tillbaka till denna snöiga vinterkväll. Jag skall kanske ångra att jag ej varit fullt uppriktig den enda gång i mitt lif när jag saknat mod därtill. Tillåter mig fröken göra en enda fråga?

Ringa teg, men släden ilade redan genom grinden nalkades stora trappan.

— Fråga! hviskade hon hastigt och darrande.

— Kan jag, bör jag komma tillbaka till Linnais?

Släden stannade, Ringa sprang ur. Mefisto var redan där och hoppade med ett högt språng mot hennes axlar.

— Kom! sade hon hastigt i den vanliga skämtsamma tonen, bortvände sitt hufvud, att ej skenet från lyktorna skulle falla på hennes ansikte, och sprang snabbare än alla de öfriga uppför den höga trappan.

Arkitekten hade hört nog.

20. Sista kvällen på Linnais.

Mina herrar! ropade baron Littow från trappan. — Ett glas punsch skall smaka oss förträffligt. Välkommen, kusin Winterloo! Jag önskar blott att anledningen till besöket varit en gladare.

— Hvad punschen angår — svarade kaptenen — så hade väl jag bort ha den äran att bjuda i kväll, men, mina herrar, jag vill vara en sadelbruten vallack utan tänder i mun, om jag rår för det. Fjorton buteljer brunno i källarn på Syrjänkoski; ouppkorkade, mina herrar, ouppkorkade, så sant jag tjenat kronan och äran — såframt inte den slyngeln Rosengren ... Men hvad är det värdt att tala om drucket vin och tagna kyssar? Gladare anledning? Hm, vi få allt se, jag skall betänka mig på den saken ... Han är galen efter mig, han vill bestämdt ha mig till måg, fortfor kaptenen i lägre ton till sin mor hofrådinnan. — Men jag biter inte på kroken så lätt som man tror, och dessutom, hvem vet om jag inte gör honom ett fult spratt endera dagen?

— Inga sottiser, Eusebius! hviskade hofrådinnan vrnande. Liksom du inte gjort tillräckligt sådana redan

— Jag? Jo, jag kunde berätta mamma något. Det är inte så dumt, skall jag säga. Jag skall lära den högfärdiga baron att placera mig som en dräng hvar han behagar, men förbannadt flat skall han bli, när han ser att jag tagit revanche...

— Eusebius! Kom ihåg att vi äro på bara backen!

— Strunt, det hade vi ändå varit endera dagen. Men vänta bara, jag har gjort en affär. Nå, mamma får väl veta't i sinom tid. Nu är jag törstig som en klockare på ett graföl.

Aldrig hade Linnais något ödsliga salar förekommit gästerne så varma och angenäma som efter färden i yrvädret. Öfversten nödgade alla, äfven fruntimmerna, att genast dricka ett glas punsch som preservativ mot förkylning, och därefter skingrades sällskapet på en half timme för att göra toilett, ty alla voro mer eller mindre sotiga, svedda eller vattensköljda efter äfventyret på Syrjänkoski.

Om en stund samlades man åter vid tebordet, alla i den lifvade stämning, som åtföljer ett nyss öfverståndet äfventyr. Kaptenen var vid ett öfverdrifvet lynne och skrattade oupphörligt åt hemlighetsfulla anspelningar, som ingen förstod. Hofrådinnan tog dagens förlust närmare, men fann ett slags tröst i att beskrifva alla de sköna saker som gått förlorade på Syrjänkoski, allt det gamla familjesilfret, alla de gamla familjejuvelerna, hela den rika linnegarderoben och den dyrbara Dianakostymen, hvilken hennes mor, en född Baggehufvud, burit vid en maskrad på Haga i Gustaf III:s tid — för att ej tala om den fina supén för aftonen, som brunnit i köket, alla kräftstjärtar, tryffelpastejer etc. etc. etc., af hvilka nu endast ett sorgligt, men angenämt minne återstod. Äfven Triste-Ruban var denna afton högst animerad. När

hennes blickar mötte arkitekten, var det med ett slags mystisk triumf, hvilken denne likväl ej gjorde sig mödan att uttolka. Han ensam, han och den glada fröken Ringa, voro i afton tystare än vanligt. Och så förgick en timme vid tebordet. Därefter föreslog öfversten att hvila ut efter dagens mödor.

— Jag har låtit bädda åt mig i gröna kammarn — hviskade han till Lithau — och jag ber arkitekten hålla till godo med min sängkammare i natt; men det blir tillsvidare oss emellan. Man tror att arkitekten denna gång sofver däruppe; Holming ensam känner changementet. Om det blefve bekant att jag utmanar spökena däruppe, skulle det blott ge vikt åt de dumma sägnerna, och man skulle anse mig nog narraktig att tro på dem.

— Behagar herr baron skänka mig några ögonblicks enskildt samtal? Mina arbeten tvinga mig att lämna Linnais i morgon.

— Redan? Arkitekten har då ledsnat vid oss? Men så angenämt det vore för mig att arrestera arkitekten här öfver julen, kan jag ej vara nog egennyttig att längre missbruka min gästs tålamod. Vi kunna följas åt på en stund till mitt *champ de bataille* i gröna kammarn. Vi få då vid ett glas gammalt Hochheimer ännu engång ostörda rådgöra om våra planer.

— Som herr baron befaller.

— Godnatt, mitt herrskap, godnatt, mina barn! Sofven godt efter alla våra äfventyr. Arkitekten blir vårt avantgarde mot Linnais spöken i natt.

Och öfversten kysste hjärtligt sina döttrar på pannan, såsom han brukade.

— Mefisto, sade Ringa, följ herr Lithau!

Pudeln såg frågande på henne med sina stora loka ögon.

— Följ herr Lithau, blif hos honom i natt, och vaka när han sofver!

Pudeln viftade på svansen, till tecken att han förstod henne, och följde Lithau.

— Flickan är klokare än vi båda, sade öfversten leende. Hade arkitekten haft Mefisto till allierad den första natten, så tviflar jag mycket att något spöke vågat anfalla positionen. Han skall verkligen få vara skyltvakt i natt.

Sällskapet åtskildes. Snart därpå befunno sig öfversten baron Littow och arkitekten Lithau framför en nyss påtänd brasa i gröna kammarn. Vid deras fötter låg Mefisto, behagligt sträckande sig framför elden, och mellan dem stod ett litet bord med gammalt rhenskt vin och två gröna glas.

— Vinet — sade öfversten — är från min salig fars källare och bär årtalet 1789. Det är ett revolutionärt vin, men det har esprit, det bär svenska akademiens valspråk: snille och smak.

— Vinet är godt. Det är kungligt, ännu icke republikanskt. Det är Mirabeau, men ännu icke Robespierre.

— Lyckligtvis ej; men också Mirabeau har gått mången i hufvudet.

— Och franska adeln i benen.

Öfversten skrattade.

— Ja på min ära, vore detta vin franskt i stället för tyskt, borde det ej finnas i min källare. När dessa drufvor mognade, upphäfde franska nationalförsamlingen adelns privilegier. Det är tid att vi göra så vådliga principer oskadliga och tömma buteljen.

Äfven arkitekten log.

— Vore 1789 års principer så lätt tillintetgjorda, skulle mången seigneur och mången durchlaucht afsvära nykterheten

— Vår tid, bäste herr arkitekt, har adopterat hvad 1789 haft godt och förnuftigt, men återförvisat det öfriga till demagogins illusioner. Adeln i våra dagar har afsagt sig det dåraktiga anspråket att vara allt, men äger det billiga hoppet kvar att ej därför reduceras till intet.

— Förlåt, herr baron, en fråga, som kan synas för mycket uppriktig i min ställning: hvad är adeln i våra dagar?

— Uppriktighet mot uppriktighet: adeln i våra dagar är rikets första stånd, sköldhållaren för dess ärofullaste minnen och dess historiska tradition.

— Men hvad är ett stånd, hvilket aldrig uppträder som sådant i representationen? I Finland, herr baron, måste ju dess egenskap af stånd redan ha råkat i glömska.[1]

— Ståndet står kvar i vår konstitution och äger ett riddarhus.

— *De jure*. Adeln anser sig emellertid, hvad herr baron också riktigt anmärkt, i främsta rummet som en bärare för den historiska traditionen. Hvad är denna tradition? Den är hvarken ett stånd eller en korporation, den är hela vårt statsskick, hela vår kultur, våra lagar, våra samhällsinstitutioner, våra seder. Så länge adeln ensam uppbar allt detta — staten, samhället, bildningen, lagstiftningen, den tongifvande seden — så länge var adeln verkligen den historiska traditionens sköldhållare,

[1] *Anm.* Man hade på 1830-talet redan förlorat allt hopp om landtdagar i Finland, där ridderskapet och adeln kunde intaga sitt ännu i konstitutionen bevarade privilegium som ikastånd.

en obestridlig realitet och ett nödvändigt villkor för staten och civilisationen. Numera, herr baron, delar adeln denna ära med alla samhällsklasser.

— Nå på min ära, har icke Mirabeau stigit oss litet i hufvudet; det är följden af 1789 års drufvor. Adelskapet, min bästa herr Lithau, hvilar på samma grund som den legitima monarkin. Det uppställer en konstant, obestridlig rättsgrund mot alla de slumpens nycker och opinionernas vindkast, som upphöja andra medlemmar af samhället. Adeln förnekar numera ingen capacité att stiga lika högt; men alla andras företräden äro fakta, tillfälligheter; adelns är en princip, *voilà tout!*

21. Frestelsen.

Uttrycket »bästa herr Lithau» förekom arkitekten mera förnämt än hans nuvarande retliga stämning kunde tåligt fördraga. Han fortfor därför något varmare, men alltid i samma aktningsfulla ton:

Om något är en slump, herr baron, så är det bördens företräden. Den enda verkligt konstanta principen, som äfven den legitima konstitutionella monarkin numera erkänner, är den personliga förtjensten . . .

Aj aj, min unge vän, äro vi redan där? Så hastigt och oförmärkt komma vi från Mirabeau till Camille Desmoulins, sedan vidare till Danton, så till Marat, så till Robespierre, tills vi stanna bland sansculotterne. Från individens personliga rätt ha vi blott ett steg till folksuveräniteten och republiken.

— Jag är icke republikan, herr baron, långt mindre jakobin. Jag hyser den största aktning för adeln som en familjetradition, som den legitima arfsrätten till ett ärofullt namn. Jag vågar endast betvifla dess framtid som statsinstitution och dess exklusiva ställning utåt till öfrige medborgare.

— Godt, herr Lithau, låt oss respektera hvarandras öfvertygelse och ej tvista om en institution som oss för-

utan torde gå sin gifna gång genom seklerna. *Enfin,* vi ha ännu något kvar af vårt 1789; låt det icke hindra oss att öfvergå till vår tid och vårt ämne. Arkitekten hade ännu något att meddela mig om ritningarna, var det ej så?

— Ritningarna äro så detaljerade som jag förmått utföra dem; jag har därom ingenting vidare att tillägga. Det, hvarom jag utbedt mig ett samtal, är ett ämne som står i nära sammanhang med herr barons och mina något olika åsikter om adelns ställning i vår tid.

— Huru? Arkitekten ämnar väl inte skrifva en bok därom?

— Jag har aldrig känt den ärelystnaden att författa samhällsläror, men väl att tillämpa dem.

— Jag kan ej fatta hvilken tillämpning . . .

— Herr baron har med en upplyst mans öppenhet tillåtit mig en lika uppriktighet. Nåväl: skall herr baron en dag, vid bortgifvandet af sina döttrars hand, följa samma strängt traditionella tendenser, som dikterat herr barons åsikter i det ämne, hvarom jag nyss haft äran uttala mina?

— Jag tillstår, min bästa herr Lithau, att denna fråga förekommer mig något oväntad. Jag kan härtill endast svara, att mitt handlingssätt däri, liksom i öfrigt, kommer att dikteras af mina grundsatser.

— Och till dessa grundsatser hör att aldrig hedra en ofrälse, hvem han än må vara, med någon af frök-narna Littows hand?

— Herr arkitektens fråga är i sanning öppenhjärtig. Men jag inser icke därför något skäl att besvara den. Mina döttrar, herr arkitekt, äro inga diskussionsämnen.

— Nej, herr baron; men om jag tillåter mig en fråga, som kan synas oväntad, så är det emedan jag

— Herr baron, slumpen har fört oss till ett rum, där fordom en adelsman, er farfar, tillbragte det olyckligaste familjelif. Om börd eller rikedom göra människor lyckliga, hvad skulle hindrat hans sällhet? Nu anhåller en man, som saknar båda dessa fördelar, men i stället är en man med heder och framtid, om er dotters hand, eller rättare möjligheten att förtjena den. Låt det närvarande försona det framfarnas olyckor, och jag lofvar att, såvidt på mig beror, skall herr baron aldrig ångra att en gång ha brutit med föråldrade fördomar, dem tiden förkastar och en upplyst själ måste förneka.

— Herr Lithau må kalla det fördomar hvad jag anser för principer. Jag anhåller att detta ämne må vara slutadt och önskar arkitekten med all vänskap en rolig godnatt.

O hvad de brände, hvad de brände, dessa olyckliga papper i arkitektens bröstficka! Gång efter gång hviskade stolthetens demoner i hans öra: han stöter dig tillbaka för din låga börd, han som stulit ditt namn och hvars hela anspråk med rätta tillkommer dig! Hvarför räcker du honom icke detta pappersblad, som skulle förkrossa honom, och säger till honom: läs och döm hvem af oss är en Littow!... Men arkitekten gjorde ännu engång våld på sina upproriska känslor och sade med en beundransvärd självbehärskning:

— Herr baron, återtag detta ord! Lär att känna mig bättre! Föreskrif mig hvilken tid herr baron behagar, för att visa mig värdig min lycka, men beröfva mig icke hoppet att engång vinna ert samtycke, om jag vinner er dotters!

— Kom tillbaka om hundra år, herr Lithau. Kanske ha edra idéer då gjort sig gällande, och då få vi se.

I detta ögonblick lyftade Mefisto sakta morrande hufvudet och vädrade med nosen.

— Icke hundra år framåt, utan hundra år tillbaka, herr baron! utropade arkitekten vredgad, och hans hand flög i bröstfickan.

Frestelsen var oemotståndelig; en minut till, och familjen Littow skulle ha förlorat sitt namn.

— Hvad menar herr Lithau därmed? genmälde öfversten, äfven han med vredens rodnad på sin höga panna.

Arkitekten vacklade, men det var blott ett ögonblick.

— Jag menar — sade han lugnare, men ej utan bitterhet — att assessor von Littows sonson i detta rum borde hellre taga en varning af det förgångna, än trotsa framtiden.

Mefisto lämnade, allt ännu morrande, sin plats framför brasan och luffade vädrande kring det stora familjeskåpet, men vågade icke närma sig det på mindre än ett par stegs afstånd. Herrarne voro för mycket upptagne af deras samtal för att gifva akt på den trogna pudelns misstankar.

— Och hvem är det som vågar tilltala mig på detta sätt och i detta rum! utropade öfversten, ytterligt uppbragt. — Det borde åtminstone icke vara en Lithau, en sonson af den man, hvilken förbittrade min olyckliga farfars ålderdom och hvars namn aldrig borde ha uttalats inom dessa väggar. Vet arkitekten hvilka alltför rättvisa skäl familjen Littow måste äga att sist bland alla dödliga ingå någon förbindelse med namnet Lithau?

— Jag känner det endast alltför väl.

— Om arkitekten känner det, så tillåt mig säga: det förvånar mig att en man med heder och grannlagenhet, som ni, ett enda ögonblick kunnat smickra sig

med det dåraktiga hoppet att vinna en Littows hand. Förr skulle jag bortskänka min dotter åt den fattigaste af Linnais torpare, utan andra villkor än ett redligt hjärta och ett obefläckadt namn.

Ännu engång svindlade det för arkitektens ögon. Ännu engång hviskade demonerne i hans öra: förtjenar denne man, som högmodas öfver stölden af ditt namn, någon skonsamhet? Krossa honom! Det återstår dig alltid att skänka honom ditt medlidande.

Men Lithau for med handen öfver sin brännande panna, såg öfversten stadigt i ögat och utropade:

— Herr baron, ni vet icke hvad ni har sagt. Ni vägrar mig er dotter, ni har rätt att göra det, ehuru familjen Littow borde hafva nog af en Katarina Szistovo! Jag tigger icke min lycka, äfven där jag kunde taga henne. Farväl, vi se hvarandra kanske aldrig åter. Jag reser i morgon före dagningen. Visste ni hvad ni sagt, skulle jag ställa er till ansvar därför; nu kan jag endast beklaga er — och mig!

Och fruktande att, om han dröjde, slutligen duka under för den förfärliga frestelsen, ilade arkitekten hastigt bort, kvarlämnande öfversten delad mellan förvåning och vrede.

Baron Littow gick ganska upprörd fram och åter öfver golfvet.

— Hvilken djärfhet utan like! sade han till sig själf. — Denne prästson från skogarna beter sig som vore han jämnbördig med hvilken som helst. Och likväl är det något i denna förmätna, trotsiga ton, som behagar mig, jag vet ej hvarför... Bah, han är en Lithau, *c'est cela*. Om det är sant att denna släkt är ursprungligen en telning af vår egen stam, så måste där flyta något af Jagiels vilda blod i dess ådror. Skada likväl på den

unge mannen! Hvarför drages mitt hjärta till honom, oaktadt all hans förmätenhet och oaktadt all den motvilja som hans namn vid vårt första möte väckte hos mig? Nej, man bör tro det första intrycket, det bedrager oss sällan. Denne man kan ännu bli en brandfackla i vår familj... Om Anna älskar honom! Jag vet, hennes högsinta hjärta skall självmant försaka honom... men om det bruste därvid? *Grand dieu*, hvarför är denne man en Lithau? Och hvarför skola desse Lithauer, led efter led, beständigt förfölja oss?

Öfversten kastade sig uttröttad och fullklädd på sängen i rummet. Han hade alldeles glömt att han befann sig i gröna kammarn. Om en stund togo dagens mödor ut sin rätt och han insomnade tungt. Endast Mefisto vakade, utsträckt på golfvet, med nosen lågt nedsänkt mellan framfötterna och de stora förståndiga ögonen beständigt riktade mot familjeskåpet.

Så förgingo kanske två timmar. Öfversten sof oroligt och drömde om sin stamfader Jagiel. Den jättelike krigaren stod framför honom i sin halfbarbariska rustning med den ofantliga sabeln lyftad till hugg... plötsligt krympte han hop, blef allt kortare, allt magrare, den blanka hjälmen förvandlades till en liten oansenlig peruk, den fruktansvärda rustningen till en med grannlåt broderad frack, svärdet till en synål, jätten till en liten blek gubbe med assessor von Littows drag, och gubben framräckte ett gulnadt papper...

I detsamma begynte Mefisto häftigt skälla, och öfversten for upp ur sina drömmar. Ljusen hade slocknat, blott en svag glöd från spiseln lyste genom det täta mörkret, och öfversten trodde sig se en skugga, mörkare än mörkret, passera genom rummet. Förvånad mer än häpen sprang han upp, påtände eld från en enkom med-

förd glasburk med svafvelsyra och platinasvamp, den redan nämnda lyxartikeln före fosforstickornas införande, och fann ljusen icke slocknade, utan släckta. På bordet bredvid dem låg ett gulnadt papper, som icke fanns där förut. Det innehöll endast fyra rader latinsk vers — samma familjespådom som öfversten i början af denna historia berättade för sina döttrar och som slöts med de mystiska orden: *Decimi sed tertii cave, Szistove, acum!*

22. Nattliga besök.

Arkitekten Lithau skyndade bort från gröna kammarn upprörd af de mest stridiga känslor, hvilka förföljde honom ännu sedan han obemärkt uppnått öfverstens sängkammare och där nedkastat sig till en kort och orolig hvila. Harm och sorg omväxlade i hans själ med en ännu obesegrad tvekan om hvad som i hans ställning vore det rätta att göra. Att resa från Linnais utan att yppa hemligheten, det vore att säga ett evigt farväl åt Ringa Littow; det vore att kvarlämna minnet af en besynnerlig efterbängsenhet, likasom hade han, i Gud vet hvilka egennyttiga afsikter, velat tränga sig in i den friherrliga familjen! Att åter yppa hemligheten för baron Littow, innan en närmare skyldskap jämnat förhållandet dem emellan, det vore att likasom tilltrotsa sig Ringas hand genom en hotelse, ovärdig en mans heder, en mans kärlek. Och i hvilket förfärligt läge skulle han ej därigenom störta denna aktningsvärda familj! Ty därom var han fullkomligt öfvertygad, att en så ridderlig karakter som baron Littow icke en dag längre skulle kunna förmå sig att bära ett namn, hvilket han visste sig bära blott genom sin farfaders

svek och till förfång för Littowska namnets rättmätige innehafvare. Detta namn, som utgjorde hans stolthet, skulle öfversten då vilja kasta ifrån sig såsom en skymf; men huru blefve detta möjligt, utan att förneka tre släktleder, utan att öfverhölja dessa förfäder och sig själf med en outplånlig skymf? Och ville äfven den stolte friherren själf nedstiga från höjden af sin börd, hvilket namn skulle han själf, hvilket namn skulle hans döttrar bära? Lithau? Detta ofrälse och för Littowska släkten förhatliga namn skulle då blifva deras? Skulle baron Littow någonsin förmå sig att antaga det? Och hade han ens rätt att kalla sig så? Bar icke öfverstens fader, enligt assessor von Littows egen bekännelse, en fläck på sin börd? Var icke den förmente sonen af den Lithau, som röfvat Littowska namnet, bastard af en Littow? Hvilket grymt öde! Hvilket hårdt och oförskyldt straff för fädernes missgärningar! Hvilken förfärlig läxa för den familjestolthet, som aktade bördens företräden högre än den personliga förtjensten!

Ju klarare arkitekten blickade ned i den afgrund, som med hemlighetens yppande skulle öppna sig under Littowska släktens fötter, desto bestämdare mognade hans beslut att för alltid begrafva denna olyckliga hemlighet inom sitt bröst. Han skulle förlora Ringa — han skulle för alltid afsäga sig det urgamla namn, som med rätta tillhörde honom och för hvars ärofulla klang han kanske var mera känslig än han vågade tillstå för sig själf — han skulle, till tack för detta blödande offer, skiljas från Linnais i den löjliga dagern af en vanlig afskedad friare, hvilken siktat högre än vingarna buro. Men hvad betydde allt detta! Han skulle skiljas från Linnais stolt i det tysta medvetandet af en högsint handling — viss om att, komme han än aldrig att bära

det Littowska namnet, hade han dock visat sig värdig att bära det.

Under dessa tankar släckte Lithau ljuset, fast besluten att efter ett par timmars hvila inpacka sina få tillhörigheter och lämna Linnais före dagningen, utan att återse hvarken öfversten eller fröknarna. Det var redan sent på natten; mörker och tystnad hvilade öfver hela den stora herrgården; men sömnen dröjde att tynga den unge mannens ögonlock.

Då förekom det honom som om dörren till rummet sakta öppnades. Skärmen, som stod framför sängen, hindrade honom att i den svaga ljusglimt, hvilken spriddes i rummet af stjärnornas sken genom fönstren, kunna urskilja något föremål. Men gröna kammarns spöken trädde lifligt för hans inbillning; han lyssnade med återhållen andedräkt.

Det varade ej heller länge, innan en hvit gestalt, sväfvande fram genom mörkret, närmade sig och steg innanför skärmen. Han såg tydligt huru denna skepnad kom tätt intill honom och satte sig på kanten af hans säng. Men han rörde sig icke.

— Sofver du, min far? hviskade sakta en röst, hvars lena ljudfall uppskakade arkitekten mer än stormens brus i de höga furorna kvällen förut.

Han igenkände Ringas röst, men om det gällt hans lif, hade han ej nu kunnat svara henne. Han spratt häftigt till, men fortfor att tiga. Det var tydligt att Ringa hade förblifvit okunnig om att hennes far denna natt lämnat sin bädd åt gårdens gäst.

Den unga flickan märkte likväl hans rörelse och ansåg den troligen som ett tecken att han var vaken.

— Förundra dig icke att jag kommer så sent till dig — fortfor hon hviskande — men jag har något att

säga dig, och det kan ej uppskjutas. Arkitekten reser i morgon bittida.

Lithau kunde knappt andas.

— Han reser — fortfor hon — och kommer kanske aldrig tillbaka. Vet du väl, min far, att det är illa gjordt af dig att låta honom resa så! Ja, mycket illa, det kan du lita på. Du vet kanske inte att han älskar Anna...

Ett ännu ofödt *nej* dog bort på den förmente faderns läppar. Hvilket sällsamt missförstånd!

— Ja, du kan tro det; han har sagt mig det själf. ... Och om du visste huru länge Anna älskat honom tillbaka — alltsedan i vintras, jag är säker på det. Men tror du väl att hon tillstår det? Nej, du vet nog att därtill är hon för stolt. Hon har aldrig sagt det åt mig, och om du frågar henne, svarar hon nej. Men ändå har jag varit henne länge på spåren, och nyligen blef jag alldeles viss därpå, en kväll när hon trodde att arkitekten var förtjust i ma bonne... Det var för löjligt! Inte bryr han sig alls om ma bonne. Men inte vågar Anna, och inte vågar arkitekten bekänna för dig att de älska hvarandra. Det är mycket illa, ser du! Nu reser han bort och kommer aldrig igen, och så kunna de ju aldrig i världen få hvarandra. Goda, bästa, älskade fader, låt dem ändå få hvarandra! Du vet kanske inte du hvad det är att hålla så hjärtligt af någon, som man aldrig kan få!

Arkitekten låg på en grym sträckbänk. Men numera ansåg han det med rätta oundvikligt att icke röja sig och svarade alltså blott med en otydlig hostning.

Ringa fattade hans hand, kysste den, och en varm tår droppade ned därpå.

— Förstår du nu — fortfor hon oskyldigt — hvarför jag smugit mig hit från Anna och väckt dig i mörka natten? Du får ej låta honom resa ifrån oss med Annas hjärta. Han är ofrälse; *soit, n'importe.* Han är inte engång rik; hvad betyder väl det? Vet du, min far, han är så klok och så god, att du aldrig kan tro. Han blir en dag både rik och förnäm. Jag tyckte först att han var mera ful än vacker, men nu tycker jag att han är mera vacker än ful, ja inte alls ful, snarare riktigt vacker. Han är så ståtlig! Så skall en karl se ut. Inte alls rädd i hvilken fara som helst, det har jag sett; och så allvarsam han kan vara, och så vänlig ändå! Å, du skulle se honom ibland; han kan vara lika så stolt som du. Näst dig finns alldeles säkert ingen annan än arkitekten, som man kan ha så mycken respekt för och ändå hålla så mycket af. Jag törs inte gyckla mera med honom; då ser han ibland på mig som om han ville se tvärsigenom mig. Anna vill inte ha någon af dem som gå aderton på dussinet, och inte jag heller ... Men det är detsamma med mig, jag kommer visst aldrig att hålla af någon annan än Anna och dig ... Lofvar du mig att inte låta honom resa för alltid ifrån oss?

Hvad skulle arkitekten svara på dessa naiva loftal och denna bön, som han så gärna ville bevilja? Han tryckte endast lätt den varma handen, som hvilade i hans.

Ringa uttydde detta som bifall.

— Hvad du är god! sade hon tacksamt. Och om du visste hur innerligt jag håller af dig för det! Säg mig blott ännu engång, att du gör honom och Anna lyckliga, så skall jag sedan lämna dig i ro. Eller nej, säg mig ingenting mera, ty du har redan lofvat mig det. Låt se att du håller ord. Och ännu en sak: vet du något roligt? Waterloo är betagen i ma bonne,

sedan han åkte med henne. Men nu skall jag låta dig sofva. Godnatt, godnatt, och tack, tack; jag håller så obegripligt af dig!

Vid dessa ord lutade Ringa sig hastigt öfver bädden, tryckte en kyss på den unge mannens panna och sprang tyst och sväfvande bort. Denna kyss var så lätt som när en blomma från häggen faller ned på en gosses kind, där han sofver i gröngräset, men det förekom arkitekten Lithau som hade den kvarlämnat ett ärr på hans panna, och där utbredde sig i rummet en doft af jasmin och narciss.

Var detta en dröm? sade han tyst till sig själf. Men nej, han kände ännu fläkten af denna unga oskyldiga kyss... den svalkade hans brännande oro, han kände sig så lugn och lycklig, så ren i sina tankar, så mild i sin håg, som han kanske aldrig varit alltsedan sin barndoms dagar. Solskenet, osynligt för hans blickar i natten, hade förflyttat sig in i hans själ.

Han låg orörlig och halfdrömmande med tillslutna ögon. Han ville så gärna tänka att den hvita gestalten ännu satt kvar vid hans bädd — att en uppenbarelse i den mörka natten söfde stormarna i hans hjärta till ro. Ringa hade bedt för hans lycka, hade bedt för sin syster; hvilket hjärta likväl hos detta flyktiga barn!

Men hur hade hon så kunnat missförstå hans ord vid återfärden från Syrjänkoski? Rymdes ännu ingen annan känsla än en systers, en dotters tillgifvenhet i denna barnsliga själ? Skulle hon ej skygga förskräckt tillbaka, om hon visste att det var *henne* han älskade? Denna tanke återfödde tviflet och oron i den enslige drömmarens själ.

En ny beklämning föll öfver honom. Det förekom honom, där han halfslumrade, som om den hvita gestalten

vid hans bädd förvandlades, förvildades och betraktade honom med hemska förstenande ögonkast.

Ofrivilligt uppslog han sina ögon. Rummet var svagt upplyst, utan att han kunde se hvarifrån, och framför honom på sängkanten, där Ringa suttit så nyss förut, satt nu gröna kammarns spöke — densamma askgråa bleka skepnaden, som lutade sig öfver honom när han den första natten på Linnais somnade vid skrifbordet i assessor von Littows beryktade arbetsrum.

Lithau kände en isande rysning skaka hans leder. Men han bemannade sig och satte sig häftigt upp, med föresats att denna gång ej låta skepnaden undkomma. Gestalten rörde sig icke. Han satt den så nära, att han åter, liksom förra gången, tydligt märkte den svaga fläkten af dess kalla andedräkt.

— Carl Littow af ätten Szistovo — sade skepnaden långsamt och sakta, men fullkomligt hörbart — Gud allsmäktig, som straffar fädernes missgärningar på barnen intill tredje och fjärde led, har fört dig till Linnais.

— Hvem är du? frågade arkitekten, bemödande sig att afskaka den fruktan, som hotade att öfvervältiga honom.

— Carl Littow af ätten Szistovo — fortfor skepnaden utan att besvara hans fråga — om du reser i dag, skall den trettonde Littows skugga förfölja dig hvart du går och begära ro i sin graf.

— Hvem är du?

— Carl Littow af ätten Szistovo, res icke i dag från Linnais! Begär hvad du önskar, och det skall gifvas dig innan dagen gryr.

— Frestare, jag vill veta hvem du är! utropade arkitekten beslutsamt och utsträckte sin hand för att gripa gestalten.

Skepnaden gjorde en afvärjande åtbörd. Arkitekten fattade dess framräckta hand; den var isande kall. Han släppte genast handen.

— Hvem är du? upprepade han ännu engång så högt han förmådde, medan en kall svett dröp från hans panna.

Skepnaden nickade långsamt, sorgligt och svarade knappast hörbart:

— En Lithau!

Den unge mannen föll tillbaka på bädden. Det svindlade för hans ögon. När han åter kom till besinning, var gestalten försvunnen och kammaren mörk.

Som en rasande sprang han upp, förbittrad öfver detta gyckel, som nu för andra gången bedårat honom. Han påtände ljus och undersökte rummet. Det var tomt, men dörren utåt var oläst. Denna gång behöfdes således intet spökeri för att inkomma i rummet. Genom samma dörr hade ju Ringa inkommit.

— Hvem du än må vara, demon som frestar mig — du må tilllhöra denna eller andra världen, så skall du likväl icke få makt öfver mig! utropade Lithau harmfullt. Det finns blott ett medel. Detta olycksaliga papper lämnar mig ingen ro. Om det brinner, så brinner med det mitt namn, men Ringa Littows namn skall förblifva utan fläck!

Och vid dessa ord framtog han andlöst brådskande, fruktande för sig själf, assessor Jakob von Littows bekännelse och fattade med vänstra handen det brinnande ljuset, med högra handen papperet.

Då grep någon kraftigt hans högra arm. Han såg sig om. Bakom honom stod, blek och högtidlig, öfversten baron Littow.

23. Parcernas offer.

Unge man, hvad är det ni gör? sade öfversten i en ton af stränghet, som vid ett annat tillfälle skulle åter ha retat Lithaus stolthet.

Nu svarade han endast:

— Hvad jag bör!

Och därvid närmade han ånyo papperet till ljuslågen. Men öfversten ryckte det häftigt ur hans hand och utropade:

— Detta papper är mitt!

Lithau teg.

— Jag önskade kunna neka därtill, sade han slutligen lugnt, nästan kallt. Han hade beherskat sig.

— Hvarför det, min herre?

— För att kunna förstöra det.

— Med hvilken rätt?... Ni fann det i ekskåpet uti gröna kammarn?

— Ja, herr baron. Känner ni detta pappers innehåll?

— Nej. Jag vet blott att det tillhör Linnais familjearkiv och är ett papper af vikt.

Och öfversten uppvecklade dokumentet, för att läsa det. Men arkitekten höll honom tillbaka.

— Herr baron, sade han, det var engång en man vid namn Lysias, som ägde allt hvad lifvet äger lyckligt och önskansvärdt: hälsa, frid, en riklig bärgning, ett lugnt samvete, en älskvärd familj, människors aktning och ett ärofullt, obefläckadt namn. Denne Lysias fann en dag händelsevis vid det delfiska templets port en förseglad bok, på hvilken stod att läsa: *denna bok innehåller ditt öde.* Lysias brann af begär att slita förseglingen, men i detsamma hörde han oraklets röst, som sade till honom: Lysias, offra åt parcerna. Då häpnade mannen och sade, oviss om oraklets mening: antingen är det min lycka som jag bör offra, eller ock denna bok. Likväl offrade han hellre boken obruten och behöll sedan sin lycka till lifvets slut.

Öfversten vägde papperet tankfull i sin hand och sade:

— Det grekiska ödet var blindt och fordrade blindhet; men våra parcer äro försynen därofvan och samvetet härnere. Jag har ingenting att frukta; jag bryter inseglet.

— Håll! Ännu ett ögonblick! Det kan synas som hade jag af förmätenhet eller egennytta velat tränga mig in i herr barons familj. Detta papper skall rättfärdiga mig, men det skall oroa er, herr baron, och kanske skada fröknarna Littow. Läs det icke... förstör det! Offra det åt dessa dunkla parcer, som spunnit gröna kammarns olyckliga öden, och jag lofvar herr baron att aldrig mera med min närvaro störa friden på det gästfria Linnais...

— Det är nog, min herre. Jag antager att er afsikt är god... jag är öfvertygad därom. Och på det att inga främmande motiver må synas ha inverkat på mitt beslut, så vill jag säga er, innan jag läser detta papper,

att jag högaktar er *au fond* — jag estimerar er som en man af heder, talang och kunskaper... Jag tillåter, ifall ni ännu önskar det, att ni söker vinna min dotters kärlek... men blott på ett villkor: att ni ändrar ert namn.

— För få dagar sedan skulle jag därpå ha svarat herr baron utan betänkande nej. Numera — må det bero. Detta papper skall svara för mig, men må det hellre för evigt tiga!

Öfversten fixerade Lithau länge och skarpt. Han kämpade synbart med sig själf.

— Herr Lithau — sade han slutligen — edra tänkesätt äro af adel; hvad frågar jag efter er börd? Tag min dotter, ifall hon samtycker därtill, och behåll ert namn, efter ni är ett sådant tjurhufvud. Men på det ni ej må anse mig mera nyfiken än det anstår en man vid min ålder, så — återtag detta papper; jag läser det icke. Ni kan göra därmed hvad ni behagar!

Och öfversten aftorkade ett par stora svettpärlor ifrån den höga pannan.

Utan att svara, tog Lithau papperet och tände det med stadig hand öfver ljuset. Ett eget vemodigt löje spelade öfver hans läppar. Med detta gulnade pappersark offrade han åt parcerna sitt frånröfvade, rättmätiga, lysande namn, arfvet af sina förfäders bedrifter, möjligheten af en hög samhällsställning, vissheten om deras eviga tacksamhet, för hvilka han gjorde detta offer, men som nu ej hade ens en aning därom. Hvad betydde väl det? Nu först kände han klart och stolt att han förtjenade vara en Littow — att ingen bland de tappre män, som engång burit detta namn, hade burit det med mera ära än han, deras ringe, obemärkte ättling, som bar samma namn okändt för alla, begrafvet inom hans eget bröst.

Assessor Jakob von Littows bekännelse låg inom få sekunder i aska. Vid det att lågen klarast uppflammade, tyckte sig arkitekten tydligt varseblifva i den halföppna dörren den askgråa skepnaden af gröna kammarns spöke, som stirrande betraktade honom. Men han teg.

— Nåväl — sade öfversten, i det han vid anblicken af det förkolnade papperet, på hvilket ännu namnet Jakob Lithau tydligen kunde urskiljas, kände sig lättad från en obestämd oro — är det nu tillåtet att fråga hvad det fördömda kluddet innehöll?

Arkitekten smålog.

— Ingenting annat, svarade han, än beviset att familjerna Littow och Lithau fordom stodo i något slags skyldskap med hvarandra. Men det är så längesedan, att det ej lönar mödan att tala om.

— Ingenting annat? genmälde öfversten något förvånad. — Men däri var väl ingenting ondt, min bästa herr . . . herr . . . *parbleu,* det fägnar mig att kunna anse arkitekten som en släkting på långt håll och presentera arkitekten i denna nya egenskap för Anna . . .

— På mycket långt håll, herr baron, och jag har inga anspråk att därför hedras med någon förtrolighet.

— Så, så . . . tillstå, min unge vän, att den där ofrälse stoltheten har lika mycken syra som vårt bekanta adelshögmod! Men apropos af Anna, och då vår vänskap, som jag hoppas, nu är utan vidare fara för skeppsbrott, så kan jag som far kanske göra den frågan, om er inklination daterar sig från förra vintern i Helsingfors.

— Jag var nog lycklig att göra fröken Annas bekantskap hos hennes tant, men jag har ingen anledning att smickra mig med ett företräde, som hvarken jag sökt, eller fröken Anna torde ens drömma om . . .

— *Dame!* Lämna dylika formaliteter åt hofrådinnan. Jag har anledning förmoda en inklination, och arkitekten måste väl känna det bättre än jag. Min vän, bygg ej för mycket på ett flyktigt ungdomstycke. Anna är en Littow, och mitt eget exempel bevisar att vår familj hyser fördomar...

— Jag hoppas fröken Anna ej skall vägra mig sin systerliga vänskap, om fröken Ringa anser mig värd någonting mer...

Öfversten hade möda att dölja sin förlägenhet. Han såg på sitt ur. Klockan var sex. Han ringde och befallde in kaffe. Betjenten anmälde att kapten Winterloo frågade när baron kunde taga emot.

— Säg honom att arkitekten är hos mig... men bed honom stiga in!

Betjenten gick.

— Ringa är ett barn, fortfor öfversten missnöjd. Hennes sexton år äro ej mer än andras fjorton.

— Jag är ej heller mer än trettio. Jag kan vänta.

— Hm... vi få se. Kanske skall hon en dag förstå er. Men om någon sagt mig ännu i går, att mina döttrar vore så lätt *à prendre*... *Attendez.* Ni får en rival i Winterloo...

— Jag tviflar därpå.

Kaptenen trädde in, ovanligt väl rakad och borstad, ehuru det ännu ej var dager. Sedan man språkat om väderleken och kaptenen med en viss högdragenhet väntat (som han tänkte inom sig) att Lithau skulle »ha det vettet att gå», miste han tålamodet och började helt tvärt:

— Nu kommer jag för att fria!

Öfversten växlade med arkitekten en blick, som ungefär betydde: jag sade ju det!

— Ja, fortfor kaptenen, nu kommer jag för att fria, och efter herrn här är road att höra på, så gärna för mig. Hör nu på, min bästa herr Lithau, tamme katten har jag inte slagit herrn ur brädet, men det får herrn hålla till godo; låt oss inte börja krakel för det. Det torde bli länge, innan herrn nästa gång kommer att åka med en viss dam, men skulle det mot förmodan hända, så förbehåller jag mig att herrn inte säger henne några sottiser — förstår herrn?

— Kan jag tjena herr kapten med så litet, så mycket gärna.

— Kusin Winterloo — sade öfversten uppbragt — jag förmodar att hvarken jag eller min dotter ännu gifvit kusin rättighet att föra ett sådant språk.

— Tusan, svärfar, är det på det viset? Nå, det var, hagel i rötmån, inte min mening. Hör nu på, jag skulle förbåldt gärna göra svärfar till viljes och ta kusin Ringa; ja, jag går så långt att jag i flera veckor varit pinkär i flickan, men inte passar en sådan solskensmygga åt mig, svärfar! Har hon inte nu långa tiden gycklat med mig som med en bulvan? Och jag låter, kork i min hals, inte gyckla med mig, fast man placerar mig i hvilken släde som helst. Svärfar måste ursäkta — tamme f-n jag kan ta henne! Se så, nu är det sagdt.

— Hvem har bedt kusin därom? *Dame!* Hvarken jag eller hon, skulle jag tro.

— Ursäkta, min nådiga onkel, så utan ögon och öron är inte Winterloo. Men det må nu gå för en troja dus. Onkel hittar väl någon annan måg af god familj ... och min nådiga mamma får finna sig i sitt öde. Jag kommer just nu ifrån henne, jag tog henne på säng, för att hon inte skulle alarmera hela huset; jag kunde väl tro det skulle knappt aflöpa utan duskväder.

Men Adelaide är af en gammal familj från Picardie. Hennes förfäder ha slagits under Gottfrid af Bouillon; jag tror, katten bespike, att de intagit både Troja och Jerusalem.

— Menar kusin mademoiselle Triste-Ruban? frågade öfversten något förundrad.

— Nå hvem tusan? Vi åkte ju tillsamman. Onkel ville inbilla mig att flickan var rädd. Är du rädd, tänkte jag, nå då kunna vi skena en smula. Min Hollolafux och jag, vi känna hvarandra; snärtar jag honom litet med tygeln på halsen, så vet han sin skyldighet. Sträck — kataj! Jag körde värre än en kadett, och så voro vi jämt nitton minuter och trettiofem sekunder mellan båda milstolparna.

— Goda ögon i mörkret och yrvädret!

— Och flinka ben, *par bonheur;* jag har födt honom väl, han har kostat mig vackert, men vallacken gaf jag hin håle, det vill säga Långberg i staden, för några buteljer champagne, som till på köpet ej blefvo druckna. Som sagdt, svärfar — jag säger svärfar af gammal vana — jag körde värre än Napoleon från Moskva och nästan som general Ramsay, men tro ni att flickan var rädd? *Plus vite! plus vite!* kvittrade hon och berömde fuxen. Det vore väl attan, tänkte jag; skall jag ej få dig att sträcka gevär? Och så tog jag genvägen öfver Martola ängen, där släden flög öfver stubbar och stenar som en tuppfjäder i blåsvädret. *Plus vite! plus vite!* skrek hon återigen. Hör på, mamsell, sade jag, jag högaktar er, men för sjutton millioner, jag kan inte åka fortare, jag spränger fuxen, han är knappt fyra år gammal. Nå, då måste vi ge oss till tåls, sade hon och så begynte vi resonera förnuftigt. Det är en resonabel flicka; hon tycker om hästar.

— Triste-Ruban är en förståndig flicka...

— Jo men. När vi kommo till Linnais grind, var det så godt som aftaldt emellan oss.

— Men kära Winterloo, var inte det något för hastigt? Jag estimerar Triste-Ruban, hon har många goda sidor, men jag tviflar på att hon konvenerar en landtjunkare, som behöfver en hustru med praktisk hand, en som finner sig i att sköta ett hushåll här i skogsbygden...

— Låt det nu vara, onkel, jag estimerar också kusin Ringa, men jag undrar om hon förstår sig bättre på gödkalfvar, än Adelaide? Det är inte värdt att dra på den strängen numera. Kort och godt, jag tänker gifta mig, och jag gifter mig med Adelaide. Syrjänkoski är nu engång åt fanders, och mina björnar få hålla till godo med resten. När man inte har annat att göra, så gifter man sig. Onkel kan arrendera ett torp åt mig, så har jag allt hvad en bra karl behöfver: en koja och ett hjärta.

Den hederlige kaptenen skrattade vid dessa ord så godmodigt, halft skämtsamt, halft sorgligt, att öfverstens goda hjärta blef rördt.

— Låt oss tänka på saken, genmälde han. Går Syrjänkoski under klubban, så skall det inte komma i främmande händer. Det har godt bete, man kunde inrätta där ett mejeri med ostberedning efter schweizisk modell...

— Topp, onkel! Schweizisk modell! Nå, det kallar jag en luminös idé; det vore då riktigt att betala mig för gammal ost!

Och kaptenen skrattade så att tårarna tillrade utför hans rödbrusiga kinder...

Herrarne åtskildes nu, för att ett par timmar senare samlas vid frukosten.

Lithau gick denna dag som i drömmen. Hvad han gjort, det syntes honom själffallet och klart: han hade ej *kunnat* handla annorlunda. Men det som återstod syntes honom ovisst och dunkelt. Han var ej van att leka med människohjärtan. Och mer än engång förekom det honom som stode han här, på detta Linnais, under inflytelsen af ett hemlighetsfullt öde, hvilket begagnade honom som redskap till försoningen af ett för hundrade år sedan begånget brott. Detta retade hans stolthet. Fritt och självständigt hade han bortkastat ett namn; fritt och självständigt ville han råda öfver sitt öde. Och likväl fängslades han af de starkaste band. Ödet hade förklädt sig till flicka och gäckade hans förmätna trots i den intagande gestalten af Ringa Littow. Han kände sig fången och längtade icke ens efter friheten.

Båda fröknarna Littow syntes honom i dag mer omöjliga än någonsin — Anna så kall som marmor, Ringa tyst, nedslagen och förgråten. Äfven Triste-Ruban var sig icke lik; än grät hon, än skrattade hon; än koketterade hon för kaptenen, än följde hennes blickar arkitekten, likasom för att spana det intryck denna nya förbindelse gjorde på honom. Stackars flicka, hon älskade honom ännu; hon hade blifvit försmådd, och hon ville hämnas. Kapten Winterloo kom i rätta stunden och fick hennes ja.

Efter en lång underhandling mellan öfversten och den motsträfviga hofrådinnan beslöts förlofningen och eklaterades genast, under förbehåll af förmyndarens samtycke borta i Schweiz. Det blef en familjehögtid på Linnais. Alla täflade att visa Triste-Ruban vänskap och välvilja. Äfven fröknarna, som härtills väl värderat sin lärarinna, men icke sympatiserat med henne, visade henne nu, kanske för första gången, en hjärtlighet som nästan

kom henne att glömma att hon förlofvat sig *par dépit.* Ringa återfick till och med en del af sitt glada lynne, men undvek synbart hvarje ord till arkitekten. Det förekom Lithau som stode han själf vid det delfiska oraklets port och hörde inom sig den hemlighetsfulla rösten beständigt hviska: offra åt parcerna! offra åt parcerna!

Har jag då icke redan offrat nog? tänkte han... Dagen förgick, det blef kväll, och Lithau hade icke rest ännu.

24. Gröna kammarns spöke.

Den tidiga skymningen hade fallit öfver Linnais. Man hade tändt ljus i salen. Kapten Winterloo och hans fästmö, sekunderade af öfversten och hofrådinnan, uppgjorde framtidsplaner för mejeriet på Syrjänkoski. Fröken Anna hade redan en stund saknat sin syster, men trodde henne ha gått upp till deras rum. Omsider varseblef hon att äfven arkitekten var borta. Nu fattades hon af en oro och inträdde med tändt ljus i det mörka förmaket. Här fann hon Ringa med hufvudet lutadt i sina händer mot den fina duken af divansbordet, och i ett hörn af soffan satt arkitekten, blek och allvarsam. Han rörde sig icke engång när Anna inträdde; men Ringa begynte gråta, så häftigt, så barnsligt, som hennes lynne var.

Annas kinder bleknade märkbart i samma ögonblick. Hon ställde ljuset på bordet, satte sig bredvid Ringa och fixerade arkitekten med dessa mörka genomträngande blickar, hvilka voro i stånd att uttrycka lika mycket hot och hat, som de sannolikt under andra förhållanden kunde uttrycka en glödande kärlek.

Hvarför gråter Ringa? frågade hon, vänd till Lithau . . .

— Emedan hon älskar sin syster mer än sig själf, svarade han.

— Håller du af mig, Ringa, så kom! Din plats är icke här! sade Anna, darrande af vrede.

Ringa började endast gråta än häftigare.

— Tillåt henne att dröja ännu några ögonblick, sade Lithau lugnt. Hvad jag sagt henne, det skyr icke ljuset eller fröken Annas närvaro. Med baron Littows tillåtelse ber jag om fröken Ringas kärlek.

— Nog, nog! Jag anade det! Stackars barn, gråt icke mer, jag är ju hos dig; jag skall beskydda dig mot vår fars efterlåtenhet och mot denne herres efterhängsenhet. Hvad tror han om oss? Tror han sig vara en annan Don Juan, som endast behöfver visa sig, för att eröfra oerfarna landtflickors hjärtan? Kom... Vi önska herr Lithau bättre framgång i andra fälttåg. På Linnais, fruktar jag, har kapten Winterloo nyss beröfvat honom den enda lager han här kunnat hoppas.

Ringa upphörde att gråta.

— Tiderna förändras, genmälde arkitekten sorgset och utan bitterhet. — Fordom älskade Katarina Szistovo en ofrälse, och därför genomborrades han af en Littows svärd. Nu samtycker en Littow till en dylik förbindelse, men Katarina Szistovo behandlar den ofrälse med förakt.

— Och med hvilken rättighet tränger sig herr Lithau in i en familj, som aldrig önskat stå i någon förbindelse med honom? Hvem har sagt honom, att en Littows hjärta mer än andra, som äga känsla af eget värde, står öppet att disponera för den första bästa, som regnar ned ifrån landsvägen för att lyckliggöra oss med anbudet af sin älskvärda person?

Arkitekten stod upp.

— Om svaret berodde på mig, sade han, hade jag redan hört nog. Men svaret tillhör Ringa Littow. Jag underkastar mig det.

Ringa såg upp — ljusskenet föll öfver hennes vackra förgråtna ögon och hennes blonda hår, hvaraf en ostyrig lock fallit ned öfver kinden. Hon betraktade sin syster med ett uttryck af obeskriflig barnslig förundran och sade med låg röst:

— Jag trodde att du höll af honom!

En glödande rodnad betäckte Annas kinder, men hon svarade fermt:

— Du borde bättre veta om *jag* kan sätta något värde på en person, hvilken begagnar gästfrihet och förtroende som medel att vinna egennyttiga afsikter, till och med på bekostnad af deras lycka, som han föregifver sig älska.

Lithau stod mörk och tigande lutad med korslagda armar mot dörrposten och betraktade Ringa. Det vackra uttrycket i hennes fina drag öfvergick från förundran till häpnad, från häpnad till harm.

— Nej — sade hon sakta — du har aldrig älskat honom!

— Jag?... Aldrig! utropade Anna.

— Men jag — fortfor Ringa med en bestämdhet som man aldrig förr sett hos henne — jag älskar honom, jag! Jag har älskat honom förrän jag visste det själf, från första stunden jag mötte honom på isen. Jag skulle aldrig ha sagt honom det, om du hållit af honom. Men nu säger jag det, om än hela världen hörde det. Hvarken du eller någon skall kunna förbjuda mig det.

— Du, en Littow! Han, en herre från landsvägen!

— När jag var liten — återtog Ringa, allt mera bestämd — gycklade du öfver mitt namn och sade att

jag alltid skulle förblifva Ringa, för det att jag lekte hellre med bondflickorna än med dina förnäma pensionskamrater. Du hade rätt däri; jag är visst alltid Ringa ännu. Bryr jag mig om ett namn! Men jag skall säga dig, Anna, i en sak är jag Littow: jag låter aldrig skrämma mig från det som jag vet är rätt. Kalla honom hvad du vill; för mig är han adelsman, ja mera af adel än du och jag. Se på honom, Anna! Kan han ljuga? Kan han bedraga, säg? Hvad du litet känner honom! Han vore i stånd att uppoffra allt för oss!

— Du, som känner världen ifrån ditt dockskåp och människorna från din bilderbok — huru vet du hvad denne herre i verkligheten är?

Nu trädde Lithau emellan och hindrade Ringa att svara.

— Det är nog, sade han. Jag kunde fråga fröken Anna tillbaka, om brottet af ett klanglöst, men hederligt ofrälse namn är i hennes ögon så stort, att hvarken vår tids upplysning, eller en mans karakter, vid hvilken ingen fläck låder, är i stånd att jämna klyftan mellan Ringa och mig. Men bevare mig Gud att vilja tränga mig mellan två systrars hjärtan, som böra tillhöra hvarandra hela lifvet igenom! Jag vill lämna fröken Anna tid att lära känna mig bättre... Jag reser nu lycklig, och jag kommer tillbaka; jag lämnar ju hela min lycka här. Men Ringa är fri; jag binder henne icke med något löfte. Kanske skall hon lyckas försona sin systers misstro. O detta barn, detta barn, se huru hastigt det utvecklar sig till en kvinna! Farväl, fröken Anna! Farväl, Ringa, mitt glada solsken! Jag kommer tillbaka med grönskan i Linnais park...

I detta ögonblick fattade en iskall hand uti hans, och bredvid honom stod gröna kammarns spöke. Samma askgråa ansikte, som två gånger förut betraktat honom,

fäste nu åter sina glanslösa genomträngande blickar på honom.

Men natten, mörkret, tystnaden, ensamheten, dessa ständigt fruktbara källor för fantasins skräckbilder, omgåfvo honom icke nu med sina hemlighetsfulla intryck. I ljusskenet och vid de båda flickornas sida antog denna hemska spökgestalt de mänskliga formerna af en liten krokryggig, förvissnad gumma, klädd i en längesedan urmodig dräkt och med ett hvitt huckle öfver pannan, hvars utomordentliga blekhet därigenom blef ännu märkbarare. Så sällsam var likväl hennes orörliga blick, så främmande hela hennes hållning, som icke tycktes mottaga något intryck af den yttre världen, att äfven nu en ofrivillig rysning ilade genom arkitektens leder vid beröringen med denna isande hand.

Gestalten betraktade honom några ögonblick stum — drog honom därpå sakta framåt, förde honom till Ringa och lade hans hand i hennes. Därpå nickade hon och sade befallande:

— Carl Littow af ätten Szistovo, tag din brud!

Dessa ord, denna stämma, så utan all klang som om den kommit från grafven, gjorde på alla det djupaste intryck. Själfva Anna vågade icke motsätta sig henne. Endast Lithau tycktes tveka.

— Carl Littow af ätten Szistovo, jag säger dig, tag din brud! upprepade den gamla med eftertryck.

— Hvad är det hon säger? frågade Ringa darrande.

— Hon drömmer, hviskade Anna bestört.

Skepnaden hopknäppte sina händer, och hennes blick tycktes nästan slockna.

— Herre, sade hon, nu låter du din tjenarinna fara i frid, ty förbannelsen är tagen ifrån vår släkt, de döda skola få ro i sina grafvar, och barnen skola icke mera

plikta för fädernes missgärningar. Jag säger dig, Carl Littow af ätten Szistovo, tag din brud!

Vid dessa ord utsträckte hon välsignande sina händer öfver de båda unga och aflägsnade sig därefter med tysta, ohörbara steg, kvarlämnande alla i häpnad.

Anna och Ringa föllo uti hvarandras famn.

— Hvem är denna varelse, som läser i det fördolda? frågade Lithau, när spöket var borta.

— Det är vår fars nittioåriga döfva faster, Jakob von Littows dotter, tant Justina.

---

25. Winterloo, Carl Szlstovo-Littow och gröna kammarn.

Det är världens sista tid, man estimerar numera ingenting, klagade hofrådinnan Winterloo för sin son Eusebius morgonen efter den märkvärdiga dag, då två förlofningar eklaterades på Linnais. — En Lithau gifter sig med en Littow, och en Winterloo, på möderne Ahlekors, gifter sig med en Triste-Ruban! Hvem har väl hört något sådant i mina unga dar? Själfva adeln blir jakobiner!

— Det kan inte f-n heller hjälpa, min nådiga mamma, svarade kaptenen godmodigt.

— Pretentionerna gå då öfver alla gränser. Han tar sig en air, den karlen, som vore han af familj.

— Katten! Familj ha vi allihop, det kan komma på ett ut. Karlen har förargat mig, men det är nu glömdt. Vi drucko brorskål i går, och vet söta mor, han är en bottenkarl. Dessutom har jag hört sägas att en af hans förfäder, en Lithovius eller hvad han hette, varit hofpoet, eller *poëta laureatus,* som det lärer hetat den tiden, hos salig hans majestät jag minns ej hvem.

— Hofpoet? Hvilken rang har en hofpoet?

— Tusan, det var en fråga! Jag tror nästan att han går upp mot ett hofråd.

— Nå i det fallet medger jag att han har en sorts *préjudice.* Men han själf? Hvilken rang har en arkitekt?

— Jag tror det kommer på ett ut med en frimurare. Men *raillerie à part;* Skräcken, Pustfelt och Långberg ha lagt in på mig. Spindelby Snacken och hans Lovisa fråga mig om vår middag var fin. Malander utsöker resterna, och Grönfors lyser auktion på Syrjänkoski. Jag ville, höns i min hampa, vara en smula Danton, för att guillotinera hela sällskapet.

— Men det är ju abominabelt! Jag kan aldrig förlåta dig, Eusebius, att du inte tog Ringa Littow, så länge hon var *à pendre.* Anna vore ännu ett godt parti, om du inte begått den sottisen att förlofva dig...

— Låt oss inte tänka på det nu, mamma. Låt oss hellre räkna ut huru många kor vi kunna föda på Syrjänkoski, när Littow anlägger sitt mejeri. Adelaide är förtjust däröfver; hon skall traktera oss med schweizerost till frukost, middag och kväll. Hennes far var ju osthandlare...

— Osthandlare? Hvilken *horreur!* Ack jag olyckliga mor, min Eusebius gifter sig med en osthandlare!

— Jag ber om förlåtelse, med hans dotter. Hvad är det för ondt i det?

— Och du sade mig att familjen var emigrerad adel från Picardie!

— Sade jag det? Ja, det är visst möjligt. Jag tror nästan att adeln i Picardie brukar roa sig med osthandel på lediga stunder. Åtminstone med vinhandel. Har inte mamma nånsin druckit picardon?

— En osthandlares dotter! Att du kunnat göra din mor en sådan *chagrin!*

Och den stackars hofrådinnan fällde bittra tårar. Hon glömde förlusten af hela Syrjänkoski, glömde alla deras stora bekymmer, glömde sin blifvande sonhustrus alla både fel och förtjenster, och alla hennes bekymmer koncentrerades i den olyckliga upptäckten att hennes älskade Eusebius blifvit lierad med en familj af osthandlare. Alla Winterlooar och Ahlekorsar måste ju vända sig i sin graf.

Kapten Eusebius Winterloo hade likväl, bland många goda sidor, också den att vara en god son, och det gjorde honom ondt att hans mor tog saken så illa.

— Nå nå — sade han tröstande — var inte ledsen nu, min nådiga mamma, osten får vara oss emellan, fastän jag hört att osthandlare kunna bli presidenter i Schweiz. Dessutom är jag säker på att Adelaides förfäder varit med vid Jerusalems förstöring, ifall det kan göra min nådiga mamma något nöje, och det är, katten i mina stöflar, mer än Littows, Winterloos och Ahlekors, så många de äro, kunna skryta af... Men det är tid att gå till frukosten. Jag har inte sett Adelaide ännu i dag, och hvad det angår att taga en sup och en bit ost...

— Ost! suckade hofrådinnan och följde motvilligt sin son.

Men frukosten blef uppskjuten till följd af en ovanlig tilldragelse.

Baron Littow hade föresatt sig att utforska gröna kammarns hemlighet och begaf sig genast vid dagningen dit, åtföljd af arkitekten och några bland gårdens arbetare, som fingo order att bortflytta det tunga ekskåpet, hvilket spelat en så sällsam roll i rummets mystiska tilldragelser. Under tiden beskref öfversten sitt eget

äfventyr i gröna kammarn, hvaraf läsaren redan känner det mesta. Slutet däraf, som föranledde honom att så bittida på morgonen gå ned till arkitekten Lithau, var mindre mystiskt, men icke därför mera förklarligt. Han hade föresatt sig att vaka den öfriga delen af natten, men tystnaden och tröttheten hade återtagit sin rätt; han hade, liksom Lithau, halfslumrat där han satt vid skrifbordet och väcktes af en hand, som lades sakta på hans axel. När han såg upp, såg han bredvid sig sin faster, som sade till honom:

— Gå ned till den främmande och begär af honom ett papper, som han funnit i ekskåpet. De dödas och de lefvandes väl beror däruppå! ...

När då öfversten tvekat, hade hon tillagt i befallande ton:

— Gå ned till den främmande och gif honom din dotter, annars få dina fäder ingen ro i sin graf!

Därpå hade hon blåst ut ljusen och varit försvunnen, hvarefter öfversten, i hög grad upprörd, lydt hennes befallning.

— Jag kan ej förklara det annorlunda — fortfor baron Littow — än att min faster fått veta din ankomst genom Ringa, som alltid måste redogöra hos henne för gårdens gäster, kanske också genom den gamle räfven Holming, den ende af tjenstefolket, med hvilken hon står i någon beröring, utom sköterskan. Då har förmodligen det gamla dumma pratet om din farfar runnit henne i minnet från hennes ungdomstid, och denna hågkomst har ledt henne till att utforska ditt dopnamn och din härkomst. Anna berättade mig att hon i förmaket kallat dig Carl Littow eller Carl Szistovo.

— Hon gjorde det.

— Nå hvarför icke? Jag hoppas, Carl, att du efter all *mésintelligence*, som varit oss emellan, blir mig en kär son, och då jag ej äger någon annan arfving till mitt gamla namn, torde hans majestät, af gunst och nåd för mina långvariga tjenster, tillåta mig att adoptera dig ...

Lithau rodnade.

— Anse det icke för högmod, svarade han, ännu mindre för otack; jag är djupt rörd af så mycken ännu oförtjent godhet. Men jag kan icke förneka det namn jag burit från barndomen, utan att förneka mig själf och utan att i världens ögon utsätta mig för misstanken att ha vågat höja mina blickar till Ringa blott för att tillfredsställa min fåfänga eller min ärelystnad ... Tillåt mig, tillåt Ringa att bära mitt namn; jag skall göra allt hvad en man förmår för att adla det med vår tids och alla tiders bästa diplom: människors aktning och hederns sköldemärke.

— Jag ryggar icke mitt löfte och vill icke öfvertala dig, genmälde öfversten misslynt. Gör som du vill; jag hoppas du engång kommer på andra tankar.

— Förlåt mig — jag tviflar därpå.

— Ringa är dessutom för ung och barnslig ännu. Jag förmodar vi fira ert bröllop i det nya Linnais, som blir ditt verk?

— Ert verk, min gode, vördade far; ert, liksom hela min lycka! Jag är innerligt tacksam att med den få inviga det nya Linnais.

— Godt. Men vi glömma afsikten med vårt besök i gröna kammarn. Hit, gossar! Bort med det gamla skåpet där!

Arbetarne angrepo skåpet med förenade krafter, men utan att förmå röra det från stället. Man lade bommar därunder; förgäfves. Den gamla envisa möbeln tycktes

ha lust att göra skäl för sitt elaka rykte. Holming förklarade rent ut, att hin satt därinne, och därför var det så tungt.

Ändtligen anmärkte en af arbetarne att skåpet var fasttimradt vid väggen. Man undersökte nogare, och det befanns verkligen så.

— Hugg sönder det gamla skräpet! ropade öfversten otåligt. Jag skall bota det för lusten att vidare spöka här i mitt fredliga hus.

Yxarna sattes i rörelse, man högg sönder ena väggen af skåpet. Då fann man någonting oväntadt — gångjärn upptill och nedtill, på hvilka hela inredningen kunde lätt och utan buller vridas åt sidan, så att en del däraf fick plats i en nisch af husets vägg. När man sålunda vred det inre af skåpet, uppstod därinne ett smalt mellanrum, tillräckligt för en icke korpulent person, och från detta mellanrum kom man till en lika smal trappa. Trappan åter ledde nedåt i väggen, som på detta ställe var dubbel, utan att någon af Linnais nuvarande invånare kunnat ana därtill.

— Nu är mig allt klart, hviskade öfversten till Lithau. — Assessor Jakob von Littow, som byggde Linnais, var ytterst svartsjuk på sin unga hustru. Hon bodde länge i detta rum, och han bodde härunder. För att hvarje ögonblick kunna osedd bevaka henne, lät han inreda detta skåp för en hemlig trappa, som ledde ned till hans eget rum. Detta rum bebos nu af min faster. Svartsjukan byggde denna konstiga gång, och en nittioårig gumma, som blifvit barn på nytt, har begagnat uppgången för att spöka med sina fantasier i gröna kammarn.

— Nådig herr baron, stig inte dit, det bär rakt till fanders! skrek Holming.

Varningen skulle föreställa ett skämt, men detta motsades af hans darrande röst.

— Tig, och vänta mig här! ropade öfversten, i det han nedsteg i väggens öppning.

Ihågkommande sin tjenstgöring som vakt i gröna kammarn, rusade Mefisto efter sin husbonde och båda försvunno i den mörka väggtrappan.

Man väntade en stund, hviskande med hvarandra, somliga rädda, alla nyfikna. Endast Lithau stod fördjupad i dystra hågkomster. Icke toma fantasier, det visste han alltför väl, utan medvetandet om hennes faders för världen okända svek och det djupa behofvet att söka försona hans röfveri af det Littowska namnet, hade sannolikt under många år icke lämnat den gamla fröken Justina någon ro. Hon, som så väl kände det gamla familjeskåpet, måste äfven hafva känt det viktiga papper som där förvarades. Måhända hade hon med afsikt bidragit till gröna kammarns elaka rykte som spökrum, för att hindra hemlighetens upptäckande af obehöriga personer. Måhända hade hon, år efter år, genom Holming och Ringa sökt att utspana alla gäster i gården, i förhoppning att slutligen finna en, åt hvilken hon kunde anförtro detta fruktansvärda papper, som hon icke ville eller vågade anförtro åt sin brorson, öfversten. Och då hade skickelsen verkligen fört till Linnais just den förorättade släktens ende återstående ättling, den ende som ännu hade att fordra rättvisa af de döde. Hon hade sett honom tillbringa natten i gröna kammarn, hon hade väckt hans uppmärksamhet på det gamla skåpet, upplåst för honom dess för alla andra tillstängda dörr och till hälften utdragit en af dess lådor — den som i sig dolde lönnlådan! Olyckliga gamla kvinna, med hvilka hjärtekval måste hon icke hafva blottat sin faders vanära, och

dock, hvilken osägelig lättnad måste hon icke hafva erfarit af brottets försoning!

Så, och icke annorlunda, måste dessa sällsamma tilldragelser uttydas. Men denna hemliga trappa! Hvilken grym passion hade icke byggt detta smyghål, och hvilken olidlig tortyr måste icke här hafva bragt Jakob von Littows maka från förtviflan till brott, från brott till självmord!

Öfversten dröjde länge. Slutligen återkom han blek och allvarsam.

— Denna trappa — sade han — leder till min fasters rum. Hon skall icke mera begagna den. Jag fann henne sofvande — men det var i den eviga sömnen.

26. Tjugu år senare.

Med läsarens benägna tillåtelse förflytta vi oss nu omkring tjugu år framåt i tiden och således betydligt närmare våra dagar. Det är en vacker eftermiddag i Juli månad. Öfversten baron Carl Sigismund Littow har besökt det stora mejeriet på Syrjänkoski och där blifvit trakterad med sin ypperliga favoritost efter schweizisk metod. Öfversten är ännu en högväxt ståtlig gubbe med rak militärisk hållning och hvit om hufvudet som en dufva. Man skulle knappt tro att han nyss fyllt åttio år. Med undantag af ena ögat, som uppsagt sin tjenst, och en något försvagad syn på det andra, bär öfversten sin höga ålder som en kämpe från forntiden, och för att icke förgäta nutiden bär han fickorna fulla med bröstsocker åt den stora barnskaran, som stojar omkring honom.

Han sitter på trappan till karaktersbyggnaden, som han låtit uppföra här, när han kort efter branden inropade Syrjänkoski, som gick under klubban. Kapten Eusebius Winterloo utkommer för att se åt om öfverstens kalesch är förspänd, och ryter åt barnskaran att skämmas litet och inte surra som brömsar kring grandonkel. Den gamle kaptenen har icke avancerat i grader, men så mycket

mer i andra förmåner. Han har blifvit så fet, att han liknar sig själf vid »en tunna lageröl, lagom bornerad» — ty han har nyligen anlagt ett stort ölbryggeri. Han har dessutom redan i flera år varit kompanjon med Littows om mejeriet och är i tämligen goda omständigheter; för resten en gladlynt och godsint grofhuggare, som han alltid varit, oaktadt all den möda hans fru kaptenska gjort sig att bibringa honom europeisk civilisation. Salig hofrådinnan, hans mor, som krusade med hela världen, hade redan på sin tid funnit all möda förspilld på Eusebius, och kaptenskan Winterloo, född Triste-Ruban, har ändtligen funnit för godt att låta sin beskedlige man förblifva sådan som vår Herre och fältlifvet i unga år skapat honom. I stället har hon klokt nog användt sin uppfostringsmetod på hela den långa raden af små lodjur, fjorton till antalet och af dem elfva i lifvet, med hvilka hon under tidernas lopp betryggat det Winterlooiska namnets framtida flor. Pojkarne arta sig si och så, icke illa; somliga trumfiga som sin far, andra spensliga som sin mor, alla mäkta ostyriga slitvargar, hvilkas benkläder regelbundet få hål på knäna en gång i veckan. Äldste sonen Eusebius, som studerar agronomi på Mustiala och för närvarande är nitton år gammal, visar till sin mors bekymmer märkbara anlag att bräs på fadern; man har redan ertappat honom på bar gärning med ett och annat »höns i min hampa», »katten bespike» eller andra mindre civiliserade uttryck, hvilka fallit som smulor ur faderns stora förråd på afbasade menagerilejon. Mera fröjd skulle fru Winterloo hafva af sina rödblommiga döttrar, om de mindre skulle vansläktas från det finare umgängeslifvet och icke, till moderns häpnad, tala bättre finska än franska. Men besynnerligt nog har den forna guvernanten själf nästan glömt sitt modersmål, eller rättare, hon

inblandar numera däri både finska och svenska ord på ett mycket ogeneradt sätt, hvaremot grammatiken allt ännu är hennes starka sida och döttrarnas förtviflan i deras tur. Fru Winterloo är på det hela en god husmor, litet häftig och retlig ibland med pigorna, men så kunna de också förarga en sten! Mejeriet på Syrjänkoski är hennes odödliga ära. Det ville i början ej lyckas rätt bra efter grammatikens regler, och korna voro bångstyrigare än själfva de irreguliera verberna. Men efter den stora resan, hvilken fru Winterloo gjorde för tio år sedan till Schweiz och där hon hade tillfälle att rådgöra med sina släktingar osthandlarne, går mejeriet numera förträffligt, tillverkar rätt vackra tunnor ypperligt smör, som vunnit medaljer vid utställningarna, och har så förkofrat sin ostberedning, att Sippola, Moisio och andra landets notabiliteter i ostväg innan kort torde få en farlig medtäflare på världsmarknaden.

Fru Winterloo visar sig nu på trappan och bjuder öfversten med egen hand hans vanliga sexa: smör, bröd, ost, rädisor och ett glas friskt källvatten. Allt är färskt och aptitligt, smöret gult som saffran och kärnadt i den nya turbinkärnan, som öfverträffar allt hvad man dittills sett på femtio mils omkrets. Fru Winterloo beskrifver huru statsdejorna de senare åren experimenterat med ladugården på Syrjänkoski, men ingenting kunde jämföras med schweizermetoden, och här saknades endast engelsmän, som resa hundra mil för att profva en god ost. Öfversten i sin tur beskrifver mossodlingen på Linnais. Kapten Winterloo hade spått att den skulle »bära vatten som Långbergs champagne», och det hade riktigt slagit in. Kaptenen kunde nämligen aldrig förlåta att Långberg tagit hans vallack för champagnen som brann upp odrucken vid eldsvådan.

I denna landtliga konversation igenkänna vi ganska väl gamle herrn på Linnais och plumphuggaren på Syrjänkoski, men däremot föga den forna guvernanten m:lle Triste-Ruban. Hon har blifvit så acklimatiserad som möjligt, och de tjugu åren ha förvandlat den lilla behagliga schweiziskan med de koketta bruna ögonen till en mycket pratsam, mycket hushållsaktig och mycket fet liten gumma, som oinskränkt härskar öfver en man, elfva barn och sextio nöt; men orden »*pour le mérite*» har hon ännu icke erhållit, så väl hon förtjenat den. Arkitektens spådom bar också vatten som Långbergs champagne.

— Nu bör min son bergsrådet vara hemkommen från Åbo, yttrar baron Littow och stiger så upp i den bekväma kaleschen.

Winterlooarne, stora och små, skockas omkring honom och skrika med full hals ett hurra till afsked för grandonkel. Så klatschar kusken, och baron Littow återvänder till Linnais.

Denna herregård ser nu annorlunda ut, än för tjugu år sedan. Den oformliga gamla byggnaden med dess dystra salar, långa korridorer och beryktade gröna kammare har lämnat plats för ett enkelt, men prydligt tvåvånings hus af sten, genom hvars höga ljusa fönster en ny tids dagrar inströmma från alla sidor. Rundtomkring framskymta mellan träden trefliga små stugor; parken är väl vårdad, och när man åker in genom den höga allén af gamla lindar, vinkar det nuvarande Linnais så gladt, så inbjudande, att du, gode läsare, om din väg någonsin för dig till dessa nejder, visst icke kan motstå din nyfikenhet att engång göra bekantskap med den aktningsvärda familj, som omtalas i gröna kammarns historia. Du kan göra det utan betänkande, ty ehuru det är naturligt att Linnais invånare med en viss förbehållsamhet tala om

gröna kammarn, är du säker på att här finna så mycken gästfrihet och så liten aristokratisk dryghet, som du billigt kan begära af någon Littow — märk dock, en Littow! — i våra dagar. Hvarken den gamle Jagiels förfärliga huggare eller Jakob von Littows styfva peruker anställa numera ett nattligt ofog i Linnais salar. Nutiden har ridit in genom dess portar med vind och sol; af medeltiden återstår knappt mer än ett namn och ett minne.

Öfversten baron Littow välkomnas redan vid trappan af sin familj, som till en del ännu befinnes vara gamla bekanta. Den man, som öfversten ej utan en viss tonvikt kallar »min son bergsrådet» — och sällan hör man honom nyttja en annan benämning — är den forne arkitekten Carl Lithau, nu en högväxt herre om femtio år, svärson i huset och förvaltare af den stora egendomen med underlydande bruk och sågar. Hvad lyckan gifvit honom har han löst in som en man. Han är en af landets mest intelligente, mest praktiske och mest inflytelserike jordbrukare; vida omkring har han brutit en bred bana för odling och välstånd. Det medfödda allvaret i hela hans väsen har med åren blifvit mildare, mjukare, utan att alldeles förneka en viss medfödd stolthet, som någon gång af adlige godsägare ådragit honom beskyllningen för ett ofrälse högmod. Men gårdens underhafvande klaga aldrig däröfver, och man behöfver, för att bättre bedöma honom, endast se hans allvarliga blick upplösa sig i vårens värma och solsken, när han betraktar sin maka och sina barn. Ringa — fordom Ringa Littow — är nu en liten fin och älskvärd fru om trettiosex år. Af det lekfulla barnet har blifvit en höghjärtad kvinna. Hennes vackra, själfulla drag bibehålla ännu mycket af den forna barnsliga skalkaktigheten, och när man ser henne bredvid hennes äldre dotter Anna, som nu är fjorton år, kunde

man taga dem för systrar. Anna — man säger ännu vid denna tid *mamsell* Anna, innan frökentitelns aristokratiska murar hunnit nedrifvas, och läsaren vet dock bäst, att denna mamsell i verklig välborenhet öfverträffar mången fröken — är blond och mild som modern, men Ringa, den yngre, som snart fyller tolf år, är mera brunett, mera stolt, mera häftig, mera en Littow af gamla mödernestammen. Det nyckfulla ödet har roat sig att omkasta namn och lynne hos båda systrarna.

Bergsrådet Lithau har dessutom nu från Åbo medfört sin ende sextonårige son, Carl Sigismund, hvilken skall studera jordbruk och bergväsende i Skottland. Han är en reslig, kraftig och intelligent yngling, som tyckes i sig förena faderns allvar och moderns mildhet. Påtagligen är han morfaderns förklarade favorit; den gamle öfversten har räknat dagar och timmar till hans återkomst och sluter honom nu med glädjetårar i sina armar.

Ännu återstår en medlem af familjen att presentera — denna magra, något tärda gestalt med de ännu blixtrande ögonen och den högdragna befallande hållningen. Knappt igenkänna vi i henne den forna Anna Littow, sedermera markisinna Ribeira och numera änka efter portugisiske ministern af samma namn. Katarina Szistovos frände har icke kunnat förmå sig att välja en ofrälse, äfven om hennes hjärta engång skulle varit nära att svika hennes ätts traditioner. Hon är barnlös och endast på ett kort besök hos sin far och syster, men skulle kanske gärna stanna för alltid i fäderneslandet, om icke hennes man bortspelat hela hennes arf i Homburg till en viss herr Spiegelberg, som sedan slöt sitt lif på de spanska galererna. Änkan måste stanna i Lissabon för att vara berättigad till pension. Alltför stolt är hon också för att falla sina anhöriga till besvär, och sannolikt har hon

ännu icke kunnat fullt förlika sig med namnet Lithau, ehuru hennes uppriktiga och ömma kärlek till systern hvarje dag kommer hennes stolthet att töa i mildare känslor.

Utom hofrådinnan ha två äldre bekanta vandrat all världens väg och båda i hög ålder. Det gamla factotum Holming har redan länge i ett hörn af kyrkogården somnat bort från sina spökhistorier, och den trogne Mefisto ligger begrafven i parken under en hög lind, i hvars bark hans namn och dödsår finnas inristade än i dag.

Öfversten, som knappt kan vända sina ögon från den blomstrande dottersonen, fattar nu sin svärson under armen och hviskar till honom:

— Jag har en bön till dig, Carl!

— Hvad befaller min far?

— Jag befaller icke, jag ber dig, jag besvär dig, Carl — icke för min skull, icke heller för din, men för pojken där — se bara, hvilken ståtlig Littow skall det ej bli af honom en dag!

— Låt det vara, min far. Jag har ju engång gifvit vika för er önskan, när ni gjorde er så mycken välment möda att förskaffa mig bergsrådstiteln. Allt järn i vår nya grufva skall icke smida af mig ett värdigt bergsråd. Låt oss därför icke mera tala om namnet!

— Obevekliga människa, du vill då icke unna mig den trösten att nedstiga i grafven med det hopp att se mitt gamla namn ännu upplefva för äran och framtiden! Carl, jag besvär dig, om du också är öfvertygad att pojken där skall bryta sin bana under hvilket ärligt namn som helst — och jag anser honom vara i stånd därtill — så tänk på detta profetiska namn, med hvilket min faster tilltalade dig dagen före sin död! Tänk på skyldskapen mellan ditt namn och mitt! Tänk på dessa min

fasters ord, som aldrig blifvit mig rätt klara, om försoningen af ett stort okändt brott! Tänk på Jakob von Littow, och låt mig adoptera din son!

Bergsrådet Lithau tiger. Han tiger länge; ingen känner den strid, som föregår inom denne oböjlige mans bröst. I djupet af denna slutna barm är begrafven en hemlighet, som ingen dödlig numera vet, och den uppreser sig mot hans obevekliga grundsatser, den söndersliter dem såsom dynamiten spränger murar och berg; ett helt lifs fasta underlag vacklar, det brister under hans fot... skuggorna öfvervåldiga honom. Hvad har han icke själf offrat åt dessa parcer, som trasslat hans lefnadstrådar så nära tillsamman med Littowska släkten! Men han ser tillbaka, han ser där sitt plundrade namn och röfvarens ångestfulla vålnad, suckande efter frid. Han ser framåt och ser detta namn ånyo tillfalla dess rättmätige arftagare. Hvad han aldrig gjort för sig själf, det gör han nu för sin son.

— Min far — säger han djupt rörd — jag står till er i skuld för min lefnads lycka, för det blidaste solsken som någonsin skingrat molnen öfver en mans panna, min Ringa! Er önskan må uppfyllas. Min son må bära det namn, som honom med rätta tillkommer. Littow skall åter lefva, och de döde skola få ro i sin graf.

VINCENT VÅGBRYTAREN.

1. Studentmatrikeln.

Det har ett eget intresse att genomläsa en studentmatrikel för tjugu, trettio år tillbaka, eller längre, om man så vill. Namnen stå där på deras linierade rader egenhändiga, tappra och styfva, såsom de skrefvos i den lyckliga tid, när den första lyran blänkte på mössan — ungdomens glada lyrik — och vanligen skrifna med stor pränt, såsom man gör när man gör en sak af vikt. Viktiga voro också dessa penndrag för dem som skrefvo dem, ty de inneburo inseglet på den akademiska värdigheten och upptagandet i ett samfund, hvilket man alltifrån skolans första dagar med längtan betraktat såsom målet för sin högsta ärelystnad. Det tycktes såsom hade pilten med samma penndrag ristat sin mandoms bomärke i lifvets bok och vore en annan och fullgiltigare karl, när han bortlade pennan, än när han fattade henne.

Men under denna linierade egenhändiga namnteckning lämnas ett oskrifvet blankt rum på det hvita foliobladet, och detta oskrifna rum har ock sin märkvärdighet. Det är såsom en skuldsedel till lifvet och eftervärlden, på hvilken dessa en dag skola skrifva sitt

kvitto. Här, på det nu så oskyldigt hvita bladet, skola okända framtida händer anteckna det ofvanstående namnets orlofssedel, när tjenstetiden är ute. Här inskrifvas, tid efter annan, namntecknarens öden och förtjenster — åtminstone hans befordringar, ifall han vunnit sådana, och hans lefnadsyrke, ifall han kommit sig till ett sådant. Sist tecknas afskedet ur lifvets tjenst med den sedvanliga formeln, som fordom brukades på latin: *Obiit anno* . . . eller numera »Död år . . .» eller ock tecknas i slutet ingenting alls, när måhända platsinnehafvarens död är likaså obekant som hans lefnad gått spårlös fram öfver jordens yta.

Jämföras nu de tappra namnen med de oftast blygsamma anteckningarna under dem — hvilka minnen! hvilka lärdomar! hvilken sällsam profkarta på mänskliga ödens vankelmod! Läser man namnen endast för fem och tjugu år tillbaka, så är redan halfva antalet bortsopadt som vissnade löf; den andra hälften arbetar ännu på material att fylla tomrummet under pränten. Det är ofta med ett vemodigt intryck man stafvar på dessa runstenar öfver jordade illusioner och smultna Icari-vingar. Huru många bland alla dessa af stormen kringströdda tallkottar ha vuxit till furor? Hur många ha ens fattat rot? Somliga vissnade i vårens första knoppningsdagar; somliga föllo på hälleberget, somliga bland törnen, somliga på landsvägen och några äfven i herrlig jordmån. Dock ha de flesta blifvit, de också, ett stycke grönska i deras lands skog — och detta är nog för en blick tillbaka, om det ock synes alltför litet för en blick framåt.

Men stundom sörjer också ett skämtande öde för att anteckningarna under namnet få en viss humoristisk färg. Två bröder från Åbo präntade sina namn i

matrikeln. Fadern hade från vaggan bestämt den ene till krigare och utrustat honom med det tappra namnet *Achilles*, den andre till läkare och stämplat honom med det lärda namnet *Machaon*. Hvad berättade sedan matrikeln om desse två? Achilles blef läkare och fick intet annat blod på sitt samvete, än snäpparens hugg i patientens ådror, Machaon blef krigare och slöt sin bana som en väldig major.

Vid den tiden då ömma föräldrar ansågo ingen ära eller utkomst vara möjlig för deras guldgossar utom i kronans bröd, med kaftanen, epåletten eller den civila ståndkragen — vid den tiden då ingen visdom ansågs tänkbar utom de fyra fakulteterna med deras små underlydande vasaller af landtmätare och andre Apollos löshästar — vid den tid, med ett ord, då den akademiska strömfåran delade sig i tvenne hufvudriktningar: den ecklesiastika med skolan och den juridiska med kameralen som bihang, medan här och där en droppe stänkte åt medicinen och resten af flödet skummade vid stränderna, utan att så noga veta hvarthän — vid den tiden inskrefvo på samma dag sju valedicenter från samma skola sina namn såsom frie akademiske medborgare i ****ska afdelningens matrikel. De hade troget följts åt som sidokamrater i alla växlande öden och äfventyr, från de allraförsta plaggorna i secundan ända till den allrasista dufningen i Euklides, som, näst ryskan, var det värsta blindskäret vid inloppet till hamnen.

Det var en sommarafton, den 9 Juni 1835. Omkring fyrtio eller femtio studenter voro församlade i deras egen hyrda lokal, en mörk sal och dito kammare, i den del af Helsingfors, som då icke längesedan uppvuxit ur de steniga ödemarkerna söderom de äldre

stadsdelarna och som därför kallades Nystaden. När de sju inskrifvit sina namn i afdelningens matrikel, likasom förut i universitetets förnämare mönsterrulla, och dagens öfriga frågor blifvit undanstökade af församlingen, begynte stugan kännas de unga för trång. Man vandrade ut, och de sju skulle, efter gammal sed, med glas i hand besegla sitt nya broderskap med äldre kamrater: *seniorer* och *cives*.

Beslutet var enhälligt, det hade ingen nöd; men om valplatsen för den skeende bataljen voro meningarna delade. Helsingfors var vid den tiden en småstad från hjässan till fotabjället — intet societetshus, brunnshus eller Kaisaniemi; ingen Kleineh hade då ännu med konstvan hand kryddat festens pokal; ingen läseförening, ingen klubb uppsamlade än i sitt sköte desse lycklige som hade intet att göra. Det mest renommerade värdshuset var svenska mamsell Wahllunds i ett hus vid Senatstorget. Näst henne kände alla den gamle israeliten Nathan, hvilken man påstod ha varit lika gammal, lika fet och lika utrustad med födgeni i konung Adolf Fredriks tid för sjuttio år sedan; vidare fyra »schweizerkonditorer», som täflade om rangen i punsch och likörer: alla studenters farbror Catani, jämte de mindre ryktbare Menn, Kestli och Järngren. Catanis punsch ansågs företrädesvis akademisk; Menns guterades mest af militärer; Kestli och Järngren räknade sina kunder bland yngre tjenstemän och stamgäster bland borgerskapet. För att icke fördölja sanningen, dracks den tiden tämligen groft, och sällan aflopp ett fältslag utan ett antal stupade och blesserade, som af röda korsets dåvarande frivillige inburos att hvila efter stridens mödor i ett stilla *Mon repos* vid sidan af festsalen. Dessutom funnos, jämte de ärbara spiskvarteren hos borgar Petrell,

fru Christén, mamsell Björklund med flere, en mängd billiga matställen, där biffsteken serverades med mycken lök och mannagrynsgröten inbars i portioner som kunnat stilla en jättes hunger.

Anspråken voro små och nöjena tarfliga. Man kände knappt någon medelväg mellan myrans flit och gräshoppans lättsinne. Medan den ena studenten befanns naglad vid boken och lefvande en torpares lif, måste man dagen igenom söka den andra vid biljardbollarna. Följden var att, jämte mycken kärnfast duglighet, allvar och flit, fanns också mycket gräshoppslynne. En enda småstad räknade, bland elfva inom få år till universitetet afsände lofvande ynglingar, åtta som ridit i galopp till total undergång. Vi skola ej för mycket prisa »den gamla goda tiden».

Vid Salutorget blef rådplägning. Man beslöt att tåga till »Sällskapsträdgården» och ditföra punsch.

Ynglingarne marscherade bort i den herrliga junikvällen. De togo vägen utåt Unionsgatan och genom botaniska trädgården med dess klippta alléer, där acacierna nyss slagit ut sina späda blad, medan ekar och lönnar utvecklade sina första ljusgula löfhylsor och de första narcisserna begynte dofta vid gångarna. Vandrarne hälsade veteranen professor Sahlberg, som i sin korta trädgårdsrock gaf befallning om fönstrens insättande i det nya *calidarium*, på det att aloë, fikon och sockerrör skulle göras inhemska i Finland. Man kastade i förbigående en blick på det lilla stenbordet vid strandkullen, där ett förgätet apelsinskal, foten af ett spetsglas och en fordom innehållsrik kork erinrade om den glada middag, som Flora och Fauna några dagar förut börjat i orangerierna och slutat med bålar på kullen. Härifrån uppnådde skaran genom en smal grind den yttre parken,

tände sina pipor vid »frimurarns graf» och fortsatte kosan längs stranden framåt den vackra, men ödsliga udden, utan att bekymra sig om häggars och rönnars tysta protester, när vårens dofter förgiftades med rökmoln af »Tuppen», »Rosen» och »Gefle vapen».

2. De sju presenteras.

Den plats, där Kaisaniemi värdshus sedermera uppfördes 1838—1839 och erhöll sitt namn till mamsell Kajsa Wahllunds ära, var 1835 fullkomligt obebyggd: icke ett skjul för regnet, icke en bänk för den trötte vandraren. Endast den lilla runda gräsplanen midtför den nuvarande bryggan fanns planerad då redan, eller rättare då ännu, ty sannolikt var den, likasom grafven, brunnen och en eller annan sandgång, ett återstående minne från forna dagar, när parken varit den hemlighetsfulle »frimurarens» enskilda trädgård — den lustgård, hvilken han höll så kär, att han ville slumra för evigt invid dess vågors sorl och under dess rönnars blommor. Kring denna runda gräsplan vid bryggan slog sig ynglingaskaran ned i det gröna och knackade sina pipor mot berget. Cigarrerna voro ännu en spansk lejonsaga, känd och erkänd endast af några få utvalde, som hunnit i konsten ända till de då uppkommande »bruna prima». Till tidens märkvärdigheter hörde också, att en bland sällskapet befanns försedd med en liten trälåda, uppfylld med sågspån, hvari lågo några grofva tändstickor, försedda med ett plumpt hufvud af sprakande fosfor och rökande svafvel. En sådan låda var ingen ringa

lyxartikel; hon kostade i sin första kamp mot svafvelstickorna en plåt i svenskt mynt, och en plåt, eller sexton skillingar, var en betydlig summa, hvarför ock de fleste studenter buro, som ärlige torpare, fnöske och flinta i fickan.

Tändstickorna voro den nya tidens första signalraketer i Finland. Man bedref allehanda upptåg med detta lybska fabrikat, innan det snart blef allmänt bekant och priset hann falla till sex och fyra skillingar lådan. Ofta när en student, stadd på resa att taga »landshöfdingeexamen», trädde myndigt in i gästgifvarens stuga, nedlät han sig att upptaga en spån från golfvet och likgiltigt stryka ett drag mot ugnsmuren. Spånen tog eld, till icke ringa förvåning, och lärdomens anseende var räddadt. Hvem vågade numera tvifla därpå, att ingenting var omöjligt för en student?

Vidpass trettio unge medborgare befolkade framtidens kulle. Ur rockfickorna uppenbarade sig några buteljer punsch och två glas: jämt de två man behöfde, för att klinga brorskålar på 99½. Kalaset var färdigt. Fint var det icke, och kunde ej vara det, på en tid när en lång vårtermin i medeltal kostade hundra riksdaler banko, en summa som då föranledde bittra klagomål öfver tidens dyrhet, emedan denna studentgenerations fäder lefvat sin termin i Åbo för lika många plåtar och nästföregående generation för en tunna bröd, en bytta smör och några riksdaler. Hur skulle desse gode fäder hisnat, om de förnummit lärdomens utsädeskostnad i en senare mansålder!

Lyxen hade stigit 1835. De hedervärda vadmalsrockarna, konstrikt tillskurna af sockneskräddaren hemma i fädernehuset, buros väl ännu utan men för den akademiska värdigheten, men sågo sig allaredan i fara att

utträngas af uniformsrockar och svarta syrtuter, merendels tagna på krita hos mästerskräddaren Palmqvist, som med dem byggde åtminstone en våning af sitt ståtliga stenhus. Smorlädersstöflarna löpte samma fara för finare fabrikater från skofabrikörerne Nordin och Hannelius. Sällan nedlät sig dock en student till en så onyttig lyx som att bära handskar. Käppar af elegantare sort än knölpåkar voro icke okända, men ådrogo sina ägare spenamnen bönstänglar och spanska ryttare.

Den tiden talades mycket om »andan» inom studentkåren. Men hvari denna »anda» egentligen bestod, var svårt att upptäcka. Man såg väl stundom — när en befordran vid universitetet väckte missnöje, eller när högt uppburne kamrater relegerades för opposition mot det då rådande ultrakonservativa systemet i den akademiska styrelsen — spår af ett samband mellan den annars splittrade ungdomen, som blott vid majfesterna hade sin enda föreningspunkt; ja, det hände att skaror af ett par hundrade studenter någongång kringtågade i månskenet med sångarne i spetsen och kände sig genom massan något betyda. Men allt detta var i grunden ej annat än samma öfversvallande ungdomsmod, med hvilket klassen i en skola någon gång ställer sig, en för alla och alla för en, i opposition mot förmenta oförrätter. De stora tankarna tillhörde ej samtidens lif: de tillhörde Homerus, Sofokles, Milton, Klopstock, Göthe, Walter Scott och Frithiofs saga. Hvar skulle man söka den tändande gnistan? Politik gjordes — med ett enda ryktbart undantag under polska revolutionen 1831 — alldeles icke. Lönnrots Kalevala plockades då som lingon långt i Karelens moar, Runeberg korrigerade skrifprof, fennomanin diade modersmjölken, som ett lindebarn utan tänder, i Judéns och von Beckers skrifter, Topelii runor,

C. N. Keckmans lärda afhandlingar och E. A. Ingmans öfversättning af Anakreon. Det allt sammanhållande, allt lifvande och lyftande fosterländska elementet saknades; fäderneslandet låg vid universitetet »afdelt» i åtta, ofta nog rivaliserande »afdelningar». Några bland dessa afdelningar — för detta »nationer» — voro mera ansedda än andra och fasthöllo med icke ringa självkänsla prerogativet att tillverka landets och universitetets berömde män; hvilken anstolthet gjorde denna studentaristokrati mer än andra ömtålig om landsmannaskapets heder, men stötte genom sin slutenhet alla öfrigas självkänsla.

Själfva dessa afdelningar hade sina växlande perioder af förfall och blomstring; deras ofta reviderade och i heta debatter omtvistade stadgar (»statuter») voro studentlifvets enda verkliga samhällsfrågor, viktiga nog för sin tid, emedan ynglingen lärde sig där ett slags parlamentarisk styrelseform och för första gången fick tillfälle att höja sig öfver sina små personliga intressen till ett högre, allmännare mål. Dessa akademiska småstater, med deras heta debatter, deras stormiga partifejder och kamp mellan framstående folktribuner, voro i själfva verket de enda i landet som då ägde och praktiskt genomfört en konstitution.

Men vi återvända till den gröna rotundan vid framtidens Kaisaniemi. Sedan vi lämnade den, ha *novitierne* redan hunnit dricka brorskål, icke blott med *cives*, utan ock med *seniorerne;* så hastigt voro då redan de forna stränga rangskillnaderna öfversprungna och kvarstodo numera endast till namnet. Ordet *gulnäbb* fanns ännu ej i studentens ordbok; man hörde stundom det mindre höfliga uttrycket »valp», men *novitius* var det häfdvunna, klassiska ordet. Det torde nu tillåtas oss att presentera de sju nybakade akademiske medborgarne för den gunst-

benägne läsaren, som troligen icke var med på rotundan, och för läsarinnan, hvilken icke skall påräkna en i dansskolan inöfvad bugning af så styfve unge män, som denna tid uppfostrade.

Den äldste bland telningarna i denna ungskog, en patriark bland de unge, hette *Abraham Tallrot* och bar sina trettio år på nacken; var bondson och hade vid sexton års ålder fått i sitt hufvud att han ville bli präst, hvarefter han, med outsäglig möda, först lärt sig svenska, därpå med finsk envishet, under pustar och plaggor, kafvat sig genom vishetens urkund, den ärevördige Strelings *grammatica latina;* sedan fått den onödiga, men alltför vanliga ärelystnaden att försvenska sitt ärliga finska namn Mäntynen och slutligen med njugg nöd kryssat sig genom studentexamens klippor och grund. Till sin yttre människa var han rödbrusig, groflemmad och axelbred, bar yfviga svarta polisonger, hemgjord uniformsrock af blått vadmal, som han hitfört färdig (dock utan knappar) i kappsäcken; tuggade kalmusrot, var känd för sin talang att spotta till måls och kallades i skolan *Tusse.*

Öfver honom i längd, men underlägsen i ålder, var en annan Herkules vid namn *Hesekiel Granqvist,* tjugusex år gammal, klockareson, kroknackig och kulleraxlad, håret af morgonrodnadens färg, munnen otroligt bred, ögonen ärliga och dumma, rocken något för snäf, stöflarna ofantliga och af tjockaste oxläder; tuggade långtobak och bar i skolan spenamnet *Hästen.*

Därnäst följde i år och visdom *Josef Alexius Eneståm,* adelsman, tjugufem år gammal, fadern häradshöfding; lång, ljushårig, vältalig, mager och bleklagd; rocken af finare kläde, ej utan anlag till sprätt; nyttjade handskar; hade försinkat sig, emedan han fann mesta

behag i röfvarromaner. Han hvarken rökte eller snusade, men tuggade ständigt kanelknoppar och bar i skolan namnet *Alonzo*.

Vidare följde i ordningen *Adolf Julius Ahl*, tjugutvå år gammal, en kort, fetlagd och rödblommig passagerare af ett klipskt och jovialiskt utseende, med små plirande grå ögon, rocken något luggsliten, ehuru fadern var skräddare; hela turnyren litet slarfvig, men småtreflig. Redan ryktbar som flink biljardspelare, kunde han konsten at svälja rök hos Catani och blåsa ut den hos Kestli; var annars känd för godt hufvud och vig mun samt bar i skolan, där han luntat sig fram, hedersnamnet *Paschan*.

Ytterligare *Anders Rönnblom*, tjuguett år gammal, prästson; mörklagd, af medellängd och allvarligt utseende; något tankspridd, men värderad af alla som flitig och redbar, med grundliga laudaturskunskaper; snusade; bar glasögon och hade svagt bröst; kallades i skolan *Antepenultimus*.

Näst honom följde i ålder *Lambert Severin Björck*, nitton år gammal, fadern förmögen köpman, en späd, ljuslätt och fromsint yngling med klara tänkande blå ögon och ett hjärtegodt utseende. Hade fått högsta betyget ibland de sju, men var blyg som en flicka och hade engång försökt röka, men blef sjuk däraf och gjorde ej om det. I skolan hade han fått ett spenamn för sin späda figur och sitt tysta väsende; han kallades *Mösset*.

Den sjunde och yngste i ordningen, aderton år gammal, hade tecknat i matrikeln *Vincentius Ek*. Han var en lång, smärt yngling, starkt byggd, ehuru ännu icke fullt utbildad, och skulle varit bildskön, om ej ett djupt ärr vanställt hans vänstra tinning; brunt hår, klara och trotsiga mörka ögon; hela hållningen frimodig och

medfödt öfverlägsen, utan att göra anspråk därpå. Fadern, finne, kaptenlöjtnant vid ryska svartahafsflottan, hade stupat i grekiska frihetskriget. Sonen blef student med endast fjorton röster, som den tiden var lägsta *cum laude.* Men i skolan var han lekarnas själfskrifne kung; ingen kunde slå en lyra som han, skrinna som han och, i nödfall, slåss såsom han mot en hel armé gatpojkar. Ovisst är om han därför fick sitt binamn i skolan, eller emedan han var den djärfvaste simmare man där på orten ännu hade sett: alltnog, bland kamraterne var han känd under namn af *Vågbrytaren.*

När vi dessutom veta, att unge Vincent som ett fattigt fader- och moderlöst barn blifvit upptagen och uppfostrad af Severin Björcks fader — och när vi erinra oss huru mäktigt motsatserna i lif och lynne draga hvarandra till sig — undra vi icke mer, att två trognare vänner aldrig funnits, än Vincent Vågbrytaren och hans kamrat Mösset.

3. En sjöresa till Sparbanken.

Kvällen var herrlig, luften så ren, så frisk, himlen så klar, sjön så blå, alla lunder så ljufligt täcka i deras späda ungdomsgrönska. Ynglingarne på kullen andades frihetens luft och njöto vårens behag, hvar och en efter sitt lynne. Några förblefvo hvilande, vårdslöst utsträckta på den mjuka gräsmattan, under det att de med halfslutna ögon inandades rönnarnas dofter. Andra i samma ställning blåste makligt lätta moln af rök, som förtunnades i ljusgrå ringar och fördelade sig i den klara aftonluften. Några drogo handkafvel, »bröto arm» eller kastade spjut, som Iliadens Hektor, Achilles, Diomedes och Ajas. Några excellerade i konsten att hoppa grensle öfver Hästens krokiga rygg, medan andra, som under tiden skötte buteljerna, småningom tömde broderlotten af dessas innehåll.

Generationen var armstarkare och fysiskt mera härdad än den nuvarande. Visst förde den tidens veteraner samma klagan som Nestor förde för tretusen år sedan utanför Trojas murar, och påstodo vid de första fyra majfesterna i Helsingfors 1832, 1833, 1834 och 1836, att studenterne då voro de forna Åbogossarne vida underlägsna i sådana ridderliga öfningar som att slå hög

lyra och simma på vågorna af kamraternes gungande armar. Men vid majfesten 1848 hade dessa öfningar redan kommit så ur bruk, att veteranerne af den första Helsingforska studentupplagan då i deras tur funno skäl att klaga öfver tidernas förfall. En efterföljande generation har upplefvat gymnastik och turnföreningar, men flertalet torde vara i stort behof af att uträta armar och ryggar under kommando af värneplikten.

Några af parkens ungdom kastade stenar vid stranden och fröjdade sig, när de långt ute på fjärden »bundo Näcken». Tusse med sin seniga arm lyckades kasta öfver mer än halfva det breda sundet åt »Sparbanken» till och utmanade alla öfriga att göra det efter. Sex eller sju försökte; somliga hunno till midten, somliga något däröfver, men ingen uppnådde Tusses kast. Äfven Mösset gjorde ett svagt försök med sin späda arm, men det aflopp ej bättre än att stenen varligen plaskade ned i vattnet tjugu alnar från stranden.

— »O Kambyses, en gud skulle ej ha gjort det bättre,» utropade Paschan, som druckit icke så litet punsch och ännu hade världshistorien i godt minne sedan studentexamen i förrgår.

Kamraterne skrattade; men detta förtröt Vincent Vågbrytaren. I all tysthet upptog han ur västfickan en af den tidens stora ryska tiokopeksslantar, räckte den åt Björck och hviskade:

— Kasta med den här, men håll armen lägre, och gör svängen i båge nedåt — ej med kurven uppåt, förstår du; det tar ej flygt... Se så, försök!

— Nej — sade Lambert Severin Björck, med tillnamnet Mösset — kasta du för mig; du kan kasta för två.

Vincent tvekade. Fram trädde därefter två bröder Widefelt, raska ståtliga ynglingar, och kastade. Bådas

stenar nedslogo ungefär på samma punkt och så nära längsta kastet, att segern med skäl kunde anses oafgjord. Efter dem kom en äldre, trygg och tystlåten student vid namn Renius, valde länge och noga bland stenförrådet på stranden, måttade också eftertänkeligen och lät så kastet gå. Allas blickar följde den långa kvartcirkel, som hans sten beskref i den genomskinliga luften, och se, det befanns att stenen nedslog ungefär två eller tre famnar bortom det nyss så beundrade första kastet.

— Kasta nu, Vincent, kasta nu! upprepade Björck, ty denna täflan — ehuru den då mest vanliga lek — hade blifvit en af de stundom små, stundom stora föremål, som sporra ynglingars ärelystnad.

— Gör efter den som kan! ropade flera de närmast stående, triumferande öfver ett kast, hvilket alla ansågo oöfverträffeligt.

Endast Paschan företog sig, med något osäker arm, men mycken skicklighet, att svara på uppmaningen med några väl anbragta »smörgåsar». Men Renius satte sig lugn att stoppa en ny pipa, likasom angick honom seger eller nederlag föga i en så ringa betydande strid.

Vincent mätte en stund distansen, böjde sig därpå ned, upptog den första sten han fann vid sina fötter, vände den ett ögonblick mellan fingrarna, böjde sig därpå något bakåt på högra foten och kastade utan synbar ansträngning, likasom blott för ro skull. Man hörde susandet genom luften, allas ögon vändes ditåt, men intet plaskande förnams, ty stenen nedföll på stranden vid Sparbanken, åtminstone trettio famnar bortom den längsta punkten, som Renius hade uppnått med sitt beundrade kast.

Den gången hördes intet bifallsrop, endast undran och häpnad, ty ett sådant kast hade ännu ingen af de

närvarande upplefvat, och näppeligen lärer mången numera göra det efter, om icke med slunga, och knappt nog så. Endast Abraham Tallrot, Tusse benämnd, lät genast förnimma att Vincent måste ha kastat med slant.

— Han har kastat med slant, upprepade tio andra, ty flera hade sett den slant, som Vincent Vågbrytaren nyss hade bjudit sin vän Severin Björck.

— Slanten är här, sade Vincent föraktligt och kastade kopparmyntet på stranden, så att det klang mot stenarna.

— Du har flera slantar, upprepade Tallrot. Jag märkte nog, att du låtsade ta upp sten, men du kastade med slant.

— När jag säger att jag kastat med sten, har jag kastat med sten, svarade Vincent, retad af motsägelsen.

— Det var en fyrkantig, flat grästen af slantens storlek; jag skulle känna igen honom bland tusen andra, ty han hade ett aflångt hål på sidan, försäkrade Mösset.

— Och jag såg med mina egna ögon att det var en slant, genmälde Tusse med den envishet, som aldrig tager ett ord tillbaka.

Vincent Vågbrytaren aktade icke nödigt att svara härpå; han kastade hastigt kläderna af sig och hoppade i sjön. Förvånade samlades alla kamraterne nu på stranden, osäkre hvad meningen var med denna så hastigt beslutade simfärd.

Vincent var emellertid redan ute på sundet. Han sam som en fiskmås. De lätta vågorna, förgyllda af aftonsolen, hvilken just då sänkte sig bakom talldungen vid Tölö, krusade sig behagligt omkring hans skuldror, och snart hade han med raska, lediga armslag uppnått motsatta stranden vid den udde i viken, som då allmänt var känd under namn af »Sparbanken».

Denna sparbank var ett litet värdshus, där Helsingforsboarne gärna insatte sina kapitaler på kägelbanan, innan de hade tillfälle att insätta dem på värdshuset Kaisaniemi. Udden har än i dag det täckaste, men också det mest vanvårdade läge, emedan den blifvit lämnad nästan fullkomligt kal, utan andra planteringar än kål och potäter. Vid tiden för denna berättelse funnos där fyra eller fem magra pilträd och ett par rönnar, alla sedermera försvunna under uddens skiftande öden. Ty sedan Sparbanken 1837 om våren upplefvat sin mest glänsande period vid den stora afskedsfesten för Runeberg, som då flyttade till Borgå, begynte dess glans att förblekna och blef snart därpå alldeles fördunklad af dess granne Kaisaniemi. Ännu en tid vegeterade inrättningen, dock utan kapitaler, som »villa»; blef därefter omväxlande privat bostad, Pohlmansk hattfabrik, ryskt bageri och lägerplats, med mera, tilldess att byggnaderna en vacker natt på vintern 1855 förstördes af en eldsvåda, som på ett lysande sätt afslutade Sparbankens på sin tid märkvärdiga krönika.

Men vi återvända till Vågbrytaren, som denna gång intygade sin värdighet efter bokstafven. Uppkommen på stranden, letade han några ögonblick bland stenarna, utan att bekymra sig om diverse vicehäradshöfdingar, som af förundran stannade med kloten i handen på kägelbanan. Slutligen såg man honom resa sig upp, luta sig något tillbaka och åter göra ett kast. Det kastet var säkert måttadt, ty snart nedföll en sten vid de församlade kamraternes fötter på motsatta stranden. En af Widefeltarne upptog stenen, hvarpå den granskades så noga som hade den varit det sällsyntaste mineral. Och se, den befanns vara samma sten som Björck beskrifvit och hvars ovanliga form uteslöt all möjlighet af att den kunnat

vara understucken. Upptäckten hälsades med ett jubel, mot hvilket icke ens Abraham Tallrot vågade göra ett inkast, och den alltid vakna rättskänslan i dessa ynglinga-hjärtan vände hastigt segern på Vågbrytarens sida. Man såg honom åter klyfva vågen på färd tillbaka; men ännu innan han uppnått land, hade sällskapet redan uppsökt en gammal båt vid stranden af botaniska trädgården och begynt ett triumftåg för att värdigt hälsa den djärfvaste kastare, som någonsin slungat en sten öfver de blå vågorna af ett finskt sund.

Båten, ehuru lastad ända till bräddarna, bar icke flera än åtta, men hade Vincents kläder ombord och återförde honom i triumf till Sparbankens strand sålunda att han höll sig fast i stammen och förmåddes i denna ställning att tömma det sista återstående punschglaset. Bland dem som ej fingo plats i båten väntade några på dennas återkomst; några simmade öfver, och några föredrogo att begifva sig landvägen öfver långa bron, hvarefter en rykande bål till Vincents ära beställdes på Sparbanken.

Detta uppträde hade haft obemärkte åskådare, som af en händelse promenerade i parken och stannat bakom tallarna för att betrakta ynglingarne. Föga anade Vincent Vågbrytaren eller någon af hans kamrater, att ett i sig själf så obetydligt äfventyr, som denna muntra stenkastning vid Kaisaniemis stränder, skulle blifva afgörande för en ynglings hela framtid.

4. Betraktare på afstånd.

Den afton, då Vincent Vågbrytaren sam öfver sundet till Sparbanken, stodo på kullen bakom tallarna tvenne grupper, som betraktade ynglingarnes lek. Längre bort på sandgången stannade en gammal fru, klädd i en numera urmodig svart sidenkappa, beskuggad af en halmhatt med den tidens långt framstående skärmar, som nu väcka så mycken munterhet, när de hittas i skräpgömmorna eller begagnas till karrikatyrkostymer. Bredvid henne syntes en ung, blond flicka med ett godt och behagligt utseende, klädd i en något urvuxen rutig bomullsklädning, äfven hon med bredskärmad hatt och en mycket liten, hvit parasoll. Båda syntes frukta att blifva bemärkta och fortsatte promenaden, så snart ynglingarnes blickar riktades ditåt; men när de trodde sig säkra, stannade de ånyo och gåfvo förstulet akt på sällskapet vid stranden.

Närmare denna och öfverst på kullen, där en gammal iskällare är uppförd i sluttningen, stodo tvenne andra personer, som icke tycktes äga någon gemenskap med [illegible] förra. Den äldre af desse var en lång mager herre, [illegible] passa sextio år. Han bar rysk marinuniform, ut[illegible] högre befäl, och under officersmössan fram-

skymtade svart, men gråsprängdt hår. Ofvanför hans krökta örnnäsa framblixtrade ett mörkt öga; det andra ögat var blindt; långa grå mustascher och en kappa, som till hälften dolde uniformen, bidrogo att gifva honom ett stolt, befallande och militäriskt utseende.

Vid hans sida stod en yngre man om trettio eller trettiofem år, i en besynnerlig främmande dräkt med guldsnören öfver en blå sammetsjacka, kortväxt, mörklätt och blek, med små, bruna, lifliga och ständigt rörliga ögon. Det sätt, på hvilket han besvarade officerens frågor, utvisade en tjenare eller åtminstone en underordnad. Båda voro påtagligen främlingar och stodo där till utseendet som likgiltige betraktare af den vackra utsikten, men i själfva verket följande med uppmärksamhet ynglingarnes rörelser; likväl på tillräckligt afstånd för att ej väcka uppseende. Måhända visste de, att ingenting så lätt kommer ungdomsblodet att sjuda, som den aflägsnaste misstanke om spioneri. Och denna tid saknade icke vissa misstänkeliga rykten, för hvilka särskildt studenterne voro ganska ömtålige.

— Låt oss nu gå, tant! sade den unga flickan till sin följeslagarinna. — Jag är så rädd att de se oss, och den långa herrn därborta ser så underlig ut. Märker tant hur han ger akt på dem? Jag hörde honom nyss, när han gick förbi oss, tala ett alldeles främmande språk, som jag aldrig hört förr.

— Det var ryska, svarade den gamla frun tankspridd, i det hon fortfor att betrakta studenterne vid stranden.

— Nej, tant, det var inte ryska, inte franska, inte tyska och inte engelska; det liknade snarare finska, men finska var det inte heller. Det vore märkvärdigt att veta hvad språk det var.

— Man skall få se att han går och dränker sig, den oförnuftiga pojken! bannade tanten, utan att höra henne, och tog några steg framåt med synbar oro, när Vincent hoppade i sjön.

— Vet inte tant att de kalla honom Vågbrytaren! utropade flickan med ett barnsligt uttryck af tillförsikt.

— Just därför, kära barn, just därför. En våghals är han, och en af de värsta. Det går aldrig väl. De förleda honom, de förstöra honom. Och hvad skall hans fosterfader säga, om jag låter gossen drunkna midtför mina ögon?

— Kära tant, Severin står ju bredvid!

— Ja, Gud välsigne honom. Ack, om alla gossar vore som Severin! Men han kan inte rädda ett möss en gång.

— Nå, ett möss kan han rädda! utropade flickan skrattande. Men nu är Vincent öfver på andra stranden.

De två främlingarne närmade sig strandsluttningen, följde simmaren med sina blickar och samtalade lifligt på detta språk, som väckt flickans förundran. Hon var ursäktad om hon icke förstod det, ty det var nygrekiska. Många greker tjenade vid denna tid på ryska örlogsflottan; det var icke sällsynt att se sådane, jämte andra österlänningar, uppdyka äfven i Helsingfors, men desse begagnade sig mest af ryska språket.

— Det är han! sade den kortare mannen.

— Är du säker därpå? frågade den gamle marinofficern.

— Så sant som jag är min moders son. Kalla mig en otrogen hund och kasta mina öron för Ibrahims fötter, om jag denna gången bedragit mig.

— Bevis!

— Jag följde spåren ända ifrån — du vet — öfver Simferopol till Moskva — från Moskva till Petersburg — från Petersburg hit — från Helsingfors till *** — därifrån åter tillbaka hit. Jag vet allt: det kors han bär på sitt bröst, det ärr han bär på sin vänstra tinning, själfva hans ärfda, oförfärade mod; allt träffar in, som den gamle Stefano beskrifvit honom. Sälj mig till en träl, herre, eller tag mitt hufvud; men jag säger dig: det är han!

— Godt. Jag vill tro dig. De tio tusen piastrarna torde bli dina.

— Jag är säker därpå. Men hvad ämnar ers herrlighet göra?

— Hvad jag bör. Gå till ditt kvarter och vänta mig ej förrän frampå morgonen.

— Men ers herrlighet känner ej språket. Min tjenst kan behöfvas.

— Jag talar latin. Gå, säger jag.

Den kortare mannen förde handen till sitt bröst, bugade sig och gick. Den gamle officern tog strandvägen framåt botaniska trädgården och försvann snart ur sikte bakom dess lindar och ekar.

Emellertid skedde det sist omtalade triumftåget tillbaka till Sparbanken. Så snart den gamla tanten i all tysthet öfvertygat sig att föremålet för hennes bekymmer åtminstone kommit helbrägda på det torra, aflägsnade hon sig med sin skyddsling, suckande öfver alla de vådor och villor, för hvilka en stackars nyssblifven student är utsatt i denna onda värld.

HOOVER WAR COLLECTION

5. Löftets bägare.

Kaisaniemis framtidsudde och gröna parker blefvo nu öde och öfvergifna. Ett dröjande återsken af Tölös förgångna sol bredde sin milda halfdager öfver de daggiga kullarna och den lugna viken, där rönnar och häggar speglade sina hvita blommor. Natten doftade och strålade. Allt var så tyst, så fridfullt, så blommigt och grönt. Endast talltrasten sjöng på sin dunkla gren, och på afstånd hördes de sakta, jämna årtagen af en båt, som rodde åt staden på andra sidan om långa bron.

Naturen drömde sin sköna, barnsliga vårdröm i norden. Hvem hade hjärta att störa hennes frid? Ack, denna täcka nejd har kanske mer än engång saknat den tid, då en liten stad af kojor reste sig i dess närhet och endast fiskarens årtag i kvällen förjagade svanen ifrån dess klara vattenspeglar.

Kloten begynte åter rulla på Sparbanken och blandade sitt dån med ljudet af sången, som i början klang frisk och harmonisk. Hæffners och Nordbloms Upsalasånger voro den tiden på modet. Ekot i bergen upprepade gäckande:

> Vikingasäten, åldriga lundar,
> klippor, den eviga frihetens värn!

»Svearne fordomdags» omväxlade med »Student, om du det namnet värd!» »Än uppå tidens mörka vågor» — man förnam ej ännu ett ljud af »Vårt land». Men glad steg sången »Upp genom luften, bort öfver hafven», för att i nästa ögonblick känslofullt utropa: »Sköna flicka, tillåt mig blott ett ord dig fråga!» Slutligen stormade denna nu allt ystrare sång med lösa tyglar in på »Fader Bergströms» klingande fotspår. Bellman hade många beundrare. Under drufvans inflytande hände, att »Bröderne foro väl vilse ibland», och den tömda bålen slutade med den glupska önskan: »Ack, om vi hade, god' vänner, en så ungerskt vin» ...

Finska folkvisan talade denna tid med tre röster till hjärtat: »Minun kultani», »Mistäs tulet?» och »Minä seison» — hon visste då ännu icke, att »högre klinga skall en gång vår fosterländska sång». Det fanns likväl redan nyare toner, som sjöngos ur den finska naturens egen barm och i enkla, vackra, vemodsfulla melodier uttalade dess hemlands lynne. Fredrik Ehrströms sånger voro då nya och blefvo kända och kära vida kring Finlands bygder. Svanen flög »från molnets purpurstänkta rand». Vid källan satt ynglingen och »såg på molnens tåg», medan lifvets och Nicanders »våg» slog »högre mot sanden», och unga hjärtan smälte för tonernas milda värme.

En yngling hade skilt sig från det stormiga jublet därinne och satt ensam vid stranden. Det var Lambert Severin Björck. Han trifdes bättre härute i naturens ensliga frid och satt försjunken i betraktande af nattens skimmer på den glänsande viken. Han trodde sig glömd och obemärkt, och det gjorde honom lycklig.

Men bakom honom rasslade snart några raska steg bland stenarna, och bredvid honom stod Vincent.

— Kom, sade vännen och slog Severin hårdt på axeln. — Jag har sökt dig därinne: vi ingå nu just ett [illegible].

— Lämna mig i fred! genmälde Severin, otålig att väckas ur sina svärmande drömmar. Det var lamsens vrede, som Vincent kände af gammalt.

— Nej — sade Vågbrytaren — nu måste du komma. Först drucko vi brorskål öfver laget. Sedan knöto vi händerna öfver bålen och svuro att mötas här på detta samma ställe tjugufem år härefter, den 9 Juni 1860, så många af oss sju, som då ännu lefva. Då skola vi berätta hvarandra hvad vi gjort för Finland, och då skola vi tömma de nya tidernas skummande bål. Kom, Severin, kom!

Severin uppstod.

— Och hvad ha vi gjort tjugufem år härefter? upprepade han tankfullt.

— Fråga hvad vi *icke* ha gjort! svarade Vincent med glänsande blickar. — Kom, Severin, låt oss svära ... att lefva eller dö, det är detsamma, men svära att icke lefva utan ära, icke dö utan en stor bragd! Äro vi icke studenter?

— Vincent, om det blir krig, skall du eröfra hela norden.

— Säg världen! Och om det blir fred, skall du föra hela vårt folk till samtidens högsta ljus.

— Din hjälte var alltid Hannibal. Ditt namn skall lysa som hans genom häfderna.

— Och du, Severin, har att välja mellan Aristides, Petrarca, Newton och Humboldt.

Vi skola sluta förbund med hvarandra ...

— I lif och död, Severin! Kom!

De båda vännerne inträdde i salen. Rök och punschångor uppfyllde det låga rummet, men äfven i denna töckniga, rusiga, för Severins finkänsliga sinne motbjudande luft, midtunder gyckel och skrål, uppflammade stundom en blixt af ädla, hugstora tankar, djärfva utmaningar till lifvet och framtiden, stolta, segervissa utsikter mot kommande dagars ära och lycka. Den kalla lefnadsvisheten af en senare ålder nedblickar så ofta föraktligt på dessa ungdomens drömmar. Och dock är det visst, att den yngling som icke börjar med att eröfra världen, han skall sedan aldrig, vorden en man, lyckas eröfra ens ett strå af sitt fädernesland.

Alonzo hade, utom sina röfvarromaner, äfven flitigt studerat den nordiska kämpasagan. Det var han som, stående på ett bord, hvarifrån han nedsparkat kamraternes mössor, först föreslagit att, såsom de forne vikingar, tömma löftets bägare, hvilken denna samma dag efter tjugufem år skulle vara infriad — död eller lefvande, såsom han försäkrade med en stor gest från teatern. Hvad honom, Alonzo själf, angick, lofvade han att värdigt besjunga sina vänners blifvande bragder. Han skulle öfverträffa Homerus, han skulle dikta en Iliad, sådan världen ännu icke hört, han skulle besjunga . . .

— Jerusalems förstöring, inföll halfsofvande en redan slagen hjälte, som i ett hörn af salen vaknade vid det klassiska namnet Homerus.

— Nej, poliskammarens! inföll en annan röst.

Poliskammaren var då af mången misstänkt såsom en Pandoras ask, hvarifrån allt ondt utströmmade öfver en oskyldig värld.

— Mina herrar! — fortfor Alonzo oförskräckt — jag skall börja med att besjunga Antepenultimus och uppmanar honom att svära sitt löfte vid denna bägare.

Ganymedes, fyll hans glas till brädden med gudarnes nektar!

Antepenultimus hades fram, hissades på en stol, fick sin nektar och bedyrade, efter något motstånd, att han ville göra sitt bästa, han ville icke sluta förr än han blifvit rektor i den skola han nyss lämnat som valedicent.

— Det är för litet! anmärkte några. Säg ärkebiskop!

— Nej, sade andra, professor i grekiskan. Om tjugufem år skall Antepenultimus ha lärt alla torpare läsa grekiska.

— Detta blir Tusses storverk, fortfor Alonzo, sedan han, för att äska ljud, stampat sönder den sista olyckliga mössan, som befann sig under hans järnklackade stöflar. — Hvar är Tusse? Ganymedes, häll i hans nektar!

Tusse missförstod det storverk han fått på sin lott, framsläpades efter en hård strid, hissades på triumfens stol, fick nektarn i vrångstrupen och förmådde med mycken möda framhosta: han vore beredd att omvända grekiska kyrkan, men gjorde till belöning anspråk på Ulfsby eller Storkyro, två af de största pastorater i landet.

— För blygsamt! anmärkte de kringstående.

Nu var turen hos den rödhårige Hesekiel med skolnamnet Hästen. Trots hans teologiska dopnamn, hade han bestämt sig för en landtmätares världsliga yrke. Andra storverk än storskiften lågo utom hans synkrets; han förblef alltså stum, tilldess att man lade löftet på hans läppar.

— Hästen skall liniera ut Finlands gränser till Hvita hafvet, inföll Vågbrytaren, alltid storslagen i skämt, som i allvar.

— Ja, när jorden spruckit vid Systerbäck, anmärkte i samma stil Emil Widefelt.

— Nej, hör nu — genmälde Hästen bekymrad — må det icke vara nog att dika ut Saima?

— Hut, karl! skrek förgrymmad en savolaksare, som befann sig i sällskapet.

— Paschan! Paschan!

Paschan, som icke var buskablyg, stod genast beredd, tömde sin nektar till botten och förklarade att han i höst ville taga lilla kameralexamen.

Ett så djärft löfte väckte billig förundran, men äfven opposition. Det anmärktes med skäl, att man under tjugufem år borde hinna med något mera.

— Nåväl — fortfor Paschan frimodigt — då vill jag bli direktör i Finlands bank och betala alla glada studenters skulder, börjande med en viss turkisk satrap...

— Bravo, pascha; bjud mera, bjud öfver bankdirektören!

— Mina herrar — återtog talaren, från sin triumfstol, förträffligt härmande en bekant garfvare, som alltid knäppte med sina fingrar på magen och kort förut antastat några studenter för obetald hyra — det är en mycket betänklig sak att betala skulder. Besinnen, att ingen deltager så hjärtligt i vår motgång och medgång, som våra björnar. Och jag skulle mörda våra trognaste vänner! Hvad har jag sagt? Betala alla glada studenters skulder? Nej, mina herrar, jag är ingen mördare, jag vill icke störta universitetet så djupt i afgrundens brant. Jag vill fortfara att öka detta aktningsvärda fyrfota släkte, som är vår naturliga bundsförvant — jag vill afdämma Tölö vik, brygga en bål i dess rymliga sköte, bemanna ett linieskepp med studenter och segla i kvaf under full salut midti bålen...

Sedan talaren belönats med stormande bifallsrop, begynte man ropa på Mösset. Men Mösset, som ej fann

behag i punschen och tobaksröken, hade åter försvunnit och stod ej att fånga. I dess ställe framträdde Vågbrytaren att svara för vännen. Han var nu i denna otyglade, trotsiga stämning, som utflödar af medvetandet om en svällande kraft, hvilken söker sitt mål. Han sprang upp på talarebordet — från hvilket Alonzo makat sig ned, när han såg sig öfverflyglad af Paschan — äskade ljud och ropade:

— Plats för Mösset i framtidens jagtmark! När nutidens örnar ha blifvit kråkor, och när nutidens elefanter krypa som små råttor i deras smyghål...

— Det var åt dig, hviskade Paschan och stötte Hästen i sidan.

— ... då skall detta lilla möss, som nu gömmer sig bakom busken, ha vuxit till ett berg...

— *Paturiunt montes*... inföll en röst.

— Håll din mun, när *han* talar! snäste en annan.

— ... då skall detta lilla möss ryta, så att det höres kring hela Europa. Jag lofvar på hans vägnar, som icke ids lofva något, emedan han håller mer än vi alla andra, att han en dag skall bli för Finland hvad Carl Linné blef för Sverige, vetenskapens kung och alla tiders strålande ledstjärna.

Det hade blifvit tyst kring Vågbrytaren. Äfven i denna rusiga atmosfär af punsch och rök slogo stora tankar blixtlikt ned i ynglingahjärtat. Äfven dessa omtöcknade blickar, äfven dessa halfvilda, ofta råa och obändiga pojkar, nyss inkastade från skolfärlan hufvudstupa i friheten, erforo makten af ett högt och ädelt mål, för hvilket det lönade mödan att lefva och strida. Men detta intryck varade endast några sekunder. Stundens brusande våg slog åter upp öfver bräddarna och skulle ånyo begrafvat allt i bålens ångor, om icke en röst låtit höra sig:

— Och hvad lofvar du själf, Vågbrytare?

— Jag — sade Vincent, där han stod som en kung på sin tron, med korsade armar och blixtrande ögon — jag lofvar att blifva folkets tribun. Det finns så mycket uselt, som måste i grund slås ned — det finns så mycket eländigt, förtrampadt, förgätet, som ligger i stoftet och måste upprättas. Jag vet ett folk, som nu är så erbarmligt litet och en dag måste blifva jättestort — jag skall blifva dess tribun, jag skall blifva Tiberius Gracchus, och har jag icke Rom för mina fötter, så har jag världen; det ena, tänker jag, kan uppväga det andra. Hvem vill följa mig? Kamrater, om tjugufem år... Hvem vill följa mig?

Ett förvirradt sorl blef svaret på denna betänkliga fråga. Hurraropen skallade, glasen krossades mot golfvet, för att besegla det allmänna härtåget mot det usla i världen. Vincent Vågbrytaren sprang ned ifrån sin improviserade tron, slet sig lös från kamraternes omfamningar och ilade öfver glasskärfvor och strömmar af spilld punsch ut i det fria.

Där fann han Severin Björck vid båtbryggan, betraktande vattnens täcka skuggor och dagrar i juninatten.

— Severin — sade han efter en stunds tystnad — om jag ej vore jag, ville jag vara du.

— Du skulle förlora på bytet, Vincent.

— Jag vet ej. Kanhända. Det är dock skönt att andas en ren luft.

— Och fri.

— Ja, fri, fri! Det är så mycket oklart inom mig. Hvad skola vi säga hvarandra om tjugufem år?

I detta ögonblick hördes Paschans röst genom ett öppet fönster i salen:

— Hvar är du, Vågbrytare? Kom, vi utropa dig nu till Finlands kung, och Alonzo vill göra dig kronan stridig.

— Paschan tar saken på sitt sätt, yttrade Vincent. Men kom, Severin, låt dem skratta! Vid himmel och jord, jag känner något inom mig, som ville jag krama bergen mellan mina händer till grus . . .

Och de två följdes åt.

6. Vid Gröna villan.

Klockan torde ha varit mellan två och tre på morgonen, när studenterne med glesnade leder bröto upp från Sparbanken, för att återvända till staden. Denna återväg var likväl ingenting mindre än rak, ty den ledde åt ett håll som var alldeles motsatt närmaste vägen. Några föreslogo att man borde se solen gå upp på »Gröna villan», och förslaget antogs med acklamation.

Gröna villan var ett litet envånings trähus på Tölö vikens norra strand, gentemot Kaisaniemi och tätt invid det ställe, där järnvägen nu är sprängd genom bergen, innan den löper ut öfver banken. Huset står kvar än i dag och har haft brokiga öden, men vid tiden för vår berättelse var det ett af de mest besökta utvärdshusen eller villorna utanför staden, där man, ifall sällskapet ej var alltför stort eller anspråksfullt, kunde med någorlunda säkerhet påräkna löskokta ägg, en biffstek, en filbunke, ett glas vin eller en kopp kaffe af medelmåttig beskaffenhet.

Ankomne dit, bultade nattvandrarne tämligen omildt på dörren och fingo efter långa underhandlingar benäget löfte om kaffe. I förväntan därpå klef man upp på bergen och njöt af den vackra utsikten. Näst tornpaviljongen

på Sumparns holme fanns då ingen så vacker punkt som denna bland Helsingfors omgifningar. Nedanför bergen utbreder sig åt söder Tölö vikens vattenspegel och bortom dess blanka yta staden i den vackraste omväxling af grönt och hvitt bakom vikens krökningar. Högt öfver dem alla höjde sig då för första gången Nikolaikyrkans torn mot den blå morgonhimmelen, och längst i söder glimmade hafvet bakom de tre tornen af observatorium på Ulrikasborg.

Denna tafla skulle snart få en egen sällsam glans, som likväl få bland Helsingfors invånare med egna ögon bevittnat, emedan den aldrig skådas andra tider på dygnet än just den tid, när staden sofver sin sötaste sömn, mellan klockan två och tre på morgonen, och äfven då endast en kort tid på året, i början och medlet af Juni månad. Då går solen upp bakom bergen i nordnordost, så att hon själf ej synes på denna punkt, men destomer hennes återglans. Långt innan man ännu anar hennes tillvaro, börja hennes första röda strålar skimra på det förgyllda korset och klotet öfverst på tornspetsen af Nikolaikyrkan. Därefter dansar det röda skimret nedåt på de öfversta tornfönstren, sjunker sedan allt lägre och sprider en sällsam gloria kring de tolf apostlarnes hufvuden[1]. Slutligen har det röda skenet uppnått fönstren i kyrkans murar, som blänka likt eld, och på samma gång stråla fönstren i det aflägsna, jämnhöga observatorium som stjärnor mot himmelens fond. Hela den öfriga staden ligger ännu i halfdunkel. Men efter hand sänker sig skenet allt lägre, ju högre solen stiger öfver horisonten, och det ena fönstret efter det andra begynner

[1] Tolf fot höga bildstoder af brons, mästerligt skulpterade i Berlin och placerade på de utspringande vinklarna af kyrkans tak.

i staden att rodna och glimma, tilldess att slutligen allt står i glans och lågor från flera tusende rutors speglar och själfva viken skimrar som doppad i morgonrodnad. En sådan syn är för skön för att vara länge. Den tjusar blott några ögonblick, ty när solen uppnått en viss höjd, slocknar skenet; men dessa ögonblick tillhöra de vackraste i naturen — dubbelt vackrare emedan de äro så hemlighetsfulla, så föga kända, så sällan sedda, sällan förstådda och af de allraflesta bortsofna, utan aning om att en sådan tafla finns till.

På ynglingarne gjorde denna tafla ett mycket olika intryck. Några hade gifvit vika för mödorna af dagens kampanj och sofvo eller halfsofvo, utsträckta på berghällen under väntan på kaffet. Andra disputerade om sina betyg i examen, utan att bevärdiga taflan med synnerlig uppmärksamhet. Paschan föreslog att man skulle uppstämma »Tvenne skälmar höllo råd». Antepenultimus botaniserade; Alonzo grät och deklamerade ur Stagnelius; Severin Björck hade valt en ostörd plats och aftecknade landskapet. Widefeltarne gingo att simma i viken; andra stodo betagne af undran, men Renius såg tid efter annan på sitt ur, för att uträkna den optiska effekten och bestämma huru länge fenomenet ännu kunde fortfara. Endast Vincent Vågbrytaren sågs icke till. Man hade sett honom ensam begifva sig uppåt bergen, och han kom ej tillbaka.

Om en stund gick Severin Björck, Mösset benämnd, att söka honom bland bergen.

Severin kände sin vän från barndomen. Alltid hade han uppsökt det högsta trädet i skogen, den brantaste klippan, det största bråddjupet; hvarför skulle han nu förneka sitt lynne? Den högsta bergstoppen i norr om Helsingfors heter af ålder »Kasaberget», emedan invånarne

i forna krigiska tider brukade där antända vårdkasar för att varsko sina grannar, när fiendens segel syntes fjärran på hafvet. Stället var också därtill särdeles lämpligt, emedan man där hade den friaste utsikt öfver halfön och dess omgifvande klippiga kuster med det sömnlösa, brusande hafvet i bakgrunden. På samma bergstopp ser man ännu stundom eldar af en gladare färg lysa mot molnen i en regnig midsommarnatt.

Hit styrde Severin Björck sin vandring, som var rätt mödosam öfver de oländiga bergklyftorna, här och där genomflutna af en liten bäck eller afbrutna af sank mark. Han lät icke afskräcka sig, genomströfvade järnvägens nuvarande bana och en del af det område, där Helsingfors i en senare tid anlagt sin grönskande Djurgård. Kommen till foten af Kasaberget, såg han på dess topp två gestalter afteckna sig mot den ljusa morgonhimmelen. Båda syntes i luftperspektivet jättehöga och båda omflutna af morgonrodnaden. Men Severin igenkände blott den ena: det var hans vän Vincent.

I nästa ögonblick skymdes, under hans vandring, gestalterna af en framskjutande klippa, och när Severin uppnådde toppen, fann han sin vän ensam, tankfull lutande sig mot bergväggen och blickande ut mot hafvet.

— Hvem var den andre, som nyss stod bakom dig på berget? frågade Severin, i det han, trött af klättringen, satte sig ned på en murken tallstubbe från den tid då dessa höjder ännu betäcktes af en ståtelig skog.

— Den andre? upprepade Vincent förströdd. Här fanns ingen annan än jag... och bergen och hafvet och morgonrodnaden, tillade han, själf småleende öfver denna sammanställning af storheter.

— Men jag såg tydligt en man bakom dig, fortfor hans vän.

— Jag vet icke. Kanske har Hästen drumlat hit med sina långa ben, utan att jag blef honom varse.

— Nej, Hästen var det icke, och ingen af de våra. Du såg stor ut, Vincent.

— Tyckte du det? Och vet du hvad jag just nu tänkte på?

— Du tänkte dig vara ett bergtroll eller något ditåt.

— Ser du hafvet därborta och bergen och skogarna och staden här under oss, likasom små korthus mellan lindar och lönnar? Vore jag konung af Finland, skulle jag bygga mitt palats här på bergen.

— Jag skulle hellre så dem med skog och göra dem gröna. Denna ödemark är så hemsk, och han står dock tätt invid portarna af det som vårt land nu kallar sin hufvudstad. Låt oss hellre göra honom till en trädgård, där blommorna dofta och fåglarna sjunga om Finlands framtid.

— Nej, Severin, nej, så skall det vara, som det nu är. Dessa berg skola säga oss hvad vi varit och hvad vi måste vara, om vi ej skola förlora oss själfva. Men här är icke nog högt ännu: här borde vara ett torn!

— Och byggde du här ett bergfäste, likasom de rofgirige riddarne fordom vid Rhen, så skulle du vid foten af ditt fäste se eländiga kojor och förtrampade åkerfält, och du ensam vore stor, men ditt folk vore litet.

— Nej, mitt folk vore stort och skulle beherska världen. Dessa berg skulle vara en enda sammanhängande mur och sträcka sina befästade armar långt öfver granitholmarna vid kusten. Inom detta famntag skulle världens största fästning få utrymme, och vi skulle äga en flotta, nog stark att underlägga oss hafven. Här skulle vi trotsa alla våra fiender och gå ut att göra Europa nytt. Severin... vore jag kung, skulle mitt folk blifva ett folk af hjältar!

Och Vincents kinder glödde af hänförelse.

— *Dabo tibi quodcunque quæris*[1], ljöd oförväntadt en röst bakom dem, och tätt vid deras sida stod den långe gråhårige krigaren, som några timmar förut betraktat stenkastningen vid Kaisaniemis stränder.

En ofrivillig rysning genomfor ynglingarne. Det förekom dem som stode de här, likasom världens frälsare på det heliga landets berg, och frestaren nalkades dem med dessa ord, som han ännu i dag hviskar till jordens förmätna ärelystnad: »allt detta vill jag gifva dig, om du faller ned och tillbeder mig».

Ingen af dem förmådde svara ett ord.

— *Dabo tibi quodcunque quæris,* upprepade främlingen. *Rex eris, et dominabis mundum*[2].

Vid dessa ord tryckte han i Vincents händer en liten dosa af sköldpadd, lade stum sin magra, senfulla hand på hans hufvud och aflägsnade sig med långsamma steg, innan de två vännerne ännu återfått nog besinning att tilltala eller följa honom.

Klockan slog fyra på morgonen.

[1] Jag skall gifva dig hvadhelst du begär.

[2] Du skall vara konung och beherska världen.

7. Sjuväpplingen vid Sörnäs.

Helsingfors liknade på 1830-talet en ung skönhet, som, alltför stolt i medvetandet af sin naturliga fägring, försmår alla medel att höja den genom konsten. På alla sidor erbjödo hafvet, öarna, stränderna, bergen och parkerna tillfällen till anläggningar, dem Europas vackraste städer kunde afundas; men ingenstädes hade man ens gjort ett försök att begagna dem. Från forna enklare tider hade man några små landtvärdshus — »zum Vergnügen», såsom man läste öfver porten till Tölö värdshus — och på holmarna funnos enskilda sommarboningar. Men med undantag af Tölö, Sparbanken, Sörnäs och, om man icke var nogräknad, Gröna villan, fanns ingen enda allmännare mötesplats, där man utan särskildt tillstånd af ägaren kunde söka ett skydd för regnet eller svalka sig med ett glas friskt källvatten. Många trädgårdar funnos inom staden, men alla privat egendom. Särskildt tillstånd erfordrades för att besöka den då beundrade Klinkowströmska trädgården vid norra hamnen, och den så kallade gardesträdgården i sydväst mot hafssidan hade väl många beundrare, men få besökare, utom vederbörande krigare, som där piffade, dagen om, vid målskjutningstaflorna. Som ett litet prof

på den tidens oskuld berättar man, huru ägarinnan till dåvarande Gebauerska villan — numera bebyggd med stenhus vid en af stadens mest trafikerade gator — brukade hvarje vår, när hon utflyttade dit »på landet», göra formliga afskedsvisiter hos sina vänner några hundrade steg därifrån.

Sörnäs, en kvartmil norrom staden, var emellertid ett slags frihamn. Här fanns ett litet utvärdshus, som på sin tid vunnit en viss ryktbarhet. Det låg oändeligen täckt på en udde vid den åt Gammelstaden inskjutande viken, och spår däraf kunna ses ännu i dag, ehuru den fredliga udden längesedan blifvit, med sin bibana från järnvägen, stadens exporthamn och belamrats med alla de plankstaplar med mera, som trafiken finner för godt att påbörda en vacker natur. Här firades vid tiden för vår berättelse mången landtlig fest, såsom Faunasällskapets middag 1831, då de glade gästerne på gammalt trojanskt vis bekrigade hvarandra så heroiskt med spjutkastning, att en af deltagarne miste ögat och behöll för lifstiden ett minne af kämpaleken. Dock hörde till tidens lynne att Sörnäs, likasom dess öfrige medtäflare, besöktes nästan uteslutande af manlige gäster. Det täcka könet vågade sig sällan i närheten af dessa valplatser för arrackspunschen, lerpiporna, kägelbanorna och Bellmanssångerna.

Det var därför något ovanligt, när man dagen efter de tilldragelser, som beskrifvits i föregående kapitel, vidpass klockan fyra på eftermiddagen såg ett par båtar, lastade med fruntimmer och herrar från staden, landa i grannskapet af Sörnäs. En liten täck plats vid sluttningen af en kulle var det mål, där sällskapet slog sig ned i gröngräset, medan några korgar, åtföljda af en kaffepanna, utvisade att man här ämnade sköta affärerna oberoende af värdshusets gästfrihet. Det var ett enkelt

»knytparti», där hvarje familj bland deltagarne medförde sin öfverenskomna andel af undfägnaden i det gröna.

Sällskapet bestod af tre eller fyra fruar, ett par äldre herrar, fem eller sex unga flickor och lika många studenter. Bland damerna sågos tvenne bekanta från gårdagen: änkan efter en lärd matematiker, professorskan Riding och hennes systerdotter Amelie Ewers; bland studenterne likaledes en bekant: Vincent Ek, benämnd Vågbrytaren. Det bör tilläggas, att professorskan var född Björck och faster till Severin Björck, hvilken således var den unga flickans kusin, samt att han och Vincent bebodde tillsamman ett rum hos professorskan och hade där, utom fritt vivre, ett annat hem och ett moderligt öga, som vakade öfver dem med yttersta omsorg. Läsaren inser nu hvarför den omtänksamma frun i går med så vänligt bekymmer gjorde sig i egen person underrättad om förloppet af deras första studentkalas.

Vincent hade styrt den ena båten och kände för väl sin goda tants små svagheter — ty äfven han, i sin egenskap af fosterson i det Björckska huset, kallade professorskan tant — för att underlåta mot henne en skyldig uppmärksamhet. Han bjöd henne därför armen, likväl ej utan en hastig sidoblick på den unga flickan, som flög, lik en fågel nyss sluppen ur buren, öfver stenar och tufvor. Men Vincent teg och hade, mot sin vana, icke ett enda skämtsamt ord för den moderliga vännen.

Professorskan Riding tillskref detta den föregående nattens rummel; en förmodan som icke motsades af en märkbar och lika ovanlig blekhet på ynglingens kinder. Men alltför grannlaga att nu gifva luft åt någon af de moraler, dem hon inom sig beslöt att icke spara vid första lägliga tillfälle, frågade hon blott med skenbar

likgiltighet hvar Severin kunde dröja, efter han icke på den utsatta tiden infunnit sig vid båten.

— Jag vet icke, svarade Vincent. Han skulle gå till en kamrat, när vi skildes, och det händer ibland att han glömmer klockslaget.

Professorskan hade sina tankar för sig. De äldre satte sig nu att njuta af sitt doftande kaffe; de yngre sökte hvitsippor och fyrväpplingar.

— Nu söker jag en för din lycka, sade Amelie Ewers till Vincent Ek.

— Tack, sade Vincent med en skymt af den forna glädtigheten. — Men det måste vara en femväppling; jag nöjs ej med mindre.

— Det borde jag gissat, svarade flickan. När var du nånsin nöjd med vanliga dödligas lott?

Och därvid böjde hon ett knä i gräset och letade så flitigt, som en flicka letar sin älsklings lycka och som en yngling letar — sin egen.

— Det är likväl rysligt att studenterne kunna vara så oregerliga, suckade en gammal majorska vid kaffekoppen, fortsättande ett ämne, som redan varit afhandladt på hitresan. — Kan det vara sant att de i natt slagit ihjäl en hel patrull?

— Jag har hört talas om fyra karlar, två döde och två illa sårade, rättade en af de äldre herrarne, ett gammalt krigsråd med två mycket små ordensband i knapphålet. — Det skall ha skett i morse vid långa bron.

— Hvad dråpslaget angår — inföll den andra äldre herrn, en kamrer vid banken — så vet jag bestämdt att det icke var flera än två. Men det var påtagligen två för mycket. Hela staden är i uppståndelse; saken är anmäld för kommendanten, militär är utskickad, och polisen är i rörelse för att efterspana de brottslige.

— Har man alls ingen aning om hvem de olycklige kunna vara? inföll professorskan, som fåfängt sökte dölja sin oro.

— Man skall ha funnit en studentmössa, ingenting annat, svarade kamrern likgiltigt. Därpå blir ingen klok; den ena mössan liknar den andra, och sådana finnas flera hundrade.

— Hvad lofvar du mig, om jag hittar en femväppling? frågade Amelie självsvåldigt, i det hon fortfor att leta.

— Och hvad lofvar du mig, om du icke hittar den? frågade Vincent i samma ton.

— Jag lofvar dig en bättre lyra i mössan, än den där lilla, som knappast syns, svarade flickan och såg upp med en blå blick. — Men du har en annan mössa nu, än i går, fortfor hon oskyldigt.

En rodnad flög öfver Vincents bleka kinder.

— Hittar du en femväppling — inföll han hastigt — så lofvar jag dig en ny parasoll, ty din är så urblekt, att den icke det minsta liknar dig själf.

— Men jag skall berätta min herre, att udda tal äro farliga, fortfor flickan. Treväpplingar betyda alldeles ingenting, men andra udda väpplingar betyda en fara.

— Sök då en sexväppling, svarade Vincent vårdslöst, i det han plockade sönder en kvist af häggblommor, så ljufva som den första kärlekens doft.

Majorskan fortfor:

— Fordom hörde man talas om bataljer mellan studenter och gesäller. Men, mitt herrskap, nu finns ingen säkerhet mer, när studenterne öfverfalla militären.

— Militären kan ju skaffa sig en säkerhetsvakt af studenter, inföll kamrern något spetsigt.

Amelie Ewers hörde dessa ord under sin väpplingsjagt och tog eld med en värme, som besegrade hennes naturliga blyghet.

— Förlåt, sade hon, det finns intet bevis att studenterne öfverfallit patrullen. Jag har hört sägas att studenterne sjungit på långa bron och att patrullen angripit dem för det att de sjöngo. Det är nog hårdt för en så oskyldig förbrytelse; det är orättvist, det är rått. Anfalla någon för det att han sjunger! Mången ville resa tjugu mil för att höra en vacker studentsång, och här öfverfaller man sångarne. Jag skulle aldrig tåla det, om jag vore student.

— Men det är förbjudet att sjunga på gatorna, genmälde krigsrådet, som kände författningarna.

— Långa bron är ej någon gata, vågade Amelie svara, i det hon rodnade upp till örsnibbarna.

— Långa bron är belägen inom stadens tullbom, förklarade krigsrådet, envist hållande fast vid lagens bokstaf.

Amelie ville svara, men en blick på hennes tants uppskrämda min dödade i samma ögonblick orden på hennes läppar. Hon teg med ungdomens glödande harm öfver en begången orättvisa och fortfor att leta bland väpplingarna, men det lyckades till en början illa, ty en fuktig dimma hade stigit ur hjärtat upp under ögonlocken och skymde vid letandet hennes blick. Händelsen gjorde att de studenter som deltogo i sällskapet skingrat sig i skogsbacken. Ingen af dem blef vittne till detta hjältemodiga försvar för en sak, som rörde dem så nära och som syntes förlorad i opinionen. Hade de hört Amelie Ewers, skulle hon måhända blifvit kransbinderska vid 1836 års promotion.

Endast Vincent Ek hade på afstånd varit vittne till samtalet. När Amelie åter närmade sig, nalkades han,

likasom ville han säga henne något, tryckte tigande hennes hand, vände därpå plötsligt om och gick med hastiga steg bortåt landsvägen.

— Vincent! ropade den unga flickan efter honom. Han hörde henne icke.

— Men så vänta då! utropade hon åter, höjande rösten. — Kom och beundra min skicklighet! Vincent ... jag har funnit en *sjuväppling,* och det är för din lycka ... ifall det är någon lycka, tillade hon dröjande och med så låg röst, att endast två rönnar i blomma förnummo de sista orden.

8. De två vännerne.

Vincent hade ännu icke uppnått landsvägen, då en af dessa lätta, fyrhjuliga droskor, som vunnit sin ryktbarhet under det omänskliga namnet isvoschtschikar, rullade in på den smalare vägen, som ledde österut nedåt Sörnäs. Ur droskan steg Severin Björck, benämnd Mösset, och gjorde min att bortskicka hästen.

— Vänta! ropade Vincent.

Kusken höll stilla.

De båda vännerne växlade en blick och aflägsnade sig nog långt för att ej kunna höras.

— Nåväl? sade Vincent.

— Karlen var icke död, endast afsvimmad, och har åter kommit till sans. Man tror att det icke är farligt. Han erhöll endast en stark kontusion, när han föll emot afvisaren.

Vincent Vågbrytaren andades djupt, likasom hade ett berg fallit bort från hans hjärta.

— Och den andra? frågade han.

— Den andra har fått en skråma på kindbenet: en bagatell, som i morgon ej mera syns till.

— Och mössan?

— Är icke igenkänd. Paschan blef misstänkt och var i förhör, men slingrade sig fri, utan att upptäcka något. Var lugn; allt skall gå bra.

— Men du själf, Severin? En af kamraterne sade mig på hitvägen att någon af polisen trott sig igenkänna dig.

— Mig? Dumheter!

— Är du säker på det? Om någon bör gå fri, är det du, som gjorde allt för att afböja striden. Du höll mina armar; du besvor mig att icke slå till. Det var jag som blef ursinnig, när man ville spärra vägen för oss och föra oss till polisen. Jag skakade dig ifrån mig, oskyldiga möss, och rusade blindt emot bajonetterna ... Nej, Severin, *du* måste gå fri!

— Ja, ja, du slog dem som agnar till marken och banade väg för oss alla ... Men jag säger dig att det är ingen fara alls. På sin höjd ett års relegation. Det kommer mig väl till pass. Jag har i alla fall ämnat läsa grekiskan hemma.

— Och *du* tror att *jag* skulle låta dig plikta för mina äfventyr! Din framtid skulle vara förstörd, och du tror att jag tillåter det!

— Du har själf sagt, att framtiden ligger i våra egna händer.

— Ja ... framtiden.

— Var klok, Vincent, låt saken vara. Allt skall gå bra. I värsta fall må de relegera oss båda. Hvad hindrar oss att vara vänner i lif och död?

— I lif och död. Vare sagdt.

— Och nu, kom, följ mig till Sörnäs. Jag ville gärna än en gång ... ifall vi måste resa ...

— Säga farväl åt Amelie Ewers?

Severin svarade icke, men rodnade som en flicka. Vincent Vågbrytaren teg några ögonblick och sade därpå beslutsamt:

— Älskar hon dig?

— Jag vet icke... jag tror icke, stammade den blyge ynglingen, synbart förskräckt att ha låtit undfalla sig en hemlighet, som varit honom så helig, att icke ens hans trognaste vän bort ana dess tillvaro, ja att han knappt i nattens tystaste dröm vågat tillstå den för sig själf. Det förekom honom som skulle träden i skogen förråda honom och hviska till hvarandra det älskade namn, hvilket ännu aldrig blifvit oskäradt af ett ljud från hans läppar.

— Godt, sade Vincent. Gå till Sörnäs; jag åker till staden.

— Nej... nej, far icke dit! Hvartill skulle det tjena?

— Fråga mig icke. Jag lofvar dig att sist om två timmar vara tillbaka.

— Låt mig följa dig!

— Din tant är orolig... *hon* är orolig... gå, Severin! Om två timmar är jag åter hos er.

— Vincent... nej, åk icke till staden!

Det var för sent. Vincent Ek hade kastat sig i droskan och lät köra allt hvad hästen förmådde öfver den knaggliga vägen. Severin följde honom några steg, men när han såg sig ur stånd att hinna den bortilande, stannade han obeslutsam och tvekande. Om några ögonblick fortsatte han sin vandring till Sörnäs, snarare lik en gosse som tappat sin bok på vägen till skolan, än en yngling som går till den älskades möte.

Med läsarens tillåtelse skola vi nu följa Vincent Vågbrytaren på den färd, som hans vän, kanske ej utan skäl, så ifrigt afrådde.

Droskan uppnådde staden, skramlade öfver den ojämna stenläggningen uppför Unionsgatan, förbi universitetet, längs esplanaderna till nejden af gamla kyrkan och stannade utanför universitetets rektors port. Men rektor var icke hemma.

Därifrån rullade samma droska förbi teaterhuset nedåt Södra esplanadgatan och stannade för andra gången utanför dåvarande Hjärneska huset, där kommendanten logerade. Vincent Vågbrytaren passerade skyltvakten i korridoren, klef med stadiga steg uppför trappan och lät anmäla sig. Kommendanten var hemma.

— Hvad är er önskan, unge man? frågade generalen höfligt på tyska, ty han var utlänning.

Vincent samlade nu i hast allt det ordförråd han i skolan inhämtat ur Stridsbergs tyska grammatika och Heinrichs lexikon.

— Ers excellens, sade han, en af mina kamrater har blifvit anklagad för uppträdet i dag morgon på långa bron.

— Jag vet det, svarade generalen. En mössa har blifvit funnen, och en studerande vid namn Björck har tillstått att mössan är hans. Emedan han gjorde det frivilligt, har jag låtit honom aflägsna sig i dag, på hans hedersord att infinna sig vid förhöret i morgon.

— Ers excellens — fortfor Vincent, ur stånd att alldeles beherska sin rörelse — mössan är min, och Björck är oskyldig. När patrullen stängde vår väg på långa bron för det att vi sjöngo, gjorde Björck allt hvad han förmådde för att afböja uppträdet. Det var jag som störtade mot patrullen och . . . förlåt mig . . . slog två till marken, hvarpå de öfriga flydde.

— Unge man — sade generalen allvarsamt — vet ni väl att det är ett brott, som lagarna straffa med det strängaste ansvar?

— Jag vet det, ers excellens.

— Ni har icke blott förgripit er mot patrullen, som lydde order; ni har slagit en af soldaterne så, att fara är för hans lif. Vet ni väl, att fästning eller krigstjenst är det lindrigaste straff för en sådan förbrytelse?

— Jag vet det.

— Och hvad har ni att anföra till ert försvar?

— Intet.

— Alldeles intet?

— Jag ber ers excellens ha godheten tänka sig i mitt ställe. Det är det enda jag har att anföra.

— Ni känner ert straff, och ni kommer likväl för att angifva er själf?

— Björck är min vän. Jag gör för honom endast detsamma som han gjort för mig. Men jag gör det med mera skäl, ty jag vill bevisa att jag är den ende skyldige.

Generalen höjde på axlarna.

— Edra motiver, unge man, må vara hvilka som helst, så kan jag ej undgå att låta arrestera er. Ni står till rektors förfogande och kommer till en början att bevakas i universitetets carcer.

— Tillåter ers excellens mig en anhållan?

— Tala. Om det beror på mig...

— Ers excellens har beviljat Björck, på hans hedersord, frihet till i morgon. Jag beder på samma villkor om samma gunst.

Generalen mötte ynglingens fasta blick, och granskningen torde utfallit gynnsamt, ty efter ett ögonblicks betänkande svarade han:

— Unge man, ni är finne; jag litar på ert ord. I morgon bittida klockan åtta infinner ni er hos rektor.

Vincent bugade och aflägsnade sig med lika stadiga steg som han kommit.

Generalen blickade efter honom och tummade missnöjt sina mustascher.

— De fördömda pojkarna! mumlade han. Skada på den där... det hade kunnat blifva något af honom. Ivan... min vagn! Jag vill åka till Munksnäs...

Klockan kunde vara vidpass sju på aftonen, då Vincent Vågbrytaren åter åkte in på bivägen till Sörnäs. Han lät likväl hålla ett stycke från udden, bortsände droskan och fortsatte vägen ensam till fots. När han nalkades knytpartiet i skogsbacken, hörde han ett gladt stoj, som i hans nuvarande ställning ej kunde undgå att göra på honom ett sällsamt intryck.

— De ha muntert därborta! Ja, hvarför icke? sade han till sig själf.

Från den lilla kullen hade han utsikt öfver sluttningen nedanför. Han såg nu att ungdomen sprang änklek på gräsplanen. Man ropade »sista paret ut», och fram skyndade bakom de öfriga Severin Björck och Amelie Ewers. Vincent gaf akt på dem. En student med omänskligt långa ben gjorde de mest förtviflade ansträngningar att frånrycka Severin hans brud i leken. Förgäfves sökte den lycklige ägaren med sina korta ben att före förföljaren upphinna sin följeslagarinna. Hans nederlag syntes gifvet, men lyckan vände sig. Amelie Ewers bedrog sin förföljare, vände hastigt om, sprang kring en albuske, stannade åter, sprang åter, gäckande alla försök att fånga henne, och gaf därigenom Severin tid att upphinna henne på en omväg. Ingenting var enklare: hvarje flicka med ungdomens och glädjens osynliga vingar på skuldrorna gör alldeles som Amelie Ewers i änkleken, därest hon icke rent af vill bli af med sin följeslagare. Det är en ambitionsfråga, en strid som icke kämpas om kärleken, utan om äran.

Men Vincent Vågbrytaren var icke vid lynne att se saken så enkelt. Han lutade sig osedd mot stammen af en björk, och ett par heta, tysta, för evigt okända tårar tillrade ned utför björkens hvita näfver. Det var endast en minut eller två; men när han åter såg upp och skyndade att aftorka de förrädiska spåren af ett smältande hjärta, tyckte han sig med ens ha blifvit tio år äldre.

Han gick nu fram till sällskapet och visade sig lugn, nästan glad. Man hörde till och med hans vanliga skämt; men i änkleken lät han icke förmå sig att deltaga.

Severin Björck blef bedragen, Amelie blef bedragen. Endast en, som mera kände lifvet, genomskådade det främmande väsen, som Vincent ej alltid lyckades dölja fullkomligt, och det var den moderliga vännen, som bevakade honom med spanande öga.

Sällskapet drack nu te i det gröna. Severin Björck begagnade tillfället och hviskade till sin vän:

Hvad hörs?

Allt bra. Det är som du sagt.

Och ingen misstanke har fallit på dig?

Var lugn.

Vincent ... låt oss vara glada i kväll!

Sörj ej den gryende
dagen förut,
njut af den flyende
hvarje minut.
Rosornas doft,
drufvornas ånga
skynda att fånga ...

Men tyst för sig själf tillade Severin sista raden af Franzens älskliga visa:

Yngling, de vissna! Du själf är ett stoft.

Dessa två ynglingar, för hvilka lifvet skimrade så nyss i »rosornas doft och drufvornas ånga», de buro båda inom sig den vissheten, att solen skulle i kväll, måhända för alltid, gå ned öfver deras ungdoms fröjder. Men de dolde det för hvarandra och världen; hvardera ville ensam bära den andras öde, och bära det tyst, utan fruktan och utan klagan, lycklig i tanken att hafva räddat en vän.

Man gick nu till båtarna och anträdde återfärden. En viss oklar förstämning rådde i sällskapet. Krigsrådet och kamrern kommo in i politiken. Majorskan underhöll sina grannar med en beskrifning öfver de nyaste sommarmoderna. Studenterne uppgjorde planer för sommaren. Mellan professorskan och hennes tre skyddslingar växlades endast enstafviga ord. Blott en gång vågade Amelie Ewers, skrämd af det främmande uttrycket i Vincents drag, hviska till honom:

— Vill du ha sjuväpplingen?

— Ja — sade han, uppfarande ur sina tankar — gif mig den... och kom ihåg mig en dag, när profetiorna slagit in.

— Hvilka profetior?

— Din parasoll naturligtvis, svarade ynglingen, men ångrade strax det bittra som kunde ligga däri, och tillade med låg, af rörelse darrande röst:

— Hände hvad som helst, ... Amelie, blif lycklig! Jag skall aldrig förgäta din vänskap.

— Sjung något, bad professorskan.

Bland studenterne i båten fanns en fullstämmig kvartett.

— Hvad skola vi sjunga? frågade Severin.

— »Glädjens blomster», svarade Vincent, som med sin vackra bariton hade valt första basstämman.

[illegible]

[illegible] ack, visst aldrig gro:
[illegible] hjärtas ro...

[illegible] Amelie Ewers i tårar. Båten
[illegible] man sade hvarandra godnatt.

9. Sköldpaddsdosan.

Vincent Ek och Lambert Severin Björck bebodde tillsamman ett ljust och vackert rum i professorskan Ridings gård, likväl icke i gatbyggnaden, utan inne på gården. Den tiden bodde ännu de flesta studenter två, stundom tre, tillsamman i ett rum, blott de förmögnaste hade sitt skilda rum, och hade någon två, så var han ett fullblodigt lejon.

Vincent hade fått sina moraler vid hemkomsten, och icke oförtjenta; han hade, mot sin vana, lyssnat därpå med ett lams fromhet, men intet ord undföll honom om morgondagen. Professorskan, Severin, Amelie, alla voro bedragna; de ansågo honom lugn och säker, under det att framtiden för hans blickar svartnade till natt.

Severin var ovanligt vek och upprymd. Hans svärmiska lynne målade för honom i de ljusaste färger fröjden att uppoffra sig för en vän; han tänkte på morgondagen med en stolthet, som gjorde hans hjärta större heder än hans förstånd. Också han lät icke märka i ord den fara, hvilken han trodde sig gå att trotsa; men hans blå ögon glödde af hänförelse. Det var något triumferande i hans annars så blyga väsen. Vincent

... och bland
... gingo
... dagens
... af de
... de inne-
... dem.
... när de
... det kallar
... öppnat den
... sätt

... uppträdet
... tid att
... öfver-
... på Gröna
... leder
... långa bron
... och som
... fickan. Den
... arbetad
... mundi!
... lynne. —
... upplöser sig i

... svarade Vincent i
... den långe karlen
... tagit honom i
... hans gäfva.
... Vincent öppnade dosan.
... etui eller fodral

här.
skrift
hvad
an

af röd sammet. I detta etui låg en liten guldmedaljong, och i medaljongen en hårlock — långt och vackert svart hår. På baksidan af medaljongen stod med grekisk skrift inristadt: *Den 20 Mars 1820.*

Ynglingarnes skämt förstummades. De visste icke hvad de borde tänka om denna sällsamma gåfva. Severin anmärkte att hårlocken måste ha tillhört ett fruntimmer.

— Var lugn; han är icke blond! inföll Vincent, men skyndade strax att förslöa udden af detta förflugna ord och tillade: — Jag visste verkligen ej att jag gjort så svarta eröfringar.

— Här finnes något mer! utropade Severin och uppvecklade ur etuiet ett litet tunt hopviket postpappersblad, som legat under medaljongen. Båda läste några rader latin, hvilka i öfversättning lydde som följer:

»Landsflyktige dotterson af det ädla Hellas, denna lock är din moders hår. Hon föll ohämnad för barbarernes raseri, och dig tillkommer att försona hennes skugga. I åtta nätter vill jag vänta dig hvarje midnatt utanför vår bekännelses kyrka, och kommer du icke, har du för alltid svikit din moders land och förrådt hennes minne.»

Ingen underskrift.

Ynglingarne sågo ömsom på hvarandra, ömsom på papperet. Det lät som en saga. Den långe, bistre mannen på bergen stod åter lifligt för deras hågkomst.

— Kände du din mor? frågade slutligen Severin.

— Aldrig, svarade Vincent. Hvarken far eller mor. Du vet att jag vid fyra års ålder fördes till dina föräldrars hus af löjtnant S. — en släkting till er. Han hade funnit mig värnlös och öfvergifven i Simferopol på Krim. Min fader var en af de många finnar, som tagit tjenst vid ryska svartahafsflottan; han stupade i en strid

[illegible] moder vet jag blott att hon varit [illegible] är allt hvad löjtnant S. kunnat [illegible] Jag kan tillägga detta ärr, [illegible] på vänstra tinningen, detta gre- [illegible] på mitt bröst, och några dunkla [illegible] ... ett skepp med skäggige [illegible] en gammal gumma, som gaf [illegible] slutligen ett stort larm och [illegible] är sedan förenadt med [illegible]

[illegible] S. för längesedan är [illegible] denna besynnerliga

[illegible] tänka därpå.

[illegible] mannen?

[illegible] din pligt, om din [illegible] Men, Vincent, be-

[illegible] mannen ...

[illegible] oss?

[illegible] tänka därpå.

[illegible] ... du får icke

[illegible] Kom ihåg

[illegible] säga? Och

[illegible] något skulle

[illegible] ... måste den

— Du skall göra det, du, du!

— Nej, du, Vincent, du skall göra det.

— Godnatt, min enda vän! Godnatt, din narr! Jag är sömnig.

— Godnatt, Vågbrytare!

Och ljuset släcktes. Sommarnatten var mulen och skum, men ofvanför halfgardinerna föll ännu en svag dager in på ynglingarnes bäddar och den hemlighetsfulla dosan, som kvarlåg på bordet.

Vincent hade bedragit sin vän: han kunde ej sofva. Dagens brokiga intryck bestormade hans inbillning. Hvad hade han icke upplefvat under den korta tid, som förflutit sedan han inskref sitt namn i studentmatrikeln? Den första studentfesten — täflan — triumfen — Finlands krona — mötet på bergen — striden på långa bron — den grufliga tanken att ha dödat en människa — oron öfver dess följder — vännens uppoffring — hans egen självförsakelse — svartsjukans kval — den första kärlekens vissnade rosor — och slutligen denna sista föreställning, som ensam varit tillräcklig att uppfylla en ynglings hela värld: medaljongen och dosan, sagan om en okänd, en ohämnad moder och om ett nytt fädernesland, som väntade på sin befriares arm. Hvilka skiften! Hvilka korsande känslor! Hvilken dag, när man är aderton år gammal och dittills sett sin lefnad förflyta som den lugna floden mellan grönskande ängar, stundom snabbare, stundom med en liten bläddra af skum eller ett sakta brus mot småstenarna vid stranden, men utan forsar, utan vattenfall, sakta skridande fram mot det efterlängtade, fjärran vinkande hafvet!

Det sista intrycket förjagade slutligen alla de öfriga. Skulle han följa främlingens uppmaning? Hvarför icke? Han måste ju veta mer, för att bestämma sin handling.

[illegible] hans föräldrar — ja, han måste [illegible] denna svarta hårlock, som [illegible] han måste ha varit skön. [illegible] Och detta ohämnade [illegible] försummas. Skedde de [illegible] hela sitt lif.

[illegible] bestämma öfver sig själf? [illegible] han frivilligt inställa sig för [illegible] skulle han utgå endast till [illegible] eller till krigstjenst fjärran [illegible] alla händelser skulle de åtta [illegible] han därunder kunde infinna [illegible] måste det ske nu . . . nu [illegible] förlora.

[illegible] Severins jämna och lätta [illegible] sömnat från dagens oro och [illegible] samvetets friska, oskyldiga.

[illegible] och hastigt, öppnade [illegible] Den svala nattluften [illegible] hans brännande panna. [illegible] gick med raska steg [illegible] öfver Senatstorget uppför [illegible] ofulländade Nikolaikyrkan [illegible] ryska kyrkan. Senatsuret [illegible]

[illegible] denna årstid till- [illegible] alla föremål äfven på [illegible] Endast skyltvakterna [illegible] belägna ryska hospitalet [illegible] på afstånd hördes skrålet [illegible] från deras sentida [illegible]

Vincent vandrade gatan utför åt kliniska institutet. Häggarnas dofter från parken susade mot honom i den sakta nattvinden. Han märkte dem ej; han vände om och gick åter åt kyrkan. Klockan slog tolf.

Vid nordvästra hörnet af den sedan jämnade bergplatån, som omgifver Nikolaikyrkan, stod den tiden en liten, högst oansenlig träkoja, som i visst afseende kunde kallas den unga kyrkans amma eller barnsköterska, emedan hon beboddes af en gammal hedersman, inspektor Kantlin, som hade inseendet öfver byggnaden och hvars stränga gammaldags redlighet Helsingfors har att tacka för att mycket fusk blifvit förekommet och många tusen rublar inbesparade vid denna kostsamma byggnad. Gubben Kantlin och hans åldriga maka, som med honom bebodde den lilla kojan, sofva längesedan de rättfärdigas sömn i det tysta; han upplefde icke ens kyrkans fulländning, men hans namn förtjenar en tacksam hågkomst så länge denna kyrka står.

Bakom denna koja framträdde nu tvenne män, en längre och en kortare, i hvilka vi igenkänna desamme som okände betraktade studenternes stenkastning vid stranden af Kaisaniemi. De banade sig med någon svårighet väg mellan stenar, grus och timmer, som då uppfyllde kyrkplanen, nedstego på gatan och gingo Vincent Vågbrytaren rakt till möte. Denne igenkände också genast främlingen från bergen.

Den långe mannen yttrade några ord på nygrekiska, och den kortare skyndade att tolka dem på bruten svenska:

— Hans herrlighet frågar om ni är beredd att höra honom.

Den långe främlingens röst var djup, manlig och välljudande, men tolken gjorde på Vincent ett motbjudande

[illegible] låg på engång kryperi och

[illegible] skyndade att svara

[illegible] och ber att få tala

[illegible] invände tolken: men

[illegible] samtalet, äfven

[illegible] svårighet.

[illegible] en lätt antyd-

[illegible] det jag har

[illegible] och alla tre

[illegible] några steg efter

[illegible] längre fram visa

[illegible] Lambert

[illegible] af dagens

[illegible] tusen

[illegible] — än

[illegible] genom

[illegible] medvetande

[illegible]

fara. Severin tyckte sig se Vicent, gående med förbundna ögon på ledstängerna vid långa bron, och bredvid honom stod främlingen från bergen, upplyftande sin arm för att störta honom i djupet... Drömmen blef så lefvande, att Severin plötsligt vaknade och stirrade, ännu yrvaken, ut i det halfdunkla rummet.

Vincents bädd var tom; hans kläder och mössa borta. Severin öfvertygade sig att han var ensam.

Allt det ovanliga och underbara, som han så nyss upplefvat, återkom för hans fantasi och skrämde honom med hundrade farhågor. Han steg upp, klädde sig, äfven han, och skyndade ut för att uppsöka sin vän.

Hans första och riktiga tanke var att Vincent gått till det hemlighetsfulla mötet utanför grekiska kyrkan. Han ilade ditåt. Klockan var half ett. Ingen syntes. Gatorna voro tysta och folktoma; endast brandvakterne smögo sig som grå nattugglor utmed husens väggar på trottoirerna.

Severin frågade dem om de mött en student af det och det utseendet. Gubbarne stirrade trögt och likgiltigt på honom, likasom ville de säga: gå hem och lägg dig!

Severin upprepade frågan och understödde den med en tolfskilling. Då tog sig en af nattens väktare bakom örat och lät förnimma att han för en stund sedan sett tre herrar spatsera utåt långa bron.

Severin skyndade ditåt. Äfven här var öde och tyst. Endast talltrasten sjöng, som i går, uti parkens blommande rönnar, och på afstånd förnummos de jämna årtagen af en bortroende båt.

10. Rannsakningen.

Bleka och modfälld efter en genomvakad natt, därunder [illegible] i alla möjliga riktningar genomkorsat staden, [illegible] den försvunne vännen, och lika förgäfves [illegible] deras morgonsömn alla kamrater som törhända [illegible] något om Vincent Vågbrytaren, begaf sig Severin Björck klockan före åtta på morgonen till rektor, [illegible] att påtaga sig den största möjliga del i [illegible] händelser. Så fullkomligt oerfaren [illegible] var i brottmålsförhandlingar, misströstade han [illegible] om framgången af sitt ädelmodiga svek; [illegible] tycktes honom endast att nödgas ljuga, ty däri [illegible]. Men han beslöt att se öfver- [illegible] ut, likasom den där verkligen [illegible] på flykten. Stackars [illegible] natur: det var icke Achilles [illegible] barn i Achilles' rustning.

Trogen denna manhaftiga föresats, stöflade han in till rektor med ett buller som kom honom själf att häpna. Men mycket behöfdes icke att afväpna barnet i hjältedrägten. Rektors första korta fråga lydde: »hvar är [illegible]?» — och därmed följ Severin Björcks lejonhjärta [illegible] i vännens fotspår.

— Ek? stammade han.

— Ja, Ek, som själf angifvit sig hos kommendanten i går, fortfor rektor i sträng ton.

Severin hisnade. Han begrep ganska väl huru sakerna stodo, men ville likväl våga ännu ett försök.

— Om Ek angifvit sig själf, har han gjort det blott för att rädda mig, bedyrade den unge studenten med tårar i ögonen.

Rektor skakade på hufvudet.

— Herrn är för ung, och jag vill gärna tro äfven för hederlig, för att ljuga, om det också sker i god afsikt, fortfor han. Var god och sitt ned. Ek har gifvit kommendanten sitt hedersord att infinna sig hos mig klockan åtta, och hon fattas ännu fyra minuter.

Severin satte sig ungefär med samma nöje som Mexikos furste Guatemozin fordom nedlade sig på spanjorernes eldröda halster. Rektor begagnade tiden att göra några deltagande frågor om hans och hans väns familjeförhållanden. Hvarje fråga förekom Severin som hade han blifvit knipen med en glödande tång.

— Klockan är nu sju minuter öfver åtta, yttrade rektor om en stund, i det han långsamt uppdrog sitt fickur. — Herr Ek tycks glömma att den akademiska kvarten ej är här på sitt ställe.

— Har han lofvat, så skall han komma, försäkrade Severin. Det vill säga om han *kan* infinna sig, tillade han med en tvekan, som icke undföll den skarpsynte förmannen.

— Hvad vill det säga? Är han sjuk?

— Nej. Men han har gått ut, och . . .

Severin tvärtystnade.

— Det är en allvarsam sak, herr Björck. Hvart har han gått?

— Jag vet icke. Han gick ut sent i går afton och har sedan ej kommit tillbaka.

— Tror herr Björck att han rymt?

— Aldrig. *Han* rymma? Nej, ers magnificens! Förr skulle han gå till möte hvilket straff som helst.

Rektor teg några ögonblick.

— Klockan är nu en kvart på nio, sade han. Precis klockan nio infinner sig herr Björck vid kämnersrätten; jag vill hoppas endast som vittne. Vi få då se om herr Björck bedömt sin kamrat rätt.

— Skall jag infinna mig vid kämnersrätten? upprepade Severin, som trodde sig ha hört miste. Han hade ej drömt om annat än disciplinskommissionen, och det var [illegible] något, det redan.

— Se här, läs själf disciplinsreglementets § 16!

Severin läste:

»Ofredar studerande, med ord eller gärning, militairvakter eller patrouiller, hänskjutes brottet till domstol som [illegible], och den anklagade vare, under ransakningen och intill dess sluteligt utslag laga kraft vunnit, förlustig rättigheten att föreläsningarne vid Universitetet begagna, och varde han sedan, efter förbrytelsens beskaffenhet, på längre eller kortare tid, eller ock för all tid, från Universitetet förvist.»

— Gå, unge man, och låt sanningen blifva ert enda rättesnöre, förmanade rektor, själf känd att vara en man som, med eller mot opinionernas vindkast, orubbligt följde sin öfvertygelse om det rätta.

Severin bugade och gick, men den gången långt tystare än han kommit. Att stå inför kämnersrätten och stå där för att med sitt vittnesmål anklaga och fälla sin bäste vän, det var ingen glad utsikt för en vekhjärtad yngling, som, ännu knappt öfver barnaåren, aldrig skådat

andra busar i ögonen, än lärare och examinatorer, aldrig gått andra faror till möte, än vådorna af ett misshugg uti Euklides eller en grammatikalisk bock uti ämneskrifningen. Och likväl var det icke detta som mest bekymrade honom. Hvar fanns Vincent? Och skulle han komma i tid för att inlösa sitt hedersord? Den långe mannen från bergen stod som en jätte för Severins inbillning. Ack, endast Vincent kom, skulle kanske allt ännu reda sig. Men om han blef borta? Utan honom var Severin Björck endast hälften af sig själf.

Han gick hem till sin tant. Kanhända var Vincent där? Nej, han fanns icke där. Hans försvinnande var ännu okändt, men en kursor hade varit i huset för att efterfråga honom, och kursorerne ha i alla tider varit kända för att icke onödigtvis tiga med hemligheter som hela världen ändock snart skall få veta. Alltså visste man redan det värsta och litet mera därtill. Från gårdsdrängen och kökspigan ända till husets värdinna var allt i förvirring och häpnad. Severin nödgades använda hela sin obetydliga vältalighet för att öfvertyga sin tant och sin kusin att här blott var fråga om ett litet krakel, som skulle aflöpa utan alla vådliga påföljder. Men ingen ville tro honom, och under dessa förklaringar nalkades med vingade sekunders snabbhet det fatala klockslaget nio.

Det gamla rådhuset af sten, med årtalet 1770 i förgyllda siffror öfver ingången, stod ännu kvar vid senatstorgets nordöstra hörn, på den plats, hvilken senare upptagits af Nikolaikyrkans östra paviljong. Utom de två egentliga våningarna, som voro bestämda »för nytta och nöje» och där borgarbalerna vintertid vände upp och ned på magistratsresidenset, fanns äfven en jordvåning, hvilken i oskyldigare tider tjenstgjort som häkte, men nu

mer och mer hade nedsjunkit till den mindre vördnadsbjudande bestämmelsen af »kurra».

När Severin Björck med tunga steg närmade sig denna rättvisans bostad, kunde han icke afhålla sig från att kasta en nemsk sidoblick på denna till hälften underjordiska boning, som måhända en vacker dag skulle blifva hans eller hans väns bostad tillsvidare. Men han bemannade sig och klef uppför trappan till rättens sessionssal.

Där satto rättens ordförande och ledamöter allaredan färdiga i blå frackar med ämbetsknappar och hade så mycket mer ansett sig förbundne att påtaga sin högtidligaste ämbetsmin, emedan sessionen hedrades af rektors, kommendantens, polismästarens med flere tjenstemäns närvaro, och bland dem fiskalen som åklagare. Polisrannsakningen, som vid sådana tillfällen föregår, hade denna gång blifvit med militärisk snabbhet undangjord, och rätten fick del af dess i går uppsatta protokoll, jämte vittnesmålen, som väl utredde förbrytelsen, men icke kommit till något bindande resultat om förbrytarne. Läkareattest framteddes och utredde att en man bland patrullen erhållit en stark kontusion på högra sidan af hufvudet »af ett trubbigt föremål», utan att ännu med säkerhet kunde afgöras huruvida hjärnan blifvit skadad. En annan man, en polisbetjent, intygades vara försedd med en blånad under vänstra ögat och en svullnad på kindbenet därunder, båda »uppkomne af yttre våld». Äfven hade kommendanten, bister som ett åskmoln, pligtenligt meddelat Vincent Eks i går inför honom enskildt aflagda bekännelse.

Förhandlingarna började, och studeranden vid kejserliga Alexanders-universitetet Vincent Ek uppropades. Allmän tystnad. Severin Björck var till mods som ville han sjunka genom golfvet rakt ned i kurran.

— Den unge mannen gaf mig sitt hedersord, och jag sade till honom: jag vill tro er, ty ni är finne! hviskade kommendanten harmfullt till rektor.

Denne höjde på axlarna och hviskade tillbaka:

— Ers excellens torde icke bedöma män efter pojkar.

Severin förnam dessa ord, så sakta de än yttrades, och det är troligt att han i denna stund hellre sett sin vän med bindel för ögonen framför sex laddade gevär, än frånvarande föremål för ett samtal som detta.

— Icke tillstädes? frågade rättens ordförande.

— Icke tillstädes, svarade rättsbetjenten.

— På förekomna skäl och med herr rektors begifvande finner rätten nödigt att anbefalla bemälde studerandes, Vincent Eks noga efterspanande och häktande hvarhelst han anträffas, ljöd ånyo ordförandens torra stämma.

— Det behöfs icke; jag är här! svarade i detsamma en röst vid dörren, och in trängde sig en yngling med blekt och förstördt utseende, utan mössa, utan rock, barfota, hår och kläder i största oordning, dammig och genomvåt, drypande på engång af vatten och svett, men med en blick, hvilken oförsagdt skådade hvemhelst som mötte honom djärft uti ögat.

Severin uppgaf ett glädjerop: det var Vincent Vågbrytaren.

II. Domen.

Vårterminen nalkades sitt slut — den 15 Juni, efter dåvarande sed och stadga. Man påskyndade alltså rättegången öfver uppträdet på långa bron, och innan ännu två veckor voro förlidna, det vill säga inemot midsommar, nalkades för Vincent Vågbrytaren det ögonblick, som skulle afgöra hans kommande öden.

Under denna tid och mellan förhören, som påskyndade målets förlopp, emedan den anklagade utan alla undflykter erkände sig skyldig, satt Vincent i carcer. Detta fängelse, hvars tillvaro i en senare tid blifvit nästan en myt, emedan det så sällan kommit i fråga, var beläget i universitetshusets jordvåning, icke långt från den celebre gamle vaktmästaren Häggströms boning. Emedan denne universitetets trotjenare och alla akademiske medborgares förste gynnare — han, som med sin runda mage och sin fryntliga beskyddaremin hade påtryckt deras studentbref det stora vaxsigillet och därmed likasom hallstämplat deras nya värdighet — emedan han på engång ansågs för gammal och jäfvig, hade han fått en särskild kursor till biträde, för att bevaka fången. Ja, den första veckan stod till och med en vaktpost i korridoren utanför; men [illegible] det befanns att den slagne soldaten återhämtade sig

från sin vådeliga bekantskap med stenafvisaren vid långa bron och ingen fara mer var för lifvet, borttogs vakten, och Vincent fick tillbringa sin tid så komfortabelt som möjligt; det vill säga med böcker, goda middagar på egen bekostnad och en eller annan god vän, som hade tillåtelse att besöka honom i hans ensamhet.

Bland dessa vänner var naturligtvis Severin Björck, och hvem kan förtänka honom en så naturlig nyfikenhet som den, att gärna vilja veta sammanhanget mellan Vincents försvinnande och hans uppträdande i sista stunden uti en kostym, som försatte hela kämnersrätten i häpnad? Kommendanten själf hade ju vid detta tillfälle yttrat sin förundran att den anklagade icke infann sig, med skyldig aktning för honom och rätten, i uniform, och Vincent hade icke låtit förmå sig att svara annat på dessa frågor, än att han under en utfärd till sjöss blifvit hindrad af storm att infinna sig i rättan tid och varit nödsakad att simma från Rönnskär, för att uppnå fasta landet och inställa sig för domstolen. Simma från Rönnskär! Denna förklaring hade på goda skäl blifvit upptagen med ett misstroget löje, emedan Rönnskärs holme är belägen en god half mil eller mer i öppna hafvet sydväst om Helsingfors.

Severin tviflade icke på sin väns simkonst, men misstänkte andra personers inflytande på hans dröjsmål och begärde förklaring. Vincents svar var sådant att en vän borde finna sig tillfredsställd, äfven om han var en nyfiken vän, och det må förlåtas Severin, att hans vänskap blandades med en god portion af den senare egenskapen.

— Jag gick ut den natten — berättade Vågbrytaren — för att möta den som du vet och för att af honom få upplysning om min moders dunkla öde. Jag mötte honom vid grekiska kyrkan; vi vandrade tillsamman åt

andra landets magnater, men iakttogo den frommaste tystnad om ämnen som rörde medborgares lif och ära.

— Mindre än fästning kan icke komma i fråga, yttrade vår vän krigsrådet, som stannat en stund vid den nära belägna högvakten.

— Mildrande omständigheter, ungdom och okynne torde influera på facit, genmälde kamrern, i det han petade med sin käpp mot de svart-röd-hvita stolparna på träplanen utanför högvakten.

— Lagen känner ingen annan ungdom än omyndig och öfvermage, invände krigsrådet.

— Tror ej krigsrådet, tror ej kamrern, att en underdånig förbön hos hans majestät kunde rädda den stackars gossen? frågade med darrande stämma en gammal fru, åtföljd af en ung flicka, i det de tvekande närmade sig den fruktansvärda skådeplatsen för en oblidkelig rättvisa. Det var professorskan Riding och Amelie Ewers.

— Exempel bör statueras, svarade krigsrådet, utan att förändra en min.

— Man kunde genom rektor och konsistorium göra förbön hos kansler, tröstade den mildare sinnade räknekarlen.

— När resa vi till Petersburg? Säg, tant, när resa vi? hviskade den unga flickan, som i sin oskuld tänkte på knäfall för den unge sjuttonårige tronföljaren, hvars mildhet redan blifvit i landet vida berömd. Hennes fråga afbröts af ett sorl från rådhustrappan. En mängd herrar strömmade ut och spridde sig öfver torget.

— Nå? sade på en gång krigsrådet och kamrern till en af de utkommande.

— Godt köp, blef svaret. Den unga karlen har sluppit för gatufredsbrott, skadabot och ett års fästning. Den lärer han slippa på nådeväg.

— Hm, puttrade krigsrådet, det ser ut som vore lagarna nu för tiden bakade af sötmjölk och gräddade hos en konditor.

Professorskan och hennes skyddsling andades åter. I nästa ögonblick utkom den dömde, åtföljd af vakt, från rådhuset, och Severin följde honom som hans skugga. De passerade nära förbi de båda fruntimren. Ingen hade hjärta att yttra ett ord.

Men när de redan passerat, vände sig Vincent om, stannade och hviskade sorgset:

— Amelie, det var en sjuväppling!

— Du skall snart vara fri, hviskade flickan tillbaka med tårfyllda ögon.

— Ja, fri! upprepade han. Jag är för alltid relegerad från universitetet.

12. Vid varfvet.

En afton, någon tid efter midsommar, när kämnersrätten afsade sin dom, såg man två äldre herrar promenera vid varfvet i väster om nuvarande vägen till brunnshuset. Där fanns en körväg från staden förbi magasinerna, men allt hvad där låg i söder om denna trakt var en vild och ytterst ful bergöken, mot hvars kala klippor vågorna brötos i enformigt brus, medan här och där en förfallen koja endast gjorde ödsligheten än mera märkbar. Det nya observatorium hade kort förut placerat sig som ett örnbo på klipporna, för att öfverskåda detta kaos af berg och klyftor, till icke ringa förundran för den gamla runda väderkvarnen, hvilken i mansåldrar ensam beherskat nejden och koxat ut öfver hafvet som en flaxande kråka från tinnarna af en jätteborg.

Nu hotades denna nejd af en fullkomlig omskapning. De två herrarne, krigsrådet och kamrern, hade med mycket besvär klifvit fram mellan stenarna för att tillfredsställa sin nyfikenhet och taga en öfversikt af de nyss påbegynta planeringarna. Båda voro ense om att planen till anläggandet af en brunnspark med badhus etcetera var ett högst förhastadt och ruinerande företag, men de skilde sig däri, att medan kamrern förmodade

anläggningen icke skada nejdens utseende, förklarade krigsrådet allt vara rent af dårhusmässigt och förundrade sig högeligen att staden velat upplåta denna sin mark (som notabene dittills icke haft annat värde än enrisbuskarnas afkastning) till att missprydas med sådana tillställningar, som enskilda personer företagit sig i egennyttiga afsikter.

— Men så går det nu för tiden, fortfor den gamle herrn. — Lag och rätt bryr ingen sig om; man spekulerar bara huru man bäst må rikta sig på det allmännas bekostnad, och med våra gamla goda seder är det förbi.

— Apropos af lag, inföll kamrern, har bror hört att hofrätten fastställt kämnersrättens utslag om Ek i hvad som rör böterna, men frikänt honom från fästningsstraffet, och att hans majestät i nåder fastställt hofrättens utslag?

— Hvad? Nu redan! utropade krigsrådet mäkta förvånad. — Knappt en månad har förflutit, och målet har redan passerat alla instanser!

— Jag kan ej annat förstå, än att det blifvit påskyndadt från högre ort, svarade kamrern saktmodigt.

— Påskyndadt? Skönt! Så behandlar man våra lagar! När har man nånsin hört att ett sådant mål passerat alla instanserna på mindre än ett eller två år? Två år, det kallar jag skickligt och anständigt; det är laga ordning och intet fjäsk. Nu stökar man undan lag och rättvisa på en månad. Är det reson? Hvilka tider lefva vi i?

— Nå, för den präktiga gossen var det i alla fall bra; han kan nu med tiden bli en duglig länsman.

— Hänga hade han bort, eller benådas med gruf-vorna. Hvarför bekände han? Jag stod vid dörren till rätten, när han kom in den dagen i skjortärmarna, våt

som en spansk pudel nyss uppdragen ur sjön, och hviskade honom af pur vänskap i örat: finement, sa' Mobergskan, kom ihåg att herrn nekar till allt: *prima regula juris*. Men hvad svarade han? Jo, pojkslyngeln gaf mig ett par ögon, som hade han velat borra mig i sank, och därpå klef han fram till rättens bord och svarade ja, ja, ja, rätt som ett får. Hela rätten måste ju flatna. Och en sådan personage får mildring i utslaget! Jag frågar bror: hvartill tjena då lag och rättegångsordning?

— Gå vi ned till varfvet? Jag ser professorskan Riding vid landgången till fartyget. Det skall vara konsul Björcks skepp, och om jag ej misstar mig, är det han själf, som står där nere på kajen.

Herrarne gingo ned och kamrern hade gissat rätt. Konsul Björck var verkligen hitkommen i affärer, emedan hans skepp hade anlupit Helsingfors med saltlast, som här inköptes af ett bland den tidens kommerseråder, om hvilken professor Nervander sedermera gjorde följande korta, men innehållsrika grafskrift:

Han lefde, sålde salt,
och det var allt.

Nu hade skeppet lastat plankor och var färdigt att afsegla till Livorno. Konsul Björck hade inviterat sin släkting, professorskan Riding, och hennes systerdotter att dricka te på skeppet och önska det lycklig resa. Äfven hans son Severin, som icke velat lämna staden innan Vincents öde blef afgjordt, befann sig i sällskapet.

Konsul Björck stod på däcket i fören och samtalade med en ung man i sjömansjacka, hvilken var upptagen af att brassa en tågända, medan fartyget gjordes klart att gå till segels.

Denne sjöman var Vincent Vågbrytaren.

— Och du har verkligen tagit hyra som jungman i går, min kära Vincent? frågade den faderlige vännen med ömt allvar.

— Ja, sade ynglingen med ett vemodigt leende. — I går klockan elfva fick jag del af hans majestäts utslag, som för mig öppnade fängelsets dörrar, och klockan tolf var jag sjöman. Hvad skulle jag göra? Jag är relegerad för alltid.

— Och du reser nu?

— Till Livorno, farbror, med hjärtat uppfylldt af er godhet, så länge det klappar i detta lif... Ni betalar nu också mina böter! Men med er och kaptenens tillåtelse lämnar jag fartyget i Livorno, för att se om jag kan vidare uträtta något i världen.

— I Athén?

— Ja, i Athén.

— Jag vet att du hoppas finna anhöriga där. Vincent, min redlige gosse, hvilket lif, hvilka faror går du till möte, och jag kan ej stå som en far vid din sida!

Ynglingen teg.

— Hör mig, fortfor konsuln allvarligt. Kasta ej ifrån dig en säker bana i hemlandet för en oviss framtid i främmande land! Du är en yngling med kunskaper och praktisk förmåga: också handeln behöfver kunskaper, nu mera än någonsin. Severin är ett barn, jag behöfver ett biträde, och han kan ej blifva det. Vår herre har ämnat honom till professor. Du kan blifva mitt stöd, om du vill. Din akademiska bana är bruten, blif min kontorist, för att sedan blifva min kompanjon, och din framtid, min son, är tryggad.

— Min farbror... hur skall jag nånsin kunna vedergälla er godhet? Ni öfverskattar min förmåga;... jag kan aldrig bli köpman.

— Prat, min gosse! En pojke som du kan bli hvad han behagar. Och sedan... tänk på flickungen där; hon är god som gull, vacker som en dag, och det skadar icke att hon dessutom har en bra hemgift. Jag har sett henne gråta sina blå ögon röda för din skull, och... vi skulle lefva ett lyckligt lif tillsamman hos oss.

— O, ja, ja...

— Allt klart, gossar, att lätta ankar, när patron befaller! ljöd i detsamma kaptenens väldiga stämma.

— Ännu engång, Vincent, besinna dig... blif hos oss! Stöt ej ifrån dig den sanna lyckan, som består i en hederlig, en trygg, en oberoende verksamhet! Hvad mer, om universitetet och tjenstebanan äro stängda för dig? Hela det praktiska lifvets vida fält står dig öppet; tjena ditt land och vinn människors aktning på denna bana! Kom! Ännu är det tid; blif vår!

— Detta land har förskjutit mig.

— Bah, man kan vara karl utan lyra i mössan. Är då Finland så rikt på hjärtan, hufvuden och armar sådana som dina, att det kan stöta ifrån sig en hel lefnads gagnande verksamhet? Nej, Vincent, nej... du skall en dag blifva detta lands prydnad och ära. Kom!

Vincent tvekade. Han stod där blek såsom hafvets skum och vägde framtidens öden i sina händer. Då föll hans blick på en grupp ej långt därifrån. Amelie Ewers lutade gråtande sitt hufvud mot relingen, och Severin Björck stod bredvid henne, hviskande något i hennes öra. Det var endast en flyktig sekund, ett oskyldigt ord, men denna sekund blef afgörande. Vincent tryckte sin fosterfaders hand och sade med knappt hörbar stämma:

— Farväl!

— Lätta ankar! befallde patronen dystert.

Befallningen åtlyddes. Sjömännens muntra sång ljöd frisk i den klara aftonluften. En kvart timma därefter sågos seglen svälla för vinden, och den mörka kolossen begynte sakta glida fram öfver hamnens krusade yta. En ung sjöman klängde på mellersta rån för att lösgöra storseglet. Det var Vincent Vågbrytaren. På stranden kvarstodo de fyra, dem han i lifvet haft kärast, men ingen af dem kunde se att två stora tårar droppade ned från rån och försvunno utan spår i den vida, svällande segelduken . . .

13. En naturforskare.

Läsaren torde nu ursäkta, att berättaren af denna historia, själf gammal student, kastar en hastig återblick på de tidsförhållanden, under hvilka Vincent Vågbrytaren uppträdde och som torde vara förgätna eller okända för större delen af den nu lefvande generationen.

Det finska universitetet befann sig på 1830-talet oförväntadt ryckt från sin sekelgamla, häfdvunna rot och kastadt, såsom en gnista af Åbo brand, till en främmande strand, där det en tid bortåt, nästan halfslocknadt, kolade och glödde på en oberedd mark, utan att förmå hvarken själf uppflamma till ljus eller värma sin omgifning. Det hade blifvit rikt doteradt af staten, och penningar verka något, men icke allt. Den gamla Åbogenerationen var såsom bedöfvad och visste icke rätt huru den borde taga sin nya ställning; ungdomen åter, hvilken beständigt böljade fram med nya vågor, kände sig inklämd emellan ovana dammar och sökte, hvar den kunde, en remna i reglementena. Staten var militärisk och samhället byråkratiskt; alltså bugade byråkratin mycket djupt för epåletterna, men reste sig styf och axelbred mot alla de underordnade samhällslagren. Den akademiska styrelsen, hvilken trodde sig kunna regera ungdomen med

uniformen och disciplinsreglementet, vakade ytterst försiktigt öfver allt som kunde misshaga en kommendant, en vicekansler, som naturligtvis äfven var general, en platsmajor, en polismästare eller en simpel gendarm. Studenterne hörde med förundran en af sina äldste och mest aktade lärare med faderlig omtanke förmana dem att taga till fötter, så snart de sågo en militär — »spring, mina herrar, spring!» — hvilken förmaning ynglingarne sedan med ohejdad munterhet upprepade sig emellan.

Det fanns verkligen något skäl att springa, ty efter polska revolutionen begynte den redan förut ultrakonservativa och reaktionära styrelsen se revolutionens spöken i hvarje skrål eller slagsmål efter ett gladt lag. Det var förbjudet att sjunga, liksom det var förbjudet att röka, på gatorna, och dessa småaktiga förbud blefvo en rik källa till riksfarliga strider med patrullerna eller polisen. Vincent Vågbrytaren var icke den ende som fick plikta därför. En dunkel, oklar längtan efter ett bättre mål att strida för, en högre uppgift att lefva för, än disciplinsreglementet, rörde sig i studentens bröst. Men fosterlandets tid var icke kommen ännu: de allvarlige, de karaktersfaste sökte sitt mål i arbetet, de lättfotade vid glaset eller biljarden. Allt detta oaktadt, saknade icke studentlifvet sina mera upphöjda ögonblick, sin hänförelse, ja sin glans. Ungdomen *kan* aldrig bortreglementeras: man *kan* icke dämma dess brusande ström, man måste leda dess fåra in på de bördiga fält, där den befruktar fäderneslandet.

Det är anmärkningsvärdt, att flertalet af de män, som sedan blifvit landets ära och prydnad, *ändock* hafva uppvuxit under sådana tidsförhållanden. Men de uppvuxo öfver ruiner. Hälften af ungskogen förvissnade eller bröts i stormarna; af den öfriga hälften hunno

de fleste till medelhöjd, några däröfver, en till fura Ack, bland de fallne, de i förtid förvissnade, de på främ mande banor af vinden kringkastade, fanns äfven många furas frö!

Men vi återvända till vår berättelse.

Krigssommaren 1855 besökte jag handelshuset Björck & Kompani i en af de norra städerna. Det var ett mycke aktadt och mycket rikt hus, ett salthus, tjärhus och plankhus, som väl lidit betydlig förlust genom de engelska kaperierna, men höll sig klokt på det torra, medan andra hus smulto till vatten i tidens vedermöda. Cheferne voro far och son; men sällan torde modern natur hafva skapa två mera olika intressenter i samma firma. När jag höfligt inbjöds att från kontoret stiga in till Björck junior medan Björck senior expedierade posten, trodde jag mig hafva gått miste. Jag befann mig i det yttre af två stora rum, från golf till tak prydda af ett rikt bibliotek dyrbara naturaliesamlingar och sällsynta blommande växter från alla världsdelar. Dörren till det inre rummet stod öppen; jag såg där en blek, spenslig herre om knappa fyrtio år så helt upptagen af mikroskopiska undersök ningar, gällande någon laf-art, att han icke märkte mitt inträde.

— Förlåt, att jag stör, sade jag, efter några misslyckade försök att anmäla min närvaro med den vid sådana tillfällen epidemiska hostan.

Hvad är det? frågade Björck junior otåligt, utan att upplyfta ögonen. — Jag har icke tid; gå till min far

Sannolikt hade många af husets kunder blifvit på detta sätt afvisade, men jag lät mig icke förskräcka. Jag förklarade mig hafva en hälsning att frambära från en af herr Björcks gamla vänner, kyrkoherden i X. Anders Rönnblom.

— Ah — sade Björck och for med handen öfver pannan — Antepenultimus! Var god och sitt ned.

Vi hade samtalat några minuter, när jag råkade uttrycka min beundran för en praktfull och högst sällsynt rhododendron, som prydde fönsternischen. I ögonblicket var Björck junior liksom förvandlad. Hans bleka kinder fingo färg, hans trötta blick fick en svärmisk glans, han begynte med en kännares hänförelse utlägga för mig detta blomstersläktes olika arter och betydelse inom växtfamiljen. Därefter öfvergick han till en ny och genialisk uppställning af hela växtrikets naturliga familjer, framhöll länkarna af deras uppstigande kedja och slöt med en beundransvärd öfverblick af hela det organiska lifvet i en följdriktighet och en bevisande klarhet, som kommo mig att häpna. Denne vansläktade son af en finsk Rothschild var icke allenast en lärd, en vetenskapsman med de mest grundliga specialstudier i alla grenar af naturkunnigheten — han förekom mig som ett snille af första ordningen, enkom danadt att belysa naturens djupaste hemligheter och ordna skapelsens kedja i en omfattning och en storhet, som endast en dödlig före honom uppnått: sekularsnillet Linné. Två timmar hade förflutit som en dröm, när man kom att inkalla oss till middagsmåltiden.

Jag kunde ej hämta mig från min förvåning. Den store forskaren märkte det och yttrade med ett halft skämtsamt, halft vemodigt leende:

— Det tyckes förundra er, att en köpman, som jag, haft någon tid öfrig för studier i naturen. Ja, det har ofta förvånat mig själf, men *fata trahunt nolentes*[1]. Min håg låg alltid ditåt, men min far behöfde en kompanjon ... Jag är tacksam för att han endast binder mig två timmar om dagen vid sitt kontor, och för att vara

[1] Vårt öde släpar oss med sig mot vår vilja.

uppriktig, har han funnit ett nyttigare biträde i min hustru, än i mig. Behagar ni stiga in?

Jag fann vid middagsbordet, jämte Björck senior, en älskvärd fru, hans svärdotter, och tre vackra barn. Vi talade om kriget, om den plundrade handelsflottan, om den för oss fruktansvärda möjligheten att se Sverige uppträda bland våra fiender... intet ord botanik. Björck junior satt stum och tankfull, intill dess att fadern öfverräckte honom ett nyss med posten ankommet bref.

— Från Vincent! utropade han med glödande rodnad.

Jag förstod icke då hans rörelse, lika litet som jag förstod hvarför färgen i samma ögonblick vek från hans hustrus kinder. Några år senare skulle jag bättre uppfatta dessa känslors betydelse.

I Juni månad 1860 återfann jag tre medlemmar af denna älskvärda familj som resande till den då nyss förut firade promotionshögtiden i Helsingfors. Händelsen förde oss tillsamman vid en middag i brunnshuset, bekantskapen förnyades, och efter måltiden föreslog Björck junior, numera ensam chef för huset efter sin faders död, en promenad i vagn kring stadens omgifningar.

— Neka oss icke nöjet af ert sällskap, yttrade han förbindligt. Ni ser att en plats är ledig. Men bered er på en kanske besvärlig fotvandring. Jag har stämt möte med några gamla vänner.

Vi togo plats i den eleganta vagnen, Björck med sin fru och på framsätet jag vid sidan af deras äldsta dotter, en vacker sextonårig flicka i ljusblått muslin och amazonhatt, lätt som en ekorre och synbarligen mera van att dansa i skog och gröngräs, än på hufvudstadens stenlagda gator. Vagnen rullade framåt Unionsgatan och vidare öfver långa bron. Här höll vagnen stilla, och vi stego ur.

— Få vi höra sång i afton på Kaisaniemi? utropade den unga flickan. — Alla studenter kunna ej ännu vara bortresta. Ack, om vi finge höra: »Glädjens blomster» ... Nej, förlåt ... den visan gör alltid mamma så sorgsen ... Men vi gå ju inte till Kaisaniemi?

— Nej — sade fadern leende — vi gå till Sparbanken.

Och vid dessa ord vek han af på en smal och stenig sidoväg till vänster, följd af oss öfriga. Från detta ögonblick förblef jag en stum, men intresserad åskådare af följande uppträden, hvilkas betydelse den lärde naturforskaren sedermera anförtrott mig, utan att dock själf vara medveten om alla de fina trådar, som utspinna sig i ett människohjärta. Den lycklige, han var ännu vid fyrtiofyra år ett barn i allt annat än denna underbara och storartade vetenskap, i hvilken han var en jätte!

— Sparbanken? upprepade den unga flickan med någon förvåning.

— Man har där en mycket vacker utsikt, genmälde frun i den svarta mantiljen.

— Det måste mamma veta, som är född Helsingforsbo, anmärkte den dansande ekorren, ej utan en förtretad sidoblick på ekarna och lönnarna i botaniska trädgården. — Men — tillade hon — Sparbanken, det är ett högst besynnerligt namn för en vacker utsikt.

— Annat än utsikter finns där icke numera, anmärkte hennes far, när vi kommit in på den fula, kala, med kål och potäter planterade udden, som *kunde* vara en lustgård och blifvit ett kråknäste.

— Nå, hvad skola vi nu roa oss med? frågade den öfverdådiga flickan, i det hon sprang ut till stranden af udden och begynte kasta småstenar i vattnet.

— Försök att kasta ditöfver till Kaisaniemi, skämtade fadern, i det han satte sig att hvila på en sten. — Försök det, Victorine; jag lofvar dig det vackraste nya flor, om det lyckas.

— Dit öfver?

— Nå ja; det har jag sett göras förut.

Han märkte icke att hans maka vid dessa ord vände sig bort, för att dölja ett hastigt uppstigande töcken i de vackra blå ögonen.

— Nej, kasta dit öfver lofvar jag inte, men simma, det kunde jag lofva, om inte studenterne voro på Kaisaniemi, skrattade Victorine.

— Också det har jag engång sett göras förr. Vet du, min kära Victorine, att vore du inte flicka, så vore du troligen pojke och skulle ha ärft både namn och lynne af en, som ... Men huru behagar dig utsikten, min goda Amelie? Märker du denna doft, som kommer till oss öfver viken? Det är ungdom däri. Jag vet likväl en mycket vackrare utsikt, som hvarken du eller mången annan i Helsingfors någonsin sett, och det är därborta vid Gröna villan klockan mellan två och tre på morgonen ... Gör jag dig ledsen? Förlåt; man lefver så gärna i gamla minnen, också när rosorna af det förgångna blandas med törnen. I dag är den 9 Juni. I dag skulle vi mötas, men ... jag torde bli ensam på mötesplatsen.

HOOVER WAR COLLECTION

14. Bottnen i löftets bägare.

Ursäkta — inföll i detsamma en trasig och löjlig figur, som obemärkt nalkats och nu befann sig helt nära — är det icke brukspatron Björck jag har den äran att tala till?

Lambert Severin Björck mönstrade flyktigt den frågande, som bar alla kännetecken af en försupen slarf, den där sannolikt skådat bättre dagar. Den ytterst luggslitna svarta rocken, troligen en gåfva af någon medlidsam student, var illa lappad på armbågarna och knäppt upp vid halsen med sin enda återstående knapp, förmodligen för att dölja bristen på väst. De alltför korta benkläderna täckte endast bristfälligt kvarlefvorna af ett par bofälliga stöflar, som dock med deras innehåll affekterade ett slags dansskolsställning, och det tunna stripiga håret skyddades till hälften af en hatt, som en hamnbuse skulle försmått, men som satt cavaliereement på sned åt högra sidan. Fysionomin, på engång ödmjuk och knipslug, var, oaktadt tydliga spår af snapsarnas inflytande, dock det bästa på karlen, ty den röjde en kvarlefva af godmodig kvickhet, som betydligt mildrade den annars ruskiga anblicken af hans afsigkomna personlighet.

— Har ni något ärende, min vän? frågade Severin Björck, i det han mekaniskt framtog ur plånboken en af den tidens nya marksedlar.

Figuren höjde på axlarna, drog sin mun till ett högst komiskt grin, midtemellan vet hut och tackar ödmjukast, samt yttrade:

— Jag tror herr patron behagade säga: min vän! Var det så, herr patron?

— Hvad menar ni? genmälde Björck, som dunkelt påminde sig att han måtte någonstädes ha sett karlen förut.

— Hvad jag menar? Hm... man har så många spikhamrar och kugghjul i sitt hufvud; man har råkat glömma att det i dag är den 9 Juni... men allt är han samma oskyldiga lilla herre, som vi den tiden understodo oss att kalla — och härvid lade karlen sin breda näbb till Severins öra — *Mösset.*

Björck drog förvånad sitt hufvud tillbaka och betraktade karlen nogare.

— Hvad? utropade han, är det inte *Paschan?*

— *Ita quidem, doctissime et celeberrime vir;* det var i de gamla goda tiderna, när vi ännu hade »ungerskt vin för vår strupa». Men tiderna förändras, herr patron, *et nos mutamur.* Jo, det var annat, när vi bundo tre kattor tillsamman i Artaxerxes' farstu om natten och gubben trodde att det var Hekate, Tisifone och Megära. Eller när vi slogos med gesällerna i Mörtens gränd och inbillade Fröbergskan att vi fördrefvo spöken — eller när vi betalde brandvakterne att ropa tretton slagen utanför gamla Stakens fönster — eller när vi förde Vågbrytaren i triumf hit öfver till Sparbanken...

— Hör på, pascha, du borde skämmas att titulera gamla kamrater herre...

— Nå Gud välsigne dig för de orden, gamla möss, du är alltid dig lik; men ser du, jag har kommit så där just som litet på kneken, sedan jag miste min kondition hos Calle Widefelt, som nu har ** domsaga. F-n i de gamla kamraterna, det finns ingen broderlighet mera i världen, de inbilla sig att en människa skall vara nykter som en rödmålad brunnshink.

— Jaså, du har varit tingsskrifvare de senare tiderna?

— Sikter, *ita quidem*, och kunde nu vara kronofogde, om jag inte stakat mig i examen på Bonsdorffs kameral. Kommer du ännu ihåg hvad vi svuro den kvällen vid löftets bägare? Men nu minns jag, du satt då och gjorde visor om månskenet... Säg mig, hur kommer det så befängdt till, att *du* är brukspatron?

— Så går det, kära pascha. Min far behöfde en kompanjon; för hans skull slog jag mig ned på tjäran och plankorna...

— Och gifte dig med din kusin, den lilla söta och rika Amelie Ewers... Mjukaste tjenare, jag ber patronessan om ursäkt för min dristighet.

— När min far dog för ett år sedan, lade jag ned handeln, som aldrig varit mitt nöje, och behöll ett järnverk, som andra sköta bättre än jag. Jag har några vänner i vetenskapssocieteten, min hustru och min äldsta flicka ville se promotionen, alltså är jag här. Men säg mig, hvad har det blifvit af våra examenskamrater, som skulle möta oss här i dag? Jag har så sällan hört af dem, sedan vi skingrades öfver vida världen.

— Därom kan jag ge dig besked, jag har fört bok öfver dem; de ha allesamman fått betala borgen för mig. Det är nu engång min princip att aldrig betala ut pengar, när jag inga har. Du minns ju Renius, som talade ett

ord i kvartalet; hvem skulle tro, att han är assessor i V** hofrätt?

— Det vet jag. Men vi sju, pascha, vi sju? *Alonzo* till exempel?

— Alonzo svor på att en dag blifva Finlands Homerus. Han vräkte vid universitetet i åtta år, kom sig ändtligen till lilla teologieexamen och lärer ha skrifvit kärlekshistorier i tidningen Vanadis. Med dessa storverk var han nöjd här i världen, friade slutligen till en rik kopparslagaränka och blef »sin egen», som han alltid varit. Men det är aldrig någon lycka med kopparslagare, affärerna gingo öfverända, och så dog den stackarn med lånad rock för sex år sedan. Så där slarfvar man bort sitt sanna väl.

— Inför vår Herre äro vi alla slarfvar. *Antepenultimus* har haft bättre lycka.

— Så du vet det? Han skulle lära alla torpare grekiska, om jag minns rätt. Nå ja, hvem vet hvad han ännu kan uträtta? Han blef skolkarl, den beskedlige gossen, och vardt en grym buse i syntaxen. När han samlat en rad af dubbla tjensteår, fick han det infallet att blifva präst, men råkade alltid få hosta när han skulle predika prof, och nu metar han grekiska mörtar i ett fattigt pastorat med nittio tunnor om året någonstädes i Österbotten.

— En så duglig karl! Jag skulle gjort honom till biskop. Men den långa *Tusse,* som hade ett så klent hufvud på en så obäklig kropp, hvad blef det af honom?

— Tusse? Ja, han skrek som en gast i predikstolen och fick allt hvad han sökte. Om han icke lyckades att omvända grekiska kyrkan, så vände han ut och in på sex eller sju församlingar och hade hunnit

blifva en mäkta fet prost, när han storknade af en köttbit. Men tror man att han ville låna mig fem rubel på mitt ärliga namn? Nej, han spottade till måls, som han brukade, och lät gifva mig en mugg svagdricka i köket.

— Också Tusse är borta! ... Men *Hästen,* som skulle galoppera med Finlands gränser till Hvita hafvet?

— Nå, galoppera, det gjorde han som en kommissionslandtmätare. Men en dag skulle han prompt bege sig till fots öfver en gungfly, och när han engång fått något i sitt hufvud, fick han det aldrig ut igen. Därför gick han, styf och hjulbent, som han alltid brukade, och när kan kom midtpå gungflyn, bar det herunter, det förstås, och där blef *hans* gräns.

— Tre redan döde af sju! När allt kommer till boks, lärer du, pascha, vara den ende som icke lofvat mer än du kunde hålla.

— Bjöd till, ser du; gjorde mitt bästa. Jag svor att taga lilla kameralexamen till hösten, och det gjorde jag som en ärlig karl, men Nordström krånglade med augmentsräntor och hemmansklyfningar, som icke ens Tulindberg hade reda på. Ja, det är sant, jag lofvade också betala alla glada studenters skulder, men ... du kan låna mig en tia på mitt ärliga ansikte ... viljan är god, ser du ...

Björck räckte honom leende en tjugu marks sedel.

— Besök mig i morgon bittida, sade han, så skola vi tala ett godt ord med din skräddare!

Paschan begynte gråta.

— Skäms du icke — genmälde han med ett besynnerligt grin — att vilja hålla *mitt* löfte? Hvem svarar för att jag icke ännu kan hålla det själf? Men

gör det dig ett nöje, så gärna för mig, jag är aldrig afundsam, jag unnar mina vänner all den lilla ära jag räknat ut för mig själf. Hvarför frågar du icke efter Vågbrytaren?

— Vågbrytaren blef, som du vet, relegerad och reste till Grekland.

— Å knäfveln! Det fanns ett slags bättre hampa i Vågbrytaren, han var icke ämnad till ordinärt segelgarn. Vi utnämnde honom till kung; hvad har det blifvit af hans krona?

— Man säger att 1835 var ett mäktigt parti i Grekland missnöjdt med konung Otto och det knappa område grekerne fått sig tillmätt vid freden. Detta parti umgicks med planen att omstörta hela turkiska väldet, proklamera det grekiska kejsaredömet och uppsätta på tronen någon ättling af deras berömdaste hjältar. Vågbrytaren var dotterson till den berömde Miaulis. En af palikarerne upptäckte hans spår, uppsökte honom och hade för afsikt att ställa honom i spetsen för upproret.

— Skada att icke Alonzo fick veta det; han hade fått en fin bit roman för tidningen Vanadis. Vågbrytaren skulle ha blifvit en ståtelig kejsare, därtill var han född och stämplad af vår Herre med karta sigillata. Men hur gick det? Blef han kejsare? Ursäkta, jag har icke på senare tid befattat mig med alla småsaker i nya historien.

— Nej, han blef icke kejsare, icke ännu. När han landsteg i Grekland, hade kung Ottos tron vunnit starkare fotfäste, och det var fred med Turkiet. Vincents moder hade blifvit dödad af turkarne, han hade svurit att hämnas henne, och därför har han varit med öfverallt där det gällt uppror och frihetskamp i Turkiets provinser.

Men nu skrifver han att han ingått som öfverste i grekisk tjenst och hoppas kunna i sommar besöka Finland under en beskickning till Petersburg.

— Jaså, han skrifver till dig, den hederspojken? Jäkeln så roligt att träffa honom. Jag slår vad att han ännu skulle gå i borgen för mig. Men se hvilken präktig slup som lägger i land! Hvad har det folket att göra på ruinerna af en sparbank?

Paschans förundran delades af alla närvarande. En rikt prydd slup, uppfylld med sjömän af främmande utseende, lade varsamt till vid udden, och ur slupen steg en lång officer i grekisk uniform.

Några ögonblick därefter lågo de gamle vännerne Severin Björck, benämnd Mösset, och Vincent Ek, benämnd Vågbrytaren, i hvarandras armar.

Vincent var mycket förändrad. Hans fordom blomstrande hy var brynt af söderns sol; hans ungdomliga drag hade blifvit skarpa och stränga; hans långa svarta mustascher gjorde honom nästan oigenkännelig; hans blick, nu så varm, hade något kungligt befallande. Med allt detta låg öfver hans sköna, manliga gestalt den outsägliga stämpel af vemod, som ingen stolthet kan utplåna, ingen fröjd förmildra, ingen seger någonsin mera godtgöra — stämpeln af *ett förfeladt lif!*

Han kände det; hans vän kände det icke. Och dock kunde dessa två, vid deras möte efter så lång tid, båda säga till hvarandra: hvad hade icke du *kunnat* blifva, och hvad *har* du blifvit? O den stolta, den väldiga kraften, som kunnat bära sitt land på sina skuldror till ära och uppfylla världen med bragder! O den ljufliga, rika, solvarma våren, som kunnat sprida sitt ljus öfver ändlösa fält och framkalla de största, de ädlaste skördar för fäderneslandet och mänskligheten!

Hvad har det blifvit af dem? Intet, intet... ett ärr af gagnlösa strider, en ljusglimt öfver osmultna drifvor, en suck som förgår, en gycklande dröm och ett spårlöst lif!

— Jag kom på dagen, yttrade Vincent på mycket bruten svenska. — Men huru? Vi äro blott två af sju?

— Jag ber allerödmjukast om ursäkt, herr... herr... å jäkeln, säg själf hvad du vill heta, Vågbrytare!... Men det hampar sig så, att vi ändå äro tre i behåll.

— Paschan! utropade Vincent och skakade trofast hans hand.

— Nå, hvar har du din krona, du världens beherskare? fortfor Paschan framfusigt, men hajade till för den mörka blixten ur Vincents ögon och skyndade att rätta sitt misstag. — Jag menar — tillade han ödmjukt — att du alltid var en krona bland pojkar, och därför tycker jag du kunde låta ro oss öfver till Kaisaniemi och dricka de gamla tidernas skål. Här är så förtvifladt torrt och stenigt på Sparbanken nu för tiden.

— Det skola vi göra, svarade Severin Björck.

Men Vincent Vågbrytaren hörde dem icke. Han stod blek och stum vid sidan af den forna Amelie Ewers, som vid hans anblick sjunkit vanmäktig uti sin dotters armar.

— Jag skall säga dig något, Vågbrytare! hviskade den trasige kamraten honom sakta i örat. — Hon där... hvarför tog du henne icke? Hvarför reste du som en narr från din lycka?... Hon har aldrig älskat någon annan än dig!

Vincent Vågbrytaren svarade icke. Densamma tåren, som fordom rullade osedd bort i segelduken, trängde sig

än en gång oemotståndligt fram ur hans mörka öga. I detsamma hördes studentsången klar och fulltonig från den motliggande gröna stranden af Kaisaniemi park:

Glädjens blomster i jordens mull, ack, visst aldrig gro.
Kärlek själf ju försåtlig är för ditt hjärtas ro.
Men därofvan för hopp och tro
blomstra de evigt friska.
Hör du ej hur andar ljuft om dem till hjärtat hviska?

TANT MIRABEAU.

1. Min tant och jag.

Till Constance.

Ja, till Constance. Ingenting mer, ingenting mindre. Hvarken »min goda», »min bästa», »min saknade och afhållna» Constance, utan Constance sådan hon är. Jag är nöjd med henne, jag önskar ingen bättre.

Nåväl, du är trogen, du är tystlåten, du skall få veta allt.

Föreställ dig att vi ännu, som fordom, smyga oss på tå uppför den halfmörka vindstrappan, leta oss väg till det gamla mystiska bokskåpet med ståltrådsgallren, där vi en dag under våra forskningar upptäckte det forna lånbiblioteket, hvilket min far inropat på en auktion, men hvars innehåll blifvit så omsorgsfullt doldt för två växande flickors omättliga nyfikenhet. Föreställ dig att vi åter idka våra berömvärda studier i romanlitteraturen för femtio eller sextio år tillbaka och där inhämta en mycket känslofull insikt i lifvets öden, särdeles i den förföljda kärlekens obeskrifliga irrgångar. O, den förbjudna frukten! Med hvilket brinnande kunskapsbegär fördjupade vi oss icke i dessa ömma och tårfulla skildringar, på hvilkas titelblad lyste främst de odödliga namnen Lafontaine, Kotzebue och Johanna Schopenhauer!

Hvilka heta tårar fällde vi icke öfver alla dessa olyckliga älskande, och huru förbannade vi icke dessa tyranniska fäder, dessa stenhårda onklar och tanter, som djärfdes neka så oskyldigt misshandlade suckande varelser en koja och ett hjärta! Det är sant, att vi icke sällan bläddrade förbi mången sida med onyttiga moraler; hvartill skulle de tjena, när dock allt berodde på att de älskande slutligen skulle få hvarandra? Constance, min vän, min förtrogna, min medgråterska och min medskratterska i dessa lyckliga tider, när vi uppritade våra idealer efter så förträffliga mönster och när jag fann alla dessa fullkomligheter förenade hos en kadett — föreställ dig nu att du läser en roman, innehållande berättelsen om huru »Elise, eller kvinnan i sin fullkomlighet» mötte på en landsväg »Robert, eller mannen sådan han bör vara»!

— Gif akt — säger fotografen högtidligt — nu börjar jag!

Nej, jag börjar icke ännu. Jag är tvungen att förutskicka några ord om denna lilla ostyriga Augusta, som med så strida tårar sade dig farväl för fyra år sedan och därefter erfarit så ofanteligt mycket af lifvet och världen, som man endast kan erfara mellan sitt sextonde och tjugonde år.

Du vet, att jag haft lyckan uppväxa i ett mycket godt, mycket kärleksfullt, mycket förståndigt och husligt, men kanske något oroligt och något föråldradt hem. Vi bodde länge i en aflägsen landsort, innan min far erhöll en tjenst i hufvudstaden, och vi medförde dit, med våra landtliga vanor och föreställningar, äfven denna förkärlek för gammal god sed, som man insuper på landet. Min far, krigsrådet, som aldrig varit i krig, och min mor, krigsrådinnan, som däremot beständigt låg i

krig mot alla tänkbara och otänkbara faror för vår husliga lycka, hade föresatt sig att uppfostra mig, deras äldsta dotter, till denna »Elise, eller kvinnan i sin fullkomlighet», hvilken de troligen lärt beundra i deras ungdom. Dem saknades icke den bästa vilja, men väl erfarenhet af en barnsjäl, och jag fruktar att i de flesta familjer det första barnets uppfostran skall blifva mer eller mindre en profkörning, hvars reglemente uppgöres utan hänsyn till just den varelse som skall köras. Min far hade sällan någon annan tid på dagen ledig för sin familj, än middagstimmen, och ansåg sig böra använda denna knappa tid så nyttigt som möjligt för min uppfostran. Jag dresserades att sitta rak och stilla vid bordet; jag måste alltid äta min förelagda portion; jag examinerades om mina framsteg och tilläts att lysa med dem, när någon främmande var tillstädes. Min mor valde för sin dotter de bäste lärarne, det bästa pianot, det bästa möjliga umgänget, som kunde fås på vår ort. Emedan hon själf var en omtänksam husmoder, skulle äfven dottern uppfostras till en sådan och flitigt deltaga i alla husliga sysslor, men alltid som mamma bestämde, aldrig på egen hand. Mamma föreskref hvarje band i min klädning, färgen på mina handskar, radernas antal på sidan i mina bref, de lekar jag borde leka, de stycken jag borde spela, de böcker jag borde läsa, de gator jag borde gå och de vänner, åt hvilka jag borde skänka mitt unga förtroende.

Jag var icke obegriplig, icke oläraktig. Men om jag, oaktadt denna omsorgsfulla vård, ändock blef ett öfverdrifvet, excentriskt, trotsigt och regellöst barn, var orsaken troligen just ett öfvermått af skola och uppfostran, regler och förmaningar: hvarje rörelse bevakad, hvarje tanke inmatad, hvarje känsla underkastad censur.

Detta plågade och förödmjukade mig. Jag kände mig vara en fri varelse, fjättrad i kedjor; jag blef nyckfull och egensinnig, ja, hvad värre var, jag hycklade icke sällan en blind lydnad, för att i nästa obevakade ögonblick djärft öfverträda alla förbud. O, jag var ett mycket otacksamt barn, jag gjorde min stackars goda mamma tusen bekymmer!

Vid denna tid kom du, fader- och moderlös, i vårt hus. Du var lika eftergifven, lydig och god, som jag var elak och upprorisk. O, min Constance, hvarför lät du mig alltid råda? Vi upptäckte lånbiblioteket och, till råga på vår bräddfulla fantasi, anlände till orten ett resande teatersällskap. Mina goda föräldrar unnade oss alltför ofta det ovanliga nöjet af ett spektakel, utan aning om följderna. Vi begynte att justera våra idealer från Lafontaine med de nya och underbara intrycken från teatern. Vi voro femton år, när en ångbåt besökte orten, för att därifrån gå direkt till Stockholm. Afgångstiden var bestämd till klockan tre på morgonen. Efter en half sömnlös natt, packade vi våra resväskor, smögo oss ut och gömde oss som okända passagerare på denna båt. Vi voro fast beslutna att gå in vid kungliga teatern i Stockholm, förvåna världen med våra talanger och slutligen, lyckliga och beundrade, räcka vår hand åt någon Fridolin, Carl Moor, Don Carlos eller prins Hamlet. Ja, vi hade intet emot att, efter många ömma svårigheter, lyckliggöra någon ung riddare, tjugu år gammal, vacker, förnäm, tapper och framför allt trogen i döden; men skulle icke detta lyckas oss, var du beredd att blifva Johanna af Montfaucon och lefvande inmuras, medan jag lika beslutsamt ville blifva Ofelia och med halmkrans i mina fladdrande lockar störta mig ned i en brusande flod. Sällhet, kryddad med ömma suckar,

förekom oss mycket önskvärd, men ingenting kunde jämföras med den lyckan att vara på ett obeskrifligt och förvånande sätt olycklig. Gå i kloster! . . . ack, hos oss funnos inga kloster, men de måtte väl finnas i det romantiska Sverige.

Jag behöfver ej erinra dig om den prosaiska upplösningen af vår sköna framtidsdröm. Vi trodde oss så väl dolda i ångbåtens innersta fruntimmershytt, när vårt hårda öde i sista minuten ditförde mamma, som, oss ovetande, följde en släkting ombord. Stor tablå, moderlig bestörtning, dotterliga tårar . . . alla främmande i land! . . . och vi med våra resväskor hastigt placerade i en droska på återväg till det så storartadt öfvergifna hemmet. Vår förtviflan varade nära tre dagar — en oerhördt lång tid! — och lugnade sig därefter, men nu skildes vi åt. Mamma anade att vår uppfostran icke var fullt mönstergiltig: du sändes till en pension, jag till *tant Mirabeau.*

Denna gamla, förnäma fru var halfsyster till min mormor och därtill min gudmor. Vi hade stundom besökt henne om somrarna på hennes vackra landtställe Muisto i Tavastland, Pälkäne socken, fem mil norrom Tavastehus. Jag hade haft den lyckan vara hennes förklarade gunstling alltifrån min späda barndom, ett företräde, som kanske gjort henne mindre lämplig till uppfostrarinna för en så egensinnig, nyckfull och af romaner bortkollrad varelse som hennes lilla Augusta, därest hon icke varit lika bestämd som god, och lika sträng i sina grundsatser som hon i öfrigt var mild och kärleksfull. Min mor hyste med rätta ett stort förtroende till hennes erfarenhet. Tant Mirabeau hade upplefvat skiftande öden. Hon var född finska af en rik och högättad familj, men hade redan vid elfva års

ålder öfverflyttat till Stockholm och där fått den bästa uppfostran. Hennes ungdom hade varit så solbelyst som det var möjligt vid Gustaf IV Adolfs stela hof, där hon i slutet af förra och början af detta sekel var hoffröken hos sin jämnåriga, drottning Fredrika Dorothea Vilhelmina af Sverige. När jag såg den gamla frun vid hennes fyllda åttio år så hvit i hufvudet som en dufva, krokig och stapplande, litet svagsynt och lomhörd, mest sittande i sin gungstol, insvept i sin grönrutiga schal, men stundom stödande sig på sin käpp vid en vandring i trädgården — huru kunde jag, ett barn, föreställa mig, att denna af åren brutna gestalt engång hade varit blomstrande ung, strålande skön, omgifven af så mycken lycka, så mycken beundran, ja — som jag sedan erfor — af en så brinnande kärlek! Och nu satt hon, gammal och glömd, långt borta i Tavastland, på detta lilla täcka, men ensliga Muisto, som hon uppkallat efter minnet, emedan ju hela hennes lif numera var blott ett minne af det förgångna. O Constance, Constance, hvem kan veta i hvilken vrå *ci* dolt oss för världen och huru *vi* se ut, om vi lefva sextio år härefter?

Den blida sol, som lyst öfver tant Mirabeaus ungdom, hade längesedan slocknat i molnet. Hon hade varit olyckligt gift, hade nödgats skilja sig från sin man, som var henne ovärdig; hade ensam och barnlös, utan andra anförvanter än oss, flyttat tillbaka till Finland och här köpt en större egendom, Ristipelto. Efter några år hade hon tröttnat vid sina fogdar och landbönder, sålt Ristipelto och brutit ut därifrån ett landtställe efter sin smak, där hon kunde lefva i lugn mellan parker och sjöar, med jämt så mycket jordbruk, så mycken ladugård och så många tjenare, som hon behöfde för att känna sig oberoende. Där hade hon byggt en prydlig gård, snarare

en villa än en herregård, och skapat åt sig i ödemarken en liten förtjusande fristad, med konstverk om vintern, blommor om sommaren och naturpoesi alla årstider.

Det är sant, att Muisto gör på oss, som tillhöra ett annat tidehvarf, intrycket af något gammalmodigt ceremoniöst, med dess brutna tegeltak, dess markiser på solsidan, dess tunga veranda, dess klippta häckar och dess nakna karyatider vid stora trappan; allt detta en naturlig reflex af den rådande smaken vid början af detta århundrade. Men när man vant sig därvid, upptäcker man så mycket fint konstsinne och en så utsökt elegans i rummens dekoration, i möblernas sniderier och i den stora mängden af sällsynta konstverk, som smycka denna minnets bostad, att de allvarsamma finska barrskogarna vid sjön tyckas förvånade fråga sig själfva huru det är möjligt att de, vildmarkens söner, kunna bilda ramen till en så konstnärlig tafla.

Samma reflex af en förgången tid röjer sig i tant Mirabeaus hela person och omgifning. Hon är så ceremoniös, att hon skulle betrakta det som en sidvördnad, om någon af hennes anhöriga glömde den oundvikliga handkyssen vid sin hälsning om morgonen eller sitt lika vördnadsfulla godnatt efter aftonmåltiden. Hon har sannolikt aldrig i sitt lif försummat en skyldighetsvisit eller en lyckönskan på födelsedagar och fordrar af andra samma uppmärksamhet. Hon skulle anse det som en brist på lefnadsvett, om någon uraktlät att göra särskild toilett till middagen, äfven när ingen främmande intager plats vid bordet. Hennes betjening visar sig aldrig utan att hvarje tråd i klädseln — jag hade så när sagt uniformen — är alldeles sådan hon föreskrifvit att den bör vara; väl icke mera peruker och bindmössor, som den något löjliga seden lärer ha varit på Ristipelto, men

alltid frack, pomada och handskar för kammartjenaren, alltid hvit mössa, förkläde och finstruken krage för kammarjungfrun Det gör mig nästan ondt, att tant själf tillbringar en eller två timmar vid sin toilett om morgonen; icke därför att hon numera brukar smink och puder, men emedan hvarje strå af det vördnadsvärda hvita håret under negligén bör upplägga s just så och icke annorlunda. Före klockan tolf på dagen är hon osynlig för alla, utom sin svenska hushållerska Malla Södergren och sin franska kammarjungfru Lisette Minon. Regelbundet klockan tolf serveras chokolad och kaffe med kall frukost, klockan fem middag, klockan åtta te, men därefter är det tants vana att länge vaka. Hon lägger då patiens, när hon är ensam, och talar gärna om forna tider, när hon ser gäster hos sig. När det lider mot midnatt, har tiden upphört att finnas till för tant Mirabeau: då är hon åter ung, då flöda alla minnens källor i den lifligaste, behagligaste konversation, och med ett förtvifladt hjältemod ha vi, aftonsömnige småborgare, då brukat kämpa mot upproriska gäspningar, intill dess att pappa vanligen tagit farväl af konversationen med alltför hörbara näsljud — en signal som då vanligen återfört min älskade tant till den prosaiska nutiden. Ack, hon förlåter allt, och hon förlåter oss äfven detta, men jag glömmer icke den min af en drottning, med hvilken hon vid sådana nederlag i belefvenheten säger till oss: *mais vous êtes fatigués; allons, mes enfants, dormez bien!*

Det var *hon,* som skulle uppfostra *mig.*

2. Ett kort kapitel om min senare uppfostran.

Ja, jag vill vara kort om detta besvärliga ämne, som endast kan förödmjuka en ung person med berättigad självkänsla (läs: egenkärlek). Huru en gammal, krokryggig gumma, med så föråldrade åsikter och så — man kunde tycka — småaktiga lefnadsvanor, icke allenast kunde i allt öfrigt vara den älskvärdaste och mest tillgängliga personlighet, utan ännu därtill lyckas att inplanta förnuft i en öfverdrifven, självvisk och hycklande toka om femton år, detta skulle vara för mig och mången annan en gåta, om man icke lärt sig att skilja skalet af en förgången tid från den mänskliga kärnan af ett klokt hufvud och ett ömt, för alla lefvande varelser deltagande hjärta. Men jag har glömt, att du troligen förvånar dig att finna det ryktbara namnet Mirabeau förvisadt till Tavastland. Se här förklaringen.

Redan när jag var barn, hade en tafla i min tants förmak lyckats tillvinna sig min synnerliga uppmärksamhet. Det var ett tämligen stort, sannolikt numera sällsynt kopparstick i en af den gustavianska tidens vackra förgyllda, ovala ramar, föreställande en högst respektabel

herre i stor peruk, spetshalsduk, krås, nedvikta kragar, spetsmanschetter och sammetsrock, under hvilken bild stod att läsa i sirliga slängar: *Henri-Gabriel Riquetti, Comte de Mirabeau.* Jag stafvade på detta obekanta namn, och i mitt barnsliga hufvud upprann den föreställningen att en herre, som intog en så förnäm plats i förmaket, omöjligen kunde vara någon annan än min tants aflidne man. Denna upptäckt förkunnade jag för min far, den roade honom, och från denna tid var den gamla frun, sig själf ovetande, för oss alla tant Mirabeau. Flera år senare förnyade jag i franska revolutionens historia bekantskapen med detta världsbekanta namn, och nu fick taflan för mig ett annat intresse. Aldrig kunde jag utan en ofrivillig rysning betrakta detta väldiga, jättelika hufvud med dess djupa ansiktsveck, dess stora, trotsiga ögon, dess tjocka näsa och buskiga ögonbryn, dess haka, som liknade en kålrot, och dess breda mun, hvilken tycktes vilja på engång sluka alla världens läckerheter och håna alla dess högheter. Det var ett märkvärdigt hufvud. Som barn var jag rädd för det, som äldre sökte jag snillet däri, men lyckades icke upptäcka annat än lystnaden. Det förekom mig som skulle ett fruktansvärdt tidehvarf, på engång trött och blaseradt, våldsamt och blodigt, skåda ned på mig ur dessa smekande och hånande ögon, hälften skatans och hälften gamens.

Min nya uppfostran på Muisto begynte från första dagen af min därvaro. Jag hade väntat mig alla en favorits privilegier och var beredd att ställa mig mycket lydig, mycket uppmärksam i min tants närvaro, men däremellan taga min skada igen med den mest otyglade frihet. Ack, jag anade icke att en vaksam Argus väntade mig, för att icke ett ögonblick lämna mig ur sikte,

och denna förfärliga polis var madame *Claire,* tants nya sällskapsdam från Lausanne, en officersänka, några och trettio år gammal. Alltid, äfven vid måltiderna och aftontimmarna, som jag tillbragte hos tant, fann jag ständigt madame Claire i min närhet, sof i hennes rum, läste för henne matematik, historie och språk, tog för henne mina musiklektioner och beledsagades af henne på alla utflykter, än till fots, än till häst, åkande eller ridande. Alla timmar på dagen voro på förhand delade mellan arbetet och rekreationen; icke ett ögonblicks frihet, ingenting annat obundet än mina upproriska tankar. O, det var en tvångströja! Hemma hade jag hycklerska gått i band, när min mor ledde mig eller min far dresserade mig; jag hade varit kattungen, som man lärt att hoppa öfver en käpp, men som i nästa ögonblick neddrog duken och blomvaserna från närmaste bord. Här gaf man mig ett nystan och sade till mig: lek, min lilla, lek på denna matta, men icke annorstädes, och minns, att två eller fyra ögon beständigt följa dig!

Jag var olycklig, förtviflad, rasade inom mig och tänkte på flykt. Ena gången ville jag under ridten vika af på första sidoväg och galoppera bort från min beständiga skugga, madame Claire. Andra gången uppgjorde jag en plan att muta stalldrängen, låta spänna för giggen klockan två på morgonen och försvinna, kvarlämnande en mycket stolt, men höflig biljett, hvari jag tackade tant för hennes goda afsikter, under förklaring att jag var gammal nog att råda mig själf. Tredje gången, ett hemskt ögonblick, tänkte jag på att störta mig från en klippa ned i Mallasvesi sjö — hade icke Ofelia störtat sig i en flod? hade icke Saffo kastat sig ned från en klippa i hafvet? Lyckligtvis besinnade

jag mig och fann Mallasvesi för djupt, stalldrängen svår att muta och min lilla gråskymmel Polle alltför saktmodig för att galoppera undan hela Muistos befolkning, som skulle förfölja mig. Flykten uteblef, jag stannade kvar och begynte tänka på gift. Opium till exempel? Eller kol-os? Det skulle göra uppseende. Men hvem skulle begråta mig? Mina föräldrar skulle trösta sig med de yngre syskonen Fritz och Sigrid; tant hade upplefvat så mycket förut, att hon snart skulle lugna sig; madame Claire skulle kanske finna ett nöje i att hafva plågat mig till döds. Nej... vi skulle ännu besinna oss, innan vi tänkte på giftet.

Några veckor förgingo, och dessa tankar kommo mera sällan tillbaka. Jag begynte vänja mig vid den regelbundna dagordningen; den begynte förefalla mig mindre enformig. Madame Claire berättade väl och förklarade tydligt; man kunde fördraga hennes lektioner. Utflykterna hade sina behag; vi besökte bondstugorna och unge Allan Hagert på Ristipelto, utdelade böcker och läkemedel, hade namnam åt barnen, blefvo gärna sedda och fingo vänner. Kvällarna blefvo — jag nästan blygdes att tillstå det — intressanta. Madame Claire läste då högt för tant. Det var de bästa arbeten af alla länders litteratur, än poesi, än prosa, och vanligen beledsagade af pikanta anekdoter eller upplysande anmärkningar. Jag begynte finna min tillvaro dräglig. Opium och kol-os frestade icke mera min upproriska fantasi.

Med allt detta omgafs jag af ett lugn, som jag aldrig känt i mitt hem. Jag märkte att min tant, som var så bestämd och så regelbunden, ändock kunde vara så oändligen god. Och madame Claire — jag kallade henne i min första förtviflan Argus; ja, Constance, om

den skyddsängel, som leder ett förvilladt barn på det godas stig, förtjenar denna smädeliga benämning, så var madame Claire äfven en Argus. Jag har aldrig sett en person med ett så obeskrifligt lugn utbredt öfver hela sitt väsen. Hennes kloka, klara, bruna ögon tycktes skåda genom tingens grund och in i människors hjärtan, men icke forskande, icke oroande, snarare såsom dagen ser in i alla vinklar utaf ett halfmörkt rum. Det var hos henne något storslaget lugnt. Medan tant trodde på försynen, men föga på katekesen, och jag fått det begrepp om kristendom, att man borde vara andäktig i kyrkan eller på en begrafning, hade madame Claire, så reformert hon var, uppfattat dessa ämnen som lifsfrågor, hvilka ingripa i hvarje punkt af vår tillvaro och förutan hvilka ingen frid eller sann lycka kan blomstra på jorden. Medan tant lefde i det förgångnas minnen och jag i framtidsdrömmar, hade madame Claire uppnått den höjd, där det förflutna, närvarande och tillkommande flyta tillsamman i en klar, resignerad och dock hoppfull blick öfver lifvet. Hon var en praktisk natur, verkligheten själf, men i förädlad gestalt — middagen, som stod med sin höga sol mellan morgon- och aftonrodnad.

Det var ett sådant inflytande *jag* behöfde. Det lugn som omgaf mig, den regel som jag i början så högt afskydde, det arbete som först kändes så motbjudande, min tants godhet, som förstod att göra själfva förebråelsen kärleksfull, madame Claire's tysta, saktmodiga, nästan sorgsna blick, när jag felat, och hennes tålmodiga sätt att — såsom apostelen säger — »öfvervinna det onda med det goda», allt detta verkade välgörande och kom mig först att blygas, sedan att öfverlägga, slutligen att bemöda mig blifva så mycken godhet

värdig. Blygseln lärde mig uppriktighet, öfverläggningen lärde mig ånger; tillgifvenhet och tacksamhet gjorde det öfriga. Förtroendet kom, och med förtroendet friheten. Jag märkte med förvåning, att jag icke var så reglementerad, så öfvervakad, ja spionerad, som jag i början föreställt mig. Och likväl hade intet förändrats i mitt dagliga lif. Jag erinrade mig nu, att ingen någonsin förbjudit mig att gå eller komma, när jag behagade, utom arbetstimmarna. Icke ens läsningen af lätt lektyr, om icke möjligen en tidningsföljetong, hade behöft kontrolleras, af det enkla skäl att ingen dålig lektyr fanns i huset. Hvad jag i min första förtviflan ansett för tvångströja, det befanns småningom vara husets sed, som gällde för alla dess invånare.

Och så fortfor det ett år och två år med växande tillfredsställelse. Jag hade blifvit återförd från dimman till dagsljuset, från de mest öfverspända griller till det bästa af verkligheten, och detta utan att jag själf visste huru. Ack, Constance, tro icke att jag därför blifvit något slags dygdemönster! Tvärtom, de gamla osederna och de forna grillerna spöka ännu ofta i mitt stackars hufvud, och du skall märka alltför tydliga spår af dem i det följande af min bikt; men skillnaden är, att jag nu ertappar dem som trädgårdstjufvar i blomstergården och gör mitt bästa att behörigen näpsa dem, utan att alltid lyckas däri. Detta lugnar mig likväl i ett afseende: jag har en tid fruktat att blifva lillgammal i dessa förståndiga människors sällskap, och jag inser nu, att tillräckligt af den forna tokan dock sitter kvar bakom alla lärdomar och alla goda föresatser.

Två år och en månad hade förgått, när jag med tants välsignelse återvände till mina föräldrar. Det

förekom mig som hade jag varit en ful larv och Muisto min puppa. Skratta icke, Constance! Jag är långtifrån att nu anse mig vara en fullvingad fjäril, men det vissa är, att jag blifvit förvandlad. Jag har berättat dig om »Elise, eller kvinnan i sin fullkomlighet»; jag kommer nu till »Robert, eller mannen sådan han bör vara».

3. Den första järnvägen i Finland.

I Mars månad år 1862 inträffade något oerhördt i ett land där människorna bott så glest och så oåtkomliga för hvarandra, att man måste vara student, kadett, postiljon eller sjöman, för att mer än en gång i sitt lif hafva sett andra nejder och andra ansikten än dem, bland hvilka man vuxit upp — ett land, där hvarje resa härintills varit en ovanlig och viktig tilldragelse, som fordrade långa förberedelser och ett energiskt beslut, då man ju måste tänka på tusen nödvändiga saker både för fortkomsten och bekvämligheten.

Den 17 Mars 1862 förflyttades detta vida land med dess ödemarker plötsligt med ett djärft språng från forntiden in i nutiden — samma språng som hela vår världsdel tagit två eller tre decennier före oss. Denna dag skuffades ett af världens mest senfärdiga folk, som behöfver sekler att morna sig, med ett klockslag framåt från månaders betänksamhet till minutens punktlighet. Denna dag försvunno afstånden, betänkligheterna, verststolparna, skjutskärrorna, piskorna, backarna, grindarna, färjorna, med hela bråten af gästgifvare, dagböcker, skjutspojkar och hållhästar åtminstone från synkretsen af *en* resa i landet, och om de ännu kvarstodo för alla

öfriga, så stodo de där såsom en öfvervunnen ståndpunkt, hvilken tiden förr eller senare skulle springa förbi. Denna 17 Mars var en märkedag, en sekulardag, ett tidskifte mellan förr och nu, ett jättehopp af den finske Matti framåt i tidens töckniga luft. O, hvad Matti den dagen såg mäkta förvånad ut! Då svajade flaggor, då dånade hurrarop, då röto nya vidunder i skogarnas enslighet; då — ja, då öppnades och invigdes Finlands första järnväg från Helsingfors till Tavastehus!

Jag ämnar icke beskrifva denna dag: det är nog att han grytt och efter sig gifvit upphof åt andra dagar med nya språng framåt. Vi, som då nyligen flyttat till hufvudstaden och icke hade äran följa det första bantåget, återvände från bangården med ett intryck af förvåning, nöje och väntan på framtiden. Icke ens min far, som räknade sig bland järnvägens afgjordaste motståndare; icke ens min mor, som förutsåg de förskräckligaste olyckshändelser såsom en följd af detta nya fortskaffningsmedel, hade kunnat motstå sin nyfikenhet att betrakta underverket, och när jag såg min gamle, hederlige pappa stå där med blottadt hufvud som alla de andra, medan man sjöng »Vårt land» och tidens ostyriga vindar fläktade så lekfullt i hans grå hår, smålog jag vid mig själf och tänkte: vänta, min gubbe, du skall en dag komma på andra tankar!

Vi gingo dock i all stillhet hem, blygdes smått för vår nyfikenhet, läste tidningarnas beskrifningar, benade saken på alla sidor, råkade här och där i krig med den nya resemetodens beundrare, ledsnade så småningom vid det evärdeliga talet om denna tilldragelse och tilläto det vara gjordt, som ej mer kunde ändras. Månader förgingo, sommaren kom, och den obeveklige läkaren sände oss på en badresa till Visby, för att kurera pappas gikt.

Det var allt något bråksamt; mamma förklarade att vi sannolikt skulle brinna upp eller sluta vårt lif i Ålands haf, men resan gick lyckligt, Visby var angenämt, gikten förbättrades, och vi återvände med det lyckliga hoppet att få tillbringa vintern i lugn. Då mottogo vi i början af November en inbjudning från tant Mirabeau att tillbringa julen på Muisto. Vid hennes ålder, skref hon, vore dagarna räknade. När hon icke fick den glädjen att se oss på sommaren, hoppades hon att vi ville unna henne detta nöje under den sista jul hon sannolikt ännu kunde omfamna oss.

Hvad skulle vi svara? Föräldrarna hade så gärna de lefde velat undgå en ny resa i denna besvärliga årstid, men man sårar icke med afslag en älskad och något granntyckt tant, hvilken man dessutom hoppas ärfva, och våra pyren, Fritz och Sigrid, förenade så enträget sina böner med mina, att de styrande makterna slutligen nödgades samtycka. Detta beslut fattades likväl med det bestämda och orygglige förbehåll, att familjen icke skulle riskera sina dyrbara lif med en resa på järnväg.

I November föll snö, och vi fröjdade oss åt ett klingande slädföre. Men Anders — den nedrige Anders, som så ofta kastar slask i vägen för olyckliga julresande — förblef sin gamla osed trogen, och detta ända därhän, att vägarna slutligen blefvo platt ofarbara. Vi väntade i det längsta, vi rådfrågade barometern, almanackan och alla gamla väderleksspådomar, men utan resultat. När resan ej längre kunde uppskjutas, sågo vi oss, trots alla orygglige beslut, försatta i den hårda nödvändigheten att antingen stanna hemma, eller resa på järnväg. Det var ett bekymmersamt val. Nöden hade ingen lag, vi måste riskera lifvet, och pappa lugnade oss med den försäkran, att ju nästan lika lätt kunnat drunkna på resan till

Visby. Dessutom skulle vi, efter de tio milen järnväg till Tavastehus, få hvila oss med fem mil landsväg till Pälkäne och Muisto. Vi skulle åka i vagn, när vi ej kunde åka i släde; vi skulle få resa denna sista tredjedel af vägen i lugn.

Tio dagar före jul begåfvo vi oss af. Det var en torsdagsmorgon, tror jag, alldeles mörkt. Allt var inpackadt, vi hade lagt oss klockan tolf och hade godt kunnat sofva till klockan sex, men då känner du inte mamma. Hon hade afrest med ångbåten i somras klockan två på morgonen och nu gått till sängs med den fixa idén att vi skulle komma för sent till järnvägen. När klockan slog tre, fann mamma det vara »hög tid». Hela huset uppväcktes, vi flögo halfyra i reskläderna och tyckte oss redan höra den hjärtslitande pipan hvissla...

Nå godt. Sedan vi litet mornat oss med kaffe och fått våra pyren på fötterna, hvilket inte var det lättaste, slog klockan fem. Vagnen stod framför porten; vi försinkade ännu den dyrbara tiden med att instufva pumpernicklar åt barnen. Fritz hade fått nya strumpor och tjöt att de klöste honom i benen. Sigrid hittade ej sin väska; pappa sökte öfverallt sina reshandskar, som han bar i fickan af pälsrocken; jag flög på jagt efter min page, som pyrena begagnat till tömmar, och mamma hade ännu femtio förmaningar åt jungfrurna, huru de skulle akta elden, inte lämna köksdörren oläst, inte springa alla på en gång ur huset, inte förkyla sig under julhelgen och annat mer, som en ordentlig husmoder inte kan lämna osagdt i sista stunden. Allt detta gjorde, att när vi lyckligt anlände i mörkret till bangården, slog klockan tre kvart till sex.

Var det mörkt utanför, så var det ej ljusare innanför. Hvad skulle vi göra? Alla dörrar voro stängda,

och endast därborta vid lokomotivet märktes något tecken till lif. Pappa skickade kusken att fråga, och sedan vi tåligt väntat en kvart i vagnen, kom Nylund tillbaka med svaret, att bantåget går klockan åtta, hvilket vi läst i tidningarna dag ut och dag in allt sedan Mars månad.

Vi stego emellertid ur, litet dufna och sömniga, och fingo slutligen fatt på en städerska, som var nog mänsklig att låta oss träda in i den mörka väntsalen. Pyrena hängde, den ena på mig, den andra på mamma, och så somnade de. Småningom kom upplysning, därefter buffet och kaffe. Vi drucko, det förstås, och hörde med tålamod klockan slå sju, då pappa råkade påminna sig att han glömt på sitt skrifbord ett angeläget bref, hvilket samma dag borde afgå med posten till Petersburg. Nu blef rådplägning, böner, jag tror till och med tårar, men pappa var obeveklig. Lyckligtvis fann han en ledig hyrkusk, som fört passagerare till bangården, och lämnade oss öfvergifna åt väntans tortyr.

Jag vill ej försöka att beskrifva vår olyckliga ställning. Min goda mamma är den bästa människa under solen, bara hon icke fått i sitt hufvud den föreställningen att något går galet. Och nu skulle vi försumma oss, det var gifvet, det hade hon länge förutsagt, det kunde aldrig slå fel. När hon väntat fem minuter, uträknade hon att pappa bort vara längesedan tillbaka. Hör, nu slog klockan en kvart på åttal Hvem skall köpa biljetterna? Hvem skall bestyra om sakerna? Hvem skall se åt att man ej prejar oss oförsvarligt? Här kan man vänta sig hvad som helst. Se där, man trängs redan vid luckor och ingångar! Våra ur gå för sent; jag tyckte man hvisslade. Nej, vi komma aldrig i tid, tåget går, det är rätt så klokt att vi genast åka tillbaka hem. Skulle vi låta vagnen lämna oss? Nylund hade

kunnat vänta tills tåget gått, men han har då icke det minsta förstånd för sin stora lön. Det är förskräckligt att vara allena och värnlös med så mycket obekant folk. Man skall få se, att de stjäla ifrån oss allt hvad vi ha med oss.

Jag försäkrade att jag höll min fot på vår stora koffert, att Fritz i sin lyckliga slummer dunkade hufvudet mot nattsäcken, att denna åter låg ofvanpå resfilten; annat löst hade vi icke, utom pirater och resväskor, dem vi buro i handen, och pappas pipa med tobakspung, som hvilade på mitt knä. Ingenting kunde lugna mammas farhågor. Hvarannan minut gick hon till trappan; det var för bedröfligt. Emellertid byltade den ena skaran passagerare efter den andra fram till biljettluckan — de afundsvärde, som icke glömt sina bref på skrifbordet och kunde sätta sig ned att vänta med det goda samvetets lugn!

Ändtligen slog klockan half åtta.

Nu stod mamma ej mer att hejda. Att vi skulle bege oss af på den olyckliga färden! Vi hade ju kunnat sitta beskedligt hemma och äta vår julgröt i fred, som andra kristna människor. Lovisa, som städat rummen, sedan vi reste, har bestämdt förlagt pappas bref, eller kastat det i papperskorgen, eller, hvem vet? låtit det vandra med sina sopor i kakelugnen. När pappa ej finner brefvet, sätter han sig att skrifva ett nytt; det tar tid, det slutas ej förrän klockan nio, och emellertid sitta vi öfvergifna stackare här som ett spektakel för alla människor. Märkte du huru den sippa frun i räfskinnskappan vände sig om för att se på oss? Och den där karlen i bruna frisrocken, hvarför betraktar han oss? Han måtte tänka att vi se förskräckligt bortkomna ut. Det är för olyckligt. Nu får Fritz hosta i morgonkylan,

och Sigrid är inte för rar, hon heller; hon hade ju mässlingen sista våras.

— Men, söta mamma — sade jag tröstande — klockan är ej mer än half åtta ännu. Det värsta som kan hända oss är att vi åka hem igen.

— Jo det vore skönt, att låta pigorna skratta ut oss, när vi troppa i gåsmarsch uppför vår trappa igen! Du skall få se att pappa kommer just när tåget går af, och då stå vi här utan biljetter.

— Men hvad hindrar mig att köpa biljetter?

— Du? Nej, en karl skall det vara. Dig skulle de lura på dubbla priset.

Karlen i frisrocken måtte verkligen ha läst i mammas bekymrade min att ej allt var som det borde vara, ty nu steg han fram och erbjöd sig utan krus att köpa biljetter åt oss. Du skulle ha sett mammas min! Om han åtminstone blifvit i vederbörlig ordning presenterad för oss. Men en vildfrämmande människa, och därtill en karl i frisrock! Ja, frisrockar äro visst mycket aktningsvärda öfverplagg, när man ej har råd att bestå sig någonting mer, men något särdeles anseende gifva de inte sin man vid första bekantskapen. Förmodligen befann sig karlen af något misstag i väntsalen för andra klassens passagerare: han måtte ha ämnat sig till den tredje.

Mamma ville slingra sig undan med svaret att vi nog skulle reda oss utan biträde, när hon råkade kasta en blick på karlens obehandskade händer, som voro mer än lofligt stora och grofva. Det föll henne in, att frisrocken betydde något slags vaktmästare, för hvilken man ej behöfde genera sig. Hvarför kunde vi ej vara klara till aftåg, när pappa anlände — om han anlände? Hon såg på mig; jag nickade bifall, och när klockan slog tre kvart på åtta, hade vi ej allenast biljetterna i

vår hand, utan äfven koffert och nattsäck precis där de skulle vara.

Nu kom ett annat bekymmer. Pappa skulle bestämdt fördröja sig, tåget skulle afgå med våra effekter till Tavastehus, och biljetterna skulle vara utan värde. Men just när mamma var fullkomligt öfvertygad att allt var så galet det kunde vara, anlände pappa med svetten i pannan och löskragen på sned under ena örat. Nu ruskades pyrena upp, kånkades fotlösa med oss och ... med detsamma var Fritz försvunnen i trängseln. Han skulle naturligtvis råka under hästfötterna, menade mamma, och när pappa försäkrade att här funnos inga hästar, bara eldfrustande järnfålar, bedyrade mamma att pyret skulle fubbla ned mellan perrongen och vagnarna, bli öfverkörd af tåget och söndersmulas, olyckliga barn, som man så ofta läser i tidningarna: det hände ju nära Arboga med en oxe! Emellertid var Fritz i godt behåll och uppenbarade sig i rätta stunden på frisrockens axlar.

— Var god och stig in här — uppmanade karlen, pekande på en vagn — här är ledigt.

— Hör du! hviskade mamma, knyckande pappa i rocken. — Här är ledigt! Vagnen har bestämdt något fel; ingen vågar taga plats där. Kanhända är fönstret söndrigt; där är ett drag, som ingen står ut med. Att jag skulle glömma min grå schal; han hade behöfts för Sigrid kring nacken.

Det oaktadt stego vi in i kupén. Den var förträfflig, fönstret helt, sofforna jämngoda med pappas bästa. Nu fick mamma ett nytt bekymmer.

— Månne jag bort ge karlen dricks pengar? Han betraktade oss som hade han väntat något för sitt besvär. Sådant folk brukar ej göra något för intet, och det kan man ej heller begära. Nu är han troligen anställd vid

[illegible] har våra saker om händer. Det vore illa, om han [illegible] sig mankerad; hvem vet huru vi sedan få våra saker tillbaka.

— Du har väl fraktmärkena? frågade pappa.

— Hvad är det?

— Små kvitton med nummer, hvilka man får i [illegible].

— Nej, sådana har jag inte fått.

— Men hur få vi då våra saker tillbaka?

— Ja, det begriper jag inte, suckade mamma.

[illegible] hvisslade lokomotivet, och tåget satte sig långsamt i rörelse.

4. Kopparslagaren.

Vår första järnvägsresa var hvarken mer eller mindre märkvärdig än millioner andras, hvilka engång, såsom vi, med förvåning och nöje, blandadt med häpnad, sett landskap och skogar dansa första gången förbi kupéns kajutfönster. Jag har sedan ofta föreställt mig, att den sofvande gamla frun på vis-à-vis-sätet vore min mormor, eller att den gamla herrn därborta på andra bänken vore min farfar, och jag har njutit af deras förvåning, när de skulle uppvakna midti nittonde seklet och se sig ila bort på en väg så som aldrig de snabbaste vagnshästar kunde föra dem framåt. De skulle tro sig drömma ännu, eller skulle de tro sig resa genom luften som Faust på Mefistofeles' mantel. O farfar, o mormor, hvilka oerfarna barn I voren i jämförelse med oss, edra upplyste efterkommande!

Vi sutto en stund häpna och stumma; pyrena föreställde sig att de sutto i kyrkan. Vi tänkte på alla hiskeliga berättelser i tidningarna om sammanstötningar, urspårningar, nedstörtade vagnar i djupa afgrunder, krossade lemmar, förspillda lif... vi erinrade oss att banken, som just nu bar oss fram öfver hafsviken, hade många gånger rasat in, förrän han lyckades bära ett

bantåg. Den underliga farten, den lätta darrningen under våra fötter, vagnarnas rassel, den frostiga morgonluften, mörkret och gnistorna utanför vagnsfönsterna, lampan innanför, ensamheten i vår rullande kammare, där vi, instängda för oss själfva, funno oss öfvergifna af världen, allt detta verkade i början bedöfvande på oss alla. Vi tyckte oss rulla med stormens hastighet fram mot okända öden — och var det icke så? — okända öden!

Ändtligen bröt pappa tystnaden, fortsättande sina tysta tankar, i hvilka resans nöje befann sig i inbördes krig med hela hans föregående uppfattning.

— Den leksaken har allt kostat vackra pengar! knotade han.

Mamma hade tänkt på fraktmärkena.

— Inte såg nu karlen ut som en tjuf, anmärkte hon, men nog hade han förskräckliga händer, och nog var det besynnerligt att han förde bort våra saker, utan att lämna kvitto. Man läser underliga historier om huru det går till vid järnvägarna. Nå, vi få allt se, när vi komma fram. I kofferten ha vi min svarta sidenklädning, och pappas svarta kläder, och Augustas guldarmband; dessutom två dussin linnen och andra klädningar; i nattsäcken våra tröjor och barnens kläder. Det var en lycka att vi togo med oss så litet som möjligt; jag ämnade redan taga mitt randiga siden. En nätt julklapp, att mista alltsammans! Att vi inte togo nattsäcken med oss i vagnen!

Jag har hört sägas — svarade pappa — att man ej får föra sådant med sig i vagnarna.

— Inte medtaga sina saker? Men det är ju stråtröfveri! Jag märkte ganska väl, när vi stego in, huru den ena och den andra stack sitt bylte under soffan. Tror du inte att karlen i frisrocken märkte vår oerfarenhet?

Jag säger ingenting, men nog ser det ut som om han velat göra en god affär på vår enfald och godtrogenhet. Han hade åtminstone kunnat unna oss nattsäcken. Alla våra julklappar äro där. Och hvad skola vi ta på oss, när vi komma till tant? Kanske sitta där hela helgen i våra reskläder? Jo, det är trefligt! Men hvarifrån taga vi rent linne? Jag och Augusta kunde kanske hitta något i tants gömmor från den tid hon var hoffröken; men icke kan pappa stackare spöka ut sig i hennes lintyg. Augusta skrattar; jag vore färdig att skratta med, så tokigt är det. Om jag bara hade något att kläda på barnen! Men jag har inte så mycket som ett par torra strumpor en gång.

— Men, mamma, inte var han någon tjuf, anmärkte jag.

— Å du, sanna mina ord, vi få allt se. Hör... nu pipa de åter... de sakta farten... någonting har gått sönder. Kanske en bro rasat in? Kanske en bank har satt sig? Där är kanske en afgrund framför oss! Nej, att vi skulle bege oss af på den olyckliga järnvägen!

Tåget stannade. Man hörde ropas: Dickursby station, fem minuters uppehåll!

Vagnsdörren upplästes, vi tittade ut. Det hade ändtligen dagats, vi kunde urskilja stationshuset och människorna... en karl med grön flagga; hvarför bar han en grön och icke en hvit?... en madam med en smörbytta; ville hon sälja smör?... Två studenter, som lånade eld från hvarandras cigarretter; det blåste, de kunde ju tända eld på bantåget! En person närmade sig vagnsdörren: det var karlen i frisrocken.

— Hur står till? frågade han.

Mamma knyckte pappa i rocken:

— Det är han som har våra fraktmärken.

Hyvinge station, femton minuters uppehåll! — Klockan visade half elfva, och då vi varit i rörelse sedan klockan tre, begynte vi känna sympati för stationens buffet. Pappa steg ur, jag följde honom, rekvirerade smörgåsar och inlade fem i min näsduk för mamma och pyrena. Det var första gången jag såg en huggsexa; larverna på ett kålblad eller två dussin höns kring en näfve gryn kunde icke kifvas om födan med mera glupskhet. En elefant i sjuppskinnspäls upptog halfva buffeten; en spenslig kammarförvant kilade in sig under hans arm och lyckades eröfra ett glas öl, som han spillde öfver min skinnkappa. När jag såg mig om, var pappa åter i samtal med frisrocken om de smalspåriga banorna.

Klockan ringde.

— Pappa!

— Gå du förut, jag kommer strax efter.

Jag gick och delade ut mina smörgåsar åt fångarne i vagnen. Det ringde och ringde, men pappa blef borta. Ändtligen hördes hvisselpipan, tåget satte sig i rörelse, och mamma anropade konduktören att göra halt, när pappa steg in i vagnen, men icke ensam, utan dragande smeden med sig. Huru detta var möjligt, förblef oss en gåta, men snabbt gick det, och i ett nu var jag placerad bredvid den främmande karlen med hans grymma frisrock och hans rysvärda händer.

— Jaså, herrn menar, att lätta lokomotiver på smalspåriga banor frysa ihjäl här i landet, fortsatte pappa, utan att det minsta bry sig om vår förundran och mammas vinkar.

Det var också för sent att numera visa smeden på dörren. Den var för väl tillreglad och tåget i rörelse.

Smeden gjorde en mycket kort ursäkt till mamma och mig; det tycktes alldeles inte genera honom att göra

intrång på vårt fridlysta område. Därpå besvarade han pappas frågor, aktningsfullt, men mycket bestämdt. Hans röst var ej obehaglig, hans sätt något okrusadt, men inte så plumpt som jag väntat, och när pappa bjöd honom en cigarr, hade han det vettet att svara:

— Tackar, jag röker endast i fria luften.

Jag märkte nu det förunderliga, att han bar handske på vänstra handen. Ville han föra stat med sin högra björntass?

Min goda mamma hade den föreställning om järnvägar, att hvarje familj borde disponera en vagn för sig, där det var en stor godhet att mottaga besök af främmande. Hon mottog alltså den nykomne ungefär som en värdinna mottager en obekant herre, hvilken värden för med sig till middagen, när anrättningen består af köttstufning och russinsoppa. Det vill säga: var så god och sitt ned, men räkna ej på annat än ett höfligt bemötande!

— Förlåt, anmärkte pappa, jag har ännu ej presenterat oss. Jag är... och här är min hustru... här vår dotter Augusta, och här våra pyren, Sigrid och Fritz, den ena en tjufpojke, den andra inte stort bättre.

— Mitt namn är Duvert Damm, smed, till er tjenst.

— Min herre är mekanikus?

— Som man behagar. Annars är mitt egentliga yrke för ögonblicket att vara kopparslagare.

Jag såg på mamma och läste i hennes uppsyn: kopparslagare! Jag kunde tro det. Och med sådant folk inlåter sig pappa i en intim konversation. — Det fattades blott att hon tillagt högt: vill inte herrn vara så god och förtenna mina gamla kastruller?

Hon teg. Men i stället hörde jag pappa säga:

— Det är ett rätt bra yrke att vara kopparslagare, i synnerhet när man tar sin sak med förstånd. Men så särdeles lönande lär det inte vara?

— Det kommer an på huru man lyckas och sköter sin sak. Somliga bli rika, andra fattiga.

— Ja, det klagas mycket att skråförfattningarna inte mer lägga ett hälsosamt band på bönhasar. Den nya näringsfriheten vill tyvärr stöpa om allt. Herrn har kanske också att beklaga sig öfver näringsfriheten?

— Tvärtom. Jag önskar att hvar och en må ha frihet att försörja sig själf med sitt ärliga arbete.

— Men ursäkta, det förekommer mig som skulle jag ha sett herrn någonstädes förut. Skulle herrn händelsevis ha arbetat hos kopparslagarne Thalén eller Avander i Helsingfors?

— Nej, min herre. Men jag vill påminna mig, att vi för ett par år sedan gjorde en resa tillsamman på ångbåt till Stockholm.

— Huru? När maskineriet råkade i olag på ångbåten Suomi och vi skulle ha kommit illa till korta på Ålands haf, om ej en engelsk mekanikus varit ombord och förstått reparera skadan?

— Jag hade varit sex år i England och talade då helst engelska.

— Således har herrn varit utrikes? Sex år?

— Mer än halfva min lefnad.

— Men jag förstår inte . . .

— Det är mycket enkelt. Jag är född i Neapel och kom i mitt sjunde år till Finland, som jag åter lämnade vid sjutton års ålder.

— Och herrn är kopparslagare?

— Allt hur man tar det. Jag begagnar mig af den snölösa vintern att resa till norra Tavastland och under-

söka några anledningar till kopparmalmstreck, som man tror sig ha funnit.

— Ursäkta, herr ingeniör... jag kunde ej ana...

— Inga omständigheter! På det hela är jag endast en simpel smed.

Under detta samtal var det mitt nöje att betrakta pappas förlägenhet och mammas stigande aktning för kopparslagaren. Hon jämkade om sin bahytt, slätade ut min kappa och bannade pyrena, som lade i dagen en beundransvärd färdighet att sparka den ena den andra med föttren på sofforna. Men under allt detta upphörde hon intet ögonblick att bevaka främlingen som en misstänkt person.

Pappa hade sökt sin räddning i de smalspåriga banorna, när Fritz ryckte honom i pälsrocken och begärde sin smörgås.

— Hur skall jag veta hvad du gjort af din smörgås? Den har du förmodligen ätit upp.

— Å nej, pappa sitter på honom.

— Sitter jag?... Ja, jag tyckte, att här var något ovanligt på soffan.

Pappa jämkade sig upp och undersökte det ovanliga föremålet. Det var verkligen smörgåsen, men i hvilket skick! Fritz hade, som mången annan hustyrann, en förvånande instinkt att alltid lägga sina smörgåsar med smörsidan nedåt på möblerna, och i brådskan vid Hyvinge hade pappa satt sig så vådligt som det var möjligt på denna vägkost. Öfverdraget på soffan såg ut som en karta öfver Vestindien med öarna Cuba, Jamaika, Haiti och Portorico, för att ej tala om pappas pälsrock, som bokstafligen utgjorde en matsedel från Hyvinge.

— Nu få vi betala kronans soffa! var mammas första förskräckta utrop.

Det andra blef osagdt, men jag förstod, att det innebar: allt detta ha vi att tacka smeden för!

— Saken är hjälpt med några droppar af Brönners fläckvatten, anmärkte den så oskyldigt misstänkte smeden med mycket lugn.

— Ja, den som det hade! suckade mamma.

— Tillfälligtvis medför jag en flaska däraf i min resväska, återtog smeden.

Och med dessa ord begynte han att rentvå den så illa tilltygade soffan.

Midtunder denna operation anlände vi till Riihimäki. Det blef nu nödigt att dölja den pågående tvagningen, medan vagnsdörren öppnades. Mamma ställde sig så att hon skymde olycksstället på ena sidan och kommenderade mig till samma tjenstgöring på den andra. Pappa steg ur för att trösta de bedröfvade pyrena med en tårta, och smeden fortfor att, stödande sig på ena knäet, gnida soffan med sitt Brönnerska fläckvatten. Allt detta gjorde oss mera bekanta. Vi hade en gemensam hemlighet att dölja, och mamma måste erkänna, att för detta frisrocken, vaktmästaren, tjufven och kopparslagaren gjorde oss alla en nyttig tjenst.

Innan kort voro alla spår af Hyvinges matsedel utplånade, och tåget satte sig åter i rörelse. Samtalet kom i gång af sig själf; smeden hade så mycket att berätta om främmande länder, och han gjorde det så lifligt och rättfram, att han slutligen lyckades eröfra en skymt af sin hemlige fiendes, mammas, bevågenhet. Olyckligtvis råkade han i krig med en annan person, som dittills förblifvit neutral.

— Finland är dock ett fult land, yttrade han utan minsta grannlagenhet för våra fosterländska känslor.

— Jag förmodar att herr Damm rest här i kursläde om vintern med nedfällda gardiner, svarade jag, som nu i min tur tog eld.

— Jag har rest genom landet i öppet åkdon, sommar och vinter, återtog han, utom när jag haft den lyckan resa i angenämt sällskap på järnväg. Och jag finner intet behag i dessa ändlösa ödemarker. Kallar fröken detta ett vackert land?

— Ödemarkerna äro endast en ram; höjder, åsar och sjöar utgöra taflan.

— Men förlåt mig: hvad är det fröken kallar ett vackert land?

— Å . . . vårt till exempel.

— Jag åter kallar det ett vackert land, där man vid hvarje hundrade steg möter välbyggda gårdar, trefna byar med bördiga ängar och åkerfält, betande boskapshjordar, rykande fabriker, idoga städer, segel och ånga på alla vatten, yxhugg och hammarslag hvart man vänder sig — ett land med ett ord, där människan beherskar naturen med sitt snille och sin outtröttliga flit. Men ett fult land kallar jag det, där naturen, huru skön hon än må synas i sin ensliga storhet, är en mördande tyrann och människan däremot en håglös, lättjefull slaf, som nöjer sig med att framsläpa sitt usla lif från den ena skörden till den andra såsom ett nådehjon, hvilket när som helst kan beröfvas sitt bröd och drifvas på landsvägen. Döm själf hvilken af dessa landmålningar liknar Finland.

— Herr Damm har inte så orätt, anmärkte mamma. Det är fasligt hvad folket här är benäget för lättja. Och hvilka pretentioner de tillåta sig! Man behöfver bara tänka på tjenstefolk nu för tiden.

— Ja, inföll pappa, det finns knappt mera någon aktning för regering och tjenstemän, för lagar och gamla

seder. Alltsedan grefve Berg[1] och mouvementspartiet kommit i rörelse, hör man knappt talas om annat än komitéer, reformer, landtdagar, tidningar, järnvägar, statslån, näringsfrihet, privatbanker, hypoteksföreningar och annat sådant bråk, som ingenting annat uträttar än ruinerar och demoraliserar vårt olyckliga land. Hvad tycks? Nu vill man till och med afskaffa laga försvar! Jag frågar: kan sådant leda till annat än anarki?

— Med alla sina målningar — anmärkte jag — har herr Damm endast lyckats bevisa, att hans ideal af skönhet är antingen en ria, en ladugård eller en ångmaskin. Så länge här icke växa fikon på granarna, skall vårt land troligen aldrig finna nåd för hans ögon.

— Men min goda fröken...

— Jag är hvarken god eller fröken, om ni tillåter.

— Men min onådiga fröken...

— Vi äro enkelt borgerligt folk, herr Damm, inföll mamma, nu i sin tur snäf och missnöjd. — Således *mamsell*, om ni behagar.

— Förlåt — återtog den förarglige smeden — jag har länge vistats i England och får kanske, på denna grund, säga *miss*.

— Alltför gärna, skrattade pappa. Jag förklarar mig miss-nöjd. Kalla min dotter donna eller signora, hur ni behagar!

— Således, miss Augusta, började smeden, men han hann icke längre, innan mamma rusade upp med ett utrop:

[1] Generalguvernören grefve Berg ville på denna tid göra allt nytt. Den första järnvägen var, som mycket annat, hans verk, och när han några år senare som ståthållare i Polen frågade en finne hvad man uträttat i landet efter hans bortresa, fann han sig så litet tillfredsställd af svaret, att han utropade: *schlafen Sie gut!*

— Vi stöta tillsamman!

— Jag önskar, att alla järnvägar vore så säkra som denna för mötande bantåg, ty här går ej mer än det enda tåget, smålog herr Damm.

Emellertid räddade oss mammas utrop från en sammanstötning af annat slag. Villfarelsen uppkom däraf att vi åkte under en bro, och snart voro vi vid Turenki station. Sigrid jämrade sig att hon dog af törst, och inom två minuter hade smeden tröstat henne med ett glas mjölk. Det enda han därmed vann var en tyst tillåtelse att fortsätta färden i vår kupé. Vårt trätoämne hade blifvit öfverkördt vid den förmenta sammanstötningen, herrarne afhandlade järnvägens framtida förlängning till den fria riksstaden Tammerfors, och vi anlände utan vidare äfventyr till vägens ända vid Tavastehus.

5. Reseäfventyr.

Pipan hvisslade, farten saktades, tåget stannade, och mina goda föräldrar drogo en suck af lättnad, när de så oväntadt lyckligt undkommit den förskräckliga järnvägens faror. Nu kunde de andas fritt, nu skulle de *hvila sig* med en behaglig resa på landsväg, där inga mekaniska vidunder hvarje ögonblick hotade dem med en fasansfull undergång.

Pappas ur visade half ett.

— Kära du, påminde mamma, haf ögonen på våra saker, och låt oss skynda, för att hinna till Muisto i kväll. Vi kunna ej genera tant senare än klockan sju.

— Nå nå, genmälde pappa, en bit mat ha vi dock förtjenat, innan vi begifva oss vidare. Ingeniörn stannar förmodligen i Tavastehus?

— Ja, en timme eller två.

— Alldeles som vi. Får jag det nöjet att bjuda på middag?

— Tackar, men jag har affärer, som ej tåla uppskof. Framdeles får jag kanske den äran . . .

— Välkommen. Det blir förmodligen i Kina eller Amerika vi då få se ingeniörn. Emellertid skall det vara mig kärt att få språka mera om de smalspåriga banorna.

Jag har den idén att man måste inbespara allt hvad man kan, och jag skulle tro att det är en sund idé, men därpå har ingen tänkt här i landet... Jag kommer strax, mamma... Här ha vi nu stålsatt oss med fjorton millioner mark. Var så god och räkna sex procents ränta på det, herr Damm; gör, låt mig se, 840,000 bara räntan, ser herrn, och så kommer driftkostnad och underhållskostnad, det gör, låt oss räkna...

Det blef en lång uträkning. Mamma och jag hade bärgat filten, pyrena, pipan och tobakspungen; vi sågo passagerarne trängas omkring en disk, där den ena kappsäcken efter den andra dängdes fram och försvann. Rätt som det var, fick mamma sikte på vår koffert och ville, utan vidare, anamma den i sin vård.

— Märket? frågade en karl inom disken.

— Märke och märke! Jag måtte väl känna vår koffert.

— Här fås ingenting utan märke.

— Sade jag inte, att de ändock skulle behålla allt hvad vi äga! Gå, Augusta, och säg åt pappa, att man stjäl våra saker ifrån oss.

Jag gick till perrongen och fann pappa demonstrerande för den välsignade smeden huru man borde använda landets penningar till landsvägar och mossodlingar. Eller kunde man låna ut dem och få ränta, i stället att betala annuiteter på statslån.

Smeden stod som på nålar.

— Herr krigsrådet — sade han — är nog starkt konservativ för att vara hufvudstadsbo. Man säger annars, att Helsingfors skall allmänt hylla de liberala idéerna.

— Det är tidningarna och regeringen, som äro liberala, fortfor pappa med mycken ifver. — Det vill säga

regeringen och tidningarna. Allt är ett mod i våra tider, herr Damm. Men jag känner gammalt förståndigt folk, som anser att Hans Förskräcklighet[1] förstod sig bättre på saken, och till dem hör jag. Det var andra tider, ser herrn; allt patriarkaliskt, som det bör vara — en faderlig regering, som sörjde för allt, och ett beskedligt folk, som åtnjöt idel välgärningar, utan att befatta sig med sådant som icke angick det. Allmänt väl, det var öfverhetens förordningar; konstitution, det var kröningsdeputationerna; representation, det var ständernas bankrevisorer; tryckfrihet, det var censuren, och opinion, det var landets officiella tidning. Damit punctum, och det bekom oss väl, skall jag säga.

— Mamma väntar och ber pappa för all del komma med fraktmärkena, inföll jag, för att låta höra en opinion som icke stått att läsa i Finlands Allmänna Tidning.

— Jaså. Nå, farväl, herr Damm. Fägnar mig att ha gjort bekantskap med en så förståndig ung man.

Vi utbekommo nu utan svårighet våra effekter; bäraren tillsades att förvara dem i stationshuset, emedan vi skulle spisa middag där. Karlen gick förut, vi följde honom, stego uppför trappor och inträdde i ett gladt, ljust rum, där två de täckaste barn lekte på golfvet, medan deras sköterska fällade handdukar. Pyrena fingo sikte på en trähäst och en korgvagn, hvilken angenäma syn genast gjorde dem hemmastadda.

— Det är ett rätt snyggt hotell, yttrade pappa belåten, i det han lade pälsrocken af sig. — Kan hon servera oss middag, jungfru lilla, medan vi vänta på hästar?

[1] En bekant hög ämbetsman.

Människan betraktade oss så förvånad, att mamma, som begynt uppknyta bahytten, lämnade knuten half och frågade om rummet kanhända var upptaget af andra resande.

— Söker herrskapet stationschefen? frågade sköterskan.

— Nej, svarade pappa, vi söka en bit mat, och den skall smaka oss rasande bra.

— Mat finns i staden.

— Men vi äro ju i Tavastehus...

— Man skall få se att vi kört galet och befinna oss i Borgå eller Lovisa! utropade mamma, så otroligt det förekom henne.

— Här är stationshuset, genmälde sköterskan med ett olycksbådande smålöje, medan hon fortfor att fålla.

Det var henne påtagligen alldeles likgiltigt, om vi befunno oss i Sordavala.

— Det begriper jag — sade pappa — att vi äro i stationshuset, men här måtte väl finnas ett hotell för resande?

— Ja, hotell finns i staden.

— I staden? Men hvar är då staden?

— En verst härifrån.

— Det var mig en besynnerlig stad, som springer undan sin järnväg. Således finns här intet hotell för resande?

— Resande nog, men intet hotell.

— Nå hvad finns här?

— Stationschefen.

— Ursäkta!

Vi troppade åter af med svikna förhoppningar, till stor bedröfvelse för pyrena, som redan spänt hästen för korgvagnen.

— Ropa en hyrkusk!

— De körde nyss härifrån alla fyra, svarade bäraren.

— Men det måtte väl finnas flera än fyra hyrkuskar i Tavastehus?

— Jo, ibland äro de sex.

— Hur skall man då komma till staden?

— När man ej kör, så brukar man gå.

Vi begåfvo oss af till fots på den slaskiga vägen och anlände klockan half två till stadens bästa hotell.

— Var så god och anvisa oss ett rum!

— Finns inte.

— Hvad? Intet rum?

— I salen bor en herre, som strax skall resa.

— Får gå för salen.

Vi marscherade in med våra bylten, och hvem funno vi? Smeden.

— Herr Damm? Nå det var fägnesamt. Nu kunna vi spisa middag tillsamman.

— Förlåt, min häst är förspänd.

— Men hör nu, herrn, som är ung, bör bese landets märkvärdigheter. Tavastehus slott till exempel. Jag har just berättat för mina barn, att slottet är anlagdt af Birger Jarl.

— Och här finns fyra hyrkuskar! utropade Fritz, hvilken ansåg detta för stadens största märkvärdighet.

Emellertid reste smeden, till mammas belåtenhet.

— Han förefaller mig nog kort om hufvudet. Jag förstår ej huru pappa kan prata bort hela timmar med en person som knappt hör hvad man säger.

— Jag försäkrar dig att han hört med mycken uppmärksamhet mina tankar om statens ekonomi. Sådant ungt folk kommer från utlandet med sina omogna

idéer. Det är nyttigt för dem att höra äldre och erfarnare personers råd.

— Det vore bättre att beställa middag och hästar. Klockan är snart två, och vi måste vara på Muisto före sju.

— Det är sant. Kypare! — Garçon!... Hvart tog han vägen?... Anders, eller hvad du må heta!... Där är han ändtligen. Servera oss genast middag för fem personer!

— Strax, herre!

— Fyra personer! inföll mamma, som tänkte på räkningen och ansåg pyrena kunna räknas tjugufyra på dussinet.

— Strax, fru!

— Beställ också genast vagn med två hästar till Valda gästgifveri!

— Strax, herre!

— Var god och hämta åt barnen två glas mjölk.

— Strax, fru!

— Och åt mig en butelj öl.

— Strax, herre!

— Sedan få vi väl kaffe?

— Strax, fru!

— Litet tvättvatten, om jag får be.

— Strax, mamsell!

— Borsta af mina ytterstöflar!

— Strax, herre!

— Men så skynda då; vi ha brådtom.

— Strax, fru!

Uppassaren flög »med vindens hastighet», och på den vägen blef han. Han »följde sin natur», som det heter i fabeln om biet, och när resande engång blifva

rimliga i sina pretentioner, skola äfven uppassarne blifva snabba i deras tillfredsställande.

Vi väntade — ja, vi väntade! Vi betraktade världens gång på gatan, där man hvar femte minut såg en melankolisk vandrare — åtminstone föreföll han oss melankolisk — passera förbi. För ombyte studerade vi slaget vid Alma, som utkämpades i största lugn på salsväggen, och en fönsterprydnad, föreställande Ganymedes som matar Jupiters örn. En officer passerade genom salen, utan att deltaga i striden vid Alma; två handelsexpediter tågade samma kurs och betraktade oss som hade vi varit järnvägscolly's med okänd ägare. Pappa uppdrog med mycken omsorg sitt ur, mamma bevakade lösegendomen, pyrena gjorde sitt bästa att peta ett hål i tapeten, och jag studerade en två veckor gammal tidning, innehållande sista marknadspriserna och den märkvärdiga berättelsen om en kalf, som blifvit född med två hufvuden. Det var mycket nöjsamt.

Ändtligen kom en rätt god middag, som smakade oss förträffligt, utom att mamma fann pepparroten nog stark, medan pappa fann honom nästan för svag. Att Sigrid spillde öfver bordet ett glas mjölk och att Fritz prydde duken med rosenröda hågkomster af lingonsylten, var alltför naturligt för att fästa någons uppmärksamhet.

Kaffet kom. Vi sågo på klockan: den nalkades fyra.

— Kypare! ... Anders! ... Äro hästarna förspända?

— Strax, herre!

— Räkningen!

— Strax, fru!

Räkningen anlände inom tjugu minuter och betalades, medan mamma inlade i väskan ett par färska kringlor åt barnen.

— Gossen väntar dricksпengar, suckade mamma. Det blir allt en dyr resa. Pälsa nu på er, barn!

Väl inbyltade, marscherade vi ut, för att stiga i vagnen. Det var halfmörkt; och någon vagn sågs ej till, men väl ett par misstänkta skjutskärror, förspända med hästar, som i stället för selar buro ett slags trasiga sadlar, hängande öfver hästryggen på några skarfvade rep, mellan hvilka tömmarna högst bekymmersamt slingrade sig fram.

— Hvar är vagnen? skrek pappa.

— Vagnen? frågade uppassaren, som väntade på sina dricksпengar.

— Ja, vagnen som jag beställde.

— Har inte herrn egen vagn?

— Dumhufvud! Skulle jag då beställt en?

— Alla som resa med vagn föra vagn med sig.

— Jag vill lega en, jag. Står det icke tryckt på alla taxor för resande: lega för en vagn så och så mycket?

— Då kan herrn gå till gästgifvargården, svarade uppassaren, högeligen mankerad, och lämnade oss i sticket på den slaskiga gården.

— Jag sätter mig aldrig i en kärra, förklarade mamma mycket bestämdt.

Resultatet var att vi, efter någon underhandling med hotellvärden, fingo lega en gammal vagn, men då den ej hade selar, nödgades vi anlita de mirakulösa tavastländska sadelseltygen.

Vi afreste från Tavastehus i fullt mörker, med en ålderdomssvag vagn, en okänd kusk, miserabla seltyg, på isgata med backar; men hvad betydde väl detta? Vi hade undkommit den fruktansvärda järnvägen, vi skulle nu *hvila oss* på den gamla, ärliga landsvägen. Kusken

anbefalldes endast att köra försiktigt i backarna och icke hojta åt alla som mötte oss.

Det gick verkligen ganska lyckligt ända tilldess vi hunnit en backe vid parken strax utanför staden. Där brast ett af de skarfvade repen.

Vi stannade, kusken steg af, skarfvade repet ånyo och fortsatte färden. Två eller tre verst från staden brast det andra repet: samma manöver. Innan vi hunnit till Hattula kyrka, hade vi sex gånger varit sadelmakare, och utanför kyrkan skulle vi för sjunde gången försöka vår lycka, då kusken förklarade att han redan afskurit tömskaften, han hade ej mera rep.

Mamma upplöste en bunt linneband, pappa uppoffrade silkessnodden på sin pipa, och så kommo vi till Mierola by. Där befanns allt vidare stretande tydligen vara ändamålslöst. Skjutskarlen kände en sadelmakare i byn; af honom fingo vi slutligen lega ett par vagnsselar mot att pappa deponerade selarnas hela värde och lofvade betala hälften i hyra.

Jag förbigår alla våra utrop; man bör vara kort, när man beskrifver en så händelserik resa. Den fortsattes, vi åkte öfver bron nedanför byn, så vidare uppför en lång backe och vidare ett stycke framåt. Då stannade vi: en sprint hade fallit ur vagnsredet, tistelstången släpade under hästfötterna. Detta afhjälptes med en träplugg, men vi hade icke hunnit långt, innan ena resåren brast och vagnskorgen behagade hasa ned på ena bakhjulet. Nu var det slut med vår latin: vi befunno oss i mörkret bokstafligen på landsvägen. Det befanns nu, att järnvägen ändock hade sina små företräden.

Ett stycke från vägen lyste ljus, och skjutskarlen skickades att begära assistans. Under tiden skulle jag hålla tömmarna, men emedan vi stannat midtpå vägen

och några förplägade landsmän, som funno det besvärligt att åka förbi oss, undfägnade hästarna med ett piskrapp, sköto de förolämpade dragarne tillbaka, hvarpå vi hamnade varligt i diket med vår söndriga vagn.

I denna bedröfliga ställning fann oss en herre, som kom åkande från gården, där ljuset lyste, och skyndade till vår hjälp. Vid skenet af hans lykta igenkände vi, denna gång till vår uppriktiga fägnad, den oslipplige smeden.

— Min schäs — sade han — har plats för två; jag skall anskaffa en annan från Riitala. Den söndriga vagnen kan iståndsättas i byn och återsändas till staden.

— Men vi inkommodera alldeles för mycket, invände mamma, hvars goda hjärta kände sig rördt af så mycken tjenstaktighet.

— Alldeles icke, svarade smeden. För min räkning finnes ett tredje ekipage, en kärra med utmärkta träresårer. Det är för mig nästan en lyx.

— Kör för det, herr Damm! utropade pappa förtjust. Det kallar jag att vara hemma både på järnväg och landsväg.

Vår belägenhet medgaf ej mycket krus. Vi funno oss belåtna med schäsarna, smeden försvann, och så anlände vi, utan vidare äfventyr, till Valda gästgifveri. Här blef fråga om vi numera kunde hoppas att hinna till Muisto i kväll. Uret rådfrågades och visade tio minuter öfver nio.

Vid denna oväntade upptäckt hölls allmänt krigsråd. Vi hade varit i rörelse sedan klockan tre på morgonen, kände ingen böjelse att göra vidare lustresor i mörkret och funno pyrena i ett tillstånd som kunde förliknas vid solsmälta snögubbar i April, när det dryper från taken. Alltså beslöts enhälligt att stanna öfver natten på Valda.

6. Ett nattlåger.

Under våra korta och få resor, när vi besökte en släkting, hade vi härtills ansett gästgifvargårdar för ett nödvändigt ondt, där man byter om hästar och där man, liksom i Småland, äter godt, »ifall man matsäck har, som duger». Att tillbringa natten på en gästgifvargård hade aldrig i tiden fallit oss in, och vi voro följaktligen så orimliga och obilliga som möjligt i våra anspråk på det hederliga Valda, där vi nu funno en hamn i lifvets vedermödor, ifall lifvet, som man påstår, är en resa med sköra seldon, bräckliga resårer och halka i backarna.

— Ingen tambur! var mammas första utrop.

— Hvilken förfärlig bostad för syrsor! anmärkte jag om den väldiga spiseln i yttre rummet.

— Os! var pappas första bekymmer.

Om Valda icke var ett af de bästa gästgifverier i landet, var det icke heller ett af de sämsta. Tre rum innanför en lång och ruskig farstu, brunmålade möbler, halfgardiner af bomull för fönsterna, talgljus, dagbok, taxor och Jönköpingsträsnitt stodo till de resandes disposition. Innanför rummet med den oformliga spiseln

befunno sig två små kamrar. Efter en förträfflig supé af surt bröd, färskt smör, bondost, bräckt skinka med äggröra och mjölk, allt detta framför en skön brasa af sprakande granved, som brände hål i min reskofta, inkvarterade sig mamma, pappa och Fritz i den ena kammaren, medan jag och Sigrid intogo den andra. Mamma synade med stor noggrannhet alla skedar, knifvar, gafflar, lakan och kuddar, bäddade om åt oss alla och lade sig därpå fullklädd, med förmaning till oss att icke somna från ljuset. Dörrarna stängdes, nycklarna togos ur, vi sade godnatt, släckte ljusen och gingo till hvila.

Allt var tyst, men sömnen flydde från mina trötta ögonlock. Förmodligen fanns under tapeten en för detta dörr mellan de båda sofrummen, ty jag blef mot min vilja en åhörarinna af följande samtal i rummet bredvid.

Mamma. Han krusade för Augusta, den unga karlen. Hon tycktes ej heller ogärna se honom. Det måste förekommas i tid.

Pappa. Hm... Jag fann honom ej kruserlig alls.

Mamma. Det finns många sätt att anslå en ung flicka, och han har valt sitt sätt med beräkning. Hvarför kan ej Augusta fördraga Allan Hagert? För att han aldrig har mod att motsäga henne. Märk huru smeden begagnar en annan metod: han trotsar, han retar henne, och det lyckas bättre. Åja... Augusta är utan tvifvel ett godt parti för en äfventyrare, som i dag är smed, i morgon kopparslagare och i öfvermorgon kanhända röfvare. Hennes femtitusen i hemgift skulle passa förträffligt att tysta närgångna björnar; och tror du icke han vet att hon skall ärfva tant Mirabeau? Var säker därpå. O, när jag tänker på att en sådan där herr jag vet icke hvad skall en dag röfva från oss vår rara Augusta, som endast behöfver välja mellan tio andra

långt mera passande anbud! Han kallade ju henne *miss*, liksom man leker med en kattunge!

Pappa *(sömnigt)*. Hvarför fick han ej säga fröken?

Mamma *(allt lifligare)*. Ja, försvara honom du, för att han låtsar lyssna på dina långa tal, men jag försäkrar dig, att han tänkte långt mer på den röda bandrosen i Augustas hatt. Hvad har du emot Allan Hagert? En af de förmögnaste possessionater i Tavastland, ung, hygglig...

Pappa. Och dum.

Mamma. Alldeles icke. Han sköter Ristipelto som en hel karl; sedan hans far köpte godset af tant, har det fördubblats i värde. Betänk: hundra mjölkande kor! Och hvad mer, om han ej är så knipslug som vissa andra? Förståndet kommer med åren. Du minns hur Augusta var, när hon ville rymma till Stockholm, och hvilken flicka hon sedan blifvit. Resonemangspartier äro oftast de lyckligaste. Icke voro vi båda så ofantligt förtjusta i hvarandra. Du räknade ungefär så: Jeanette ärfver ett stenhus och minst fyrtitusen; dessutom skall flickan vara skäligen bra, således en hustru för mig. Jag åter tänkte vid mig själf, när du friade: han tycks vara en ordentlig och hederlig karl, som kan försörja sin hustru. Inte precis något briljant hufvud...

Pappa. Å prat! Du var kär i mig.

Mamma. Misstag. Inte precis något ljus, tänkte jag, men man ser så ofta tjufvar på ljusen. Jan Fredrik har ett godt hjärta och ett eftergifvet lynne; alltså är han en man för mig. Så var saken, när *vi* gifte oss, och jag skulle tro, att det slagit tämligen väl ut. Därför tänker jag nu, att Allan Hagert... Men du hör ju ej hvad jag säger...

Några otydliga ljud gåfvo tillkänna, att de faderliga omsorgerna för min framtid i detta ögonblick slumrade på en kudde af rötofs i Valda gästgifveri. Jag var långt ifrån att dela min mors beundran för de hundra mjölkande korna; men det behagade mig lika litet att vara föremål för en spekulation. Smed, smed, tänkte jag, om du verkligen hoppas imponera på mig med ditt »fula land» och dina missar, för att sedan plocka mig som en mogen frukt; välan, så skall du få erfara, att detta lilla rönnbär hänger för högt för räfvarna. Å, min herre, för att han sett ett hörn af orangernas land, tror han att vi enfaldiga nordiska flickor genast skola bita i honom som i en apelsin. Jag vill skala honom, jag, och vill han smida mig varm, så skall han få hamra ett kallt järn, ja, så kallt, att han skall bränna sina fingrar i fyrtio graders köld. Godnatt, store Ilmarinen med dina ännu större händer! Godnatt, vise kopparslagare; jag vill drömma om ... min kadett.

Jag hade sofvit en stund och drömt, väl ej om kadetten, min barndomsflamma, men att jag åkte på en järnväg med smalspårig bana. Tåget gick med snäckans gång genom manshöga drifvor och jag hörde pappa prisa den förträffliga ekonomi, hvarmed man inbesparat så och så många procent af den dyra anläggningen. Vid sidan af banan tyckte jag mig höra smedens röst, som ropade: smalspår, smalspår, du fryser ihjäl! Pappa fortfor att prisa sin ekonomi, bantåget fortfor att skrida allt långsammare, först som en torndyfvel, sedan som en metmask, slutligen som en arfsprocess, tilldess att vi utan räddning begrofvos i drifvorna. Och allt ännu hörde jag smedens röst melankoliskt sucka på långt afstånd: smalspår, smalspår, du fryser ihjäl!

Jag vaknade, hörde dörren öppnas och någonting tassa fram till min säng.

— Hvem är där?

— Blif ej skrämd! hviskade mammas välkända stämma. — Jag ville bara se om du sof.

— Hvarför sofver ej mamma själf?

— Det är ingenting. Jag fick ingen sömn och ville känna åt om Fritz hade kastat täcket af sig. Då hörde jag dörren till farstun öppnas och någon hviska i rummet här utanför. Jag ville se om du glömt att taga nyckeln ur på din sida.

— Förmodligen har någon resande anländt efter oss.

— Tyst! Man kan ju ej veta om här finnas röfvare, och alla våra saker ligga i yttre rummet.

— Mamma oroar sig utan skäl.

— Kära barn, du vet inte hvad det är att sofva vid allmänna landsvägen, där allt slags folk stryker fram. Vi hade glömt förse oss med tändstickor; har du sådana?

— Här äro de.

Vi tände ljus. Mamma öppnade varsamt dörren och gick förut. Jag följde med klappande hjärta. Det första vi sågo var en brun rock på soffan och därunder ett okändt, troligen rysligt föremål.

— Det är en karl, hviskade jag.

— Hvad sade jag! Det är förskräckligt.

— Men icke skulle en röfvare lagt sig att sofva i strumpfötterna ... Han har afkastat rocken. Ljusskenet faller på hans ansikte ... Det är smeden!

— Du skrattar! utropade mamma, sedan vi hastigt dragit oss tillbaka till inre rummet. — Men det är oerhördt, att på detta sätt bli öfverfallen, medan man sofver.

— Är inte en gästgifvargård inrättad för resande? Hvarför skulle vi upptaga alla rum, när vi icke behöfva flera än två?

— Skall man inhysa kreti och pleti? Jag måtte säga, en ung karl, som kan bete sig så oskickligt, har icke mera lefnadsvett än en hottentott. Hvarför har han icke lagt sig på bänken i folkstugan?

För att lugna mamma för min person, föreslog jag att hon skulle intaga min plats bredvid Sigrid, medan jag improviserade åt mig en bädd på stolarna. Detta antogs, vi ställde ljuset att brinna i kakelugnen, lade oss och somnade, utan att förnimma något misstänkt från yttre rummet.

Men denna natt hade sina äfventyr, liksom dagen haft sina. Jag vaknade och erfor en känsla såsom när man instörtar i en bottenlös afgrund. Denna gång var det stolarna som gifvit sig åtskils ... jag befann mig på golfvet och kände mina tinningar bulta som en verkstad för tusende kopparslagare. Rummet var mörkt och uppfylldt af ett förfärligt os. Jag kände mig nära att svimma ... några minuter till, och jag skulle icke ha kunnat röra arm eller fot. Ingen tid var att förlora: jag frândrog spjället, öppnade dörren, sprang efter ljus till andra rummet, tände det med darrande hand och väckte pappa. Med mig var ingen fara, men min stackars mamma och Sigrid, voro de lefvande? voro de döda? Vi sökte väcka de sofvande, men förgäfves. Pappa sjönk handfallen ned på en stol och kunde blott säga:

— Det är slut med oss, barn! De vakna ej mer!

— Herr Damm! Herr Damm! ropade jag.

— Hvad är det? sade smeden.

— Vi dö af os!

Med ett språng var smeden vid dörren till farstun, slog dörren å vid gafvel, så att den kalla vinterluften strömmade in, fattade ett tvättfat, sprang ut och återvände med nyfallen snö. Luften, kylan, snön på mammas och Sigrids tinningar, allt detta verkade som en underbalsam. Till vår obeskrifliga glädje sågo vi dem uppslå ögonen, se sig förvånade omkring och med ännu tunga hufvuden resa sig upp. Pappa grät, jag grät, och smeden ... skyndade sig att stänga dörren till farstun, ty vinter hade vi nu tillräckligt i rummen, hvarpå han lämnade oss att ostörda njuta återföreningens glädje.

Så hastigt detta skedde, hade likväl mammas första blick fallit på hennes dotters något ovårdade dräkt, medan en karl i skjortärmar och strumpfötter rörde sig i det yttre rummet.

— Hvad vill det säga? Augusta ... går du i sömnen?

Jag hade verkligen ej tänkt på min toilett. Allt hvad jag kunde göra var att stänga dörren och falla mamma om halsen.

— Men hvarifrån kom det förskräckliga oset? frågade pappa.

— Kära du — suckade mamma, ännu yr i hufvudet — hvad kan man vänta annat på en gästgifvargård, där folk kommer och går som på allmän landsväg?

Oset måste ha kommit från kakelugnen. Vi undersökte den närmare, och se, ljuset, hvilket vi så omtänksamt ställt under natten därinne, hade smultit och försett glöden med en portion talg, tillräcklig att osa ihjäl ett helt kompani!

— Det kallar jag att sörja för husets säkerhet, anmärkte pappa muntert.

Vårt goda lynne återkom, vi klädde oss. På sömn var ej mer att tänka den natten. Endast den lycklige

Fritz sof för oss alla. Klockan var fyra på morgonen, vi läto tända en ny brasa uti den hiskliga spisen i yttre rummet och beställde oss kaffe.

Herr Damm hade likaledes försett sig med hvad där ännu fattades i hans toilett. Vi sutto således nu fem kring brasan. Min goda mamma är icke orimlig; hon hade väntat sig en ursäkt af smeden för hvad hon ansåg vara ett intrång på vårt fridlysta område, men hon förstod att han åter gjort oss en tjenst, och om det än grämde henne, lät hon ingenting märka. Smeden gjorde ingen ursäkt, men tycktes ej heller fästa någon vikt vid sitt biträde i det kritiska ögonblicket och bevärdigade mig knappt med en blick.

Den som var förtjust, det var pappa.

— Jag har hört talas om smeder som varit präster — inföll han, skakande smedens grofva hand — men jag har aldrig känt en smed som tillika varit en flink lifmedikus. Hvad säger herrn om ett glas svensk punsch, medan vi vänta på kaffe?... Jaså, vi befinna oss nu i rama Tavastland. Men ett glas öl? Eller en snaps, hvad behagas? Här är något frisk luft efter den afkylande duschen.

Pappa försade sig. Han hör till måttlighetsföreningen och brukar aldrig spirituosa, utom ett glas vin eller öl samt någon gång toddy. Jag var öfvertygad att smeden skulle behjärta denna omständighet. Fåfänga hopp! Den rysliga människan framtog ett res-schatull med alla tillbehör för en teservering och anhöll att få bjuda oss ett glas hallonlikör.

— Detta är min medicin, sade han.

— Min bästa herr Damm — började pappa med en viss högtidlighet — då nu ödet fört oss tillsamman under så besynnerliga omständigheter, får jag kanske taga mig friheten proponera... en närmare... hm, hm!

Här fick pappa hosta. Jag kände ett eldsken stiga på mina kinder, ty hvad kunde han annat mena, än en närmare släktskap? Men han fann sig och fortfor:

— ... en närmare bekantskap.

— Med nöje, svarade smeden. (Det tror jag nog.)

— Jag ber att få anse bror som en vän till familjen, fortfor pappa. (Det stötte verkligen något på släktskap.)

Smeden böjde litet, helt litet, sitt trotsiga hufvud, utan att svara.

— Får man fråga hvart resan gäller?

— Till Pälkäne.

— Vi ämna oss också till Pälkäne. Det skall vara oss kärt att göra bror sällskap.

— Jag fruktar, min vän, att vi ej kunna resa förbi Muniais i Tyrväntö, utan att hälsa på gamla onkel Hasenkampf, skyndade mamma att tillägga, nappande tag i den första släkting hon i hast kunde erinra sig.

— Onkel Hasenkampf? upprepade pappa förvånad. Han dog ju för två år sedan.

— Det är sant. Jag ville säga din faster, prostinnan Grönefelt.

— Men hon flyttade ju i somras till Sodankylä.

— I alla fall kunna vi ej genera tant vid middagstiden. Låt oss dröja en stund och ej uppehålla ingeniörn, hvars tid är så dyrbar.

— Vi ha tre och en half mil att åka. Resa vi ut klockan sju, äro vi hos tant sist klockan elfva.

— Det har snögat i natt och är nu ett ypperligt slädföre, anmärkte smeden.

— Men tant har sina vanor. Hon är sällan visible förrän inemot tolf.

— Nå, då komma vi klockan tolf.

Smeden förstod dessa klockslag bättre.

— Jag har ett besök att göra, anmärkte han. Medan herrskapet reser framåt Pälkäne kyrka, tager jag af åt vänster till Muisto.

— Bror reser till Muisto? utropade pappa.

— Ja, sade smeden.

— Men det är ju dit vi alla ämna oss!

Mamma stod svarslös. Hennes min kunde öfversättas ungefär så:

— Hvad hade vi här att göra? Den karlen är som en snufva i April; man blir ej af med honom förr än till sommaren.

Men smeden fann råd.

— Det är skäl att icke försumma det nya slädföret, tillstyrkte han. Jag har ämnat lega mig ett par arbetare här i byn och kan icke bestämma tid för min afresa. Jag önskar krigsrådet ett angenämt slädparti.

— Hm, sade pappa, i sin tur svarslös.

En stund därefter sutto vi alla i slädarna, och Valda med dess osande murar försvann i vintertöcknen.

---

7. Ankomst till Muisto.

Vi åkte icke, vi dansade fram på den nyfallna snön. Säg, Constance, finns något gladare i naturen, än att slinta fram på dessa silkesmjuka mattor af glimmande snö, med lätta slädar, snabba hästar och muntert lynne, genom ett förtjusande landskap till väntande vänner? Ingen järnväg i världen kan mäta sig med sådana glatta, hvita vintergator uti vår höga nord — ingen arkitekt kan bygga sådana banor som vintern utan allt bråk och kostnad bygger på våra blanka sjöar — ingen landskapsmålare kan återgifva solglansen öfver en frusen fjärd eller rimfrosten i en snöig skog; och kan han återgifva dem, så fattas ännu barrskogens hemlighetsfulla doft, hästarnas traf på den mjuka snön och denna välgörande, milda kyla, som svalkar vårt heta blod och purprar våra kinder med sommarens rosor. Smed, smed, du kommer till korta! Hvar lyckas dina plogar och ångmaskiner att framtrolla ett motstycke till dessa leende glada isfält uti vårt »fula» land? Gå, sök dem i Londons dimmor eller i denna eländiga, tröstlösa, drypande årstid, som Tyskland eller Frankrike kallar sin vinter och hvilken de hellre borde kalla sin hjälplösa ålderdom! Vår vinter

har sina nycker, det medgifves, såsom nu dessa dagar förut, när vi hade en tysk December; men betrakta honom i dag, smed, och säg mig om han är ful, säg mig om han är gammal! Han är ung som den rosiga morgon, när han kammat upp sina nattsvarta lockar — han är tjugu år gammal, han skämtar, han ler, han vidgar hjärtat och lifvar blicken; jag förstår hvad du icke förstår, hans frostiga löje, och jag känner mig till mods som ville jag omfamna världen!

Vi ilade fram med känslan af en triumf öfver isar och skogsvägar, från Valda till Ilmoila, från Ilmoila fram emot Onkkala, där Pälkänes båda kyrkor — den gamla katolska af obeveklig granit och den nya lutherska af nutidens tegel — redan på afstånd tecknade sina konturer på landskapets hvita duk. Innan vi uppnått dessa ärevördiga tempel, togo vi likväl af åt stranden af Mallasvesi, körde ned på dess is och sågo snart det gulröda tegeltaket af Muisto gård skymta fram mellan snöiga granar på motsatta stranden.

Klockan var en kvart på tolf, middagstid, när vi från isen åkte upp på stranden vid Muisto. Det var nu tre år sedan jag sett denna nejd i dess vinterdräkt. Sommartid finns knappt en vackrare gård i Satakunta och Tavastland, hvilket är mycket sagdt; men vintertid trotsar jag hela Finland att uppvisa en landskapstafla mera värdig en Wrights, Munsterhjelms eller Lindholms pensel, hvilket är *så* mycket sagdt, att den som ej sett Muisto kunde taga det för ett förmätet skryt. Föreställ dig en smal väg, som leder emellan ett kalt, högt, brant berg till vänster och till höger en skogshöjd, bevuxen med hundraårig, snöhvit och mörkgrön barrskog. När man lämnat denna djupa dalgång bakom sig och åter klättrat uppför höjden, ser man framför sig Mallasvesi:

till höger en vid, öppen fjärd bortåt Lempälä och till vänster en framskjutande skogig udde af Sääksmäki. Muisto ligger då till höger, ungefär på midten af höjdsluttningen, med granarna öfver sig, sjön under sig. Nedanför gården, åt sjösidan, ha en trädgård och en björkdunge behagat placera sig så utmärkt väl, att man med samma blick ser sjön både öfver trädtopparna och mellan stammarna. O, detta Mallasvesi, detta Mallasvesi, det har jag aldrig kunnat förgäta, det står som en stor, strålande, djupblå fond bakom min barndoms bästa hågkomster. Sjön är så djup, att när jätten vadade öfver Mallasvesi och kom till stranden af Sääksmäki, satte han sig pustande att hvila på stenen och utropade: se på putten, som redan gick mig nästan upp öfver stöfvelskaften! Och likväl kan denna stora och djupa sjö vara så glad, så ljus, så blinkande blå, som ett barns öga i glimmande solsken. Man anar icke, att dessa leende böljor dansa öfver så omätliga djup.

Nu, när Mallasvesi låg där så oöfverskådligt hvit i sin vinterhufva, var min första tanke: ack, den som ännu vore en liten flicka och finge åka på en god kälke eller på smidiga skidor utför den sköna, branta backen till sjön! Men jag hann icke länge tänka därpå; vi åkte genom grinden, vi trafvade genom allén, vi voro vid trappan . . .

Vårt första mottagande var fientligt. Vi hälsades med ett argt skällande af bandhunden *Danton,* en historisk best, hvars ryktbara namn gårdens folk nog vanvördeligt ändrat till *Tantu.* Obekymrade om denna demonstration, hvilken Dantons kedja gjorde lika oskadlig som censuren tror sig göra tidningarnas gårdshundar, stego vi in i tamburen och pälsade af oss. Det fanns ingen eldstad i denna tambur på det annars så väl inredda Muisto; i

tants ungdom var sådant en onyttig lyx, och här var allt som för sextio år tillbaka.

Från tamburen trädde vi in i en vacker salong, prydd med liljor, geranier, oleandrar och murgrön. Allt var sig likt: de ljusblå tapeterna med deras fina väggmålningar i lätta toner af gult och grönt och deras af fukt något mulnade gyllne taklister; de gammalmodiga hvita karmstolarna med deras urblekta gröna sidenöfverdrag; de små taburetterna utan ryggstöd; den välbekanta spolsoffan, hvilken så ofta förekom mig vara en half mil lång, med dess svarta sidenfransar, hvilka det roade mig att fläta, när jag var barn; marmorbysterna af de olyckliga drottningarna Marie Antoinette och Fredrika Dorothea Vilhelmina, behagfullt nedblickande från deras konsoler mellan fönsterna, medan en besynnerlig figur i brons, föreställande äpplegudinnan Pomona, grinade sin välkomsthälsning öfver den eleganta, halfrunda, öppna spiseln, en kopia, tror jag, från Gripsholm eller Skokloster. Allt detta väckte behagliga barndomsminnen, och om något behöfdes för att ytterligare göra mig varm om hjärtat, så var det den gamla väggkartan, *Map of the world,* med dess många buktande kroklinier, där Cooks och Vancouvers världsomseglingar uppritades på de hvita oceanerna med deras spruckna fernissa, hvilka jag så mången gång studerat med en oförställd beundran, den tiden världens gränser lågo för mig mellan Mallasvesi och Pälkäne kyrka.

Tants hushållerska och trotjenarinna mamsell Södergren, alla gamla vänners förträffliga Malla, blef nu synlig, bad oss vara välkomna och förde oss in till tant, som för gikt och ryggvärk ej kunde lämna sin stoppade gungstol. Vi funno henne något hvitare i hufvudet, så mycket vi kunde urskilja under den vida spetsmössan, något gulare

om kinderna och något mera darrande på rösten, än vid vårt senaste möte för halftannat år sedan, men för öfrigt samma förnäma, präktiga hållning, samma krökta näsa och stora, blå, numera glanslösa ögon, samma ytterst hvita, välstrukna mössa och krage, samma gröna schal, samma svarta sidenklädning och broderade tofflor, sådan jag mindes henne alltifrån min spädaste barndom. Hon mottog oss med en vänlig, jag hade nästan sagt nådig nick, och sedan hon kysst mamma två gånger på kinden, framträdde först pappa, därefter jag, slutligen pyrena, för att efter vår rangordning kyssa henne på hand. När denna ceremoni var öfverstånden, erforo vi en känsla såsom efter en sval dusch om sommaren: en behaglig värme följde på kylan. Vi hade ju framför oss den älskvärdaste gamla tant som fallit på någon dödligs lott, endast vi icke försummade en enda liten knix af den vördnad hon ansåg sig böra fordra af anförvanter. I förväntan på middagen, som skulle göra oss fullt hemmastadda, var det mitt nöje att än en gång betrakta min gamle vän grefve Mirabeau, hvilken, lika jättelikt bred öfver kinderna, lika majestätisk i sin stora peruk och lika hånfullt leende på sin plats öfver soffan, tycktes säga till sin forna beundrarinna alldeles som i hennes barnaår: jag förbehåller mig, inga bollar, inga volanter i allt för nära bekantskap med min grefliga näsa!

Tant behagade göra sig underrättad om vår resa. Hvad skulle vi svara? Jag log så där falskt inom mig, som jag tyvärr lärt mig i yngre år, när jag erfor, att om landsvägen icke var rätt nöjsam i vagn denna årstid, var järnvägen dubbelt fruktansvärd. Men efter våra många bekymmer återstod nu endast den angenäma känslan af en god, skön hamn med stadig ankargrund och en bekväm hvila. Ingen af oss hade nämnt smeden, när

pappa i ett obevakadt ögonblick förberedde tant på ett besök af herr Damm.

— Herr Damm? upprepade hon. Jag vill påminna mig att en person med detta namn stått i någon förbindelse med högstsalig hennes majestät. Känner icke den familjen, det var efter min tid.

— Kanhända någon aflägsen släkting? frågade pappa, jag förmodar utan tanke på arfvet.

— I Sverige känner jag inga andra släktingar än **sköldska familjen på min fars sida, och i Finland inga andra än er, på min mors. Jag var min fars enda barn, men min mor gifte om sig efter hans död och gaf lifvet åt en yngre dotter, som blef din mor, min söta Jeanette. Augusta... gör mig det nöjet att hämta från biblioteket Sursillarnes släktregister, och se åt om du där finner familjen Damm!

Jag återvände med det besked, att endast en *Damstén,* men ingen *Damm* fanns bland Sursillarne.

Åter gaf pappa vika för ett obevakadt ögonblick, som förde hans tankar på ett ömtåligt ämne, nämligen tants frånskilde man.

— Skulle ej — sade han — herr Damm kunna vara en aflägsen släkting till framlidne friherre R.?

Vi häpnade. Men tant, engång inne i släktförbindelser, där hon var ett lefvande lexikon, fäste sig ej vid den farliga frågan.

— Min farfar — fortfor hon — hade en bror, som var artillerist under Carl XII, och han skall, utom en dotter, som var gift med prosten Rislachius, äfven ha efterlämnat en son, hvilken sedan gick i sachsisk tjenst och skall ha ägt en talrik familj. Min mor åter hade en morbror, en Gyllenpantzar, som gick i fransk tjenst och stupade anno 66 i Västindien, där han ägde en plantage

och var gift med en kreolska vid namn Marie Jeanne Alvarez. Det är möjligt att herr Damm kunde härstamma från någon af dessa familjer och, om jag får döma af namnet, snarare från den sachsiska. Min aflidne man kände denna familj, som skall ha ägt lysande relationer i Dresden, och en af döttrarna skall ha varit gift med konung August III:s stallmästare, en friherre Schönfelt.

— Herr Damm nämnde händelsevis att han var född i Neapel.

— Neapel? Jag vill påminna mig, att drottningen ... Nämnde han verkligen Neapel?

— Jag är säker därpå. Han sade sig hafva tillbragt sin barndom utrikes till sex års ålder.

Tant svarade icke. Hon hade fallit i djupa tankar. Denna underrättelse tycktes uppröra henne, utan att vi kunde ana orsaken. Lyckligtvis anmäldo strax därpå kammartjenaren — nu, såsom alltid, i livré med husets svenska färger, blått och gult — att bordet var serveradt.

— Du skall få se, att smeden ännu presenterar sig som arftagare, hviskade mamma, hvars ovilja mot vår reskamrat icke förmildrades af denna misstänkta omständighet.

Pappa fann skyldigheten fordra att bjuda tant sin arm. Hon afböjde detta med en liten förnäm böjning på hufvudet. Vi skulle ursäkta att hon ej kunde ha nöjet göra *les honneurs* vid bordet: hon spisade numera på sitt rum och hoppades att mamma, såsom anförvant och hemma i huset, ville åtaga sig en värdinnas omsorger.

Vi spisade således *en famille,* utan tant och endast i sällskap med Malla Södergren, hvilken blott på pappas enträgna begäran kunde förmås att taga plats vid bordet. Matsalen väckte hos oss alla de angenämaste hågkomster. Den var möblerad och tapetserad i ljusrödt och hvitt,

icke denna tunga ekfärg, som gör en mätt innan man satt sig till bordet. Jag betraktade det lackerade stora matbordet, som så ofta dignat af ugnsgrötar, och det vackra skänkskåpet, som brukade sluta så läckra saker i sitt sköte. Middagen var naturligtvis rundlig och icke så litet fin, för att vara husmanskost på landet. Mamma prisade den kokta laxen, pappa den delikata kalfsteken, pyrena vid deras spelmansbord slefvade in en otrolig portion risgrynsgröt, och jag igenkände med förtjusning en delikatess, som jag ingenstädes i hela världen kunnat upptäcka utom på Muisto, nämligen kronbakelser.

Medan min tant och föräldrarna togo sin middagshvila, kunde jag ej motstå frestelsen att följa Fritz och Sigrid på deras första exkursion i kälkbacken — någon borde ju hålla uppsikt öfver alla befarade snedsprång i branten mot sjön. Det var så friskt, så godt. Frihetens luft blåste omkring oss och vidgade hjärtat, såsom det aldrig klappar i stängda salonger, tryckt af planschetten och med konvenansens blyvikter släpande tungt i klädningsfållarna.

På ett ställe var backen brantare; där styrde jag med Sigrid framför mig så oskickligt, att vi gjorde en kullerbytta i snön. Ingenting kunde vara oskyldigare: en liten kattklösa i pannan, en stänk snö på min gröna reskofta; hvem såg det? Kanhända skatan därborta i den löflösa björken, där hon sopade rimfrosten med sina långa stjärtfjädrar. Nej en såg det ännu, och det var tant, hvars gungstol var placerad vid fönstret mot sjön.

Det mörknade tidigt, och jag återvände med mina skyddslingar, utan minsta aning om den läxa som förestod mig. Tant hade redan hunnit hålla ett tal för mamma.

— Stora långa flickan springa i kälkbackar! Hvilka hemseder förde hon med sig från staden? I min ungdom,

ma chère, hade man en annan föreställning om det passande. Man var ett barn, så länge man hade rättighet att vara det, och när man förlorat denna rättighet, vann man en annan — den att vara ett ungt fruntimmer.

Ack ja, i tants ungdom! Då spelte man herdar och herdinnor på teatern, men i verkligheten gick man klädd i stångpiske och stoppade vador, om man var karl, eller med hög *frisure à la tour de Bable* och klädningar *à la grecque* med lifvet under armarna, det vill säga med hjärtat i halsgropen, om man var fruntimmer. Liksom jag ej bland de förnäma porträtterna i tants förmak, början från den spikrake Gustaf IV Adolf och den blaserade Carl XIII med deras gemåler ända till tant själf i hennes förskräckliga antika toilett, hade haft tillfälle att studera hvad man den tiden ansåg »passande». Bevars för kälkbackarna! Att de ej skulle konvenera antiken, det var naturligt, ty i Grekeland åkte man ej på kälke, och hur skulle en sådan frisyr kunnat hålla jämvikten i en backe, utan att Babelstornet störtat uti ruiner?

Jag behöfver väl ej säga, att dessa harmfulla invändningar blefvo outtalade, och detta var förståndigt af Augusta, hvars lilla *étourderie* snart åter var glömdt. För att återvinna min tants förspillda ynnest behöfdes ej mer, än att mamma med sin vanliga skicklighet gaf mig tillfälle att lysa med madame Claire's fransyska, hvilken fått en lycklig »dufning» — som pappa behagade uttrycka sig — genom ett års flitig konversation med en berömd *marchand de participes* i hufvudstaden. Jag slabbrade allt hvad jag förmådde, och kanske litet mera därtill, med fara att för andra gången åka omkull, men tant, som hade den godheten justera mina små sned-
, återfick sitt briljanta humör.

— Min vän — sade hon med en blick full af godhet — det gläder mig att du profiterat; du känner regeln, men ännu icke språket. Du talar fransyska ungefär som jag hörde svenska sångerskor i min ungdom sjunga italienska; noterna voro Italiens, musiken Sveriges. Man tror att språket är en toilett, som man profvar hos modehandlerskan och som kläder den ena väl, den andra kanhända mindre väl; men språket är en själ, satt i musik. Utan att tillegna sig denna själ, *l'esprit d'une idiome*, sjunger man toma ljud. I min ungdom talade vi mindre korrekt än troligen nu mången skolflicka i högsta klassen; få fruntimmer och nästan ännu färre karlar kunde skrifva en sida, utan att göra sig skyldiga till lika många ortografiska och grammatikaliska fel, som rader på sidan. Men vi hade i stället språkets själ; vi sågo med dess ögon, kände med dess uppfattning och tänkte med dess tankar. Se där vår grammatik. Ni ägen regeln, vi espriten; ni frasen, vi konversationen. *C'est tout dire.* Jag ser att man numera skrifver *conversation* med *k*. *Aujourd'hui la conversation est morte.* Detta *k* är korset på hennes graf.

I denna ton fortfor min tant att anställa jämförelser mellan hennes och vår tid. Jag tillstår att jag nästan blygdes för mina harmfulla tankar. Där var så mycken sanning i hennes ord, förenad med så mycket behag, att jag förekom mig själf icke så litet barnsligt dum. Ja, ja, där var hos henne något mer än *la tour de Bable* i hennes forna *coiffure*. Hennes gula kinder färgades af en lindrig rodnad, hennes matta ögon återfingo en del af sin forna glans. Skulle hon verkligen engång ha liknat detta porträtt i förmaket, denna fina, vackra och intelligenta bild, som i all dess besynnerliga utstyrsel likväl hade någonting så ädelt och intagande?

Det drōjde ej länge, innan tant var inne i sina anekdoter från drottning Fredrika Dorotheas hof. Tant hade bevistat bilägret i Stockholm 1797 den 31 Oktober — hon glömde aldrig den dagen, lika litet som drottningens oförlikneliga händer och Katarinaordens drākt, som den höga bruden då bar. Många små drag af drottningens godhet hade bevarats i tants trogna minne, bland annat ett fattigt barn ... Hon omtalade drottningens förkärlek för Haga, huru hon led af Sveriges kalla klimat och begagnade sönderkrossade smultron som botemedel för sina kylskador på armarna. På en sida af slottets borggård smälte snön tidigare på våren. På denna lilla bara fläck i den stora snömassan fästade den sextonåriga drottningen sina tårade blickar ... Det var rörande att höra tant beskrifva sin forna herskarinnas änglalika mildhet, hennes outtröttliga tålamod och huru vackert och blygt hon sökte återställa den trefnad, som alltid skrämdes ur hofvets kretsar, när den styfve, inskränkte och misstänksamme konungen trädde in.

Denna kaffehistoria till exempel. Kaffe blef förbjudet i hela riket, och den dagen — den 1 Augusti 1794 — firades mångenstädes med stora begrafningar, där gäster i djup sorgdräkt buro i procession en med krusflor klädd kaffepanna, sedan de för sista gången njutit af dess nektar. Förbudet var mycket statsekonomiskt, men beklagligen så dumt, att det efter några månader måste upphäfvas för den stora allmänheten. Vid hofvet, som skulle föregå det kaffedrickande folket med ett bättre föredöme, fortfor emellertid detta förbud. Den stackars drottningen suckade, när hon kom till ett rike där hennes älsklingsdryck var [illegible]ästan en riksförbrytelse. Då hände sig, att en doktor, [illegible]dikus Dahlberg eller Hallberg, jag minns ej rätt [illegible]de fått det lyckliga infallet att förskrifva åt

hoffröknarna brändt och malet kaffe på medikamentsflaskor under namn af *pulvis arabicus*. Med detta preciösa medikament infann sig en af damerna hos drottning Fredrika, och — skall väl eftervärlden alltför hårdt döma hennes fel? — hon dukade verkligen under för frestelsen, hon lät förleda sig till den rysliga förbrytelsen att koka kaffe i sitt eget kabinett och intaga det i sällskap med två af sina förtrogna, på hvilka hon kunde lita. Olyckligtvis funnos vid hofvet örontasslare, som trots alla försiktighetsmått lyckades utspionera denna grufliga sak och rapporterade den till Gustaf IV Adolf. En morgon stöflar konungen in, styfståtelig och högtidlig i hela känslan af sitt förolämpade majestät.

— Madame, ryktet är då sant, er djärfhet har verkligen gått så långt, att ni vågar dricka kaffe?

— Ack, sire, jag menade intet ondt, men om det misshagar er, skall det aldrig ske hädanefter!

— Det misshagar mig alltid, madame, när man trotsar mina befallningar. Man skall straffa upphofsmännen till denna djärfhet.

— Jag bedyrar, sire, att jag ensam är den brottsliga; låt ingen annan lida för min skull!

I stället för svar, lät konungen bortföra kaffeservisen ända till minsta tesked, gaf de bestörta hoffröknarna en blick, som kunnat komma en lapp att frysa ihjäl, och gick därpå ut, smällande i dörren.

— Ett sådant lif — tillade tant — förde Sveriges drottning, Fredrika Dorothea Vilhelmina, prinsessa af Baden, intill 1809, då hon icke mera var drottning, och intill 1812, då hon blef lagligen skild från sin gemål i Karlsruhe. Jag har omtalat en anekdot ur hofvens kulisser. Man bör likväl akta sig att döma konungar efter hofskvaller. Gustaf IV Adolf hade ögonblick när han

HOOVER W
COLLECT

syntes större, och andra ögonblick när han syntes mindre, än han var. Drottningen hade en klar blick för de större ögonblicken och glömde gärna de små. När hon sedan omtalade huru hon i förtroliga kvällar, i enrum med konungen, räckte honom viktiga papper till underskrift och vågade tillråda honom en varsammare politik — dessa råd, som han aldrig följde — glömde hon, att hon några timmar förut blifvit förbjuden att valsa.

— Jag vill påminna mig — sade mamma — att drottningen längre fram gifte om sig.

— Hon gifte sig sedan med en fransman, baron Pollier, en honett person, som varit prins Gustafs informator. Det var ett lyckligt äktenskap, ehuru icke offentliggjordt. Hjärtats förbindelser, min söta Jeanette, bero, liksom politiska äktenskap, ofta af hasarden. När man knyter ett band, vet man icke alltid hvem som skall upplösa knuten: döden, olyckan eller lagen.

— Hvad är det för ett gult band, som grandtant alltid bär om sin hals? frågade Sigrid, hvilken för tillfället hade ingenting att göra och stod där nyfiket lyssnande med vidöppen mun, utan att begripa annat än att här var fråga om ett band och en knut.

— Gå din väg! vinkade mamma, som aldrig vågat fråga betydelsen af det gula bandet.

Men tant hörde frågan och hade nu kommit så in i sina minnen, att hon, till allas förundran, svarade:

— Det är icke ett band, min söta vän, det är ei guldked, och på denna ked bär jag en half ring.

— Hvad vill det säga, en half ring? Brukar ma bära halfva ringar? frågade Sigrid ånyo, framfus nde rösten, utan att begripa mammas vinkar.

et händer någon gång, svarade tant. När v it halfva hjärta och sitt halfva lif, utan

Så förekommer det mig själf. Den vissnade gumman, som nu sitter framför eder med sina skrumpna kinder och sitt förtorkade hjärta, var icke alltid sådan hon nu synes. Jag minns en tid ... men jag talar ju icke om mig, jag talar om henne, som längesedan är död och förgäten och som upplefver i denna stund blott för att sedan åter för alltid sjunka i natten af det förgångna.

Nu begynte tant, med allt mera lifvad röst och allt mera glänsande blickar, följande berättelse om »henne, som längesedan var död».

8. Den halfva ringen.

Det var engång en ung flicka; jag vill kalla henne Marie. Hon var enda barnet af en förmögen possessionat i Tavastland och skickades vid elfva års ålder i pension till Stockholm. Hon växte upp som andra flickor, fick en tämligen vårdad, om också ej särdeles grundlig uppfostran och inträdde vid femton år i stora världen. Hennes far hade relationer med hofvet, han hade under 1788 års krig haft lyckan göra konungen någon tjenst och utverkade åt sin dotter tillträde först hos hertiginnan af Södermanland, sedermera i det nya hof, som bildade sig kring drottning Fredrika Dorothea Vilhelmina vid hennes förmälning 1797. Marie var då sjutton år gammal, af ett lifligt lynne, icke elakt hjärta och några små behag, dem man ej underlät att prisa mer än de förtjenade, ty då hon ansågs för hvad man kallar ett godt parti, var det naturligt att hon omgafs af en skara beundrare, som täflade om att smickra och bortskämma henne.

En tid bortåt besvarade den unga flickan detta smicker med löje och denna hyllning med spotskhet. Flyktig och glad, utan aning om någon sorg eller ens något allvar i lifvet, flög hon som en guldvingad fjäril

från det ena nöjet till det andra och lyckades mången gång genom sitt ystra skämt förjaga de moln, som tidigt begynte att mulna kring hennes unga drottnings krona. Man hade redan en stark aftonskymning efter Gustaf III:s nedgångna sol. Hans son ansågs väl aldrig som något snille, men hade då vunnit ett icke oförtjent rykte för världen som en rättskaffens och välmenande regent. De, hvilka hade äran tillhöra hennes majestäts dagliga omgifning, lärde något närmare känna den man, som för världens ögon doldes af konungamanteln. Icke ens en stor man är stor för sin kammartjenare; men en liten man synes ännu mindre vid sidan af en upphöjd kvinna. Toiletten var ofantligt viktig, och hennes majestät var ytterst mån om att efterkomma konungens föreskrifter. Hvardagsdräkten var grå, den mindre toiletten svart, galadräkten hvit; men endast kungliga familjen fick bära guld och silfver. Det var ett sällsynt nöje, när vi på Gripsholm eller Drottningholm fingo bära den gröna färgen. Konungens småaktighet gick öfver alla gränser. Likasom han för armén utfärdade noggranna order om stångpiskornas längd, huru den hårtofs skulle se ut, hvilken borde framsticka utom läderfodralet, huru högt stöfvelkragarna borde gå öfver knäet, huru många knappar borde synas ofvanom dessa kragar, huru långa armbindlarna borde vara och huru de skulle knytas och instickas; så ville han äfven att drottningen skulle på det mest högtidliga sätt föreskrifva längden på våra klädningslif, färgen på våra silkesstrumpor, snibben på våra skor, omfånget af våra engageanter; huru vi borde gå, stå, sitta, tala, spisa, ja, om möjligt, tänka — snitten på våra löjen, spetsarna på vår konversation, och själf måste hon taga sig till vara att icke förgå sig med ett enda småleende utöfver den spanska grandezzan, icke

vända sidan åt sin gemål, icke understå sig äga någon favoriträtt vid de publika spisningarna, med flera lika viktiga lefnadsregler. Man skulle sett med hvilket majestät kungen engång yttrade, när drottningen vid en sådan spisning förgick sig så oerhördt, att hon med egen hand täcktes skala en apelsin:

— Madame, man glömmer att man har en betjening!

Det var likväl ett ungt hof; kungen var tjugu år, drottningen sjutton, liksom Marie. Ett ungt hof är alltid om icke lättsinnigt, åtminstone lätt, och det fanns tillräcklig kvickhet kvar från ett gladare tidehvarf, för att gyckla med det som hans majestät ville *à tout prix* taga som fullt allvar. Vi voro sex unga och glada hoffröknar, tilldess att kronprinsen föddes: då trädde i vårt ställe kammarfruar. I drottningens enskilda rum tog man sin skada igen för den odrägliga etiketten några steg därifrån. Vi lekte blindbock och gömlekar, vi kunde någon gång bullra som yra barn. O, jag minns en gång vår förskräckelse, när jag i gömleken låg på knä bakom en stol och hennes majestät skrattande kastat kring golfvet kuddarna från en bädd, för att se om jag gömt mig därunder; vi hade så muntert, när kungen trädde in!

— Hvad vill det säga, madame?

— Ack, förlåt, sire, vi roade oss litet!

— Fru grefvinna, haf godheten tillsäga att man städar drottningens rum!

Och hans majestät aflägsnade sig som ett åskmoln, medan hofmästarinnan öfverhopade oss, oskyldiga barn, med de grymmaste förebråelser.

Drottningen hade för sådana uppträden intet annat svar än tårar. Men vi öfriga, som älskade och beklagade henne, brunno af harm. Där ritades karrikatyrer, och

hvilka karrikatyrer! Där skrefvos paskviller, och hvilka paskviller! Frestelsen var så mycket större, emedan allt sådant måste hållas så ytterst hemligt, till och med för drottningen själf, som blef allvarsamt ledsen, när hon en dag upptäckte i pärmen på »Werthers lidande» en utsträckt hand med en kunglig order, på hvilken stod att läsa: »min herre har sex dygns arrest för att han skjutit sig utan att först ha tillknäppt sin bonjour».

Två personer vid hofvet voro de öfverdådigaste att gyckla med den kungliga etiketten. Den ena var en ung kammarjunkare, hvilken jag vill kalla baron Otto, en *espiègle,* som skref spetsiga epigrammer och icke var särdeles mån om att hålla dem hemliga. Den andra var Marie, som hade någon talang för pennritningar och använde denna talang att taga revanche för allt det trassel, hvarmed kungen i hennes tanke ville göra hofvet odrägligt. Dessa två voro för mycket af samma lynne för att icke sympatisera. De ingingo ett slags konspiration, mindre statsviktig än fröken Rudenschölds, men kanske mindre välment, emedan den utvalde själfva majestätet till en skottafla för sitt förnärmande gyckel. Den ena karrikatyren, det ena epigrammet efter det andra utspriddes bland hofvet, man visste ej hvarifrån, och väckte på ena sidan löje, på andra sidan skandal. Beställsamma tungor underläto icke att framföra ryktet härom till den misstänksamme konungen, och alla spårhundar sattes i rörelse för att upptäcka anstiftarne, men länge förgäfves. Följden blef emellertid nya snubbor för den stackars drottningen, och hennes tårar hade den verkan att paskvillerna för en tid ej mer hördes af.

Då hände sig, att en ny förordning utkom om stångpiskorna, och den frestelsen blef baron Otto för stark. Vid ett lustparti till Ulriksdal yppade han sin plan för

Marie, och hon, obetänksam som alltid, var genast villig att låna honom sin penna. Redan samma kväll cirkulerade en teckning, föreställande kungen försedd med en stångpiske som förmörkade firmamentet, och läsande lagen för Gustaf Vasas staty på Riddarhustorget:

Hvad båtar det att kallas Sveriges far
och att ha grundlagt fosterlandets ära,
om du ej reglementet vill dig lära?
Gack till Lundin [1], och hör din ättling svära:
vid straff af sträng arrest på fjorton dar,
skall äfven du stångpiske bära!

Snart var det elaka skämtet på allas läppar och väckte, som man kan tänka, för mycket löje för att ej komma till vederbörandes kunskap. Hans majestät täcktes taga humör på ett sätt som kom hans gemål att darra, och Marie, som mycket älskade sin goda drottning, fick snart en dubbel anledning att ångra sin obetänksamhet. Man anställde de strängaste efterspaningar och lyckades slutligen leda sig från upptäckt till upptäckt. Fröken Rose hade fått paskvillet af fröken Blanche, fröken Blanche af fru B:krona, fru B:krona af fru A:sköld, fru A:sköld af fröken R:felt, fröken R:felt af fröken C:ström och fröken C:ström slutligen af Marie.

Af hvem hade då Marie emottagit detta farliga papper? Man väntade, man fordrade svar; den unga flickan vägrade hvarje svar, men hon var allvarsamt kompromeẗterad, ty hans majestät förstod icke raljeri. Då framträdde i det afgörande ögonblicket baron Otto och svarade: af mig!

I själfva verket hade han icke så orätt däri, men denna uppriktighet kostade honom dyrt. Föga fattades,

[1] En perukmakare i Stockholm.

att han icke genast blifvit arresterad för högförräderi, men man ville inhämta hans majestäts vidare order, och detta uppskof begagnade baron Otto att fly öfver till Hamburg. Man lyckades öfvertala kungen att låta skandalen därvid bero, men den brottslige hade förverkat sin hoftjenst, sin framtid och rättigheten att återvända till fäderneslandet.

Detta gick Marie till hjärtat: hon förebrådde sig att hon, som var föga mindre brottslig, gått straffiös genom en ädelmodig uppoffring, och när hon följande sommar åtföljde sin sjuklige far att dricka brunn i Aachen, återfann hon där baron Otto. Det finnes få band som närmare förena unga personer, än en gemensam hemlighet, och följden var en ömsesidig böjelse, till hvilken Marie, som förmådde allt öfver sin far, slutligen lyckades vinna äfven hans bifall. Marie var en af dem som kunna älska blott en gång i lifvet. Hon blef förlofvad med baron Otto i Aachen och bröt vid detta tillfälle med honom en ring, hvars tvenne hälfter de öfverenskommo att förvara såsom ett igenkänningstecken, tilldess att omständigheterna icke mer lade hinder i vägen för deras förening.

Emellertid måste förbindelsen med en så svårt kompromitterad landsflykting hållas hemlig, så länge Marie ännu tjenstgjorde vid drottningens hof. Två långa år förflöto, och de båda förlofvade korresponderade i hemlighet, men återsågo icke hvarandra. Baron Otto ingick i fransk militärtjenst och gjorde ett fälttåg uti Italien. Hans brefväxling med Marie blef härigenom alltmera försvårad, i synnerhet därför att Gustaf IV Adolf hyste ett [illegible] hat mot jakobinerne — alla fransmän voro i jakobiner — och alla misstänkta bref till öppnade på posten i Hamburg. De förlärför iakttaga den yttersta försiktighet

och uppfinna hundrade medel att icke förråda deras hemlighet. Så mottog Marie engång ett porträtt af den berömde grefve Mirabeau, och när hon höll duken mot elden, läste hon på dess motsida en sympatetisk skrift, innehållande det ömmaste farväl, emedan baron Otto just då stod i begrepp att följa Bonaparte till Egypten. Brefvet slöt med dessa ord: »*Ma bien aimée*, jag har förseglat min halfva ring och kvarlämnat honom i en väns förvar. Om jag dör innan jag återsett dig, skall man tillsända dig detta minne af vår kärlek, såsom en underpant på vår förening i en bättre värld.»

Marie grät, hennes rosor vissnade bort: det var nu drottningen som med sin änglagodhet sökte att återkalla det flydda löjet på sin hoffrökens läppar. Ett år förgick utan underrättelser: man gjorde förfrågningar i Paris och erhöll det svar, att baron Otto icke återvändt med armén från Egypten. Tusende hade där funnit sin graf i öknarna; hvarför skulle döden ha skonat den svenske landsflyktingen?

Marie tviflade icke mer på hans död; men den halfva ringen kom icke tillbaka.

Åter ett år, och Marie, bruten som det fragment af sin lycka hon bar på sin barm, räckte, lydig en faders enträgna önskan, sin hand åt en annan make. Detta äktenskap blef olyckligt. Beräkningar, främmande för hjärtats anspråk, hade fört tillsamman två karakterer som icke passade för hvarandra, och mellan dem båda stod ett minne, som skilde dem åt. Det var den halfva ringen, hvilken Marie aldrig upphörde att bära och som inneslöt hennes halfva själ. De två makarne blefvo lagligen skilda. Deras äktenskap hade varit barnlöst.

År 1809 följde Marie, numera änka, den afsatta drottningen till Tyskland. Ett nyvaknadt hopp förde

henne därifrån till Paris och därifrån till Madrid. Hon hade fått veta att baron Otto, efter en lång fångenskap hos beduinerne, återvändt till Frankrike och sedermera följt Josef Bonaparte till Spanien. Ankommen till Madrid, uppsökte Marie sin forne förlofvades bostad: det var kungliga palatset; han var adjutant hos kung Josef. Man visade henne tillbaka; Spanien var i uppror, alla främlingar misstänktes att vara engelska agenter. Marie väntade i tvenne dagar utanför palatsets portar, utan att känna tröttheten, hungern, eller regnet, som hällde ned i strömmar. Hon bar sin halfva ring; hon ville räcka den åt sin återfunne älskling. Han kom slutligen, manligare, stoltare, skönare än förr, genom tio års pröfningar. Han red vid sidan af en vagn, uti hvilken satt ett ungt spanskt fruntimmer. Där gick ett sorl genom folkmassan, beundran och hotelser blandades med hvarandra. Man sade att det var baron Ottos sköna gemål, som glömt sitt fädernesland för att räcka en fiende handen.

Marie glömde att framräcka ringen, som hon bar i sin hand, och lämnade samma afton Madrid, utan att någonsin mera återse den man, hvars uppoffring för henne hon velat betala med hela sitt lifs lycka.

Sedan denna tid trifdes hon icke mera i Stockholm. Efter några års resor, under hvilka hon hade den glädjen att se sin älskade drottning Fredrika lycklig i ett senare äktenskap, flyttade Marie öfver till Finland och bosatte sig, enslig och glömd, i sin födelseort, där hon slutligen byggde en gård, hvilken hon på landets språk kallade »Minnet». Om baron Otto erfor hon endast att han följt Joachim Murat till Neapel, bosatt sig där som privatman och dött 1842. Han hade förgätit henne och hennes halfva ring. Marie begrät honom

som en gammal vän, men ingen såg hennes tårar; endast Muistos granar bevittnade hennes sorg. Själf bär hon ännu sin halfva ring — den andra hälften har aldrig återfåtts — och detta minne skall följa henne i grafven. Så är det med ringen. Det är en mycket vanlig saga — historien om en bruten lycka. Ingenting mer. *Voilà tout!*

*

När tant slutat sin berättelse, hade det mörknat så starkt, att vi knappt mera sågo hvarandra. Det förekom mig fint och vackert att likasom kasta skuggornas slöja öfver det närvarande, medan det framfarna stod i klar dager framför oss. Vi behöfde icke anställa någon jämförelse mellan *den* Marie, som satt gammal och vissnad bredvid oss i gungstolen, och *den* Marie, som engång — det visste vi af säkra händer från andra håll — hade med sin skönhet och sin kvickhet förtjusat ett annat tidehvarf. Vi kunde ännu tänka oss henne smärt, rak, blomstrande, full af hopp, hälsa och ungdom, sprittande af detta älskvärda trots, hvilket, som man sagt mig, ofta är blott ett öfvermått af lif. Hvad hon måste ha varit vacker! Hvilken solstråle måste ej hon ha varit i detta trumpna, glädjelösa hof, som så snart efter Gustaf III:s glada dagar vågade bestraffa löjet som ett brott, kvickheten som ett konungamord och den allraminsta ryckning på fjättrarna som en oerhörd majestätsförbrytelse! Själfva denna obetänksamhet, som blef henne så dyr och som hon sedan bittert förebrått sig, var den verkligen ett så förskräckligt fel, att den behöft framkalla sådana följder? Jag ville fråga oss alla flickor om sjutton eller aderton år — om någon af oss haft en sällsynt talang att rita muntra karrikatyrer och

man i våra dagar låtit löpa af stapeln en kunglig eller kejserlig förordning om stångpiskornas längd — skulle väl *vi* kunnat motstå frestelsen? Hvad säger jag, stångpiskor? Nej, sådana äro nu för tiden ur modet, men till exempel en förordning om skägg? Eller en förordning på fullt allvar om uniformskragarnas fyrtiofem graders vinkel, eller om ordensbandens tillbörliga längd, eller ett vitesförbud för den som vågade kalla en majorska kaptenska eller en statsrådinna rätt och slätt fru? Skulle sådant förordnas i våra dagar — och så platt omöjligt är det just inte — så svarar jag icke för, att ju ej hvilken som helst af oss vore frestad presentera våra högtärade lagstiftare för Porthans staty i Åbo och låta dem säga till bronsgubben: Gack till Appelroth! Gack till Raddatz! Gack till statskalendern att lära dig mores![1]

Omsider inbar kammartjenaren ljus, och så voro vi åter midt i vårt stackars prosaiska tidehvarf, jämt upp sådant det är, utan stångpiskor, men med lika bornerade hufvuden; utan puder, men fullt lika inpudradt med löjliga anspråk. Fredrika Dorotheas sköna hoffröken var åter förvandlad till den skröpliga åttatioåriga tant Mirabeau med sina glasögon och sin stickstrumpa. Mamma framtog helt lugnt en skjorta, som hon sydde åt Fritz; jag upphärfvade tigande ett par bomullshängslen, som jag i sex veckor hållit på att virka åt pappa till julklapp midtför hans egna ögon, ty sådant ser och begriper han aldrig. Pappa själf tycktes sitta orörligt fördjupad i tanken på Gustaf IV Adolf, men vid närmare påseende befanns han ha

[1] Appelroth perukmakare och Raddatz skräddare i Helsingfors. *Utg.*

somnat efter resans mödor, sedan Danton totalt förstört hans påräknade middagslur. För att fullända taflan, introppade pyrena lipande, den ena efter den andra. Filosofen Fritz hade illa tilltygat sig med en filbunke, och barmhärtighetssystern Sigrid, som ville aftorka hans nos, hade fått en lugg för besväret.

9. Hvem är han?

Om jag får tillstå sanningen, fruktar jag att mamma funnit sig föga uppbyggd af berättelsen om den halfva ringen. Hon hade nu engång fått i sitt hufvud, att jag, som var tants guddotter, också borde blifva hennes universalarfving, och min kloka mamma begrep rätt väl, att gamla minnen stundom kunna blifva ett frö-hus för yngre förbindelser. Hvem försäkrade henne att icke något spöke ännu i elfte timmen kunde uppstiga ur det förgångnas natt och klappa på tants oförvissnade hjärta med ungdomskärlekens allmakt? Denne smed till exempel, denne mystiske kopparslagare, hvilken ett oblidt öde sändt i vår väg och som var född i Neapel; jag såg på mamma att hon ej kunde förgäta honom. Jag ensam förstod hvarför hon så oroligt såg sig om, hvar gång salsdörren öppnades. Lyckligtvis begynte det redan bli sent. I dag skulle han icke komma. Han hade kanske bedragit oss och ämnade sig alldeles icke till Muisto. Ja, tänkte mamma — jag gissade hennes tankar — personer i frisrock och med så fasliga händer äro i stånd till allt.

Hennes elaka dotter, som varit på det högsta intresserad af tants berättelse, hade däremot icke lust att så

snart släppa tråden. Jag begagnade tillfället, medan mamma var fördjupad i en skjortlinning, och ryckte oskyldigt fram med en fråga huru baron Otto såg ut.

Tant smålog, på det älskvärda sätt, som hon kunde så väl ännu, när hon ville.

— Du kan tänka dig honom som prins Almanzor uti sagan, svarade hon. I verkligheten var han en lång, ståtlig officer med brunt, krusigt hår, blå ögon, starka, manliga, nästan grofva drag, icke vacker i vanlig betydelse, men af en fulländad turnyr; för öfrigt nog öppen och *sans façon* för att ha varit en hofman; men det klädde honom väl, med hans satiriska lynne, som ej kunde fördraga fjäsk och tillgjordhet.

— Hade han stora händer? fortfor jag, road att följa mammas tankegång.

— Du plågar tant med dina efterhängsna frågor, anmärkte mamma.

— Han hade verkligen mer än vanligt stora händer och fötter, svarade tant. Huru föll det dig in att göra en sådan fråga?

— Jag vet ej, jag tror att jag drömt det. Men hur är det möjligt, att tant efter så många år ännu kan så tydligt erinra sig en persons utseende?

— Mitt goda barn . . . också jag har drömt.

— Och tant skulle ännu kunna igenkänna honom?

— Han är död.

— Ack förlåt! . . . Men om han efterlämnat en son?

Hon hörde icke de sista orden. Jag hade läst för många romaner för att icke inom mig vara fullkomligt öfvertygad om huru denna knut skulle upplösas. Smeden är baron Ottos son, och hvar minut kan han stiga in, för att återföra den förlorade andra hälften af ringen. När han visar sig i dörren, skall tant genast igenkänna

honom och tro honom vara baron Otto själf. Därpå skall hon dåna, det är naturligt. När hon då vaknar, skall hon se sig omkring med förvirrade blickar och säga med en röst, som jag tycker mig redan höra (ungefär »stamfruns» röst): min Otto, är det du, som kommer att afhämta mig från jorden? — Nej, skall herr Damm svara, jag är en lefvande kopparslagare, baron Otto var min far, och jag kommer nu i det och det ärendet. Därpå skall tant omfamna honom, kyssa honom på pannan och säga: ja, du är hans son, du skall hädanefter också vara min son! Då skall mamma tänka: se så, nu reser han af, den där, med Muisto och hela arfvet, det tänkte jag strax! Men därpå skall tant vinka mig till sig och säga: mina barn, jag förenar er, blifven lyckliga, och tagen Muisto på köpet!

Ja, sådan är upplösningen, tänkte jag; det slår icke fel. Liksom man inte läst sådant eller sett det på scenen hundrade gånger förr! Men Augusta, hvad skall då du svara, om tant företar sig att så burdus fria för smeden? Nej *kan* jag inte svara; ja behagar jag inte svara. Och likväl måste jag svara något. Månne jag bör svara: var god och vänta så där tio eller femton år? Och bör jag gråta eller skratta? Ja, det kan ingen säga på förhand. Men smeden, smeden — smalspår, minns, att du fryser ihjäl! ... Stackars tant, det skulle likväl bedröfva henne. Och pappa sedan, hur glad han skulle blifva att få en rätt oklanderlig insikt i de smalspåriga banorna! ... Måste jag då taga smeden, sådan han går och står, och lägga min hand i den rysliga näfven? Det är omöjligt; radikalt, perfekt, absolut ogörligt. Jag låter ej skänka bort mig som bihang till en gammal ring och en ny egendom. Anser man mig för ett barn eller en leksak, hvilken man

inkastar som en julklapp åt hvem man behagar? Är jag ej tjugu år? Och består ej en människas företräde framför dockor och trähästar i sundt förnuft och fri vilja? Tant har läst Rousseau: jag åberopar människans rättigheter. Jag tackar för äran. Kopparslagaren må bryta malm hvar det roar honom; hos mig skall han finna idel gråsten.

Medan jag höll detta viktiga krigsråd inom mig, hade pappa vaknat och begynt en konversation om landthushållningen på Muisto och de nya mejerierna, hvilka man nu börjat annonsera. Det var slut med hofhistorierna, slut med baron Otto, herr Damm och den halfva ringen. Jag virkade mina bomullshängslen, och så kom bud att tebordet var serveradt.

Mamma drog en suck af lättnad, hvilken jag strax uttydde: å, det var för väl att vi sluppit smeden i dag!

I detsamma stod han lifslefvande framför oss vid salsdörren.

Jag trodde jag skulle dåna. Men det var ju ej jag, det var tant som skulle bereda oss denna surpris. Jag kastade en rädd blick först på vattenkaraffinen, för att ha den till hands, och sedan på tant. Hon hade uppstått ur gungstolen, för att följa oss ut i salen, och stod nu tre steg framför den förskräckliga uppenbarelsen af hennes forne älskares vålnad. Pappa hade bjudit henne armen, hon hade således stöd, hon skulle ej falla, men...

— Bästa tant! utropade jag och mötte henne beslutsamt med ett glas vatten på brickan.

— *Qu'est-ce qu'il y a!* frågade hon med ett lugn, som på det högsta förvånade mig.

— Det är herr Damm! svarade jag darrande.

Nu måste hon bestämdt falla i vanmakt.

— Ah, herr Damm, er reskamrat? Välkommen. Var god och tag plats!

— Herr Damm från Neapel! hviskade jag.

Det måste åtminstone göra effekt.

Ingen effekt. Det var besynnerligt.

— Tillåt — sade smeden på sitt vanliga okruserliga sätt, men för resten ej ohyfsadt — tillåt att jag faller besvärlig med ett litet besök, fastän det kanske är något sent på dagen. Jag har blifvit uppehållen längre än jag förmodat på vägen.

— Jag är prevenerad genom kusin L. på herr Damms besök, och det skall vara mig kärt, om jag kan vara till någon tjenst. Jag ber, tag plats och drick en kopp te med oss. Augusta, mitt goda barn, servera du från teköket. Herr Damm torde ursäkta att jag vid min ålder ej mera kan uppfylla en värdinnas pligter såsom sig bör.

Vi satte oss. Jag kunde ej återkomma från min förvåning. Skulle tant verkligen under sin långa tjenstgöring vid hofvet lyckats i en så hög grad inhämta förställningskonsten? Det såg nästan så ut. Hvarför skulle jag, och ej mamma, servera teet? Jag beslöt att vara på min vakt.

Det var ett fint och rundligt tebord med kall mat, som det alltid brukats på Muisto till kvällarna. Jag undrade mycket om smeden, med ett sådant uppdrag som han måste bära på hjärtat, vore i stånd att förtära mer än en skorpa. Onyttig fruktan! Han åt med en aptit, som skulle gjort heder åt bandhunden Danton, och grep därefter med sin fasliga näfve den fina koppen af kinesiskt porslin, hvilken jag räckte honom med en så oskicklig hand, att jag nära nog spillt dess innehåll öfver fatet.

Konversationen vid tebordet liknade i början vår vagn från Tavastehus: dragremmarna gingo sönder. Mamma var på sin kant, pappa sömnig, jag orolig, herr Damm fåordig. Tant ensam språkade för oss alla. Det hörde till hennes vanor att vaka länge och uppstå sent. Ju senare på dygnet, desto lifligare såg man henne. Jag har nämnt vårt värsta bekymmer på Muisto: att hålla oss vakna om kvällarna.

— Herr Damm är född neapolitanare? frågade tant i förbigående, med samma likgiltiga ton, som hade hon frågat: snögar det ute?

— Tillfälligtvis, svarade smeden. Mina föräldrar voro ej italienare. (Det är han, tänkte jag.)

Tant hade för fin takt för att besvära sin gäst med flera frågor. Samtalet öfvergick till nutidens resor och huru man snart möter svenskar och finnar i hela den civiliserade världen.

— Finnar, ryssar och österrikare — anmärkte smeden — igenkännas numera därpå, att de besvära konsulerne med viseringen af sina pass, hvilka ingen annan gör sig mödan att efterfråga än tjenstemännen, som uppbära sportlarna. Engelsmän och finnar igenkänner man äfven därpå, att de gifva de högsta dricks-pengarna, förmodligen därför att de äro de rikaste folk i Europa. Jag har sett finnar resa dubbelt dyrare och hälften mindre angenämt än till exempel fransmän och tyskar.

— Hvarför skulle vi slösa mindre på resor, än vi slösa här hemma? anmärkte pappa. Hos oss lefva vi alla, mer eller mindre, som hvar dag vore den sista. Att spara för morgondagen, att lägga ihop ett litet kapital, när man disponerar ett öfverskott, det brukas

icke hos oss. Vi lefva stort, så länge det bär sig; sedan få kreditorerne träta om boet och pensionskassan sörja för änkor och barn. Likväl klandras regeringen för det att hon gör som alla andra. Förr, när vi hade en mindre efterlåten censur och när Pekka Kuoharinen var nog oförskämd att tala om våra tolf pensionerade landshöfdingar, förskonades man åtminstone från att läsa slika horrörer i landets egna tidningar. Nu skriks på ena hållet: sparsamhet, sparsamhet! och på andra hållet: statsanslag, statsanslag! Jag beklagar vår senat, när snart ett hönshus icke mera kan byggas i landet utan anspråk på bidrag af statsmedel. Gäller det åter vår egen kassa, så föra vi samma språk som fruarna, när de beställa sina sidenmantiljer: kusin är god och väljer det finaste tyget och det högsta modet, men det får icke kosta mer än ryskt kattun.

— Jag vill icke neka finnarne alla möjliga goda egenskaper — fortfor den otäcke smeden — men jag har verkligen ej i hela Europa funnit högfärd och fattigdom i en så lycklig förening som just uti detta land. Man importerar alla tänkbara läckerheter på samma gång som man vid missväxterna mottager allmosor af utlänningen. Regeringen uttömmer statskassan och förbjuder brännvinsbränning, men tillåter att man till de svältande provinserna inför hela skeppslaster färgadt brännvin. Man bortkastar hundratusental på misslyckade och orimligt kostsamma byggnader, men har icke råd att aflöna arkitekterne väl, genom hvilkas hand dessa penningar gå, eller anslå åt dem de mest behöfliga resestipendier. Man yfs att vara en civiliserad nation, man låter en tysk gesäll inkassera 80,000 mark på dåliga fotografier, men man har ej råd att för halfva denna summa om året bekosta en konstskola för hundrade egna anlag, som gå till spillo.

— Hvarför undra därpå? inföll tant Mirabeau. Jag kände i Stockholm en riksdagsman, en för detta bagare, som ruinerat sig på fina middagar i Stallmästargården. Hans hårfrisör kostade honom en riksdaler om dagen, men man påstod att han af ekonomi gick utan chemise. Denne fine herre hade en lika fin fru, som blef presenterad för kungen vid riksdagsbalen i Norrköping. Hans majestät täcktes vid detta tillfälle fråga henne huru bagerirörelsen lönade sig. — Obligerad som qvestionerar, svarade hon; min man komponerar aldrig annat än hvetebröd, men rågen är så skamlöst dyr i år, att vi fått skrapa mössmat ur kornlåren. — Detta för detta bagareherrskap är vi, mina herrar.

Efter denna smickrande jämförelse, som bragte mitt blod att koka, stodo vi upp från tebordet, och nu anhöll smeden om några ögonblicks samtal.

— Var god och stig in, min herre. Min kusin och Jeanette äro hemma här; jag hoppas att de ursäkta.

Med dessa ord införde tant smeden i förmaket, medan vi stannade kvar i salen. Det var ett högtidligt ögonblick. Tant hade till och med den försiktigheten att stänga dörren! Omöjligt att höra ett ord af hvad man sade därinne.

— Nu pratar han gumman så vaken, att hon ej lägger sig före klockan två, knotade pappa med en lång gäsp. — När man ej sofvit på två nätter, råkat i lifsfara för os och till på köpet ej fått sofva middag för den infernaliska bandhunden, skulle man nästan finna sig berättigad att gå till sängs som andra människor. Jag undrar hvad den där karlen egentligen vill?

— Hvad han vill? upprepade mamma. Jo, det skall jag säga dig: han vill ärfva Muisto.

— Å, prat! En vildfrämmande karl!

— Det kommer an på, om han är så vildfrämmande, som han ställer sig i vår närvaro. Märkte du ej huru tant slingrade fram en fråga om hans härkomst och födelseort? Det syns tydligt, att han förstått imponera på henne med sitt välsignade Neapel. När allt går omkring, är han en förlupen lazaron, om ej rent af en galerslaf, som rymt ifrån bagnon. Sådana tillställningar har man hört förr. Det vill säga ifall han någonsin varit med sin fot i Neapel, hvarpå jag mycket tviflar. Det klingar nog starkt som en utnött roman.

— Nå, så alldeles omöjligt är det väl inte. Han kan ju vara son till en sjökapten. Sådant folk för sina fruar med sig, och jag har känt hyggliga karlar, som varit födda på oceanen, utan att därför just vara fiskar.

— Han hade så gärna kunnat vara född i Vesuvius, det hade varit lika nära till hands och ringt än bättre i öronen. Jan Fredrik, sanna mina ord: det slutas aldrig väl, om vi ej ha ögonen öppna. Vid tants ålder blir man småningom barn på nytt och låter inbilla sig alla möjliga dårskaper. Är det rimligt, säg, af en gammal förståndig människa, att gå och släpa en söndrig guldring på halsen? Och sådana historier sedan, om huru man ritat papper fulla med tokerier, när man var ung, och varit hemligt förlofvad, kanhända gift, och huru man sedan som ärbar änka rest efter sin rymda fästman och stått nätter och dar och låtit regna på sig någonstädes i Spanien eller i mån... Gå och lägg dig, Augusta! Du har hört för mycket dårskaper redan i kväll.

— Söta mamma, inte kan jag gå innan jag sagt godnatt åt tant.

— Det är sant, vi måste akta oss mer än någonsin att störa tants pretentioner. Men kom ihåg, barn, att vt är med tants berättelse likasom med feer och jättar,

att sådant händer icke mera i våra dagar. En sådan där romankärlek liknar maränger och snömos; de kunna pryda bordet och duga till efterrätt, när man har haft förrätt och stek, men ingen människa blir mätt af sådant, allraminst i dessa fattiga tider, när en förståndig flicka ser på sin utkomst.

— Mor, mor, hvad är det du lär barnet? skrattade pappa halfsofvande. Är romankärleken en efterrätt, så får jag bereda mig på att du nu småningom själf kommit så långt i supén. Är det passande att en mor säger till sin dotter: nu skall du se på din utkomst, barn, men vid femti år har du lof att bli kär öfver öronen?

— Kära gubbe, sade mamma, du är så sömnig, att du inte mera vet hvad du säger. Rent ut, Augusta, om smeden satt dig några griller i hufvudet med sitt Neapel, sitt Vesuvius och sina smädelser mot vårt ärliga land, för att inte allt, kantänka, passar in på hans utländska mönster, så förklarar jag engång för alla att det blir ingenting af. När man hedras med anbud af en så hederlig, ansedd och förmögen man som Allan Hagert, vore väl en flicka yr i mössan, om hon skulle lyssna på allehanda skryt af den förste äfventyrare, som råkar nästla sig in i en ordentlig familj, för att man kommit i små bryderier under en resa.

— Men, söta mamma, aldrig har smeden sagt ett ord ditåt, och än mindre har det fallit mig själf in, svarade jag, upprorisk mot varningar, dem jag tyckte mig ej ha förtjenat.

— Det är möjligt att han ej sagt dig något ännu och att du ej tänkt därpå. Men, kära barn, det kunde allt hända, ser du. Jag är fullt öfvertygad om att han har någon plan i sinnet.

— Mamma trodde ju också att han var en tjuf och ville stjäla vår koffert.

— Det finns många slags tjufvar, och de som stjäla koffertar äro ej alltid de värsta. Tag dig till vara, det är mitt råd.

— Nej, mamma, jag skulle inte taga honom, om han vore smidd i guld. En karl, som i hvartannat ord förolämpar vårt land!

— Det är förståndigt taladt, min flicka. Jag har alltid trott att du är ett klokt barn, och du skall finna att din mamma har rätt. Jag är lika säker uppå, att du ej längre skall hysa din barnsliga motvilja mot ett så fördelaktigt parti som Allan Hagert.

— Ja, hvad honom angår...

— Så får han ja, när vi komma hem. Det är afgjordt. Låt oss icke mera tala därom.

— Nej, mamma. Förrän jag tager smeden, gifter jag mig med en student. Men förrän jag tager Allan Hagert, gifter jag mig med smeden.

— Dumheter! Augusta... blif gammal flicka, det är tusen gånger bättre än ett olyckligt äktenskap. Tant har minsann fått erfara det. Hennes man var en spelare och en brutal människa.

— Ja, mamma; hon fick ej den hon hade af hjärtat kär, utan gjorde ett så kalladt fördelaktigt parti. *Därför* blef det så som det blef, och *det* vill jag lägga på minnet.

— Jag ser tyvärr att min fruktan besannats och att denna ringhistoria satt dig nya griller i hufvudet. Det var en olycklig stund, när vi beslöto oss att resa till Muisto. Nu kommer han där inne som prinsen i en komedi; men vi ha ännu ej hunnit till sista akten. Tant och han tyckas ha mycket att säga hvarandra.

— Mamma... om jag skulle försöka lyssna vid dörren?

— Nej, det är opassande. Tant kunde komma. Men nog vore det nöjsamt att veta hvad de ha att säga hvarandra.

Jag märkte att pappa åter sof det goda samvetets sömn i soffhörnet och smög mig på tå att lyssna vid förmaksdörren.

— Hör du något?

— Ingenting. De tala sakta. Det är bestämdt någon hemlighet.

— Är det han eller hon som talar?

— Han... Det är som skulle han darra på rösten. ... Nu lyftades en stol... Nu är där åter tyst.

— Du förskräcker mig, barn. Tänk, om han är en röfvare, och tant skulle tre steg ifrån oss blifva mördad och plundrad! Han kan ju hoppa ut genom fönstret.

— Genom klistrade dubbelfönster? Nej, mamma... tyst... jag hör tants röst... »Min son!» sade hon.

— Hennes son? Det är omöjligt.

— Jag hörde ej om hon sade: »hans son», eller »min son». Det har jag länge gissat. Smeden är baron Ottos son, och tant adopterar honom. Farväl, mamma lilla, med Muisto! Kopparslagarn anammar det.

— Hvad säger du, barn? Ja, ja, det har jag länge befarat. Att vi skulle upplefva en sådan skymf! Å, den nedrige förrädaren! Finns det då intet medel att förekomma hans illistiga ränker? Ja, det är afgjordt. Hände hvad som helst, jag måste demaskera honom, jag måste rädda vår olyckliga tant.

Och mamma stod upp, i fullt beslut att gå in och göra en ända på den farliga tête-à-tête, då i detsamma dörren öppnades och tant trädde ut, åtföljd af smeden, jämnt så hastigt att jag hann med ett språng till

närmaste stol och låtsade vakna från en skrymtaktig lur. Jag tillstår att jag blygdes.

— Förlåt, bästa kusin, att jag uppehållit er så länge, yttrade tant med en röst som ännu tycktes mig upprörd. — Det är tid att vi gå till hvila. Godnatt, kusin. Godnatt, mitt barn. Sofven godt!

— Och herr Damm? frågade mamma med ett förkrossande ögonkast.

— Herr Damm stannar öfver natten på Muisto. Malla skall låta bädda i gröna vindskammaren.

10. Misstankar och sammansvärjningar.

Vintermorgonen uppgick solig och klar öfver Muistos granar och den hvita fjärden af Mallasvesi. Vi sofvo så sött, så godt, så länge i tant Mirabeaus sköna bäddar, ostörda af alla järnvägspipor, oanfäktade af alla osande kakelugnar, att vår goda Malla Södergren redan två gånger satt kaffepannan ånyo att värmas, innan hon märkte den minsta rörelse i de två varma rummen med deras grönrutiga mattor och deras välstrukna gardiner, där vi alltid hos tant ansågo oss som hemma. Själfva Danton på sin höbädd i hundkojan måtte den natten icke ha vädrat någon varg på isen; han förhöll sig så fredligt, som hade han varit guillotinerad för längesedan, och först på morgonen gaf han sin onåd till känna mot en stackars laukkurysse[1], hvilken smög förbi grinden med sin väska på ryggen, likasom hade han fruktat se en länsmans röda mössa framtitta bakom badstuguhörnet. Danton hade en afgjord antipati mot laukkuryssar; det kom sig af hans jakobinska natur.

— Hvad är klockan? frågade jag.

[1] Gårdfarihandlande af karelsk härkomst från Arkangelska guvernementet.

— Nära tio, svarade Malla.

Det var skönt att vakna. Jag skyndade mig att uppdraga rullgardinerna och såg sjön framför fönsterna. Det var ljus dag; allt glittrade i gladaste vinterlöje — denna vinter, som härtills varit så melankoliskt ful! Jag kände mig lycklig och visste ej hvarför.

— Malla — sade jag åter — om den stora sjön vore kaffe, så där som den nu synes med hvit grädde på, och om kullen därborta vore en ofantelig hvetebulle, som vi hade lof att doppa i sjön — då först vore den riktigt *Mallas vesi*[1].

Malla skrattade; liknelsen förekom henne kolossal.

— Nå, sade hon, mindre kaffekopp och mindre bulle kunna väl duga åt stadsmamsellerna. Men nu får Augusta skynda att klä sig; friherrinnan sitter redan i salen; mamsell Lisette fick befallning att väcka henne klockan åtta.

— Hvad säger du? Tant, som annars aldrig är synlig före klockan elfva eller tolf?

— Men i dag var hon klädd före nio.

— Hvarför det?

— Jag vet inte. Förmodligen för att tala med den främmande herrn, som kom i går afton.

— Jaså han. Har hon talat länge med honom?

— En timme vidpass. Han var uppe sen klockan sex.

— Hvad tror du han har för ärende?

— Hur skall jag veta det?

— Men det måste vara något märkvärdigt, efter . . . Malla . . . brukar här spöka?

— Å, hvad skulle här spöka för?

[1] Mallas sjö.

— Det kunde ha sina orsaker. Här är något med den främmande herrn, något som ej är alldeles på rätt. Har du ej hört något buller i natt?

— Så alldeles utan var det väl inte. Kattorna höllo ett grufligt väsen på vinden i natt.

— Ser du! Det hördes från gröna vindskammaren, var det ej så?

— Augusta skulle nu skynda att klä sig. Inte har jag tid att stå här och prata, när frukosten dukas.

— Men det hördes ändå från vindskammaren?

— Har Augusta också hört något?

— Intet särdeles, men ... Säg, Malla, tycker du inte att tant är ovanlig mot smeden ... jag menar den resande herrn? Finner du inte att hon gått för hans skull från sina vanor? Tror du hon skulle besvära sig så för alla främmande?

— Det tror jag inte. Augusta har rätt, det är mycket besynnerligt.

— Tänk bara efter! Först kommer en herre, som ingen känner. Tant talar länge helt ensam med honom. Därpå ber hon honom stanna kvar öfver natten. Om natten spökar det ...

— Nog lät det besynnerligt. Det var som om någon hade tassat fram och åter på vinden.

— Därpå stiger tant upp två timmar förrän hon brukar. Säg, Malla, du som känner henne bättre än någon annan, är hon mera glad eller sorgsen än vanligt?

— Jag tror hon är mera glad. Hvad menar Augusta med det?

— Ser du, Malla, här är en hemlighet, till hvilken du och jag måste finna tråden. Om det ej skulle vara så alldeles på rätt med den främmande herrn ... du förstår?

— Inte ett ord.

— Å, du förstår nog. Om han skulle vara se så där liksom en komediant eller trollkarl, begriper du? Det kan komma på ett ut.

— Nej, min själ, jag begriper annat än att nu måste jag gå.

— Ser du, det finns folk som man ej bör tro mer än nätt och jämnt. Och om han nu skulle vara en sådan en ... nu begriper du ... så måste vi, för tants skull ... Lofvar du berätta mig allt hvad du kan få veta, så skall jag berätta dig hvad jag kan få veta.

— Men hvad menar Augusta? Gudbevars att här skulle ske något, som ej vore rätt.

— Det är ju aftaldt? Vi två måste hålla ihop.

— Tror Augusta? Nå ja, det kunna vi göra. Men nu ha de visst glömt att lägga sillen i blöt, och den skall stekas i papper till frukosten ...

Hon gick, och strax därpå trädde föräldrarna ut ur sitt rum. De hade sofvit förträffligt, utom att mamma drömt om ett par förskräckliga händer, som anammade Muisto och reste af med hela gården på järnvägen.

Jag var förtjust i min lyckade list. Den präktiga Malla, som aldrig annars kunde förmås att skvallra ur skolan, hade nu blifvit min bundsförvant, tack vare spökhistorien, som anslagit en svag sida hos den beskedliga människan. Jag hade ej glömt hennes många berättelser, medan jag ännu var barn, om alla de sällsamma händelser, som timat i gamla gården, innan tant ännu flyttat till Muisto. Mitt samvete förebrådde mig att [illegible] mig af denna svaghet. Förlåt mig, du [illegible], tänkte jag vid mig själf, jag skall ej misstroende till något ondt. Jag är endast litet [illegible]ken ... Jag ville så gärna veta ... Smed,

om jag får veta din hemlighet, så behåll Muisto, res af med Danton på köpet! Bryr jag mig om ditt arf? Jag vill veta hvad du har för dig, hvarför du är här, hvarom du talat med tant Mirabeau och hvem du egentligen är. Säg mig, smed, har mamma kanske ej haft så alldeles orätt? Neka ej att du visat mig någon artighet. Men hvilken artighet! Hammarslag på hammarslag . . . å, smed, du skulle blygas att vilja söndersmula mina bästa känslor till slagg! Hamra du på, hamra på! Korgen är färdig, och den blir af ståltråd.

Vi gingo ned. Tant, som numera så sällan lämnade sitt rum, om ej för att någon gång taga plats vid tebordet, satt redan i salen. Hennes toilett, alltid omsorgsfull, var i dag nästan hofdräkt. Hon bar en dyrbar schal och en syperb mössa af brabantska spetsar, hvilken hon annars brukade blott vid högtidliga tillfällen. Det var någonting eget i hennes sätt, någonting mer än vanligt förnämt, siratligt, cermoniöst. I själfva den lätta nick, hvarmed hon hälsade oss godmorgon, och i det sätt, på hvilket hon räckte mig handen att kyssa, var någonting som tydligt påminde om den forna hofdamen. Ännu i går hade vi icke märkt något däraf, och nu . . . Hvad kunde detta betyda?

En blick på mamma öfvertygade mig att hennes förvåning var, om möjligt, större än min och därtill blandad med mycket mera misstroende. Vi fortforo att observera.

Smeden satt i soffan, nog ogeneradt, tyckte vi, för en simpel kopparslagare. För öfrigt var han sig lik, rättfram, okruserlig, klädd i en simpel svart rock, som väl var af kläde, men däremot satt mycket vid och snarare liknade en paletå än en elegant bonjour, hvilken väl var det minsta, hvarmed han bort visa en skyldig

aktning för huset, ifall han ej ansett konvenansen fordra en frack. Den enda skillnad jag kunde upptäcka, nu när jag för första gången såg honom vid fullt dagsljus, utan frisrock och resmössa, var att han såg äldre ut än i går. Det förekom mig som hade han bortskänkt tio eller femton år af sitt lif åt tant Mirabeau, ty hon såg i stället ut som hade lika många vintrar med ens blifvit bortsopade från hennes snöhvita hjässa.

— Behagar herr Damm taga en enkel dejeuner? frågade tant; hvarpå hon tog hans arm och lät honom föra sig till bordet. — Var så god, min kusin! tillade hon om en stund, liksom hade hon nu först ihågkommit pappas närvaro. Hela hennes hållning mot smeden var i hög grad förbindlig, ehuru mycket värdig, och vittnade om en fulländad takt. Utan att egentligen visa oss någon ouppmärksamhet, var hon likväl så upptagen af sin nye gäst, att vi öfriga kände oss nedsatta till ett slags bihang i huset.

Pappa ensam märkte intet. För honom hade tant kunnat vara utstyrd i styfkjortel af triumfant och smeden hade kunnat inträda barfota, utan att hos honom väcka minsta förundran. Smedens frimodiga hållning behagade honom, och han tyckte sig kunna vara lika uppriktig tillbaka.

— Hvad är det bror egentligen har för sig nu för tiden? frågade pappa vid frukosten så rakt som möjligt på sak. Och därvid blinkade han åt mamma med ett triumferande smålöje, som betydde: bråka icke ditt hufvud; nu får du veta allt hvad du önskar.

— Jag letar kopparmalm, svarade smeden.

— Aha, bror ämnar kanhända spekulera på Hiien-kallio berg därborta i skogsbacken?

— Herr Damm supponerar att Hiienkallio innehåller en preciös malmledning, där det torde löna sig att bearbeta en grufva, skyndade tant att tillägga.

— Nå, där hör du, hviskade pappa.

Mamma hade emellertid sin mening för sig och begynte tala om väderlek, hungersnöd och jag vet icke hvad.

Efter frukosten bjöd smeden åter sin arm och ledsagade tant till hennes rum. Samma vänliga, korta ursäkt till oss; därefter tillstängdes dörren, Malla fick tillsägelse att man önskade vara ostörd, och vi i vår egenskap af nära släktingar fingo tillbringa vår förmiddag hur det behagade oss.

Pappa hade i alla händelser ämnat göra ett besök i prästgården, mamma hade beslutat inspektera mjölkkammaren, och jag hade fått löfte att åka ut med pyrena. Allt detta föll sig naturligt och enkelt, men en sådan likgiltighet från tants sida förekom två bland oss ganska ovanlig.

Vi trafvade friskt öfver Mallasvesi fram emot Valkiakoski, där isen öfversvämmades af flödvatten. Därefter vände vi om; jag hade fullt att syssla med Fritz, som ville kafva sig fram till kuskbocken, och Sigrid, som tappat sin ytterkänga i släden. Allt aflopp med tre par röda kinder, och när vi återkommo till Muisto klockan half fyra, befanns dörren till tants mottagningsrum allt ännu stängd. Smeden var således ännu därinne.

— Malla! vinkade jag.

Malla kom med ett dussin servietter på armen och en tom såsskål i handen.

— Vet du något?

— Ja. Herr Hagert från Ristipelto har varit här på besök, men blef ej mottagen.

— Visste mamma däraf?

— Nej, krigsrådinnan var ute och blef mycket ledsen när hon ej fick mottaga herr Hagert.

— Det tror jag nog. Men vet du ej något mer?

— Hvad för något?

— Hvad de ha för sig därinne.

— De skrifva.

— Tant också?

— Nej, bara den främmande.

— Hvad skrifva de?

— Stora papper och små papper. Stora bokstäfver och små bokstäfver. Friherrinnan säger något, och det skrifver han upp.

— Men du måtte väl hört något? Hvarom är det? Är det om berg och koppar?

— Vet icke. Friherrinnan ringde och befallde friskt vatten. De talade franska eller tyska eller ryska, jag förstod ingenting.

— Malla, hvad tror du om allt detta?

— Hvad jag tror? . . . Nej, nu får jag se åt hur de afreda såsen!

Alla mina observationer instämde däri, att vi kunde vänta en fin middag. Men jag bedrog mig: den var icke fin, den var furstlig. Smeden, hvars näfvar tycktes vara af naturen ämnade att skala helkokta potäter, skänkte likväl en ganska ringa uppmärksamhet åt anrättningar, hvilka bort göra Malla Södergrens konst odödlig. Han åt en kötträtt och drack ett glas rödt vin; det öfriga lämnade han nästan orördt. Tant hade bort bjuda honom smidekol: han skulle ha slukat dem som kastanjer.

Pappa gjorde bättre skäl för sig. Han kunde ej nog prisa de rara vinerna.

— Får jag fråga, sade han, hvar min nådiga tant lyckats köpa det röda vinet? Förmodligen på Hardéns auktion? Vinet är verkligen makalöst; man har sagt mig, att där gått sällsynta varor under klubban vid denna auktion. Hardén handlade med fina viner och ost. När han råkade i delo med en skräddare, påstod någon att där var krig mellan ost- och västmakterna.

— Jag tviflar — svarade tant småleende — att herr Hardén varit försedd med så kalladt kometvin, den äkta burgundern af 1811 års skörd, hvilken på min tid ansågs för den bästa i detta århundrade. Jag hade då ännu stundom äran att mottaga besök och önskade presentera ett drickbart vin. Kanske herr Damm kan upplysa om burgundern behållit sin *bouquet de jeunesse,* medan vi andra, dess samtida, längesedan gått miste om vår.

— Det är ett godt vin, madame, jag har sällan smakat ett bättre, svarade smeden. (Vid ordet *madame* rynkades mammas panna.)

— Sällan smakat? upprepade pappa, med rätta förvånad. — Hör på, bror Damm, var så god och se hur det pärlar i glaset! Låt oss ärligt bekänna, att hvarken bror eller jag har någonsin nosat på maken till rödt vin. Jag känner dem som skulle för ett sådant vin debitera sjuttiofem mark buteljen. Min vän, salig X., om han lefde ännu, skulle ha rest till Bourgogne, för att kunna briljera med en enda sådan butelj, och debiterat kronan för resan.

— Det är möjligt, svarade smeden, utan att inlåta sig i vidare förklaring.

— Men — fortfor pappa, engång i farten — törs man fråga huru vi i dag ha den lyckan att göra bekantskap med veteraner, om hvilkas tillvaro jag knappt kunnat

drömma. Skulle det händelsevis vara min nådiga tants namnsdag eller födelsedag?

— Jag har räknat så många sådana, att jag ej mera kan påminna mig dem. Veteraner böra anse det som en heder att blöda för så ärade gäster, svarade tant.

— Mjuka tjenare. Skål, bror Damm!

Olyckligtvis hördes i detsamma Sigrid, som åt i rummet bredvid, skrika att hon fått ett gösben i halsen. Olyckan var icke värre än att den hjälptes med litet torrt bröd; men samtalets bouquet hade förflugit med vinet.

Middagen var slutad, tant drog sig för en timme till sina rum, pappa tog sin lur, mamma och jag satte oss att sy på julklappar. Vi väntade nästan att smeden nu skulle säga farväl. Misstag: han begaf sig ut att rida. Han var således också ryttare. Han var allting, den karlen.

— Hvad menar du, Augusta? frågade mamma betydelsefullt.

— Hvad tror mamma själf?

— Du vet min mening, och jag finner den allt mera bekräftad. Smeden är farlig, han inbillar tant man vet icke hvad. Jag är tvungen att varna henne, medan det ännu är tid. I denna dag skall det ske.

— Nej, för all del, mamma! Låt oss vänta och observera. Jag lofvar mamma, att för mig blir han icke farlig.

— Det är nog att han är farlig för tant. Han är kanhända en spelare, en falskmyntare, en äfventyrare med ett ord, som fått aning om någon svag sida, hvilken han begagnar för att åtkomma tants förmögenhet. Det är icke värdigt, det är icke rätt af oss, mitt barn, vi som njutit så mycken godhet af tant, att lyssna vid dörrar och observera miner. Det gäller att förekomma en fara, och hvad som är värre — en dårskap!

— En dårskap? Hvad menar mamma?

— Jag menar... Nåväl, du är gammal nog att förstå mig. I din barndom fanns en aptekare Elixirius, en person med dåliga affärer och ännu sämre grundsatser. Han såg skaplig ut, ungefär som smeden, och hade en nästan lika talande tunga. Denne Elixirius friade till gamla fröken Kopparkrona på Siltakoski i Tavastland. Människan var nära åttio år och lefde oberoende på sin egendom; man skulle tycka att hon bort vara belåten för sina återstående dagar. Men var hon det? Jo det skulle man se. Aptekarn fick blankt ja, och så blef där bröllop i flygande rappet. En sådan skandal; du kan föreställa dig huru man skrattade på brudens bekostnad! Och likväl var hon blott en beskedlig, godtrogen människa med några små egenheter, alldeles som tant. Nå, det gick som man kunde förmoda. Den unga frun flyttade med sin man till andra ändan af landet och dog ganska riktigt om ett år, sedan hon haft tillräcklig tid att längta tillbaka till sitt lugna, oberoende lif därborta på Siltakoski. Det är sant, att Elixirius icke fick ärfva hennes fasta egendom, ty äktenskapet blef barnlöst, men så återstod icke heller mycket löst att ärfva efter årets förlopp. Gumman hade med varm hand gifvit bort det mesta hon ägde, och aptekarn, som strax därpå gifte sig för ombytes skull med en aderton års flicka, var från den tiden en behållen karl.

— Mamma tror således verkligen att smeden...? Nej, det är omöjligt.

— Jag har sett mera än du af världen, mitt barn, och jag har bland annat sett, att mänskliga dårskaper äro beständigt desamma. Erfarenheten må tusen gånger predika för oss sina läror och varningar; vi lyssna därpå som man lyssnar på sagor, hvilka icke angå oss, och

glömma därunder att tillämpa dem på oss själfva. Tant känner alltför väl fröken Kopparkronas historia, men tror du hon däraf låter det minsta hindra sig att blifva, liksom den stackars fröken, ett åtlöje för världen och ett föremål för alla deras medlidande, hvilka önskat henne ett bättre öde? Nej, det finns något farligt i dessa romantiska kärleksgriller, dessa halfva ringar med mera, när de återkomma på gamla dagar, då det praktiska förståndet förlorat en del af sitt herravälde. Det går lättare än man tror att öfverflytta en sådan gammal flamma på ett nytt föremål, endast man finner, eller tror sig finna, det allraminsta samband emellan det förflutna och det närvarande. Smeden har funnit ett sådant knytband, man vet ej hvilket, och därför är han farlig. Märkte du ej något ovanligt i tants rum?

— Alltsedan smeden kom, har jag ej varit där med min fot. Tant stänger ju numera beständigt in sig.

— Det är sant. Också jag var endast ett ögonblick därinne strax före middagen. Det förekom mig som vore där något förändradt. Och hvad tror du jag såg? Grefve Mirabeaus porträtt, som aldrig saknats på tants vägg i femtio år, utom de några dagar, när flyttningen påstod — detta porträtt är borta; platsen är tom.

— På baksidan af porträttet hade baron Otto skrifvit med sympatetiskt bläck. Mamma... smeden är baron Ottos son!

— Det är omöjligt. Jag påminner mig engång ha hört tant berätta, att baron Otto endast efterlämnat en dotter.

— Men för himlens skull, hvem och hvad är då herr Damm?

— Han är aptekarn och tant fröken Kopparkrona.

Jag frågade icke mer. Denna misstanke var så stygg, att den upprörde mitt innersta. Nej, jag ville

icke ens tänka därpå. Mamma kunde ha sina skäl... hon är ett mycket förståndigt, ett världsklokt fruntimmer. Och likväl kunde hon misstaga sig, ja, jag var öfvertygad om att hon gissade alldeles rasande. Det fanns något inom mig, jag vet icke hvad, som sade mig, att hvarken tant eller smeden förtjenat en sådan misstanke... Likväl tyckte jag mig ha fått en välförtjent läxa. Att lyssna, att spionera... fy, det var ovärdigt! Den odygden ville jag lägga af.

11. Äfventyr och läkedomskonst.

Innan mamma hann utföra sin föresats angående varningen, var smeden tillbaka och genast åter inkallad till tant. Från klockan sex till nio sutto de instängda i arbetsrummet, medan vi öfriga sydde och undrade ute i förmaket.

Klockan nio voro vi alla åter samlade kring tebordet. Där blef fråga om gikt och frossor, och därifrån leddes talet på den stora, ännu fortgående striden mellan den vanliga läkarekonsten och dess nyare fiender. Det befanns att vi hade tre partier vid bordet. Mamma försvarade med mycken värma vår vanliga medicin, »när den brukas med förstånd»; pappa röjde en stark lutning åt vattenkuren och hade tecknat sig för två aktier i ett nytt vattenbolag; tant Mirabeau, som brukade medicinera med sockergryn, var en afgjord anhängarinna af homöopatin. Dispyten blef liflig, och slutligen föreslog tant att välja smeden till skiljedomare, emedan hon tyckt sig märka att han icke godkände någon af de stridande meningarna.

Herr Damm sade:

— Det är mycket vanskligt att utan nödiga kunskaper yttra sig i ett så invecklad ämne som hälsa och

sjukdom. Att bestämma ett normalförhållande, som hälsan, hvilket oupphörligt rubbas af tusen inflytanden, förefaller mig lika kinkigt som att förutsäga väderleken i almanackan. Ett synes mig alldeles klart, och det är, att ingen borde vara så ödmjuk som vetenskapen, och likväl är ingen mera förmäten att tilltro sig positiva resultater. Vår tids naturkunskap, huru yfves han ej att behärska världen, och likväl kan han ej säga oss hvilken väderlek vi hafva i morgon, eller förklara oss hvad det är som vi kalla lif. Öfverallt hvart vi vända oss, stöta vi ytterst emot det stora obekanta, och när vi nödgas bekänna vår okunnighet om detta hemlighetsfulla, som omgifver oss och som betingar vår tillvaro, gripa vi till ett ord och kalla det *kraft*. Hvad är kraft? Det är det okända X, som vi icke förstå. Läkarn till exempel, han som söker lifvet i ett kadaver och sedan går att tillämpa på lefvande människor det nervsystem etcetera, som han funnit i denna slocknade köttmassa, också han talar om läkemedlens kraft, om reaktionskraft, reproduktionskraft, etcetera, etcetera. Hvad vill det egentligen säga? Ingenting. Om han kokar saften af en ört, som frambringar en viss verkan uti vår kropp, och man frågar honom hvarför det så sker, svarar han oss: det är örtens kraft. Det vill säga: jag vet det icke, men något måste jag svara, och därför griper jag till ett ord, ett nonsens, som gör effekt, och människorna äro belåtna.

— Det är möjligt — genmälde mamma förtrytsamt — men om herr Damm förkylt sig, tager herrn in fläder- eller hallonte, och när herrn kommer till svettning, är det allt hvad herrn behöfver veta om örtens kraft.

— Jag menar — fortfor smeden — att ingen borde vara så ödmjuk som läkarn, hvilken så oupphörligt slås

på fingrarna i sitt ädla, ehuru vanskliga yrke. Men i stället att bekänna sig stå utanför en stängd port, genom hvars springor blott här och där en sparsam ljusstrimma faller på föremålen, förnekar mången käckt allt hvad där icke faller inom synlinien för den lilla springa han råkat upptäcka. Allopater, hydropater, homöopater, alla äro de fångna i samma inskränkta empirism. Det finns endast några få, som söka den högsta sanningen bortom de toma termerna, och dem smädar man med namnet idealister.

— Herr Damm är således idealist och har monopol på idéer? frågade mamma spetsigt.

— Jag är rätt och slätt kopparslagare, svarade smeden, alltså till följd af mitt yrke i grund och botten en realist. Men en sak förefaller mig klar, och det är att läkarekonsten famlat i mörker genom årtusenden och famlar ännu. Homöopati och vattenläkedom äro ingenting annat än vår tids protester emot detta evärdeliga famlande, och ehuru de åt sitt håll måhända äro lika fanatiska, lika oefterrättliga, äga de likväl det företräde framför vanlig medicin, att de reducera det artificiella ingripandet i naturprocesserna till ett minimum. Därhän måste ändock all medicin slutligen komma. Hundra år härefter skall man kanhända, liksom nu, stå utom den stängda porten, men man skall åtminstone erkänna att så är och att allt hvad läkarekonsten förmår, är endast att återgifva åt naturen dess förnekade rätt.

— Det vill säga — skrattade pappa — »håll hufvudet svalt, fötterna varma, magen i ordning, och nyttja för resten ingen medicin».

— Gör hellre som Döbelns läkare, sopa med armen alla medikamentsflaskor från bordet! anmärkte tant.

— Just så, svarade smeden.

Han behagade mig denna afton mer än förut. Det var någonting manligt öppet i hela hans väsen. Han kritiserade mycket och stundom skarpt, men det var ingen vanlig kammarkritik. Han tog saker och människor från stora synpunkter. De små brydde han sig ej om.

Jag väntade verkligen att han skulle visa mig någon uppmärksamhet, men han tycktes knappt märka min närvaro. Detta förtretade mig. Ansåg han mig för så ful, eller så dum, att det ej lönade mödan hedra mig med ett ord? Hvad det beträffar, så — vederstygglig är jag just icke, och dum... nå, det ville jag likväl ödmjukast undanbedja mig.

Mamma gjorde ett försök att erhålla enskild audiens för den länge och rysligt tillämnade varningen. Men det lyckades icke. Tant skyllde på trötthet, och vi gingo till hvila.

Mot min vilja drömde jag om den oslipplige smeden. Jag tyckte mig vara ett stycke koppar och ligga djupt, djupt ned i jordens innandöme. Omkring mig bultades och hamrades, smeden steg ned, fann mig och vände mig granskande i sin hand. Jämnt så mycket som behöfs till en fempennis slant, sade han. — Detta förtröt mig så, att jag vaknade.

När jag en stund legat sömnlös och begrundat om det ej vore min skyldighet att hata smeden, föllo mina ögon på den fällda gardinen och varseblefvo ett fladdrande sken. Det förekom mig tillika som vore rummet ovanligt ljust. Det är månsken, sade jag till mig själf och begynte räkna till hundra, hvilket var ett osvikligt medel att somna, den tiden jag läste aritmetik i skolan.

Nu hördes Danton skälla, det blef något buller därute, jag stod upp, lyftade på gardinen och tittade ut. Hvem målar min häpnad! Den gamla fiskarestugan nere vid stranden stod i lågor, det blåste ohyggligt, vinden låg emot gården, eldmoln af gnistor drefvo rakt mot mitt fönster.

Nu var ej tid att sofva, jag väckte pappa, klädde mig hastigt, tog mammas kappa och ytterkängor, som funnos närmast till hands, och sprang till stranden.

Här fann jag gårdsfolket rådvilla och handfallna. Pigorna gräto och beskifvade sig, drängarne svuro och larmade. Det befanns, att gamle Särki-Pekka, Mörtpetter, fiskaregubben, börjat julen för bittida och tagit ett rus på kvällkvisten med den framgång, att han tändt eld på sin stuga. Alla skreko, ingen lyftade en hand att bärga eller släcka, och faran för gården blef med hvarje ögonblick större.

Då kom smeden. I ett huj kommenderades alla till tjenstgöring, de drumliga fingo en knuff, de motspänstiga ett rapp, så att det susade dem kring öronen, och inom några minuter hade vi alla — jag med — bildat en kedja till stranden, från hvilken vi langade vatten, medan två af karlarne skickades att släcka de gnistor, som föllo på gårdens tak.

— Bra, Augusta, rätt bra, langa på bara! ropade herr Damm, i det han rusade förbi.

Medan vi alla arbetade så att vi badade i vatten och svett, sågo vi något på samma gång löjligt och rysligt. Särki-Pekka, ännu osig i hufvudet, skrek öfverljudt, att han måste bärga sin nya not, som hängde i stugan, och med dessa ord rusade han som en tok in i elden. Smeden följde honom, och i detta ögonblick

instörtade taket. Alla uppgåfvo ett anskri; Mörtpetter och hans räddare hade begrafvats i lågorna.

Men smeden var icke den som så lätt sveddes; elden var *hans* element. Midt i röken och gnistorna sågs han vända tillbaka, bärande sin Petter som en kattunge i nacken. Gubben stretade emot och sparkade som en istadig häst; smeden hamrade hans rygg, för att den vägen få in en smula förnuft, och när detta ej halp, kastade han sin börda som en gammal skinnvante i drifvan. Detta roade Muistofolket obeskrifligt. Nu har Mörtpetter blifvit både stekt och fjällad, ropade de.

Med takets instörtande var faran för Muisto förbi, och i samma ögonblick, när pappa ändtligen funnit sina galoscher, som blifvit utförda att blankas, vände vi alla, utom en vakt af två man, tillbaka till gården. Där voro ljus tända i rummen, tant mottog oss, jämte mamma, i salen. Men hur sågo vi ut! Mammas första blick föll på min person, den andra på sidenkappan, den tredje på ytterkängorna. Personen stod sig förträffligt, men kappan hade blifvit öfversköljd och därefter frusit till is, kängorna voro förfärligt nedkippade.

— Barn, utropade hon, har du blifvit doppad i vaken?

— Augusta har arbetat som tre brandvakter, svarade smeden muntert. Hon förtjenar att utnämnas till hedersledamot i frivilliga brandkåren på Muisto.

Det var nu andra gången han kallade mig utan titel vid namn. Mamma gjorde en min som varit i stånd att släcka en ugnsbrasa, men för mig var det likgiltigt. Herr Damm hade ju föresatt sig att aldrig uttala ordet mamsell, såframt han ej talade franska. Gärna för mig, tänkte jag. Efter sådana äfventyr är

man vid ett uppsluppet lynne. Jag dröjde icke att svara i samma ton.

— Tackar för äran. Har jag arbetat som tre brandvakter, så är det tre gånger ingenting, ty så mycket sägs att brandvakterne uträtta. Om Mörtpetter däremot kunde man säga som om kung Carl den unga hjälte: »han stod i rök och damm» — ty Damm hade han nog af.

— Ja, det bär syn för sägen! utropade pappa. Kors för tusan, hur ser bror ut?

Smeden såg verkligen ut som Vulkanus, nyss uppstigen ur Etna. Hans kläder voro så brända, att de liknade en kolmila, hans hår var afsvedt likasom en björkdunge dagen efter en skogseld, och hans händer kunde jämföras med ett par stora eldskyfflar från Osberg & Bades mekaniska verkstad. Han var nästan vacker i denna fullständiga smedskostym.

— Man har sagt mig, att det är herr Damm jag bör tacka för att gården blifvit räddad, yttrade tant med en så vänlig blick, att jag med rysning tänkte på fröken Kopparkrona.

— Och hvem garanterar friherrinnan, att jag ej är en hemlig agent för det brandstodsbolag som har försäkrat Muisto? skrattade smeden.

Det var första gången jag såg honom skratta, den grobianen.

Malla Södergren inkom med kaffe och blef ett föremål för allas beundran. Stackars Malla, hon hade blifvit uppjagad ur sin sötaste sömn, hon hade redan begynt bärga plättpannan och kökshanddukarna, och nu kom hon i brådskan med sin svarta, fransade söndagsschal öfver den gamla grå kökskoftan, håret flygande som en ulltapp i blåsväder, ena foten stucken i en ny känga,

den andra inbyltad i en af tants kasserade tofflor. Det var socker på vårt glada humör. Och hvilken delice, detta kaffe klockan tre på morgonen, sedan man tjenstgjort som brandvakt och langat vatten ur Mallasvesi!

Nu först blef jag varse att smeden bränt sin högra hand tämligen illa. Jag företog mig då att servera hans kaffe, lade så rundligt socker i koppen, som hade den varit en spilkum, och glömde ej att placera två stora skorpor på fatet. Han nickade och smålog.

— Nog sköter jag mig, sade han, men kanske vill Augusta tillsäga om något värmande åt Mörtpetter att morna sig med.

Jag smög till köket och fann ganska riktigt Mörtpetter, omgifven af hela kökspersonalen. Gubben hade fått sig en sup och var nu i bästa fart att berätta huru den främmande herrn sprungit som en galning i elden och huru han, Mörtpetter, dragit honom ut därifrån.

— Hör nu, Pekka — sade ladugårdspigan Vappu (Valborg), som var en stor skalk — hvarför bultade ni herrn så förskräckligt i ryggen, när ni bar honom ut?

— Gjorde jag det? sade Mörtpetter.

— Ja, visst gjorde ni det.

— Nå, hvad skulle jag göra? Karlen var ju så oregerlig, att ingen fick händer med honom, svarade dagens hjälte, fullt och fast i den tron att han bärgat smeden.

— Och så kastade ni honom som en skinnpäls i drifvan. Tycker ni att det var anständigt gjordt?

— Kastade jag honom . . .?

— Visst gjorde ni det. Först pryglade ni honom brun och blå, och sedan dängde ni honom hit och dit, hvart det passade sig.

— Å, strunt, nog tål han så mycket. Han kan lära sig att en annan gång vara människa och inte bära sig åt som en arg oxe, när man vill honom väl — genmälde Mörtpetter mycket trankilt.

I köket blef nu en munterhet, som hördes ända till salen, och rätt som det var, stod smeden bredvid mig.

— Tack skall ni ha, gubbe! yttrade han. Det var beskedligt gjordt af er att lära mig en smula förnuft.

— Ingenting att tacka för, svarade Mörtpetter.

Längre fram fick jag veta att smeden stuckit åt Mörtpetter en större sedel i handen, med befallning att ej tala om det för någon. Men detta var emot Mörtpetters natur. Han skröt för alla huru han fått en half dränglön för att han bärgat herrns lif. Fast inte var det så öfverlopps mycket, försäkrade han; men herrn var väl inte mera värd.

— Var god och låt mig förbinda herr Damms hand; jag vet hur man bör göra med brännskador, yttrade jag.

Han räckte mig tigande handen. Vi gingo i kökskammaren och jag pålade ett omslag med torrt rågmjöl. Denna grofva, sotiga hand, som nyss hade räddat ett människolif, föreföll mig nu värd någon omsorg att läka. Och samma så sällsamt förskönade hand, den tryckte nu min.

— Tack, sade han. Alla unga flickor borde lära sig att förbinda sår. Augusta blefve ingen dålig kirurg. Är detta också en lärdom af madame Claire?

Jag förstod honom icke. Jag var nära färdig med mitt enkla omslag, när min alltid vaksamma mamma inträdde och fann mig ensam med smeden i kökskammaren, där blott ett enda talgljus brann med lång veke på bordet.

— Hvad gör du här?

— Augusta försvarar sitt köns rättigheter, svarade smeden. Vore jag lagstiftare, skulle jag inrätta en ny fakultet för fruntimmers undervisning i läkarekonsten.

— Jag vill påminna mig — genmälde mamma snäft — att herr Damm är en af dem som ej vilja »förneka naturens rätt» med en sådan famlande konst, som läkarekonsten.

— Förlåt mig, hvar sak har sin räta och sin afviga sida. Rätsidan af läkarekonsten är diet och gymnastik för att *bevara* hälsan, diet och kirurgi för att *återställa* henne. Till de orimligaste och mest tyranniska fördomar hör väl den, som förnekar den mjuka kvinnohanden, det skarpsynta kvinnoögat, det finkänsliga, självuppoffrande kvinnohjärtat, att hela mänskligheten lidanden, för att öfverlämna dem åt vår manliga självviskhet, våra förströdda blickar, som flyga kring världen, och våra plumpa händer, som bättre handtera släggan än de ömtåliga, retliga fibrerna i en människokropp.

— Doktorinnor i praktik, det vore uppbyggligt att se dem afsåga ett ben!

— Hvem har sagt att de skulle handtera slaktarknifven i kirurgin? Låt dem lämna grofsmidet åt oss, om det så skall vara, ehuru jag sett äfven kvinnor i stånd att afbryta ett illa läkt ben, för att läka det bättre, så att patienten kan gå. Var öfvertygad, min fru, att om hundrade år äga vi flera kvinnliga läkare än manliga, och att till exempel aldrig en barnsjukdom eller en kvinnas lidande då kureras af andra än dessa praktiserande doktorinnor, som ni behagar kalla dem, hvilka för öfrigt torde komma att använda få läkemedel, men desto mera en omsorgsfull vård.

— Kom, Augusta. Till vår diet hör nu att taga några ögonblicks hvila. Jag önskar att herr Damm må

lefva i hundra år, för att då få nöjet bryta armar och ben af sig och läkas af fruntimmer. Godnatt, min herre.

— Sof godt, min fru. Medan vi sofva, skrider dock världen några timmar framåt, och var säker att med hvarje sol går en fördom ned, hvilken vi ännu i går antogo för en osvikelig sanning.

Vi gingo. Jag visste att mig förestod en läxa, och jag bedrog mig icke.

— Hvad är det jag hör? Smeden är nog djärf att kalla dig vid ditt dopnamn!

— Ja, mamma, när han ej får säga fröken och ej vill säga mamsell...

— Hvilka sottiser! Hvarför icke mamsell?

— Mamma känner hans skäl. Han kan ej tåla någon rangskillnad i titeln. Han säger att all annan rang än personligt värde är ett oting bland karlar, men en löjlighet bland fruntimmer.

— Nej, hör den förmätne herrn, som vill diktera lag i frågor där konungar och kejsare förlorat sin myndighet! Nåväl, han må kalla dig hvad han behagar, men jag förbjuder dig att svara honom ett ord, om han en annan gång kallar dig vid ditt namn.

— Mamma... jag har sagt dig, att jag afskyr honom, men jag kan icke förakta honom. Han förtjenar det icke. Du skulle ha sett honom i natt vid Mörtpetters stuga.

— Se så, nu talar du ur en annan ton. Augusta, Augusta, kom ihåg att jag varnat dig!

Jag svarade icke. Inom mig var rök och damm, alldeles som kring kung Carl och Mörtpetter. Jag var missnöjd med mig själf, förbittrad, oklar och utan ro. Fiskarestugan hade dock kastat gnistor omkring sig. Muisto var räddadt, men jag förlorad.

12. Nya gåtor.

Så stodo sakerna, när smeden tvangs af sin brända hand att dröja längre på Muisto, än han från början beräknat. Någon orsak bör man alltid söka till en misslyckad kur. Mitt rågmjöl och mitt omslag hade pålagts för sent; brännskadan hade hunnit gripa omkring sig, handen svullnade uppåt armleden. Skrifva kunde icke herr Damm, än mindre resa. Tant tillät icke att en person, som uppoffrat sig för att rädda hennes gård, fick lämna Muisto innan han blifvit fullkomligt återställd, och alla täflade att egna smeden en vänlig uppmärksamhet.

Den som minst bekymrade sig om skadan var smeden själf. Vi veta huru pjåkiga karlar vanligen äro vid minsta ondt och huru hela huset sättes i rörelse för att bota en tandvärk, kurera en katarr eller lappa ett sjukt finger, så snart någon af dessa förfärliga olyckor råkat drabba skapelsens herrar. Smeden var häruti både lik och olik sina medbröder. Han kunde icke fördraga att blifva ompysslad eller att vara overksam. Han måste bevakas strängt, för att hålla sig stilla. För att förmå honom därtill, uppsöktes den bästa lektyr ur Muistos vackra bibliotek. Men antingen hans ögon skadats af

elden, eller att smärtan i handen verkat på synnerven — han kunde ej läsa själf, man måste läsa högt för honom. Hvem skulle göra det? Tant såg icke, mamma ville icke, pappa hade alldeles för litet tålamod. Följaktligen blef jag självskrifven lektris, och då läsningen alltid skedde i mammas närvaro, kunde själfva förtalet ej hafva någonting däremot.

Så förgingo dagarna före jul. Den grofva, förskräckliga handen, som så länge varit min fasa, blef småningom allt mindre vederstygglig, ju mera bekymmer den kostade mig. Hvarför skulle jag dölja, att där småningom uppstod ett slags tyst aftal mellan oss att fördraga hvarandra? Kalla det icke vänskap; jag har hört sägas att vänskap mellan en ung karl och en ung flicka är endast en mask, hvarunder en annan känsla gömmer sina rodnande kinder. Icke det minsta ord ditåt undföll oss — det hade varit ett pärlstickeri att bedraga mammas censur, och ord betyda så litet — men icke ens en blick, jag hade så när sagt icke en tanke. Jag har förut nämnt det förunderliga, att smeden stundom såg ut som en man om tjugufem, högst trettio år, stundom åter betydligt äldre. Jag märkte nu att detta berodde af färgen på hans hy. Hans drag buro ett eget uttryck, som kunde passa för flera åldrar. Han var icke vacker, icke ful, han såg ut som en pröfvad man. Mot min vilja jämförde jag honom med min forna kadettflamma och förstod att om jag någonsin kunde hysa en varmare känsla för denne man, icke var det den känsla, som berusas af sällhet under en stormande vals eller gråter af vemod vid sista skymten af en bortilande uniform.

Censuren förblef lugn. Mamma hade beslutat antaga en afvaktande ställning, hennes hotande varning till tant blef tillsvidare osagd och inskränkte sig till några var-

samma allusioner på fröken Kopparkrona. Mot smeden visade hon sig vänligare, men lika förbehållsam. Öfver hans person och hans afsikter hvilade fortfarande något hemlighetsfullt, som mamma hade beslutat att, kosta hvad det ville, omsider afslöja.

En dag sade hon oförmodadt, när det var fråga om att brännskador vanligen läkas fortare hos gamla än hos unga:

— Huru gammal är herr Damm?

— Fyrtioett år, svarade smeden utan betänkande.

Jag häpnade. Fyrtioett år! Jag hade trott honom vara högst trettioett. — Mamma sände mig en förstulen nick.

Vi fortforo att läsa. Det var inne hos tant, och boken var Thiers' historia om franska kejsaredömet. Det var en snillrik tafla af ett stort tidehvarf. Vi hade hunnit till Spanien och Saragossa, när en strid uppstod bland åhörarne.

— Hör — sade smeden förbittrad — hör den glatte ministern, hur han försvarar Napoleon och det system af förtryck, som uppslukade folken! Det är Thiers som banat väg för det andra franska kejsaredömet.

— Men min bästa herr Damm — inföll tant Mirabeau, som var en beundrarinna af Napoleon I — hur vill ni att en jätte skall gå genom skogen utan att trampa myrorna under sina fötter?

— Förlåt, madame, svarade smeden, men vår tid erkänner ingen annan jätte än intelligensen, och denna stormakt förtrampar icke, den upplyftar folken.

— Var då icke Napoleon I en intelligens af första rangen, min herre?

— Af första måhända, men icke af högsta rangen. Jag har sett högre stormakter: Alexander von Humboldt,

Göthe, Robert Peel. Den sanna storheten faller icke; den är odödlig. Skola vi evigt beundra kolossen, blott för det att han är så obäkligt stor, att vi få ondt i nacken af att betrakta honom?

— Var god och erinra er, min herre, att vi ha nämnt en storhet, hvilken uppstiger lika odödlig ur djupet af sitt fall, som intelligenser af en annan ordning uppstiga ur deras olycka: den förgiftade Sokrates, den brände Huss, den marterade Galilei...

— Tror ni det, madame? Ni har kanske rätt. Det var engång ett jättemörker, som födde en dagstrimma, och hon kallades frihet. Friheten hade tvenne vansläktade barn, som kallades anarki och despotism. Emedan barn alltid mera bräs på far- eller morföräldrar, än på egna föräldrar, hände sig att syskonen voro mörka som deras stammoder. En natt strypte despotismen anarkin i dess bädd, blef herre öfver världen och växte stor af folkens blod. Slutligen fick han likväl en törntagg vid namn Spanien i foten, ett ben vid namn Ryssland i halsen och ett par stålbakade knäckebröd vid namn England och Tyskland mellan de glupska tänderna. Däraf dog jätten — ty despotismen, så jätte han är, har en klen konstitution — och blef proklamerad odödlig för sin makalösa aptits skull. Människorna äro nu engång sådana. Äfven konungen af Dahomey anses i Afrika för en stor man.

— Ni är en praktisk man, herr Damm. Men anser ni då för intet den lyftning, som stora bragder, snillrika tankar och omätliga besegrade hinder gifva ett helt tidehvarf? Tror ni att Frankrike någonsin förgäter dem, eller att Béranger sjungit sina odödliga visor, om det icke funnits en Austerlitz' sol?

— Jag afundas er, madame, att se dessa minnen med tjugu år yngre ögon än jag. Det är sant, att ni har sett den förste Napoleon och jag endast den tredje. Ni har sett originalet och jag kopian. Kopior äro så ofta fuskverk, madame. Man är en spindel, och man skrifver på skylten: örn.

— Ah, det är sedan 1851 som ni blifvit en fiende till Bonaparte?

— Ja, madame, sedan December 1851, då jag hade äran häktas med några andra uti *Café Danemarc* i Paris. Likväl icke därför, utan emedan jag äfven haft äran att slåss 1848 och 1849 under Cavaignac.

Tant teg, men pappa exploderade.

— Hör på, tillåt mig ännu engång fråga hvad bror egentligen är för en? Bror har ju varit med öfverallt.

— Jag tror mig redan ha nämnt, att jag är en kopparslagare.

— Ja, men det tror inte jag, sade pappa.

— Grofsmed då, om det faller mera i smaken.

— Hm... det tror jag heller inte, började pappa åter, men då skyndade jag att fortsätta fälttåget i Spanien.

På detta sätt gingo våra dagar, utan att vi lyckades utgrunda vår underlige gäst, tilldess att den märkvärdiga julaftonen slutligen mörknade öfver Muistos granar och isen på Mallasvesi.

Vi hade långt förut beredt oss på denna kväll. Redan i Helsingfors hade vi försett oss med passande julklappar, och det som icke där blef i ordning, det gjordes här. Tant skulle få en spetsmössa, en schal, ett par tofflor, ett par nya glasögon med guldbågar, ett dussin hyacintlökar, en antimakassar för gungstolen

och en kaffekannsmössa, virkad af Sigrid med benäget biträde. Pappa skulle få sina hängslen, sina pipsnodder, ett halft dussin nya skjortor, pariserschavottens historia, Kalle Skog Svamphuggare och »Tre tuktade gubbar» af Nepomuk — mamma ett klädningstyg, en krage, en bahytt, en smörpress, en mattsopningsmaskin, en hushållskladd, Jerusalems förstöring, porslinskitt och »En husmoderlig silfvergrufva» af Sundgren — jag skulle få (en del visste jag förut, en del gissade jag) två klädningar, två par handskar, en muff, en essensflaska, Garibaldis medaljong, »Kan ej», Lindhs och Mörtengrens poesier, ett fotografialbum, Fänrik Ståls porträtter, »Det sjungande Sverige», potpourri ur Kärleksdrycken, Arditis kyssvals och (som en nyttig bilaga) »Rådgifvare för ungdomen på vandringen genom lifvet». Pyrena skulle få en oräknelig mängd, emedan antalet var det förnämsta, och däribland kälkar af Muisto fabrik, sparbössor, färglådor, skrifböcker, griffeltaflor, bokmärken, »Drummelpetter», »Skräckscener från Afrika» med sex kolorerade planscher (mera nöjsamt än nyttigt) och »Såpbubblor» af —o—, hvilket sedan befanns vara ett misstag, ty boken innehöll »En löjtnant eller ingen, svensk originalnovell». Malla Södergren skulle få randigt bombasin samt Vesterbergs brefställare och rådgifvare i alla lifvets förhållanden. Till och med Danton skulle få ett nytt halsband efter mönster af de nya antigarotthalsdukarna från London, med taggar hvassa som tidningspolemik, mot vargarna på isen af Mallasvesi. Smeden . . .

Ja, hvad hade smeden att vänta? Skulle han *blifva lottlös* vid den rikliga marknaden? Smed, smed, *huru många* sömnlösa timmar måste jag genomvaka, för *att smida* din lycka?

Ändtligen fick jag en god idé, men bör jag omtala den?

Nästa morgon väcktes jag af Malla Södergren.

— Augusta! Klockan är åtta.

— God morgon, Malla.

— Jag har en nyhet.

— Om smeden?

— Ja, om smeden. Han är en vacker fågel!

— Är det något illa, så kan du tiga därmed, Malla; jag vill ej höra det. Man bör ej spionera på någon, allraminst på en gäst.

— Illa? Det beror på huru man tar det. Inte må Augusta tro att jag brukar löpa med skvaller eller spionera på mina medmänniskor. Jag trodde, efter mamsell själf bad mig... men nog kan det vara osagdt. Jag har annat att göra.

Malla gick, men stannade i dörren.

— Är det vackert väder i dag?

— Regn och slask.

— Hur är det med hans hand?

— Hvem bryr sig om handen, när man tänker på något annat?

— Vänta litet, Malla. Han tänker på annat? Det är ju bra, det, Malla.

— Kanske och kanske inte.

— Det säger du med en ton, som... Hvad menar du med ditt »kanske och kanske inte»?

— Jag menar att visst folk flackar världen omkring och inbillar unga oförståndiga flickor allehanda, fast man borde tänka på andra pligter... fast man har någon därborta, som kanske är öfvergifven...

— Nej, nu talar du lapska. Hvem är därborta? Hvem är öfvergifven?

— *Hon*, det förstås. En vacker människa. Och så god hon ser ut!

— Har herr Damm ... en fästmö?

— Eller en fru. Hvad vet jag?

— Nu är du odräglig, Malla. Hvad skall det där nu åter betyda?

— Mamsell vill ju ingenting veta. (Hvar gång Malla var stött, kallade hon mig mamsell.)

— Men nu vill jag veta. Se så ...

— Man spionerar inte för det att man ser åt att ett rum är städadt — för det att man finner ett öppet schatull — och för det att i schatullet ligger en medaljong, som man förut sett en viss herre flera gånger betrakta. Man kan vara lika ärlig för det, skall jag säga mamsell.

— Var nu inte stygg, Malla! Han har ett porträtt? Ett fruntimmer? Ungt och vackert, var det ej så?

— Bevare oss, jag tror att Augusta är nyfiken!

— Ja, jag är nyfiken, jag är ond, jag kniper dig, om du retas så där. Det är inte för min skull, ser du. Hur ser hon ut?

— Fin och förnäm, med pärlor i håret och ringar på fingrarna. Mycket underligt klädd, med nästan bara armar och klädningslifvet upp under axlarna. Men hon liknar Augusta ...

— Det är tant.

— Hvad? Nå, det skall ingen inbilla mig.

— Du vet inte du, Malla. Himmel, tänk, om han vore hennes egen ...

— Hvad för egen?

— Hennes egen ... Ja, så är det. Jag menar hennes malmletare, hennes grufsprängare. Malla, Malla, det blir

en julafton som du aldrig kan ana! Ack, det vore först roligt! Min goda, kära tant!

Malla skakade på hufvudet; hon trodde förmodligen att jag blifvit tokig.

— Hör nu; sade hon, man skall ej vaka så där som Augusta gjort i flera nätter å rad. Man är ej mer än människa. Det kan hända till slut, att man blir en smula vimmelkantig i hufvudet.

— Ja, jag är vimmelkantig, men det är af glädje, Malla, det är af förtjusning, förstår du ej det? Min älskade tant, hon som så många år lefvat ensam och öfvergifven, nu först skall hon åter känna sig lycklig. Nu först skall hon i sin senaste ålderdom känna sig ung på nytt.

— För en grufspräng̊are?

— Gå nu, min trogna Malla, gå, min rara präktiga Malla Södergren; du skall få veta allt, men inte nu, det är inte *min* hemlighet. Vi skola alla bli mycket lyckliga. Och du med, Malla, du med!

— Nå nå, jag går, bara jag hinner. Augusta sade mig själf, att den där herrn är något slags trollkarl. Jag märker det; han har ju rent af förvridit hufvudet på den stackars flickan.

Med dessa ord gick hon, småknotande för sig själf, och kippade på hälarna, som det var hennes vana. Jag blef ensam med mina underliga tankar. Ja, nu förstod jag alltsamman. Mamma hade framkastat en vink, att tant möjligen varit hemligen gift med baron Otto. Och nu kom smeden, nu hade han hennes porträtt; följaktligen var han *hennes son!* Det var klart som dagen. Hvilken romantisk händelse!

Vänta litet ändå, vi skola räkna... Han är född i Neapel; besynnerligt! Han är fyrtioett år; hvad vill det

säga? Fyrtioett från 1862 återstår 1821. Men tant har ej sett baron Otto sedan 1809 vidpass, och då var han redan gift med en annan. Nej, det hampar sig ännu mindre tillsammans. Och likväl ... likväl ... ja kanske ... nej, omöjligt ...

Slutet på öfverläggningen var att jag åter begrep ingenting, rakt ingenting. Jag var icke så mycket som ett stickelbär klokare än Malla Södergren.

13. Julaftonen.

Men nu var ej tid att bråka med gissningar, på morgonen af en julafton har man annat att göra. Så mycket var ännu ogjordt, som skulle vara färdigt till kvällen. Bland annat min lilla surpris. Och julgranen, han skulle blifva något utomordentligt. Mamma klippte stjärnor, flaggor och guldnät, tant knöt trådar om äpplen, konfekter och fikon. Smeden med sin sjuka hand hjälpte mig att uppställa trädet på den rankiga träfot, som är alla julgranars förtviflan. Vi undanstökade hastigt frukosten och hastigt middagen, såsom vanligen sker denna glada dag, när allt får gå sin naturliga gång.

Ändtligen bröt skymningen in, och dörrarna till salen öppnades precis klockan sju. Pyrena, som hela dagen lipat, instängda i barnkammaren, rusade ut som ur en kanon. Midtpå salsgolfvet strålade julgranen i sin högtidliga glans, tant och föräldrarna sutto högtidsklädda i soffan. Vid dörren stodo husets tjenare samt sju eller åtta enkom inbjudna fattiga barn från byn. Därpå sjöngs en kort psalm och lästes en bön, såsom den vackra seden alltid var på Muisto om julaftonen, och först sedan helgen var invigd åt Gifvarn af alla goda gåfvor, begynte barnen dansa kring julgranen. Te kringbjöds klockan

Smeden undersökte Hiienkallio med mycken uppmärksamhet, fann koppargrufvan och dess invånare, höll penntorkaren mot ljuset och upptäckte örnen. Med en liten nick löstog han mösset, lade det åter i koppargrufvan och stack penntorkaren i västfickan på sin vänstra sida.

— Förlåt — sade han — att jag ingriper i historiens rätt. Vi måste befria den franska örnen och jaga parvenyerna tillbaka till deras gömställen. Detta berg är folksuveräniteten. Det har nu framfödt en liten råtta, som gnagat hål däruti; men när det härnäst sprutar eld, skall örnen åter stiga mot solen och den glödheta lavan uppfylla mullvadsgångarna.

— När man skrifver så flitigt som herr Damm — anmärkte mamma med en allusion på de hemliga anteckningarna — kan en obetydlig penntorkare förekomma mer än en plump.

Medan vi alla voro sysselsatta med smeden och hans julklapp, hade ingen observerat att tant tagit ett äpple från korgen, sönderbrutit det — ty det var ituskuret, men åter ihopsatt — och funnit någonting däruti. Malla Södergren var den första, som ropade:

— Gudbevare, jag tror friherrinnan svimmat!

Vi skyndade till soffan. Tant Mirabeau hade fallit i vanmakt och låg med tillslutna ögon lutad mot soffhörnet. Orsaken var tydlig. I sitt äpple hade hon funnit en stor valnöt, i valnöten ett mycket litet etui och i etuiet — en half ring!

Här var ej tid att förvånas. Vi lyckades slutligen med en stark essens återkalla henne till medvetande.

— Jag anade det, sade hon långsamt och ännu förvirrad, med en outsäglig blick på smeden. — O, min vän, hvarför sade ni mig icke detta förut?

Hon kallade honom sin vän! O, han är hennes son! Han är hennes son! Jag kände mina tårar strömma, jag var nära att falla tant, smeden och alla människor om halsen. Så lyckligt, så lyckligt!

Endast mamma bleknade och begynte i sin tur må illa. Pappa sprang till kökskammaren efter vatten och återkom med ett fullt glas.

— Drick, sade han, drick!

— Gå din väg, sade mamma, det är ju ättika!

Det var verkligen ättika, som stått i beredskap för aftonmåltiden.

— Låt icke störa er, sade tant, hvilken snart fullkomligt återhämtade sig. — Jag ber er, fortsätt, mig fattas intet. Det var en öfverraskning, men man dör ej af glädje.

Tants oförmodade julklapp och dess följder hade gifvit en annan färg åt julaftonen. Alla voro förlägna och stodo liksom på kant mot hvarandra. Julklappar fortforo att regna, än här, än där, men alla tänkte på något annat. Malla Södergren inberäknad, voro vi sex, som hade något på hjärtat, hvilket ingen ville eller vågade utsäga. Endast numris 7, 8 och 9, bolaget Sigrid, Fritz & Kompani (Danton var Kompani) tycktes, obekymrade om andras öfverraskningar, njuta af julfröjden och tillåta sig allehanda ofog, som nu fick passera oanmärkt. Sigrid hade fått en docka, som kunde röra ögonen, inbyltade henne i ett soffhörn och sjöng så ljudeliga vaggvisor, att de kunnat söfva en elefant. Fritz drog hop mattorna, proberade sopmaskinen, slipade långa ärr i golfvet med sin järnskodda kälke och trätte med Danton om en boll, som rullat under soffan. Olyckligtvis fann han strax därpå behag i min nya muff, och innan någon visste huru, låg äfven den under soffan.

Detta tog Danton med skäl som en utmaning, och följden var att min sköna muff, som kostat åtta rubel i Petersburg, innan kort såg ut som den uppstoppade bäfvern i universitetets museum, sedan malen ätit upp pälsverket.

Aftonens äfventyr voro ej därmed slutade. En alnshög docka inbars, fyndigt hopfogad af snö, med klädning af näfver och coiffure af hyfvelspån. På henne stod skrifvet: »vänta; hon smälter i sinom tid».

Ingen adress. Emedan gissningen var fri, ställdes dockan på en stor tebricka att smälta.

Det blef mig för kvaft i salen. Jag gick ut på trappan. Himlen hade klarnat, det var en lindrig frost; evighetens stjärnor skådade tindrande ned på den lilla jordens korta julfröjd och mitt oroliga hjärta.

Då hörde jag steg bakom mig. Smeden?... Nej, det var Malla Södergren, som skulle vara öfverallt och nu skyndade som ett blåsväder till folkstugan.

— Nå, Malla? frågade jag.

— Nå, Augusta? frågade hon tillbaka.

— Hvad tror du?

— Jag tror allt.

— Hvad vill det säga? Allt?

— Smeden reser i morgon bittida. Han har beställt häst till Onkkala klockan sex.

— På julmorgonen?

— Som jag säger. Det är nu färdigt, hvad det sedan må vara. Men nu måste jag dit ned, för att se efter folket. De vore i stånd att tända eld på halmen.

Hon försvann, och jag såg på stjärnorna. Jag har alltid älskat stjärnorna. De äro så långt borta — hundratusende mil och millioner år — likväl kan man bikta för dem. Sägen mig, klara stjärnor, hvad är bestämdt

i er höga sal om en så obetydlig varelse som mig till exempel? Aldebaran, du hör det! Du vet det, Sirius! Han ämnar resa i natt. Hvarför reser han? Hvarför? Ingen vet. Skall han försmå att säga oss ens ett flyktigt farväl? Nå ja, res, smed, res, det angår mig inte. Bryr jag mig om en gammal smed? Fyrtioett år — res!

— Augusta! — Nu var det mammas röst.

— Jag kommer, mamma.

— Kom, kära barn, man väntar på dig. Nå, det var för väl, att det tycks blifva frost i natt, så få vi ändtligen åter slädföre.

Jag skyndade in — nej, jag skyndade icke, jag gick som i drömmen. Han vill resa!

Snögumman hade smultit, spåncoiffuren hade bortfallit, men näfverklädningen stod kvar som ett slags krinolinskal på brickan. Då hade man upptäckt, där dockans hjärta suttit, ett litet smalt etui af svart marokin, och på det stod mitt namn.

Jag öppnade etuiet och begrep ej själf hvarför jag darrade. Etuiet var invändigt fodradt med grönt sammet, och därinne låg en bröstnål af guld med en enda sten; men hvilken sten! En stor grön smaragd af den allraklaraste glans. Näst stjärnorna hade jag aldrig i mitt lif sett en så strålande ädelsten. Han tycktes skjuta blixtar i ljusskenet.

Den dyrbara nålen gick från hand till hand och väckte allmän beundran. Mamma var förtjust, pappa begrundade hvad den lilla tingesten kunde vara värd. Troligen en liten landtgård i Finland. Alla betraktade vi med tacksamma, nästan häpna blickar tant Mirabeau, som slösade en så dyrbar present på sin lilla guddotter. Hon hade redan förut i afton sändt mig ett dussin

matskedar och tre dussin teskedar, alla af silfver, »till mitt blifvande bo», som hon behagade uttrycka sig.

— Älskade tant... började jag.

Hon märkte min afsikt och skakade sitt vackra hvita hufvud.

— Denna present är icke af mig, sade hon, i det hon höll nålen mot ljuset, så att han tindrade som planeten Merkurius en afton i Mars.

— Naturligtvis är den af tant? inföll mamma med häpen och frågande min.

— Nej, min söta Jeanette; sådana presenter stå ej i min makt. Denna smaragd har antingen burits, eller är han värd att bäras af en drottning.

Allt mitt blod rusade upp till kinderna, ty nu, nu blef det mig plötsligt klart hvarifrån snögumman kommit med sin kungliga gåfva.

Mamma tillgrep i sin förskräckelse den enda utväg som återstod.

— Pappa, pappa — utropade hon med hotande finger — har du verkligen varit nog svag att depensera så oförnuftigt på din dotters fåfänga? Eller tillstå — (sista undflykten!) — att du köpt denna sten för billigt pris på någon auktion! Jag hade genast bort gissa att han är imiterad och kostar en bagatell.

— Jag! utropade pappa med oförställd förvåning. — Jag skulle ha bortkastat mina pengar på en så ursinnig dårskap? Nej jag tackar. Stenen är äkta, det borde en katt begripa; följaktligen har han kostat tio gånger mer än mitt guldur. Men det är väl inte svårt att gissa, hvarifrån han förskrifver sig. Nå, Jeanette, gissar du icke? Måste jag ut därmed?... Från en viss possessionat..

— Du har rätt, skyndade mamma att svara, betydlugnad. — Herr Hagert har visat Augusta — jag

menar, han har visat oss alla så mycken artighet, så mycken uppmärksamhet... Vi måste vara smickrade af en så högst aktningsvärd persons anbud att träda i närmare förbindelse med vårt hus... och när min dotter mottager en så dyrbar present, är det naturligtvis därför att hon samtyckt...

— Samtyckt? Hvad är det jag hör? inföll tant i det afgörande ögonblicket, när mamma, bragt till det yttersta, icke såg någon annan utväg, än att eklatera min förlofning med den olidlige Allan Hagert.

Men nu gällde att kämpa för lifvet, och därför — förlåt, älskade mamma! — var här ingen tid att stå som en gås och tiga till allt.

— Mamma menar — anmärkte jag — att *om* jag mottager denna present, är det därför att den icke kommer från herr Hagert. Han är så ofantligt aktningsvärd, att jag har samtyckt att undanbedja mig alla förbindelser...

— Förrän nästa höst, inföll mamma.

— Det är för bittida, återtog jag. Om tjugu eller trettio år kanhända. Herr Hagert behöfver tid att moget öfverlägga, innan han nedlåter sig så djupt...

— Kom hit, min söta Augusta, så vill jag hviska dig något i örat, nickade tant Mirabeau. Här finns blott *en* person som kan disponera kungliga gåfvor... Nig för herr Damm!

14. Hvem han var.

Herr Damm! Jag trodde mig sjunka i jorden. Men mamma grep mig hårdt i armen.

— Icke ett ord mer, eller blir här skandal! hviskade hon.

Pappa kände åska i luften och torkade svetten ur pannan. Ledsen på så mycket bråk för en grön knappnål, kastade han sig uttröttad i soffhörnet. Kratsch! lät det ...

Han for upp. Hvad var det? Ingenting annat, än att han satt sig på Sigrids docka med de rörliga ögonen. O, hvad sådana små olyckor ibland komma väl till pass! Allt hade ännu kunnat aflöpa fredligt, om icke mamma själf, i ett öfvermått af försiktighet, drifvit sakerna till sin spets och påskyndat krisen.

— Om min nådiga tant tillåter, inföll hon, ber min dotter att få lämna smaragdnålen i tants förvar, tilldess vi med säkerhet erfara hvem som haft godheten ihågkomma henne med en så ovanlig present.

— Det är öfverflödigt, min söta Jeanette, sade tant Mirabeau. Du borde inse, att det ej kan vara någon annan än herr Damm ...

— Då kan Augusta ej mottaga gåfvan, svarade mamma, nästan högre rodnande än jag själf.

— Och hvarför icke? återtog tant. Augusta har varit en öm och älskvärd sjukvårdarinna. Jag ber dig, min goda Jeanette, tillåt honom att lämna detta minne som ett bevis på sin erkänsla.

Men där hade nu i mer än en veckas tid laddat sig så många blixtar mot smeden i mammas sinne, att de engång måste bryta löst.

— Af hvem skulle Augusta mottaga presenter? utbrast mamma, kanske med afsikt nog högt för att höras af smeden, som, till utseendet lugn, var sysselsatt att studera Drummelpeter, sedan han bärgat Fritz.

Denne ostyriga medlem af sällskapet hade nämligen, efter att ostraffad ha begått alla möjliga dumheter, efter att ha sönderslagit en griffeltafla, utspillt innehållet af en färglåda, ritat gubbar i min »rådgifvare på vandringen genom lifvet» och snutit sig i tant Mirabeaus nya spetsmössa, som fallit på golfvet, slutligen lagt sig för ankar under soffan och somnat oskuldens sömn.

— Mottaga presenter! fortfor mamma, allt häftigare, allt mera utom sig. — Af hvem? Af en herr jag vet icke hvad, som ingen känner? En person som varit öfverallt... som är född litet här och litet där... som ena dagen säger sig vara kopparslagare, andra dagen slösar med kungliga dyrbarheter! En person som tilltalar Augusta på ett sätt, hvilket alldeles inte är passande, och som — förlåt min uppriktighet! — står till tant själf i ett förhållande, hvilket, minst sagdt, är obegripligt och måste förvåna tants gamla vänner och anförvanter, som erinra sig fröken Kopparkrona...

Nu tände blixten. Minan exploderade. Hvem af oss skulle flyga i luften? Jag väntade minst en dåning på endera sidan. Men jag bedrog mig.

— Herr Damm! vinkade tant.

Herr Damm kom. Ingen kunde i hans trygga uppsyn läsa en min, som förrådde den ertappade brottslingen.

— Kusin Jeanette — fortfor tant, med en värdighet som klädde henne obeskrifligt — kusin Jeanette har uttryckt sin förvåning öfver herr Damms något hemlighetsfulla uppträdande, och jag medger att hon är berättigad därtill, både som mor och som anförvant. Tillåter ni kanske, att jag lämnar min kusin de upplysningar, som äro egnade att skingra hennes misstroende och bättre uppskatta de motiver, hvilka fört er till Muisto?

— Med mycket nöje, madame. Ni känner bättre än någon de skäl, hvilka förmått mig att uppträda som en måhända nog tvetydig person inför denna aktade familj, och det skall vara mig kärt, om jag lyckas utplåna alla misstankar i det ögonblick jag säger edra anförvanter farväl.

— Nåväl, sade tant:

— I Karlsruhe i Tyskland lefde för ungefär femtio år sedan en olycklig kvinna, maka till en halft vansinnig despot, som belönade hennes uppoffrande, trogna kärlek än med en frånstötande köld, än, i anfall af raseri, med skymford och förolämpningar. Denna kvinna var en född prinsessa och fordom drottning, buren på händerna af tre folk, som älskat och beundrat henne, men hon hade gärna gifvit sin arma, förlorade höghet mot en enda blick af ömhet från den man, som gjort henne så gränslöst olycklig. Han var likväl en fader och hon en moder;

hon omgafs af fyra barn, en prins och tre prinsessor, förjagade med deras föräldrar från den tron, invid hvilken de föddes.

Slutligen försköt henne den make, som aldrig förstått bära medgången, än mindre olyckan, och fordrade skilsmässa, emedan han önskade ingå ett annat äktenskap. Öfverstinnan Gustafsson — det var det lånade namn hon för tillfället bar — vägrade länge att samtycka, icke för sin egen skull, ty hon kunde endast vinna på att slita ett band som marterade henne till döds, utan af pligtkänsla, ty äfven hennes make var olycklig, landsflyktig, ett rof för grämelsen och hejdlösa passioner. Men hennes släkt fordrade samma skilsmässa, och med blödande hjärta gaf hon sitt bifall. Sedan hon gjort allt som stod i hennes makt för att mildra sin makes öde, drog hon sig tillbaka i ensligheten och räckte två år senare sin hand åt en rättskaffens man, en fransman, som varit och ännu var hennes sons lärare.

Motivet till denna förening var personlig högaktning och önskan att bibehålla åt hennes barn en utmärkt lärare. Baron Pollier — så hette fransmannen — uppfyllde värdigt detta förtroende. Han blef en öm make och en oegennyttig styffader. Hans styfbarn, prins Gustaf jämte prinsessorna Sofia Vilhelmina, Amalia och Cecilia, fingo den bästa uppfostran och en betydlig förmögenhet. Deras moder fann i sin nya förening en sällhet, som endast störde af ryktet om hennes forne makes sorgliga lefnadssätt.

Drottning Fredrika Dorothea Vilhelmina, drottning af Sverige och född prinsessa af Baden, kunde likväl icke offentligen erkännas såsom en madame Pollier. Denna förbindelse förblef alltså hemlig, men börd och rang ägde så ringa värde för den numera lyckliga makan,

att hon helst undandrog sig det tvång, som denna höga ställning pålade henne, och tillbragte därför en stor del af sin återstående lefnad på resor. Det var under en af dessa resor som hon i Neapel upplefde ett ögonblick af ren och oblandad sällhet, hvilken endast ett sådant hjärta som hennes kan erfara, en ny modersfröjd... Men hvad fattas Augusta?

Turen var nu hos mig. Jag hade svimmat på den pall, där jag satt vid tants fötter, och sjönk vanmäktig mot hennes famn.

Anledningen förblef min hemlighet, men jag är skyldig att bikta den nu. Från de första ord, hvarmed tant ställde herr Damms person och öde i förbindelse med hennes forna drottning, upprann i mitt romantiska hufvud en misstanke, hvilken hart när liknade en sällsam och oväntad upptäckt. Denna misstanke växte och klarnade allt mer under berättelsens gång och förvandlades slutligen till visshet vid orden »Neapel» och »modersfröjd». Ja, jag hade nu gåtans nyckel, jag kunde ej mera tvifla därpå: Duvert Damm var *drottning Fredrikas son* med hennes senare make, fransmannen Pollier... alltså en man af kungligt blod, en verklig sagornas prins! Denna upptäckt förklarade allt, men omstörtade också allt... den grep mig, efter föregående nattvak och sinnesrörelser, så öfvervåldigande, att jag begick den sottisen att dåna...

Berättelsen afbröts. Man egnade sin omsorg åt mig, och min skarpsynta mor, som anade rätta orsaken, föreslog att föra mig upp till mitt rum. Men jag behöll under min vanmakt en dunkel föreställning om att jag ej borde blottställa mig genom att låta smeden misstänka mina känslor, och i ett nu var jag åter vid fullt medvetande.

— Det är ingenting, sade jag, förlåt; jag har troligen förkylt mig på trappan...

— Oförståndiga barn... i en sådan köld, utan schal eller öfverplagg, bannade mamma. Malla... var god och gif mamsell trettio Hoffmans droppar på en sockerbit!

— Hvar är vår lifmedikus? inföll pappa med en skämtsam blick på herr Damm, som förblifvit en lugn åskådare af mitt nederlag.

— Jag försäkrar att jag mår fullkomligt väl och lofvar att icke mer afbryta min älskade tant, bedyrade jag.

Tant fortfor, sedan jag nödgats intaga de afskyvärda dropparna:

— Jag vill påminna mig, att jag någon gång omtalat ett fattigt fader- och moderlöst barn, hvilket hennes majestät upptog under sin resa i Finland 1802. Hon förde den lilla Beata med sig till Sverige och några år senare till Tyskland, där Beata blef prinsessornas leksyster och med tiden drottningens kammartärna. Hennes majestät älskade detta vackra och goda barn nästan som sina egna, men Beata gjorde henne, mot sin vilja, bekymmer. Under barndomslekar uppstå icke sällan ömmare känslor, och drottningen upptäckte en dag, att en vådlig böjelse uppstått mellan kammartärnan och den unge prins Gustaf. Lika orolig för bådas lycka, fann drottningen i Paris en där bosatt ung man, en svensk ingeniör vid namn *Damm*...

Färgen återvände på mina kinder. Mamma, som redan makat sig i ett soffhörn, för att lämna plats åt en prins, bredde nu åter ut sig med ökadt självförtroende.

Tant fortfor:

— Jag känner numera fullständigt denna interiör från ett landsflyktigt konungahus. Den oskyldiga lilla romanen mellan en tjuguårig prins och en nittonårig kammartärna

slöts, efter några flyktiga tårar, till allas tillfredsställelse, med en lycklig förbindelse mellan lilla Beata och den svenske ingeniören. Båda följde sedermera drottningen till Neapel, och under denna resa hade ingeniör Damm den äldre, som var en man med sällsynta kunskaper och ett oförfäradt mod, icke blott knutit en nära vänskap med baron Pollier, utan äfven haft lyckan rädda drottningens lif under en vådlig färd öfver Simplon. När därför det unga paret i Neapel erhöll en son, låg det drottningen ömt på hjärtat att uttrycka sin erkänsla både för faderns tjenster och den unga moderns bevisade trohet och lydnad. Hon bar den lille Duvert till dopet, hon gaf honom till faddergåfva en dyrbar smaragd, hon vaggade honom ofta på sitt knä, hon öfverhopade honom med ömhetsbetygelser, kallade honom sitt yngsta, älskade barn; han kallade henne sin mormor, sin *grand'maman*, och har aldrig upphört att egna hennes minne den hängifnaste vördnad. I fem år var den lille gossen hennes majestäts förklarade favorit och prinsessornas docka... då bortrycktes först den älskvärda och hårdt pröfvade drottningen själf, snart äfven gossens fader, den snillrike ingeniören, och den lille Duvert återflyttade med sin moder till Finland. Hon finnes ej mer, men hon fick se sin son uppväxa till yngling och blifva en heder för sin mor. Jag förbigår herr Damms senare öden, som torde vara mera bekanta. Men om hans nuvarande ställning bör jag, med hans tillåtelse, tillägga, att han för närvarande är anställd som agent och delägare i en belgisk fabrik, hvilken förser halfva Europa med järnvägsskenor och nu står i underhandling med finska styrelsen om nya skenor för blifvande järn-

Framgången af denna underhandling fordrar en

, som annars är främmande för herr Damms

öppna karakter; men om jag ej misstager mig, finnes äfven ett annat skäl. Den nuvarande napoleonska styrelsen i Frankrike är ingen vän af general Cavaignacs forne stridsbröder och lärer falskeligen ha angifvit herr Damm som en polsk emigrant.

Smeden nickade.

— Efter hvad min kusin nu känner — fortfor tant med ett godmodigt satiriskt löje, vänd till min mor — torde en vidare förklaring af de känslor, med hvilka jag mottagit herr Damm i mitt hus, vara öfverflödig, och den stackars fröken Kopparkrona skall få sofva i ro i sin graf. Herr Damm har för öfrigt icke saknat en anledning att besöka Muisto. Han har haft godheten uppsöka en ännu lefvande gammal fru, som stått i nära relationer till ett numera utdödt hof, för att af henne erhålla några upplysningar, nödvändiga för en biografi öfver framlidna drottning Fredrika. Dessa anteckningar äro nu slutade, och herr Damm återvänder till sina underhandlingar med den finska styrelsen.

Här slutade tant sin berättelse. Hennes blickar hvilade på smeden med en obeskriflig välvilja. Man såg huru hon med en mer än moderlig tillgifvenhet, med en känsla som gränsade nästan till vördnad, betraktade denne man, hvilken engång hade hvilat i hennes älskade drottnings famn — denne forne lille pilt, som drottning Fredrika haft så kär och som kallat henne sin *grand'-maman*. Den simple smeden med sina grofva händer och okruserliga maner var i tants ögon mer än en fulländad gentleman: all hennes ceremoniösa etikett var förgäten för makten af ett kärt ungdomsminne. Han var för henne återglansen efter en hög och beundrad hädangången, arftagaren af en dyrbar hågkomst, följaktligen ädling och hofman med det förflutnas rätt. Och smeden

tycktes dela denna tillgifvenhet. Han kysste den gamla fruns vissnade hand med sonlig vördnad; han såg i henne en af de få, hvilkas trohet öfverlefvat alla lyckans skiften och som ännu i dag bibehöll ett fint, af år och saknad förädladt tycke af ett förgånget tidehvarf. De voro en vacker syn, dessa två — den aristokratiska, cirklade och likväl älskvärda tid, som uppvuxit i efterglansen af Gustaf III:s dagar, och den praktiska, borgerliga, oslipade nutiden, som så föga känner hofsederna, men står desto närmare folkens intressen.

15. Tant Mirabeau.

Vi öfriga måtte ha gjort en slät figur vid denna belysning af en man, som inför våra ögon förvandlats från äfventyrare till prins och från prins ånyo till ett slags finare smed, alldeles som vi fordom brukade räkna de afplockade bladen på prästkragen: prins, präst, borgare, bonde, tiggare, tattare, prins, präst... Mamma befann sig ännu ej rätt på det klara, men pappa kände sig lättad om hjärtat och debuterade, kanske för första gången, som diplomat, i det att han skickligt ledde samtalet på den förlorade och återfunna halfva ringen.

— Det är mycket enkelt, förklarade smeden. Under min vistelse i Paris för tolf eller tretton år sedan gjorde jag bekantskap med en landsflyktig svensk, för detta militär i fransk tjenst, baron Otto L., hvilken omfattade mig som landsman med mycken godhet. Jag hade lyckan vinna hans faderliga välvilja, jag biträdde honom vid redigerandet af några memoirer från hans ungdom, och detta gaf honom anledning att anförtro mig hemligheten af en förbindelse, hvilken han aldrig kunnat förgäta. När han erfor att jag ämnade besöka min mor i Finland, sade han till mig: mina dagar äro räknade; jag har en skuld att afbörda. Tag denna halfva ring och lämna den

åt Marie C.; du skall i Finland uppsöka henne, om hon ännu lefver, under hennes senare namn, hvilket är mig obekant. Jag vet endast att hon glömt mig, men säg henne, att jag skall dö med hennes namn på mina läppar! ... Mot min beräkning kom jag likväl att dröja länge i England, och först nu har jag tillfälligtvis erfarit detta *senare namn,* som baron Otto sannolikt ej *velat* ihågkomma. För öfrigt omtalade han ett postskriptum i det bref, hvilket han engång skref med sympatetiskt bläck på frånsidan af grefve Mirabeaus porträtt. Jag erfor i går, att en slump låtit detta postskriptum förblifva oläst.

— Herr Damm — inföll tant med vekare stämma — om de viktigaste skiften i vårt lif berott af en slump, så vore det en tröstlös tanke, att mycket kunde vara bättre och annorlunda än det nu är. Men var öfvertygad därom, att när jag icke anade tillvaron af detta postskriptum, som skulle förändrat mitt öde; när jag icke förstod att hålla just denna sida af taflans duk mot elden och därigenom förblef okunnig om just de rader, som för mig varit af största vikt, så var detta skickelsen af en högre makt ... Augusta, om du befinner dig så väl, att du kan göra mig denna tjenst, så tag Malla till din hjälp och flytta hit porträttet. Det står nu dechiffreradt vid sidan af min byrå i förmaket.

Jag inbar porträttet, och vi läste alla, fastän med svårighet, följande svagt synliga skrift på franska språket, tecknad på dukens frånsida, i ett hörn, där den lätt kunde förbises:

»*P. S.* Just nu berättar man mig, att din far **bortlofvat** din hand, jag vet ej åt hvem. Det förvånar **mig icke att** man täflar om dig, ty hvem skulle ej älska **Men det** oroar mig, jag inbillar mig att ofta att

förgätit mig. Om mitt lugn är dig kärt, om du ej vill döda mitt hopp med ett tvifvel på din trohet, så skicka mig, dyra Marie, din halfva ring som ett bevis att min fruktan är ogrundad! Adress Mr Perigord, Paris, Chaussée d'Antin N:o 45, den enda adress som numera hinner mig. *Ma vie à toi.* *O.*»

— Emedan dessa rader förblefvo olästa — fortfor tant vemodigt — erhöll baron Otto aldrig det bevis han begärde. Han ansåg sig sviken, under det att Maries hjärta klappade endast för honom, och sedan han förgäfves sökt döden i hundrade strider, räckte han, liksom Marie, sin hand åt en annan maka. O, denne Mirabeau, som vårdade i sina armar den späda revolutionen af 1789, hvad har han icke kostat världen, och hvad har han icke kostat mig!

— Men — återtog tant med en resignation full af godhet — låt oss icke med sorgsna minnen störa vår julaftons glädje! Herr Damm, vill ni vara så älskvärd och visa oss det vackra porträtt, som ni förvarar vid sidan af er mors bild — denna medaljong, som efter drottningens död tillsändes er af hennes barn såsom ett gemensamt kärt minne?

Herr Damm räckte oss medaljongen. Malla Södergren hade haft rätt. Oaktadt den besynnerliga dräkten från början af detta århundrade, blickade mot oss bilden af en ung furstinna, så vacker, så mild, så strålande god, att när vi tänkte på allt hvad hon lidit, när vi mindes huru älskad hon var af alla, utom af den som bort älska henne mer än alla andra — huru tåligt hon bar sin förlorade krona och sin förlorade sällhet — och när tant berättade oss huru man ville skilja henne från den afsatte konungen och huru hon, trotsande alla förbud,

sprang med ett litet klädknyte upp i hans vagn och satte sig vid hans fötter, när han bortfördes från Gripsholm — då pärlade en minnets tår i allas ögon, och icke alla höga på jorden hafva, så långt efter sin bortgång, smyckats med sådana pärlor, som denna drottning utan krona, denna maka utan kärlek, detta höghetens offer, som fann sitt lifs lycka först då, när man trodde henne ha förlorat allt...

— Förstån I nu — sade tant — huru det var möjligt, när hennes majestät 1819 firade sin äldsta dotters, prinsessan Sophies förmälning med storhertigen af Baden, att en bland åskådarne kunde peka på drottningen-modern och fråga: den sköna damen därborta, är hon bruden?

— Min fru — inföll smeden plötsligt och fattade min mors hand — finner ni icke någon likhet mellan detta porträtt och... er dotter Augusta?

— Jag tror verkligen att det är ett aflägset tycke, svarade mamma, smickrad och brydd.

— Å tusan, inföll pappa, det är verkligen samma snibbiga näsa!

— Om detta tycke förefaller er aflägset, min fru, fortfor smeden, så har det däremot rört mig nära, det har från början så högt intresserat mig för fröken Augusta — mamsell Augusta, om ni nödvändigt så vill...

Han afbröt sig själf, den afskyvärde! Jag tror att han erfor något som hade tycke af ett ondt samvete. Jag kände fiskaretorpets flammor färga mina kinder röda som blod, och mina föräldrar ifyllde pausen, såsom hvarje annan far eller mor i samma ställning skulle ha ifyllt den. Min kloka mamma teg, men hade i samma minut vägt Allan Hagert *utan* Muisto på ena vågskålen, smeden *med* Muisto på den andra och funnit Allan Hagert för lätt. Pappa afvägde ingenting alls, om ej möjligen de

smalspåriga järnvägarna, och började ett slags tal af det innehåll, att han alltid ansett bror Damm för en hederlig smed, och vore det nu fråga om att smida en ankarkätting...

Tant afbröt honom i grefvens tid, just när han stod i begrepp att gifva sin faderliga välsignelse åt den alltför blygsamme friaren.

— Herr Damm — sade hon — äger i denna medaljong ett dyrbarare minne än smaragden. Han har varit nog finkänslig att inse det bryderi, som en sådan present kunde förorsaka en familj, till hvilken han icke står i en närmare förbindelse, och då han haft den vänskapen att begära mitt råd, har jag i början tvekat, liksom han själf. Men utom den omvårdnad vår lilla Augusta egnat hans sårade hand, som räddat Muisto, och utom det naturliga intresse han ju måste hysa för en i sanning märkvärdig likhet, finnes ett skäl som öfvertygat mig och säkerligen äfven skall öfvertyga dig, min söta Jeanette, att Augusta kan mottaga denna vängåfva, hvilken räckes henne med den aktningsfullaste erkänsla. Herr Damm har anförtrott mig, att en tredje person skall känna sig lycklig, om Augusta vill mottaga detta minne. Jag menar *hans hustru*...

Constance... jag dånade icke... mamma bleknade icke... pappa exploderade icke... vi befunno oss icke i samma sinnesförfattning som Hamlet, när han såg spöket... vi betraktade endast tant med en obeskriflig förvåning. Om en fotograf i detta ögonblick skulle stått med sin apparat vid förmaksdörren och varit nog skicklig att fotografera vid eldsljus, hvilken oerhördt löjlig situation skulle han icke nu hafva förvarat åt eftervärlden!

Hans hustru!

Det var tant som, ensam lugn och värdig, dominerade situationen. Smeden ville tala, han kände sig utan tvifvel spela en lika löjlig roll i denna öfverraskning, som vi, och jag vidhåller min misstanke, att hans samvete icke var så alldeles lugnt gentemot en ung flicka, som han verkligen gifvit vissa anledningar att förmoda en varmare känsla. Men tant förekom honom.

— Tillåt mig, herr Damm... tillåt en moderlig vän att skingra äfven det sista missförståndet mellan personer som måste högakta hvarandra! Om vi alla varit okunniga om herr Damms förbindelse, så är det emedan den ingåtts för få veckor sedan och emedan jag först i går mottog underrättelsen därom i det älskvärdaste bref från hans fru. Min vän, hvarför dröjde ni att lämna mig brefvet strax vid er hitkomst?

— Så länge vi lefde i minnet af det förgångna — svarade smeden, ej utan förlägenhet — ville jag icke inblanda nutiden och min obetydliga person däruti.

— Nåväl, jag vill nu berätta en liten roman från våra dagar. För omkring femton år tillbaka vandrade en ung man till fots genom Schweiz — en orolig, verksam, forskande och vetgirig vandrare, hvilken på samma sätt genomströfvat större delen af Europa. Han stannade några dagar i Lausanne och gjorde där bekantskap med en ung flicka, lika högt begåfvad i hufvud och hjärta, lika vetgirig och forskande som han själf, men mycket lugnare, ja så lugn, att hon, lik solskenet i fabeln, kunde med sin blick kufva hvarje storm. Denna likhet och denna motsats alstrade snart en ömsesidig böjelse mellan de unga, men deras kärlek rönte samma öde som så mången annan varm känsla i unga hjärtan. Ynglingen vandrade åter bort, fortfor att arbeta och lära, men fann intet hem, till hvilket han kunde bjuda en maka. Den

unga flickan förlorade hoppet att återse honom och ingick en annan förbindelse ... ja, I veten att sådant kan inträffa. Hennes make, en officer, stupade få år därefter och lämnade änkan barnlös i små omständigheter. Då antog hon, för sin bärgning, anbudet af en plats i främmande land som lärarinna och sällskapsdam. Muisto var lyckligt att kunna erbjuda en fristad åt *madame Claire* ...

— Madame Claire!

— Ja, just den rikt begåfvade, den oersättliga vän, som vi alla saknat. Augusta, har du förgätit din utmärkta lärarinna?

— Henne? Aldrig! Det är omöjligt.

— Hon återreste till Schweiz. Där fann henne samme unge man, som för femton år sedan älskat henne, fann, att endast detta öfverlägsna lugn kunde tämja och svalka hans rastlöst verksamma ande. Lyckönsken herr Damm, mina vänner! Släggan har ändtligen funnit det fasta städet, och smedjan är äfven funnen, jag förmodar i Brüssel?

— Ja, madame. Men tillåt nu äfven mig att rättfärdiga mig i mamsell Augustas ögon ...

— Jag ber: Augusta, utan titlar! nickade tant småleende. Ni ser att jag följt med min tid. I min ungdom skulle det varit ett högmålsbrott att bortlämna en titel.

— Om fru krigsrådinnan tillåter ...

— Var så god! — Mamma var nu förvånande lugn.

— Det var icke — fortfor smeden — min afsikt att resa utan att hafva framburit en hälsning från Claire. Om Augusta hyser någon vänskap för sin forna lärarinna, så var viss att hon besvarar dessa känslor med den varmaste tillgifvenhet. Hon har omtalat Augusta på ett sätt, som gjort mig på det högsta intresserad att lära

känna hennes forna elev, och om det skulle falla henne in att blifva svartsjuk, så är det i sanning hennes eget fel. När jag reste till Finland, var det min hustru som föreslog mig att kvarlämna ett minne af oss båda, och hon förenar sin bön med min, att Augusta ville emottaga det som ett bevis att detta land är oss kärt...

— Men, började mamma.

— Bah, inföll pappa, icke skola vi numera gräla om våra fula moraser! Nig för herr Damm, Augusta, och tacka för julklappen! Han har ju *fått* den; hade han *köpt* den, det hade varit en annan sak. Vi skola bjuda herr Damm till ditt bröllop, så får han själf se huru den kläder dig.

— Och madame Claire; jag menar Claire Damm — rättade tant — icke sant, Jeanette? Hon får ej saknas på bröllopet. Således mottager Augusta julklappen?

— Om det är tants önskan, svarade mamma.

— Ja, visst är det det, barn! Jag har bjudit herr Hagert från Ristipelto till middag andra dag jul. Den unge mannen är en förståndig jordbrukare, hederlig och förmögen. Man vet icke hvad som ännu kan hända. Muisto är utbrutet från Ristipelto; de kunna en vacker dag blifva återförenade.

— Älskade tant, må det länge, länge dröja ännu! utropade mamma i sin förtjusning, kyssande tant på handen.

— Nå — inföll tant muntert — jag säger som den älskvärde egoisten Fontenelle, när han i sitt hundrade år gjorde sin cour för hertiginnan af Maine: »man vet icke hvad som kunde hända, om jag vore tjugu år yngre!»... Herr Damm anlägger emellertid ett stort kopparverk på Hiienkallio och flyttar hit med sin familj. Augusta, du skulle ju gärna ännu taga en lektion för madame

Claire Damm? Hon förstår konsten att tämja yrhättor. Men räck nu din hand åt herr Damm, och låt mig se att I ej ären fiender!

Jag lade min hand i den rysliga näfven — vaktmästarens, tjufvens, röfvarens, kopparslagarens, baron Ottos sons, tants sons, drottningens sons, landstrykarens, prinsens, kopparkroneherrns, den förmente friarens, den samvetslöse bedragarens och den rentvagne, hederlige smedens förskräckliga näfve. Han kramade den som en skrufnyckel; jag skulle ha skrikit, om jag ej varit så gränslöst förvirrad.

— Omfamna nu också mig, mitt barn, sade tant, och mottag den sista gåfvan på denna julafton! Mottag Muisto efter min död såsom minne af en gammal vän, hvilken så gärna ville se andra njuta den lycka, som icke fallit på hennes lott!

— Goda, goda tant Mirabeau! utropade jag i min förvirring, fallande henne om halsen.

Jag häpnade, jag hade försagt mig. Hon hörde nu själf det namn vi så länge gifvit henne. Men hon smålog endast, litet sorgset, men mycket mera godt, och upprepade:

— Mirabeau? Ja, du har rätt, jag må väl heta tant Mirabeau. Detta namn säger allt. Det innebär min ungdoms förfelade lycka, min ålderdoms sena tröst och en lång lefnads länge olösta gåta. Barn, omfamnen tant Mirabeau! Hon är lyckligare nu, än hon varit det förr under hela sitt lif.

Tredje bandets innehåll:

Gröna kammarn i Linnais gård:

1. Familjen Littow 7
2. Om assessor Jakob von Littow 16
3. Winterloo till Syrjänkoski 22
4. Skridskofärden 30
5. Fröken Ringas äfventyr 36
6. Arkitekten 44
7. Ett äfventyr och två frierier 51
8. Hofmästarens berättelse 59
9. Gröna kammarn 67
10. Spökeri 73
11. Bekännelsen inför vår Herre 81
12. Den enträgnaste friaren 88
13. Valet mellan de två 95
14. En million 103
15. Jaromir på Borotins slott 111
16. Ett vinterfälttåg 116
17. Slaget vid Waterloo 121
18. Återtåget från Waterloo 129
19. Undine och frågan 136
20. Sista kvällen på Linnais 140
21. Frestelsen 146
22. Nattliga besök 154
23. Parcernas offer 162
24. Gröna kammarns spöke 172
25. Winterloo, Carl Szistovo-Littow och gröna kammarn 178
26. Tjugu år senare 186

Vincent Vågbrytaren:

1. Studentmatrikeln 197
2. De sju presenteras 203
3. En sjöresa till Sparbanken 210
4. Betraktare på afstånd 216
5. Löftets bägare 220
6. Vid Gröna villan 229
7. Sjuväpplingen vid Sörnäs 235
8. De två vännerne 242
9. Sköldpaddsdosan 251
10. Rannsakningen 260
11. Domen 266
12. Vid varfvet 272
13. En naturforskare 278
14. Bottnen i löftets bägare 285

Tant Mirabeau:

1. Min tant och jag 297
2. Ett kort kapitel om min senare uppfostran 305
3. Den första järnvägen i Finland 312
4. Kopparslagaren 321
5. Reseäfventyr 334
6. Ett nattläger 344
7. Ankomst till Muisto 354
8. Den halfva ringen 369
9. Hvem är han? 380
10. Misstankar och sammansvärjningar 393
11. Äfventyr och läkedomskonst 406
12. Nya gåtor 417
13. Julaftonen 427
14. Hvem han var 436
15. Tant Mirabeau 445

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on or before the date last stamped below.

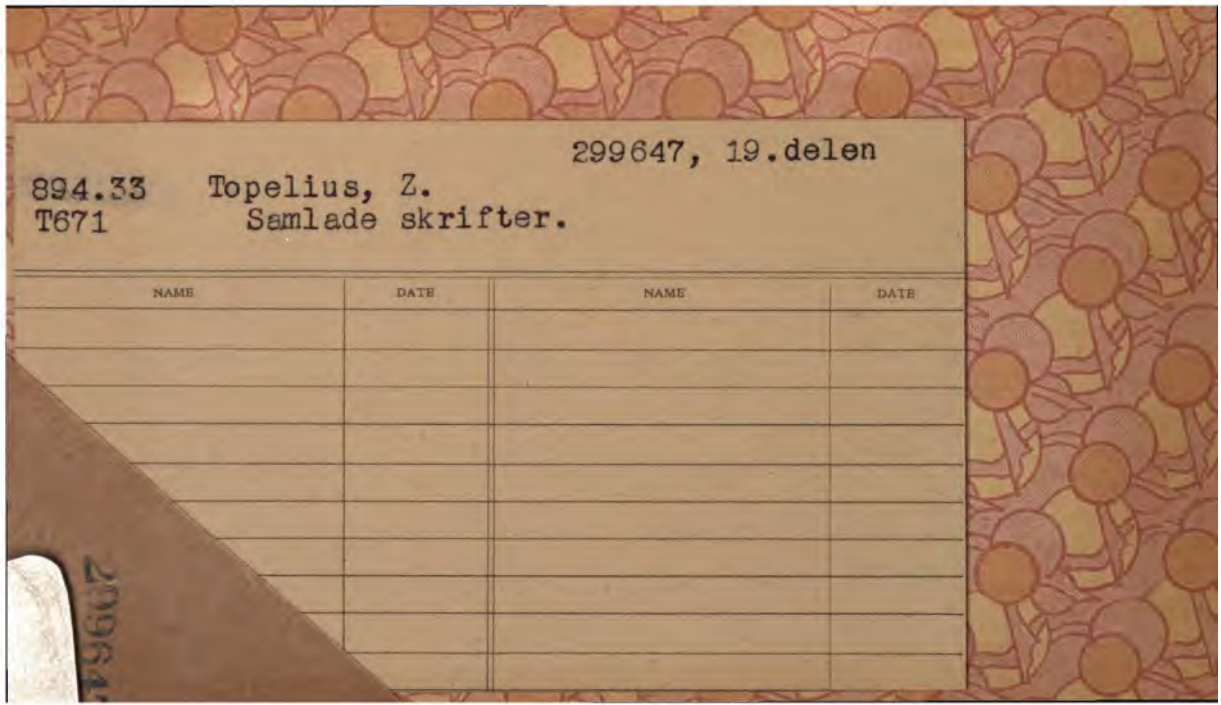
299647, 19.delen
894.33 Topelius, Z.
T671 Samlade skrifter.
NAME
DATE
NAME
DATE
299647